

TIGHT BINDING BOOK

UNIVERSAL
LIBRARY

OU 198802

UNIVERSAL
LIBRARY

ವಾಸುದೇವ ಸಾಹಿತ್ಯರತ್ನಮಾಲೆ—೧

ನಲ-ದಮಯಂತಿ ,

(ಐದಂಕಿನ ಪೌರಾಣಿಕ ಸಂಗೀತಪ್ರಧಾನ ನಾಟಕ)

ಬರೆದವರು :

ಕೆರೂರ ವಾಸುದೇವಾಚಾರ್ಯರು

(ಮೊದಲನೆಯ ಮುದ್ರಣ ೧೦೦೦ ಪ್ರತಿಗಳು.)

ವಾಸುದೇವ ಸಾಹಿತ್ಯರತ್ನಮಾಲೆ

ಬಾಗಿಲಕೋಟೆ

೧೯೪೫ **ಶಿವಮೊಗ್ಗ-ಪುಸ್ತಕಾಲಯ,** ಬೆಂಗಳೂರು : ೧-೮-೦
ಧಾರವಾಡ.

ಪ್ರಕಾಶಕರು :
ಸ್ವಾಮಿ. ರಾ. ಕೆರೂರ
ವಾಸುದೇವ ಸಾಹಿತ್ಯ ರತ್ನಮಾಲೆ
ಬಾಗಿಲಕೋಟೆ

CHECKED 1956

Checked 1963

ವಾಸುದೇವ ಪುಸ್ತಕಾಲಯ
ಬಾಗಿಲಕೋಟೆ

ಪುಸ್ತಕಮಾರಾಟಗಾರರು :

ಜೀವನ ಪುಸ್ತಕಾಲಯ
ಧಾರವಾಡ - ಮೈಸೂರು - ಗದಗ

ಮುದ್ರಕರು :
ಆರ್. ಎನ್. ಹಬ್ಬ
ಉಷಾ ಪ್ರೆಸ್, ನೀಲಗಿರಿ ರೋಡ್
ಮೈಸೂರು

ಪ್ರಕಾಶಕರ ಮಾತು

ನಾನು ಶ್ರೀಮಾನ್ ಜಿ. ಬಿ. ಜೋಶಿಯವರ ಸಹಾಯದಿಂದ ದಿವಂಗತ ಕೆರೂರ ವಾಸುದೇವಾಚಾರ್ಯರು ಬರೆದ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಒಂದು ಕ್ರಮಬದ್ಧ ವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪುಸ್ತಕರೂಪವಾಗಿ ಇದೇ ಒಂದೆರಡು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸ ಬೇಕೆಂದೆಣಿಸಿ ಈ ವಾಸುದೇವ ಸಾಹಿತ್ಯರತ್ನ ಮಾಲೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ್ದೇನೆ. ನಲ-ದಮಯಂತೀ ನಾಟಕವು ಮೊದಲನೆಯ ರತ್ನ.

ಈ ಸಾಹಿತ್ಯರತ್ನ ಮಾಲೆಯಲ್ಲಿ ದಿವಂಗತ ಕೆರೂರ ವಾಸುದೇವಾ ಚಾರ್ಯರ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ನಾಟಕ, ಕಥೆ, ಕಾದಂಬರಿ, ಕವಿತೆಗಳು, ಲೇಖನ ಗಳು ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಬೇಕೆಂದಿದ್ದೇನೆ, ಸಾಹಿತ್ಯಾಭಿಮಾನಿಗಳ ನೆರವು ದೊರೆತರೆ.

‘ಸಚಿತ್ರಭಾರತ’ದ ಸಂಪುಟಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಈ ಗ್ರಂಥ ಪ್ರಕಟನೆಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯ ಶ್ರೀ ಸರಸ್ವತಿ ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯವಾಚನಾಲಯದ ಸಂಚಾಲಕರಿಗೂ ಶ್ರೀ ಮಂಗಳವೇಡೆ ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾಯರಿಗೂ ನಾನು ಋಣಿಯಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸಹಾಯ ಸಲಹೆಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ ಮಹನೀಯರಿಗೂ ನಾನು ಕೃತಜ್ಞನಾಗಿದ್ದೇನೆ.

ನಲ-ದಮಯಂತೀ ನಾಟಕವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ರಂಗಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ತಂದದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ನಮ್ಮ ‘ವಾಸುದೇವ ಅಮೆಚೂರ್ಸ್’ದವರಿಗೆ ಅಭಿವಂದನೆಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸದೆ ಇರಲಾರೆ.

ಹೊದಿಕೆಯ ಚಿತ್ರ ತೆಗೆದುಕೊಟ್ಟ ಶ್ರೀಮಾನ್ ರಾಘವೇಂದ್ರರಿಗೂ ನಾನು ಋಣಿಯಾಗಿದ್ದೇನೆ.

ಸ್ವಾಮಿ. ರಾ. ಕೆರೂರ.

ಮುಂದಿನ ರತ್ನಗಳು

೧

ಭ್ರಾತೃಘಾತಕನಾದ

ಔರಂಗಜೇಬ

ರೋಮಾಂಚಕಾರಿ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸ್ವತಂತ್ರ ಕಾದಂಬರಿ.

ಸುಮಾರು ೩೫೦ ಪುಟಗಳು !

೨

ಯವನ ಸೈರಂದ್ರಿ

ಅದ್ಭುತರಮ್ಯ ಮನೋಹರ ಕಾದಂಬರಿ !

ಸುಮಾರು ೨೦೦ ಪುಟಗಳು !

ಎರಡೂ ಡಿಸೆಂಬರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗುವವು.

ನಲ ದಮಯಂತಿ

ಮೊದಲನೆಯ ಅಂಕವು

ನಾಂದೀ

ಸೂತ್ರಧಾರ:-

ಧಾಟಿ:-“ಅವನ ಕರೋ ತುಮಚಿ” ಎಂಬಂತೆ.

ಶುಭವ ಸದಾ ನೀಡೈ ಪ್ರಭೋ ನೀನೆಮಗೆ
ರಮೇಶಾ ದುರಿತನ ದೂಡೈ || ಪಲ್ಲ ||

ಕಾಪಾಡಲು ನೀಂ ಸಾಧು ಸಮಾಜವ |

ಪಾಪಾತ್ಮರಿಗೆ ಶಾಸನಗೈಯಲು ||

ಸ್ಥಾಪಿಸಲೈ ಸದ್ಧರ್ಮವನು |

ಶ್ರೀಪತಿ, ನೀನವತಾರವ ಮಾಳ್ವಿ || ೧ ||

ಉಚ್ಚೇದಿಪನೈ ಕಲಿ ಧರ್ಮವನು |

ಸಚ್ಚೇತಸರನು ಬಲು ಬಾಧಿಪನೈ ||

ಅಚ್ಯುತ ನೋಡೈ ದಯಾಲು |

ಸಚ್ಚಾರಿತ್ರನೆ ನಿಗ್ರಹಿಸವನಂ || ೨ ||

ಭಗವಂತನ ಮಂಗಲಕರವಾದ ನಾಮೋಚ್ಚಾರದ ಮಹಿಮೆ ನೋಡಿರಿ !
ಆತನ ನಾಮವನ್ನು ಪಠಿಸಿದ ಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ನನ್ನ ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿಯಾದಂತಾಗಿ
ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಭಾವವು ತುಂಬಿಕೊಂಡಿದ್ದರಿಂದ ಮೈಯಲ್ಲಿ ರೋಮಾಂಚ
ಗಳಿದ್ದವು.

ಜಗದೀಶಾ, ಈ ಪುಷ್ಪಾಂಜಲಿಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಸತ್‌ಕಥಾಶ್ರವಣ
ವನ್ನು ಮಾಡುವಂಥ ಸದ್ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಲೋಕಕ್ಕೆ ದಯಪಾಲಿಸು.

(ಪುಷ್ಪಾಂಜಲಿಯನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸಿ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ.)

ಇದು ನಾಂದಿಯಾಯಿತು.

ನೊಡಲನೆಯ ಪ್ರವೇಶವು.

ಸ್ಥಳ:— ಚಿತ್ರಮಯನಾದದೊಂದು ವನೋದ್ದೇಶವು.

(ರಸಜ್ಞ ಮಂಜುಲೆಯರಿಂಬ ಗಂಧರ್ವ ತರುಣ-ತರುಣಿಯರು.)

ಮಂಜುಲಾ:— (ಓರ್ವಳ)

(ರಾಗ—ಮುಲ್ತಾನಿ; ತಾಳ—ತ್ರಿವಟ.)

ಗೌರವಿವುಡು ಜಗ ಮುದವಂದು |

ನಾರಿಯೇ ರೂಪವತಿಯೆಂದು || ಪಲ್ಲಾ ||

ಕವನ ಸ್ತವನ ಸಂಭಾವನದೊಡನೆ ಸತಿಯ ನೀಂ ಗತಿಯೆಂದು

ದಿವಿಜರು ಮಾನವರಿರದೆ ಪಾಡುವದೇಕೆ? ಚಲುವಿಕೆಯೆಂದು! || ೧ ||

ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗಿಂತಲೂ ಪುರುಷರೇ ಸುಂದರರಂತೆ! ಪುರುಷರಲ್ಲಿ ಪರಾಕ್ರಮವೂ, ಬಲವೂ ಅಧಿಕವಾಗಿರುವಂತೆಯೇ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಸೌಂದರ್ಯವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವದು ನಿಸರ್ಗಸಿದ್ಧವಾದ ಮಾತು! ಅದರೂ ಪುರುಷರೇ ಸುಂದರರೆಂಬುದನ್ನು ಸಿದ್ಧ ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತೇವೆಂದು ಹೇಳಿ ಪ್ರಾಣಕಾಂತರು ಲೋಕೈಕ ಸುಂದರನಾದ ಪುರುಷನೋರ್ವನ ಶೋಧಕ್ಕಾಗಿ ಹೋಗಿರುತ್ತಾರೆ.

ನಾನಾದರೂ ಭೂಮಂಡಲವನ್ನೆಲ್ಲ ಸುತ್ತಿಹಾಕಿ ನಕ್ಷತ್ರಮಾಲೆಯಂತೆ ಇರುವ ರಾಜಕುಮಾರಿಯನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದೇನೆ. ಪ್ರಾಣನಾಥರು ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಬರುವ ಸುಂದರನಾದ ಪುರುಷನು ಈ ವಿಧರ್ಭರಾಜನಂದಿನಿ ಯಾದ ದಮಯಂತಿಯ ಪಾಸಂಗಕ್ಕಾದರೂ ಹತ್ತಬಲ್ಲನೆ? ಪಣವನ್ನು ಸೋತರೆ ಪ್ರಾಣನಾಥರು ತಮ್ಮ ಕಿನ್ನರಿಯನ್ನು ನನಗೆ ಕೊಡುವೆವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಅವರಿನ್ನು ಬುದಾದರೂ ಬರಲಿ! ಆ ಕಿನ್ನರಿಯನ್ನು ಕಸುಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ ನನ್ನ ಹೆಸರೇ ಮಂಜುಲೆಯಲ್ಲ!

ಈ ಸಮಯಕ್ಕೆ ನಾವು ಇದೇ ಮುದಾರ ವೃಕ್ಷದ ಹತ್ತರ ಮಿಲಿತರಾಗ ಬೇಕೆಂದು ಸಂಕೇತಮಾಡಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿದ್ದೆವು. ನನ್ನ ಮನೋರಮಣರಾದ ರಸಜ್ಞರಾಜರಿನ್ನೂ ಯಾಕೆ ಬರಲಿಲ್ಲಾದೀತು? ನಾನು ಪ್ರಾಣಕಾಂತರನ್ನಗಲಿ ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲವಾಗಿದ್ದರೂ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ವೃಗ್ರವಾಗಿದೆ! ರಸಜ್ಞರಾಜರ ಸುಹಾಸಯುತವಾದ ಮುಖವನ್ನು ಕಾಣದೆ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸಮಾಧಾನವೇ ಆಗದು!

ಸ್ವಾಣಕಾಂತ ಬಾರದಿರುವನೇಕೆ ಬೇಗನೆ !

ಕಾಣೆ ನಾನು ! ಮನದೊಳಿಂದೆ ಬಳಲುತ್ತಿರುವೆನು ||

ಕಾಂತ ಬಳಿಯೊಳಿರಲು ನಮಗೆ ಜಂಭ ಪಿರಿದಿರಿ !

ಭ್ರಾಂತಿ ಬರುವದಕಟ ರಮಣನಾಗೆ ಕಣ್ಮರೆ ||

ಪಣವಗೆಯ್ದ ನೆವಕೆ ನೀನು ಮುನಿಸುಗೊಂಡೆಯಾ ? ||

ಪ್ರಣಯ ತಿಳಿಯದೇಂ ರಸಜ್ಞ ನಿನಗೆ ? ಬಂದೆಯಾ !! || ೧ ||

(ರಸಜ್ಞನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಮೆಲ್ಲನೆ ಮಂಜುಲೆಯ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚುತ್ತಾನೆ.)

ಮಂಜುಲಾ:—ಅವ್ಯಯ್ಯಾ !! (ಎಂದು ಸಾಹಸದಿಂದ ಕಣ್ಣು ಬಿಡಿಸಿ ಕೊಂಡು ಹಿಂತಿರುಗಿ ನೋಡಿ) ಯಾರು ? ರಸಜ್ಞರಾಜ, ನೀವೆ ? ನಾನೆಷ್ಟು ಭಯಾಕುಲಳಾದೆ ! ಇದೊಂಥ ಚೇಷ್ಟೆ ? !!

ರಸಜ್ಞ:—ಚೇಷ್ಟೆಯೆಲ್ಲ ಪ್ರಿಯೆ ! ಸಂಭ್ರಾಂತಿವ್ಯಂಜಕವಾದ ನಿನ್ನ ಮುಖಮುದ್ರೆಯು ಹೇಗೆ ಚಮತ್ಕಾರವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೋ ನೋಡಿದೆನು.

ಮಂಜುಲಾ:—ಅದಿರಲಿ ! ನಿಮ್ಮ ಹಾದಿಯನ್ನಾದರೂ ಎಷ್ಟು ನೋಡಬೇಕದು ?

ರಸಜ್ಞ:—ಮಂಜುಲೆ, ನಾನಾಗಲೇ ಬಂದವನು ರಾಗಪರಿವಾಹಿಯಾದ ನಿನ್ನೀ ಗೀತಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಮೈಮರೆತು ನಿಂತಿದ್ದೆನು.

ಮಂಜುಲಾ:—(ಮಂದಹಾಸದಿಂದ) ನಿಂತಿರುವಿರಾದೀತು !! ಅನ್ಯರ ಸ್ಪೈರಾಲಾಪಗಳನ್ನು ಕಳ್ಳತನದಿಂದ ಕೇಳಲು ನೀವು ಯಾವಾಗಲೂ ನಿಂತೇ ಇರುತ್ತೀರಿ !

ರಸಜ್ಞ:—ಪ್ರಿಯೆ, ಗಂಧರ್ವಕುಮಾರಿಗೆ ಅನುರೂಪವಾಗಿ ಗಾನ ಮಾಡಿದಿ; ಆದರೆ, ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ನೀನು ಹಾಡುವದಾದರೆ ಈ ನಿನ್ನ ಪ್ರೀತಿಯ ವೀಣೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು ಹಾಡಬೇಕಾಗಿದೆ. ಯಾಕಂದರೆ ಅದನ್ನು ನೀನು ಸಂಧದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಸೋತಿರುವಿ. ತಾ ಅದನ್ನಿಲ್ಲಿ !

ಮಂಜುಲಾ:—ಅಹಹಾ !! ತಮ್ಮ ಬಾಯಿಂದ ಏನು ಮುಕ್ತಾಫಲಗಳು ಉದುದಿವವು ? ಈ ವೀಣೆಯು ಎಂದಿಗಾದರೂ ನಿಮ್ಮದಾದೀತೆ ? ನೀವೇ

ನಿಮ್ಮ ಕಿನ್ನರಿಯನ್ನು ಕಳಕೊಂಡಿರುವಿರಿ! ಪಂಥವನ್ನು ಗೆದ್ದವಳು ನಾನು!!!
(ಎಂದು ಎದೆಗೆ ಕೈ ಮುಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ.)

ರಸಜ್ಞ:—ಮಂಜುಲೆ, ನಿನಗಿಷ್ಟು ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲದೆ? ಪುರುಷನಾದ ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನು ಪುರುಷರಿಗಿಂತ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಕೊಡುವನೇ? ಗಂಡುನವಿಲು ಅದವಾಗಿ ಕಾಣುವದೋ ಹೆಣ್ಣುನವಿಲೋ? ನೀನೇ ಹೇಳು! ಹೆಣ್ಣುಸಿಂಹಕ್ಕಿಂತಲೂ ಗಂಡುಸಿಂಹವು ಸುಂದರವಾದದ್ದೆಂದು ಮೂಢರು ಕೂಡ ಹೇಳಬಹುದು. ಇನ್ನು ನಾವು ಪುರುಷರು ಪ್ರೇಮ ಪರವಶರಾಗಿ ನಿಮ್ಮ ಸ್ತುತಿ ಮಾಡುತ್ತೇವೆಂದು ನೀವು ಅಟ್ಟಕ್ಕೇರಿರುವಿರಿ.

ಮಂಜುಲಾ:—(ತುಸು ಖಿನ್ನಳಾಗಿ) ಹೀಗೆ ಸಾದೃಶ್ಯದಿಂದ ವಾದವನ್ನು ಗೆದ್ದೆಯಲಿಕ್ಕಾಗದು! ನರನು ನಾರಿಗಿಂತಲೂ ಸುಂದರನೋ ಅಲ್ಲವೋ ಎಂಬದೇ ನಮ್ಮ ವಾದದ ವಿಷಯವು.

ರಸಜ್ಞ:—ಅದರದೂ ನಿರ್ಣಯವಾಗುವದು! ನಿಷಧ ದೇಶದ ತರುಣನಾದ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಅಪ್ರತಿಮವಾದ ರೂಪವನ್ನು ನೀನು ನೋಡಿದೆಯಾದರೆ ಈ ವಿಷಯನ್ನೇಕೆ, ಅಭಿಮಾನವನ್ನು ಕೂಡ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡುವಿ. ಆ ನಲ ಮಹಾರಾಜನ ಸೌಂದರ್ಯದ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಯಾರು ಮಾಡಬಲ್ಲರು?

ಮಂಜುಲಾ:—ಆಗಲಿ, ವರ್ಣನೆಯಾಗಲಿ!

ರಸಜ್ಞ:—ಕೇಳು! ಮನಸ್ಸು ಕೊಟ್ಟು ಕೇಳು!!

ಧಾಟಿ:—ಭರನ ನ ದೇತ್ ಘಾಘರಿಯಾ.

ನಿರುಪಮ ರೂಪನು ನಲನು ಕಾಂತೆ ಕೇಳಿ ।

ನಾರೀ ಮಾನಸದೊಳ್ ನಲಿವ ನವಮರಾಳನು ।

ಮೆರೆವ ಮಾರನೇನೆ ನೋಡಿ ವರದೇಹಿಯು ॥ ಪಲ್ಲಾ ॥

ವಿಫುಲ ಹೃದಯನಿವ ಪಿಡಿಯುವನೇನೆ ।

ನೃಪನು ಮಹಿಯನೇ ಬಾಹುಗಳಲಿ ತಾನು ।

ತಪನ ಪ್ರಭನು ಮಹಾವೀರನು ಬಲಸಾರನು ॥ ೧ ॥

ಮಂಜುಲಾ:—ನಿಮ್ಮಂಥ ನಿಪುಣರು ಹೀಗೆ ವರ್ಣಿಸುತ್ತಿರಲು ನಲ ರಾಜನು ಬಹು ಸುಂದರನಾದ ಪುರುಷನೆಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ನಿಮ್ಮ

ಕೈಯಲ್ಲಿರುವ ಆ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕೊಡಿರಿ ನೋಡೋಣ ! ನಾನು ಕಂಡುಬಂದಿರುವ ವನಿತಾಮಣಿಯ ಸೇವಕನಾಗಲಿಕ್ಕಾದರೂ ನಿಮ್ಮ ಸುಂದರ ನಾದ ಪುರುಷನು ಯೋಗ್ಯನಿರುವನೋ ಇಲ್ಲವೋ ಹೇಳುವೆನು.

ರಸಜ್ಞ :—ಹಾಂ ! ಹಾಂ !! ನೀವು ನೋಡಿ ಬಂದ ಸುಂದರಿ ಯಾರು ? ಅವಳದಿಷ್ಟು ವರ್ಣನೆಯಾಗಲಿ !

ಮಂಜುಲಾ :—ಆ ಸುಂದರಿಯು ವಿದರ್ಭರಾಜನ ಮಗಳಾದ ದಮಯಂತಿಯು. ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನು ಅನೇಕ ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಕಲ್ಪನೆ ಹಾಕುತ್ತ ಹಾಕುತ್ತ ಕಡೆಗೆ ಆ ಲಾವಣ್ಯದ ಪುತ್ಥಳಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿರಬಹುದು ಕಂಡಿರೋ !

ದಾಟಿ :—“ ಅನಂದಸಾ-ಗರಮೋ ” “ ಅಥವಾ ಬಿಂಬಾಧರಾ ಮಧುರಾ ”

ಕಾಂತಾಮಣಿ, ರಮಣಿ || ರಮಣಿ ಮೃದುಹಾಸವತಿ

ವಿಲಾಸಿನೀ, ರಮಣಿ || ಪಲ್ಲಾ ||

ಸಮ್ಮೋಹವಾ, ಸಲಿ ಬೀರುವಾ, ನವಮೋಹಿನಿಯೇ

ಆ ತರುಣೀ || ೧ ||

ಬಿಂಬಾಧರಾ, ಅವಳಿಂದಿರಾ ಸದೃಶ ಸದೃಶ ಪ್ರೇಮಖಣೀ || ೨ ||

ನಾನು ಆ ಭುವನೈಕ ಸುಂದರಿಯ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಬರೆದು ತಂದಿರುವೆನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಿರಿ ! ನೋಡಿರೋ ?

ರಸಜ್ಞ :—(ಚಿತ್ರವನ್ನು ನೋಡಿ ನಕ್ಕು) ಪ್ರಿಯೆ, ಇವಳು ಒಳ್ಳೆ ರೂಪವತಿಯು. ಆದರೆ ನಿನಗಿಂತಲೂ ಇವಳು ಚಲುವೆಯೆಂದು ಮಾತ್ರ ನಾನು ಹೇಳಲಾರೆನು !

ಮಂಜುಲಾ :—(ಮಂದಹಾಸದಿಂದ ಗೋಚುಹಾಕಿ) ಸಾಕುನಾಡಿರಿ !

ಧಾಟಿ :—ಆಯೆ ಕಾರೆ ಬದರಿಯ ಹಾ

ಯಾಕೆ ಮೋಹ ಸುರಿಸುವಿ ನೀ | ಯಾಕೆ.....|| ಪಲ್ಲಾ ||

ಕಾಂತ ನಿನ್ನಗೆ ಮನಸೋತ ಸತಿಯನೇ-|

- ನಿಂತೀ ಸನಿ ಮಾತಾಡಿ ವಂಚಿತಿ | ನೀ | ಯಾಕೆ...|| ೧ ||

ಮೋಸವನರಿತು ನಾ ಮೋಹಿಸುವೆ |

ಸತೀಕರಣದೊಳ್ ಜಾಣನಿರುವೆಯೋ | ನೀ | ಯಾಕೆ...|| ೨ ||

ಪ್ರಿಯರೆ, ನಲರಾಜನ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಈ ಚಾರ್ವಾಂಗಿಯ ಚಿತ್ರಕ್ಕೆ ಹಿಡಿಯಿರಿ ನೋಡೋಣ !

ರಸಜ್ಞ:—ಇದು ನೋಡು (ಎಂದು ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಹಿಡಿದು) ಪ್ರಿಯೆ, ಇನ್ನಾದರೂ ಹೇಳು ! ಪಂಥವನ್ನು ಗೆದ್ದವರು ಯಾರು ? ನೀನೋ ನಾನೋ ?

ಮಂಜುಲಾ:—ಪಂಥದ ಮಾತು ಹಾಗಿರಲಿ ! ಇವರಿರ್ವರೂ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಮಿಗಿಲಾದ ರೂಪವಂತರು. ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು ಒಪ್ಪುವಂಥ ಈ ಸ್ತ್ರೀಪುರುಷರು ದಂಪತಿಗಳಾಗುವುದು ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲವೇ ?

ರಸಜ್ಞ:—(ಮಂಜುಲೆಯ ಕೈ ಹಿಡಿದು) ಮನಮೋಹಿನಿ, ತಮ್ಮ ಕಾರ್ಯವನ್ನೇ ತಾವು ಅರಿಯದವರು, ಅನ್ಯರ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮ್ಹಾಡ ಬಲ್ಲರೆ ?

ಮಂಜುಲಾ:—ಪ್ರಿಯರೆ, ನೀವು ವಿನೋದಿಗಳೆಂದೇ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸಮಗ್ರನಾಗಿ ಸೆಳೆದುಕೊಂಡಿರುವಿರಿ ! ವಿವಾಹದ ಚಿಂತೆ ಇನ್ನೇಕೆ ? ಚಿತ್ರಸೇನ ಮಹಾರಾಜರು ರಾಜಧಾನಿಗೆ ಮರಳಿ ಬರುವದೊಂದೇ ತಡ, ನಾವು ದಂಪತಿಗಳೇ ಆಗುವೆವಲ್ಲ ? ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ನಾವು ನಲದಮಯಂತಿಯರ ವಿವಾಹದ ಘಟನೆ ಗಾಗಿ ಯತ್ನ ಮಾಡೋಣ ಬನ್ನಿರಿ !

ರಸಜ್ಞ:—ನಿನ್ನಂತೆಯೇ ಆಗಲಿ. ಆದರೆ ಈ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ನೀನು ನನ್ನ ದೊಂದು ಕೋರಿಕೆಯನ್ನು ಪೂರೈಸತಕ್ಕದ್ದು !

ಮಂಜುಲಾ:—ಪೀಠಿಕೆ ನೋಡಿದರೆ ಏನಾದರೂ ಕುಚೇಷ್ಟೆ ಇರಬಹುದಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆ ! ಏನದು ?

ರಸಜ್ಞ:—ಹೇಳಲಿಯಾ ?

ರಾಗ—ಭೂಪ; ಅದಿತಾಳ.

ಧಾಟಿ:—ಚಮಕ ಚಲಿ ಮಾಲನ ಬೀಜಲಿಯಾ

ಬಯಕೆಯಿದೆ ! ಮಾನಿನಿ ಲಾಲಿಸಿ ನೀಂ ||

ದಯದಿಂದ ನೀಡೆ ಅಧರಾಸವನೆ ||

ಸೀಯೂಷವಹುದೆ, ಕಾಂತೆ, ಮಹಿಮೆಗಳಿದೇ || ಸಲ್ಲಾ ||

ಯೌವನಗರ್ವಿತರಾದ ತರುಣರು ।
ಯುವತೀ ಜನರಾಧೀನರಾಗಿರುವೋಲಾ ।
ದೇವನು ಮಾಯೋಪಾಯದಿ ಮೋಹವ ।
ತೀವಿದನು, ಕೇಳು ಬಿಂಬಾಧರದೋಳಾ ॥ ೧ ॥

ಮಂಜುಲಾ:—ಇವೆಲ್ಲಾ ಗೊತ್ತು ನಮಗೆ ! (ರಸಜ್ಞನನ್ನು ಭರದಿಂದ ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡು) ಆಯಿತೆ ?

ರಸಜ್ಞ:—ಅಹುದು ಪ್ರಿಯೆ, ನಾವು ಇನ್ನು ಹೀಗೆ ಮಾಡೋಣ ! ನೀನು ಈ ನಲರಾಜನ ಚಿತ್ರವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ದಮಯಂತಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಈ ಪುರುಷಸಿಂಹನಾರೆಂಬುದನ್ನು ಅವಳಿಗೆ ಹೇಳು. ನಾನು ದಮಯಂತಿಯ ಚಿತ್ರವನ್ನು ನಲರಾಜನ ಕೈಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಅವಳ ಲಾವಣ್ಯದ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಬಹುಪರಿಯಾಗಿ ಮಾಡುವೆನು.

ಮಂಜುಲಾ:—ಒಳ್ಳೆ ಹಂಚಿಕೆ ತೆಗೆದಿರಿ ! ಪರಸ್ಪರರ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಅವರ್ವರೂ ಪ್ರೇಮಪರವಶರಾಗುವರು. ಮತ್ತೊಂದೇನೆಂದರೆ, ನಾವು ಸಾಕಿದ ಹಂಸಗಳು ಪ್ರೇಮಿಗಳ ಸಂದೇಶಪತ್ರಗಳನ್ನು ಜಾಣ್ಮೆಯಿಂದ ತಲ್ಪಿಸಬಲ್ಲವು. ಅವುಗಳನ್ನು ನಾವು ನಲದಮಯಂತಿಯರ ಸೇವೆಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಬಿಡೋಣ.

ರಸಜ್ಞ:—ಆಗಲಿ, ಆ ಹಂಸಗಳ ಜಾಣ್ಮೆಯನ್ನು ನಾವಿವರೂ ಮನಗಂಡಿರುತ್ತೇವೆ.

ಮಂಜುಲಾ:—ಅಹುದೇನು ? !! (ಮಂದಹಾಸ ಮಾಡುತ್ತಾಳೆ)

ರಸಜ್ಞ:—ಒಳ್ಳೇದು; ನಾನಿನ್ನು ನನ್ನ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಹೋಗುವೆನು. ನೀನಾದರೂ ವಿಲಂಬ ಮಾಡುವದೇಕೆ ?

ಮಂಜುಲಾ:—ನಡೆಯಿರಿ ಹಾಗಾದರೆ !

(ಹೋಗುತ್ತಾರೆ)

(ತೆರೆ)

ಎರಡನೆಯ ಪ್ರವೇಶವು

ಸ್ಥಳ—ನಿಷಧಪುರದಲ್ಲಿ ರಾಜನ ವಿಶ್ರಾಂತಿಗೃಹವು.

(ರಾಜನೂ ವಿದೂಷಕನೂ)

ರಾಜಾ:—(ಸ್ವಗತ) ಛೇ ! ನಾನೆಷ್ಟುಪರಿಯಾಗಿ ಸಮಾಧಾನ ಮಾಡಿ ಕೊಂಡರೂ ಮನಸ್ಸು ಸ್ಥಿರವಾಗಲಿಲ್ಲದು. ಆ ಗಂಧರ್ವನು ಈ ಮನೋಹರ ವಾದ ದಮಯಂತಿಯ ಚಿತ್ರವನ್ನು ನನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟು ಹೋದದಿನಿಂದ ನನಗೆ ಹುಚ್ಚೇ ಹಿಡಿದಂತಾಗಿದೆ ! ನೋಡಿದರೆ ಈ ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಪಟವೂ ಬಣ್ಣಗಳೂ ಅಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೇನಿದೆ ? ಆದರೂ ಚಿತ್ರಕಲಾನಿಪುಣನ ತಗಲು ಎಂಥ ವಿಲಕ್ಷಣವಾಗಿದೆ !

ರಾಗ:—ಛಾಯಾನಟ.

ಧಾಟಿ:—“ಮನೇ ಬಾಗಿಲದೊಳು ಬಂದು ನಿಂದಿಹಳು ”

ಮನೋಹಾರಿಣಿಯಳ ರೂಪಲೇಖವಿದು ||

ಮನದೊಳು ಬಲು ನೋಹವನು ಜನಿಸುತಿಹುದು || ಪಲ್ಲ||

ಸುದತಿಯ ಮುಖದಲಿ ಮಧುರ ಸುಹಾಸವು ।

ಮುದವನು ಸೂಸುವ ಕೌಮುದಿಯೋ ||

ವಧುಮಣಿ ಧರಿಸಿದ ಜರದ ದುಕ್ಕೂಲವು ।

ಮೃದುಪವನಕೆ ತಾಂ ಚಲಿಸುವದೋ || ಎನೆ || ೧ ||

ಮಡದಿಯು ಸೊಬಗಿಲಿ ಮುಡಿಗಿ ಹಾಕಿದ ಹೂ ।

ಒಡೆದು ಸುಗಂಧವೇನಿಡುಗುವದೋ ||

ಬೆಡಗಿನ ಕಾಮಿನೀ-ಮಣಿಬಿಡದೆನ್ನನು ।

ಕಡೆಯಗಣ್ಣಲಿ ನೋಡುತಲಿಹಳೋ || ಎನೆ || ೨ ||

ನವರಸಗಳಿಂದ ಪರಿಪ್ಲುತವಾದ ಅನೇಕ ಕಾವ್ಯನಾಟಕಗಳನ್ನು ನಾನು ಓದಿದೆನು. ಆದರೆ ಅವುಗಳಿಂದ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಎಷ್ಟುಮಾತ್ರವೂ ವ್ಯಗ್ರವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆ ಗಂಧರ್ವನು ನಾಲ್ಕೇ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ದಮಯಂತಿಯ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ನಾನಿಷ್ಟು ವಿಕಾರವಶನಾಗಬಹುದೆ ! ಅನಂಗನ ಮಹಿಮೆ !

ರಾಗ—ಭಾಯಾನಟ.

ಧಾಟಿ:—ಪ್ಯಾರೇ ಲಪಟ ಪ್ರೀತ ಬುರೀ ನಾರಕೀ.

ಸ್ತರಶರದ ಲಾಘವವ ನೋಡಿದ್ದೆ || ಪಲ್ಲಾ ||

ಭ್ರಾಂತನಾಗಿ ನೋಡುತೆ ನಾನಿರುತ್ತಿರೆ ||

ಕಾಂತೆಯಂದದ ತನುವಿದನು, ಮೋಸದಲಿ ಪೂಡಿದನೇಂ

ಸ್ತರ ಬಾಣವಾ || ೧ ||

ಬಾಧೆಯಾಗದೊಲ್ ರಮಣೀ ನಯನದಿ |

ಹಾಯ್ದು ಬಂದಿದ ಶರವಿರದೆ ಸೀಳಿತೆನ್ನಮಾನಸವೀಪರಿ ನೋಡಿದ್ದೆ ||೨||

(ಉಸುರ್ಗರೆದು) ಭಗವನ್, ಮಕರಧ್ವಜಾ, ನಿನಗೆ ನಾನು ಶರಣಾಗತ ನಾಗಿರುವೆನು. ಬಾಧಿಸಬೇಡ ಕಂಡೆಯಾ !!

(ವಿದೂಷಕನು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ)

ವಿದೂಷಕ:—ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ಜಯಜಯಕಾರವಿರಲಿ ! ದೇವರೂ, ಬಡಮಿತ್ರನು ಶರಣು ಹೊಡೆಯುತ್ತಾನೆ, ಕೃಪಾದೃಷ್ಟಿಯಾಗಬೇಕು ! (ಎಂದು ಖೊಳ್ಳನೆ ನಗುತ್ತಾನೆ)

ರಾಜಾ:—ಯಾರು !? ಉತ್ಸವಮೂರ್ತೀ, ನೀನೇನು ? ಬಾ, ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳು.

ವಿದೂಷಕ:—ಮಿತ್ರಾ, ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವ ಸಮಯವೇ ಇದು ? ಈಗಲೇ ನಾನು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೊರಡುವವನಾಗಿದ್ದೇನೆ !

ರಾಜಾ:—ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ! ನೀನು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ! ?

ವಿದೂಷಕ:—ಮಿತ್ರಾ, ನಿನ್ನಂಥ ಮಹಾವೀರನು ವೈರಿಗೆ ಶರಣು ಹೋಗುತ್ತಿರುವದನ್ನು ಕಂಡು ನಾನು ಹೇಡಿಯಂತೆ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕೂತು ಕೊಳ್ಳಲಿಯಾ ?

ರಾಜಾ:—(ತಿರಸ್ಕಾರದಿಂದ) ಎನೆನ್ನುವಿ ಉತ್ಸವಮೂರ್ತಿ ?

ವಿದೂಷಕ:—ಮೂಢರಾದ ದೊರೆಗಳ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಒಡೆದು ಹೇಳ ದಿದ್ದರೆ ಯಾವ ಮಾತು ತಾನೆ ತಿಳಿದೀತು ?

ರಾಜಾ:—ಮೂರ್ಖ, ದೊರೆಮಕ್ಕಳ ನೆವಮಾಡಿ ನನಗೆ ಮೂಢನೆನ್ನುವಿಯಾ ?

ವಿದೂಷಕ:—(ನಕ್ಕು) ಎಲ್ಲಿಯ ಮಾತೇ ! ಮಿತ್ರಾ, ನಾನು ನಿನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತನಷ್ಟೆ ? ನಾನಂತೂ ಹೇಳಿಕೇಳಿ ಮೂರ್ಖನು. ಇನ್ನು ಮೂರ್ಖನ ಸ್ನೇಹಿತನು ಮಹಾಮೂರ್ಖನಲ್ಲದೆ ಮತ್ತಿನ್ನು ಹೇಗಿರುವನು.

ರಾಜಾ:—(ನಕ್ಕು) ಒಳ್ಳೇ ಪಂಡಿತನಿರುವಿ ! ಅದಿರಲಿ ಉತ್ಸವ ಮೂರ್ತಿ, ಯುದ್ಧವೆಲ್ಲಿಯದು ?

ವಿದೂಷಕ:—ನೀನೀಗಲೇ ಶರಣುಹೋದ ಮಕರಧ್ವಜನ ಕೂಡ ಪ್ರಚಂಡವಾದ ಸಂಗ್ರಾಮವನ್ನು ಮಾಡಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ಬರುವ ಕೆಲಸವು ನನ್ನದಲ್ಲೇ ?

ರಾಜಾ:—(ವಿದೂಷಕನ ಬೆನ್ನು ಚಪ್ಪರಿಸಿ ನಕ್ಕು) ಹೀಗೋ !! ಮಿತ್ರಾ, ಮನಸ್ಸಿನೊಳಗಿನ ಇಂಗಿತವನ್ನು ನಿನ್ನ ಮುಂದೆ ಹೇಳದೆ ಮತ್ತಿನ್ನಾರ ಮುಂದೆ ಹೇಳಲಿ ? ಗಂಧರ್ವಕುಮಾರನಾದ ರಸಜ್ಞನು ದಮಯಂತಿಯ ಲಾವಣ್ಯವನ್ನು ಅತಿಶಯವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿ ಈ ಮೋಹಜನಕವಾದ ಚಿತ್ರವನ್ನು ನನಗೆ ಕೊಟ್ಟುಹೋದ ಸಂಗತಿಯು ನಿನಗೆ ಗೊತ್ತೇ ಇರುವದಷ್ಟೆ ?

ವಿದೂಷಕ:—ಓಹೋ ! ಇದೆಲ್ಲ ಅದರ ಪ್ರತಾಪವೇನು ?

ರಾಜಾ:—ಆ ಮಕರಧ್ವಜನ ಪ್ರತಾಪವೇ ಕಂಡಿಯಾ ! ಮನ್ಮಥನೇ,

ರಾಗ—ಯಮನ.

ಧಾಟಿ:—ಮುಕುಟಪರ ವಾರಿಜಾವು ನಾಗರನಂದಾ.

ಕಸುಮಶರ ಕಾಡಬೇಡ ಕೋರುವೆ ನಿನ್ನಾಂ || ಪಲ್ಲಾ ||

ದಯಿತಾ-ಜನರೊಳಗೆ ಅಭಿಮಾನವ ತಾಳಿ |

ನ್ಯಾಯವೆ ಬಾಧಿಪುದೆನ್ನ || ೧ ||

ಮನಮೋಹಿನಿಗಾಂ ಮನಸೋತ್ತಿಹೆ ಕಾಡೋ |

ಹಾನಿಯಿಡೇತಕೆ ಮುನ್ನ || ೨ ||

ವಿದೂಷಕ:—ಮಿತ್ರಾ, ರಾಜಕುಲೋತ್ಪನ್ನರ ವಿವಾಹದ ಪೂರ್ವಾಂಗವು ಕಾನುಬಾಧೆ, ನಿರಹವ್ಯಥೆ, ಭ್ರಾಂತಿ, ಪ್ರಲಾಪ ಮುಂತಾದವುಗಳಿಂದ

ತುಂಬಿಕೊಂಡಿರಬೇಕೆಂದು ಶಾಸ್ತ್ರವೇ ಇರುವುದಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆ. ಯಾವನೇ ರಾಜನ ವಿವಾಹದ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ನೋಡಿದರೂ ಇಂಥ ತಾಪಗಳ ಸಮ ವಾಯವು ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಈ ಅಂಧಪರಂಪರಾಗತವಾದ ರೀತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು ನೀವು ನಮ್ಮ ವಿವಾಹದ ಸದ್ಧತಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಬಾರದೆ ? ನನ್ನ ಸೋದರತ್ತೆಯ ಮಗಳಾದ ಕಾಣಾಕ್ಷಿಯನ್ನು ತಂದು ಒಮ್ಮೆಲೆ ನನ್ನ ಕೊರಳಿಗೆ ಕಟ್ಟಿಬಿಟ್ಟರು. ವಿರಹವೃಥೆಯೂ ಇಲ್ಲ ! ಕಾಮಾಬಾಥೆಯೂ ಇಲ್ಲ ! !

ರಾಜಾ:—(ಸರಿಹಾಸದಿಂದ ನಕ್ಕು) ದೈವವಂತನು ನೀನು !

ವಿದೂಷಕ:—ಮತ್ತೆ !!!

ರಾಜಾ:—ಮಿತ್ರಾ, ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಅತಿಶಯವಾದ ಸಂತಾಪವಾಗಿದೆ. ಮತ್ತೆಲ್ಲಿಗಾದರೂ ಹೋಗೋಣ ನಡೆ.

ವಿದೂಷಕ:—ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದರೆ ನಿನ್ನ ಸಂತಾಪವು ನೀಗಿತು ? ಹೋದರೆ ದಮಯಂತಿಯ ಸನ್ನಿಧಾನಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಕು.

ರಾಜಾ:—(ಆಸಹಾಸದಿಂದ) ಮಾತನಾಡೆಂದರೆ ಆಡಿದೆ !!

ವಿದೂಷಕ:—ರೇಗಿದವರ ಕೂಡ ಮಾತಾಡುವದೇ ಕಠಿಣ ! ಆದರೆ ನನಗಿದು ಬಿಡದ ಕರ್ಮವೆ ! ವಿಹಾರೋಪವನಕ್ಕೆ ಬರುವಿಯೇನು ? ವನ ಭೂಷಣನು ಅದನ್ನು ಈಗ ಬಹು ರಮ್ಯವಾಗಿ ಕಾಣುವಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ.

ರಾಜಾ:—ಆಗಲಿ. ಅಲ್ಲಿಗೇ ಹೋಗೋಣ. ಈ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ತೆಗೆದುಕೋ !

ವಿದೂಷಕ:—(ಚಿತ್ರವನ್ನು ನೋಡಿ ಆಶ್ಚರ್ಯಚಕಿತನಾಗಿ) ಅಬಬಬ!! ಏನು ಚಲುವಿಕೆ ಇದು ಮಿತ್ರಾ ! ನೋಡಿ ನೋಡಿದ ಹಾಗೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಲಾವಣ್ಯಗಳು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತವೆ. ಮಿತ್ರಾ, ಅಂತೆಯೇ ನೀನು ಹೀಗೆ ಭ್ರಮಿಷ್ಟನಾಗಿರುವಿ !

ರಾಜಾ:—ನಿನ್ನೊಂಥವನನ್ನು ಕೂಡ ಈ ಚಿತ್ರವು ಚಕಿತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಿರಲು ಆ ಮೋಹಿನಿಯ ನಿಜವಾದ ರೂಪವು ಹೇಗಿರಬಹುದು ನೋಡು !

ಧಾಟಿ:—ಶ್ರೀಛೇಚ ಉಭೇ ಕೇ ಆಲೇ.

ಮೂಲೋಕವ ಮೋಹಿಸದಿಹಳೇ |

ಈ ಲೋಲಾಯತ-ಲೋಚನೆಯು | ನೋಡಿದ್ದೆ || ಪಲ್ಲಾ ||

ನೀಲಾಳಕಿ ತಾನೇಂ ರತಿಯೋ |

ಬಾಲಾಮಣಿ ಬಿಂಬಾಧರೆಯು || ನೋಡಿದ್ದೆ ||

ಅಲ್ಲಾ ದವು ಮನಕಾಗುವದ್ಯೆ |

ಅಲೋಕಿಸಲಿ ಲೇಖವನು || ನೋಡಿದ್ದೆ ||

ಈ ಲೋಲೆ | ವಿನಯ ಗುಣಶೀಲೆ | ಲಸಿತಸಲ್ಲಿಲೆ |

ಹಸಿತಮುಖ ಕಮಲೆ, ಹಸಿತ..... ||

ಭೂಲೋಕದಿ ನನಕಾಮಿನಿಯೆ || ನೋಡಿದ್ದೆ || ೧ ||

(ತೆರೆ.)

ಮೂರನೆಯ ಪ್ರವೇಶವು

ಸ್ಥಳ:—ವಿದರ್ಭರಾಜನ ಅಂತಃಪುರವು.

(ದಮಯಂತಿಯೂ ಸಖೀಜನರೂ)

ದಮಯಂತಿ:—ಚಂದ್ರಾವಲಿ, ತರುಣಿಯರು ಕಾಮಬಾಧೆಗಾಗಿ ಅತೀವ ವ್ಯಾಕುಲರಾಗುತ್ತಾರೆಂಬ ಮಾತು ಕೇಳಿ ಇಷ್ಟು ದಿನ ನನಗೆ ವಿಲಕ್ಷಣ ವಾದ ನಗೆ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ನಲಮಹಾರಾಜರ ಮನೋಹರವಾದ ಈ ಚಿತ್ರ ವನ್ನು ನೋಡಿದುದಿಂದು ನನಗುಂಟಾದ ಅವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕಂಡು ಈಗ ನೀವೇ ನಗುತ್ತಿರುವಿರಾದೀತು !

ಚಂದ್ರಾವಲಿ:—ಸಖಿ, ನಲಮಹಾರಾಜರ ರೂಪವೇ ಅಂಥ ಮೋಹ ಕರವಾದದ್ದು !

ದಮಯಂತಿ:—ಚಿತ್ರಗತರಾದ ಮಹಾರಾಜರ ಈ ರೂಪವನ್ನು ನೋಡಿದೆಯಾ !

ರಾಗ—ಪೂರಿಯಾ

ಪ್ರೇಮರಸವನೇಂ ಬೀರುವನೇನೆ ಮೋಹನನಿವ ಕಾಣೆ ||
ಕಾಮು ವಿನೋಹಿತೆಯಾದೆನೆ ನೋಡಿ ಲೇಖುವ ಸಲೆ ಜಾಣೆ ||
ಮನವಿದು ಭರದೊಳ್ ಕೇಳದೆ ಹಾಗೇ ಪ್ರೋಗುತಲಿಹುದೇನೆ ||
ಮನೋಜ್ಞ ರೂಪನ ಬಳಿಗೇಂ ಕೆಳದಿ, ಮೋಹ ತಳೆದು ತಾನೇ ||

ಚಂದ್ರಾ:—ದಮಯಂತೀ, ಈ ಚಿತ್ರವನ್ನು ನೋಡಿ ಸುರಸುಂದರಿ ಯರು ಕೂಡ ಮೋಹಿತರಾಗಬಹುದು !

ದಮಯಂತಿ:—ಸಖಿ, ನಲರಾಜರ ಕಾಂತಿಮಯವಾದ ಸುಮುಖ ವನ್ನು ಒಮ್ಮೆಯಾದರೂ ಕಣ್ಣಾರೆ ಕಾಣುವಷ್ಟು ಭಾಗ್ಯವು ನನ್ನದಿದ್ದೀತೇನೆ ? (ನಿಟ್ಟುಸುರು ಹಾಕುತ್ತಾಳೆ.)

ಚಂದ್ರಾ:—ದಮಯಂತೀ, ಹಾಗೆ ಜೀವಕ್ಕೆ ಸಂತಾಪ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಉಸುರು ಹಾಕಬೇಡ ! ಅಂಥ ಸರ್ವಾಂಗಸುಂದರನ ರಾಣಿಯು ನೀನಾಗತಕ್ಕ ವಳೆಂದೇ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಮನಸ್ಸು ಕೊಟ್ಟು ನಿನ್ನೀ ಭುವನಮೋಹಕವಾದ ರೂಪವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿರುವನು.

ದಮಯಂತಿ:—ಚಂದ್ರಾವಲಿ, ನನ್ನಲ್ಲಿ ಪಕ್ಷಪಾತವನ್ನು ತಾಳಿ ನೀನು ಹೀಗೆ ಮಾತನಾಡುವಿ ! ನಿರ್ದಯನಾದ ಮದನನಿ, ನೀನಿಷ್ಟೆಂದು ಕಾಡುವಿ !

ಧಾಟಿ:—ಬಾರಿಕ ಮೋಲನದೇ, ಭವರಾರೇ.

ಬಾಳಿದಿಯಾ ಮದನಾ ! ನಮಗಾಗಿ || ಪಲ್ಲಾ ||

ಅಬಲೆಯರೆದೆಗೆ ಬಾಣವನು ಪೂಡಿ |

ಶಬರನೆ ಕೊಲುವೆ || ೧ ||

ಮನದೊಳು ಜನಿಸಿ ಅ ಮನವ ಸೀಳ್ವಿ |

ದನುಜನೀನಹುದೊ || ೨ ||

ಈಶ್ವರನು ನಿನ್ನ ದೇಹವನ್ನು ಸುಟ್ಟುಹಾಕಿದಂತೆ ನಿನ್ನ ಗುಣಗಳನ್ನಾದರೂ ಯಾಕೆ ಅಳಿಯಲಿಲ್ಲ ?

ಚಂದ್ರಾ:—ಸಖಿ, ನೀನು ಈ ಮಾರನ ಪೀಡೆಗೆ ಯಾಕೆ ಅಂಜುವಿ ? ನಲಮಹಾರಾಜರು ನಿನ್ನೀ ದಿವ್ಯವಾದ ರೂಪವನ್ನು ನೋಡುವುದೊಂದೇ ತಡ! ಅವರು ನಿನ್ನ ದಾಸ್ಯವನ್ನೇ ಸ್ವೀಕರಿಸುವರು. ಅಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ನವಮಾಲತಿ ಯಂತೆ ಕೋಮಲವಾಗಿರುವ ನಿನ್ನ ತನುವನ್ನು ಚಿಂತೆಗೀಡುಮಾಡಿ ಕಂದಿಸಬೇಡ !

ದಮಯಂತಿ:—ಚಂದ್ರಾ, ಇದು ವಿನೋದದ ಸಮಯವೇ ?

ಧಾಟಿ:—ಮಧುರ ಕಿತ್ತಿ ಕುಸುಮ ಗಂಧ ಸುಟಲಾ.

ಬರುವನೇನೆ ಮೋಹನಾಂಗ-ನಿರದೆ || ಪಲ್ಲಾ ||

ಪ್ರಿಯನ ಸುಹಾಸದ ಸೂಸುವ ಚಂದ್ರಿಕೆ |

ನಯನೋತ್ಸವಮಾಗೆ ||

ಭಯನಿಹುದೇನೀ ನವಮಾಲತಿಗೆ ?

ಬಯಕೆ ಇದೇ ಭ್ರಮವೆ !!! || ೧ ||

ಚಂದ್ರಾ:—ದಮಯಂತೀ, ಸುಮ್ಮನಿರು ಇನ್ನು ! ಅಲ್ಲಿ ನೋಡಿದಿಯಾ? ವಸುಮತಿ ಮಂಜುಘೋಷೆಯರು ಬಂದರು.

ದಮಯಂತಿ:—ಅಹುದಲ್ಲ ! ಈ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಅವರು ಬಂದದ್ದು ಒಳಿತೇ ಆಯಿತು. ವಸುಮತಿಯಂತೂ ಮಾತಿನ ಜಾಣೆಯು. ಅವಳಾಡುವ

ನಾಲ್ಕು ವಿನೋದದ ಮಾತುಗಳನ್ನಾದರೂ ಕೇಳಿ ನನ್ನ ಸಂತಾಪವನ್ನು ವರೆಯುವೆನು.

(ವಸುಮತಿ ಮಂಜುಘೋಷೆಯರು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾರೆ.)

ವಸುಮತಿ:—ಯಾಕೆ ದಮಯಂತಿ ಅಮ್ಮಣ್ಣಿ ಯವರೇ, ಕ್ಷೇಮವಷ್ಟೇ?

ಮಂಜು:—ದಮಯಂತೀ, ಮಾತಾಡಲೊಲ್ಲ ?

ದಮಯಂತಿ—ಬನ್ನಿರಿ ಗೆಳತಿಯರೇ ! ಯಾಕೋ ದರ್ಶನವನ್ನು ಅಪರೂಪವಾಗಿ ಮಾಡಿರುವಿರಿ ?

ಮಂಜು:—ಅದೇಕೆ ! ಕೂಡಿದಾಗ ಬಂದೇ ಬರುತ್ತೇನೆ. (ದಮಯಂತಿಯ ಮುಖವನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿ) ದಮಯಂತೀ, ನಿನ್ನ ಕಾಂತಿಮಯವಾದ ಮುಖವು ಪ್ರೇತಕಾಲದ ಚಂದ್ರನಂತೆ ಬಾಡಿರುವುದೇಕೆ ? ಅಪರೂಪದ ಪದಾರ್ಥವನ್ನು ಕಳಕೊಂಡವರುತೆ ಇವಳ ಮುಖವು ಹೇಗೆ ಇಳಿದ.ಹೋಗಿದೆ ನೋಡಿರಿ !

ವಸುಮತಿ:—ಅಂತಃಪುರದ ಸುತ್ತಲು ಭದ್ರವಾದ ಕಾನಲು ಇರಲು ರಾಜಕನ್ಯೆಯು ಒಡಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಕಳಕೊಳ್ಳುವುದು ಹೇಗೆ ? ಯಾವನೋ ಕುಶಲನಾದ ಕಳ್ಳನು ಇವಳ ಹೃದಯವನ್ನೇ ಕದ್ದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ !

ಮಂಜು:—ಅಹುದೇನು ದಮಯಂತೀ ?

ಚಂದ್ರಾ:—ವಸುಮತಿ, ನೀನೊಳ್ಳೇ ಧೂರ್ತಿಯು. ಅನ್ಯರ ಹೃದ್ಗತವನ್ನು ಸಂಗಡಲೇ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವಿ !

ದಮಯಂತಿ:—ವಸುಮತಿಯು ಧೂರ್ತಳಿದ್ದಷ್ಟೆಯೇ ಚಂದ್ರಾ, ನೀನು ಮುಗ್ಧಿಯು ! ಯಾರ ಹೃದ್ಗತವನ್ನು ಕಂಡಳವಳು ?

ವಸುಮತಿ:—ಮಂಜುಘೋಷೆ, ಏನೋ ತಗಲು ಇದೆ ನೋಡು !!

ಮಂಜು:—ಚಂದ್ರಾವಲಿ, ನೀನು ದಮಯಂತಿಯ ಗುಟ್ಟಿನವಳು. ಏನಿದ್ದ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ನಮ್ಮ ಮುಂದೆ ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡೀ ಏನು ?

ಚಂದ್ರಾ:—ನಿಮ್ಮಂಥ ಜೀವದ ಗೆಳತಿಯರ ಮುಂದೆ ಹೇಳದಿದ್ದರೆ ಇನ್ನಾರ ಮುಂದೆ ಹೇಳಬೇಕು ? ಗಂಧರ್ವಕುಮಾರಿಯಾದ ಮಂಜುಲೆಯು

ನಿಷಧ ದೇಶದ ನಲರಾಜರ ಚಿತ್ರವನ್ನು ತಂದು ದಮಯಂತಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು
ಹೋದದ್ದು ನಿಮಗೆಲ್ಲ ಗೊತ್ತೇ ಇರುವದಷ್ಟೆ ?

ವಸುಮತಿ:—ಹಾಂ! ಹಾಂ!! ಇವಳು ಮನಸಿಜನ ಹೂಬಾಣಗಳ
ವೆಟ್ಟಿನಿಂದ ಹೀಗೆ ವ್ಯಾಕುಲಳಾಗಿರುವಳೇನು ?

ಮಂಜು:—ಸಂದೇಹವೇನು ? ಇದಕ್ಕೆ ಇವಳ ದೇಹವೇ ಸಾಕ್ಷಿ !

ಧಾಟಿ:—ಮುನಿಸು ಮಾಡುವರೇನೆ ವನಜದಳಾಕ್ಷಿ.

ಮನಸಿಜಾತನ ತಾಪ-ವನು ತಾಳವಾಗಿ ||

ವನರೂಪ ಕೋಮಲ-ತನು ಬಾಡಿಹುದು ನೋಡೆ | ಪಲ್ಲ ||

ಬಿಳಿದಾಗಿಹುದು ಕಾಂತಿ ಬಳುಕುತಿಹುದು ನಡು ||

ನಳಿತೋಳ್ ಜೋಲ್ಲಿ ದವೀ ಜೋಳ್ ಮೊಲೆಗಳ ನೋಡು ||

ಬಸಿದಿವೆ ಕದವುಗಳ್ ಉಸುರಿಗೆ ಕೆಂದುಟಿ ||

ನಸುಗೆಂಪಿಗಳಿರಿದ ಹೊಸಪರಿಯನು ನೋಡೆ || ೨ ||

ವಸುಮತಿ:—ಹೇಗೆ ಹೊರಬಿದ್ದಿತು ನೋಡು ದಮಯಂತೀ !
ಕಸ್ತೂರಿಯನ್ನು ಬಚ್ಚಿಟ್ಟುಕೊಂಡರೆ ಅದು ಅರಸಿನ ಮಗಳಾದ ನಿನಗೆ ಅಂಜಿ
ಸುಮ್ಮನೆ ಇರಬಲ್ಲದೆ ?

ದಮಯಂತಿ:—ವಸುಮತಿ, ಪಶುಗಳ ಘ್ರಾಣೇಂದ್ರಿಯವೇ ತೀಕ್ಷ್ಣ
ವೆಂದು ನಾನು ತಿಳಿದಿದ್ದೆನು.

ವಸುಮತಿ:—ಅಹುದೇನು ರಾಜಕುಮಾರಿಯರೆ ?

ಮಂಜು:—ದಮಯಂತೀ, ನಿನ್ನ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ಊಹಿಸಿಕೊಳ್ಳದಿದ್ದ
ರೆಯೇ ನಾವು ಪಶುಗಳಾಗುತ್ತಿದ್ದೆವು.

ವಸುಮತಿ:—ಮಂಜುಘೋಷೆ, ನಾವು ಇವಳ ಅಂತರಂಗವನ್ನು
ಊಹಿಸಿದರೂ ಪಶುಗಳು ! ಊಹಿಸದಿದ್ದರೂ ಪಶುಗಳು ! ರಾಜರ ಮಕ್ಕಳು
ಹೇಗೆ ಮಾತನಾಡಿದರೂ ಚಂದ ! ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದವರೇ ನಾವು ಹುಚ್ಚರು ! ನಡೆ !

ದಮಯಂತಿ:—ವಸುಮತಿ, ನೀನು ಕಡ್ಡಿಯನ್ನೊಯ್ದು ಗುಡ್ಡ
ಮಾಡುವಿ. ಒಂದು ವಿನೋದದ ಮಾತಾಡಿದ್ದಕ್ಕೆ ಇಷ್ಟೇ ? ಇದಕ್ಕೇನು ತಪ್ಪು
ದಂಡವನ್ನು ಹೇಳುವಿ ಹೇಳು.

ವಸುಮತಿ:—(ನಕ್ಕು) ಹಾಗಾದರೆ ನಲರಾಜರ ಚಿತ್ರವನ್ನು ನಮಗೆ ತೋರಿಸು ಸುಮ್ಮನೆ !

ಚಂದ್ರಾ:—ಅದನ್ನು ದಮಯಂತಿಯು ತನ್ನ ಸೆರಗಿನಲ್ಲಿ ಬಚ್ಚಿಟ್ಟು ಕೊಂಡಿರುವಳು ನೋಡಿರಿ !

ಮಂಜು:—(ದಮಯಂತಿಯ ಸೆರಗಿನೊಳಗಿಂದ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಸೆಳೆದು) ವಸುಮತಿ, ಇವಳು ಈ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಎಷ್ಟು ಜೋಕೆಯಿಂದ ಬಚ್ಚಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದಳು ನೋಡು !

ವಸುಮತಿ:—ಹೀಗೇಕೆ ಇದನ್ನು ಬಚ್ಚಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದ ಗೆಳತೀ ? ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಲಗ್ನನಾದವರೇ ಇರುತ್ತೇವೆ. ನಿನ್ನ ಪ್ರಿಯತಮನನ್ನು ನಾವು ಅಪಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ ಕಂಡಿಯಾ ?

ದಮಯಂತಿ:—ವಸುಮತೀ, ನೀನು ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಿಟ್ಟಿ !

ಚಂದ್ರಾ:—ವಸುಮತಿಯು ಆಡಿದ್ದರಲ್ಲಿ ವಿಪರೀತವೇನೂ ಇಲ್ಲ. ವಿನೋದವನ್ನು ಬೆರಿಸದೆ ಅವಳಿಗೆ ಮಾತೇ ಆಡಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಸ್ವಭಾವಕ್ಕೆ ಔಷಧವೆಲ್ಲಿ ?

ಮಂಜು:—(ಚಿತ್ರವನ್ನು ನೋಡಿ) ರೂಪವು ಚೆನ್ನಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಇಷ್ಟರಿಂದಲೇ ನೀನು ಹೀಗೆ ಭ್ರಾಂತಳಾದಿಯಾ ದಮಯಂತೀ ?

ದಮಯಂತಿ:—ಮಂಜುಘೋಷೆ, ಆ ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರಜಾಲವೇ ತಂಬಿರುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಪತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಅವರನ್ನು ನೋಡಿದವರ ಗತಿ ಏನಾಗುವದೋ ಕಾಣೆನು :

ಧಾಟಿ:—‘ ಮನಮೋಹನ ರೂಪವನೀಕ್ಷಿಸಿ ’

ನಯನೋತ್ಸವವಾಗಿಹ ಚಿತ್ರವ ನೋಡಲು ಮೋಹವಾಯಿತೆ

ಮನಕಿದು ಮೋಹವಾಯಿತೆ || ಪಲ್ಲಾ ||

ಪ್ರೇಮದಿ ಸವಿಮಾತಾಡುತೆ ಕಾಂತನು ಭಾಮಿನಿ

ಸತಿಯಾಗಿನೆ ನಯದಿ || ೧ ||

ಪ್ರಮದೆಯ ಮನದೊಳು ಹರುಷದ ಸೂರಿಯದಾಗದೇ ಸಖಿ
ಸೂರಿಯದಾಗದೇ ಸಖಿ || ೨ ||

ಚಂದ್ರಾ:—ಏನೇನು ದಮಯಂತೀ ?

ವಸುಮತಿ:—ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲೇ ! ನಾನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ಕೇಳು:—
“ ಪ್ರೇಮದಿ ಸವಿನೂತಾಡುತೆ ಕಾಂತನು ” (ಎಂದವಳೇ ಹಾ: ಹಾ: ಹಾ:
ಎಂದು ನಗುತ್ತಾಳೆ)

ಮಂಜು:— (ದಮಯಂತಿಯ ಮುಂದೆ ನಿಂತು) “ ಭಾಮಿನಿ ಸತಿಯಾ
ಗೆನೆ ನಯದಿ ”

ದಮಯಂತಿ:—ತೆಗೆಯಿರೆ ! ಏನು ಹುಚ್ಚುಚ್ಚು ಬಡಿಯುವಿರಿ !

ವಸುಮತಿ:—ಮಂಜುಘೋಷೆ, ನೀನು ಬಲು ಹುಚ್ಚುಚ್ಚು ಬಡಿಯು
ವಾಕೆ !

ಚಂದ್ರಾ:—ನೀನೇನು ಕಡಮೆಯಾಕೆ ವಸುಮತಿ ?

ದಮಯಂತಿ:—ಚಂದ್ರಾವಲಿ, ಇವರಿಗೇನು ? ವಿನೋದವೇ ಆಗಿದೆ !

ವಸುಮತಿ:—ವಿನೋದವಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೆ ? (ಹಾ: ಹಾ: ಹಾ: ನಗುತ್ತಾಳೆ)

ಮಂಜು:—ಸಾಕುವಾಡನ್ನು ವಸುಮತಿ ? ಮನೆಗೆ ಹೋಗುವ
ಹೊತ್ತಾಯಿತು ನಡೆ, ಹೋಗೋಣ.

ದಮಯಂತಿ:—ಎಲ್ಲಿಯ ಹೊತ್ತೆ ? ಇದೇ ಈಗ ಬಂದಿರುವಿರಿ !

ವಸುಮತಿ—ನಿನಗೇನು ದಮಯಂತೀ ? ಅತ್ತೇಮನೆಯ ತೊತ್ತು
ಗಳು ನಾವು !

ದಮಯಂತಿ:—ಅ ವ್ವ ಯ್ಯಾ ! ಯಾರಾದರೂ ಅಹುದೆಂದಾರು
ನೋಡು !!!

ಮಂಜು:—ಆದರೇನಾಯಿತು ? ಬೇಗನೆ ಮನೆಗೆ ಹೋಗುವದು
ಒಳ್ಳೇದು, ನಮ್ಮವ್ವಾ !

ದಮಯಂತಿ:—ಆಹಹಾ ! ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಜೀವ ಎಳೆಯುತ್ತದೆ, ಏನು
ಮಾಡುವಿರಿ !!

ವಸುಮತಿ:—ದಮಯಂತೀ, ಈ ಮಾತಿನ ಕಡಕ್ಕೆ ಕಡ ಎಂದಾದರೂ ತೀರೀತು, ಚಿತೆ ಮಾಡಬೇಡ. ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಡು ಇನ್ನು.

ದಮಯಂತಿ:—ನಿಲ್ಲಿರಿ! ಕುಂಕುಮ ಹಚ್ಚುತ್ತೇನೆ. (ಕುಂಕುಮ ತಂದು ಅವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಹಚ್ಚುತ್ತಾಳೆ).

(ತೆರೆ)

ನಾಲ್ಕನೆಯ ಪ್ರವೇಶವು

ಸ್ಥಳ:—ರಾಜನ ವಿಹಾರೋಪವನವು

(ರಾಜನೂ ವಿದೂಷಕನೂ)

ರಾಜಾ:—ಉತ್ಸವಮೂರ್ತಿ, ನೀನು ಹೇಳಿದಂತೆ ಈ ಉಪವನವು ಬಹು ಪ್ರೇಕ್ಷಣೀಯವಾಗಿದೆ! ಇಲ್ಲಿ ನೋಡು! ಸೇನಾನಾಯಕನಿಗೆ ಪ್ರಣಾಮ ಮಾಡಲು ನಿಂತಿರುವ ಸೈನಿಕರ ಸಾಲುಗಳಂತೆ, ಈ ನಡುಬೀದಿಯ ಎರಡೂ ಬದಿಗಿದ್ದ ಗಿಡಗಳ ಸಾಲುಗಳು ಹೇಗೆ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ! ಲತೆಗಳಾದರೂ ಹೇಗೆ ಮನೋಹರವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತವೆ ನೋಡು!

(ರಾಗ—ಕೇದಾರ. ತಾಲ—ಎಕ್ಕಾ.)

ಲೋಭನೀಯಮಾದ ಲತೆಯ ಶೋಭೆ ನೋಡಿ ಮೋಹವಹುದು || ಪ ||

ಲತೆಯೊಳ್ಳಿ ಸುರಿವ ಕುಸುಮ ತತಿಯು ಕೂಡಿ ತೋರುತಿಹುದು |

ಚತುರೆ ಮದನ.ಲೇಖ ಬರೆದು ಹಿತದಿ ಕಾಂತಗೀವ ತೆರದಿ || ೧ ||

ಕುಂದಲತೆಯು ಪ್ರೇಮಭರದಿ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳಲಾ ತರುವನು |

ಬಂದುದೇನಶೋಕನೆಂಬ ಅಂದವಾದ ನಾಮವದಕೆ || ೨ ||

ವಿದೂಷಕ:—ಮಿತ್ರಾ, ಇಲ್ಲಿ ನೋಡಿದೆಯಾ? ಭಸ್ಮಾಂಗನಾದ ಯೋಗಿ ಯೊಬ್ಬನು ಸಂಸಾರಿಕರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ದೂರ ಸಿಡಿದು ನಿಂತಿರುವಂತೆ ಆ ಔದುಂಬರವು ಒತ್ತಟ್ಟಿಗೆ ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ನಿಂತಿದೆ ನೋಡು!

ರಾಜಾ:—ಅಲ್ಲಿ ಯೋಗಿಯು ಹಾಗೆ ನಿಂತಿರಲು ಇತ್ತ ನೋಡು, ಮಿತ್ರಾ ಏನು ಚಮತ್ಕಾರ ನಡೆದಿದೆ! ಈ ಪ್ರಪುಲ್ಲಿತವಾದ ಮಾಧವೀಮಂಟಪದ ಮೇಲೆ ಮಾವಿನ ಟೊಂಗೆಯು ಗಾಳಿಗೆ ಅಲ್ಲಾಡಿ ಹೇಗೆ ವಿಲಕ್ಷಣವಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆ!

ಧಾಟಿ:—‘ಕರೆದಾಳೊ ಬಾರೊ ಕಾಮಿನಿ.’

ರಮಣಿಯೊಲ್ ತೋರೆ ಮಾಧವೀ | ರಮಣನಾಮ್ರಂ || ಪ ||

ಲೋಲೆ ತಾನು ಸಂಕೇತ ಸ್ಥಾನದಲಿ |

ಕೇಲಿಗೊಂದು ಬರೆ, ಕಾಂತನಾಗ ಬಹು ||

ಲೀಲೆ ತೋರಿ ಮುಖ ಚುಂಬಿಸುತಿರೆ ಪ್ರತಿ. |

ಕೂಲನಾದ ಗಡ ವಾಯು ಕುಮತಿಯು || ೧ ||

ವಿದೂಷಕ:—ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೂ ರಮಣಿ ರಮಣರ ಏಕಾಂತ ಸಂಕೇತ ಗಳಿಗೆ ವಿಘ್ನಗಳೇ ಬಹಳ !

ರಾಜಾ:—ಹೀಗೇನು !! (ಎಂದು ಮಗುಳುನಗೆ ನಗುತ್ತಾನೆ)

ವಿದೂಷಕ:—ಮಿತ್ರಾ, ಇಲ್ಲಿ ನೋಡುಬಾ ! ವಾರಾಂಗನೆಯು ವಿಟ ನನ್ನು ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ತನ್ನ ಜಾಲದಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದಿರುವಂತೆ ಈ ಬಳ್ಳಿಯು ಗಂಭದ ಮರವನ್ನು ಹೇಗೆ ಸುತ್ತಿಕೊಂಡಿದೆ !

ರಾಜಾ:—ಸಾಧು ! ಮಿತ್ರಾ ನೀನೊಳ್ಳೇ ಮಾರ್ಮಿಕನು. ಗಂಭವುಳ್ಳವ ನನ್ನು ವಾರಾಂಗನೆಯು ಎಂದಿಗಾದರೂ ಬಿಟ್ಟಾಳೆ ? ನಡೆಯಿನ್ನು, ಸರೋವರದ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗೋಣ ! (ಅತ್ತ ಹೋದಂತೆ ನಟಿಸುತ್ತಾರೆ)

ವಿದೂಷಕ:—ಅಬ್ಬಬ್ಬ !! ನೋಡಿದೆಯಾ ಮಿತ್ರಾ ! ದೈತ್ಯರಾಜನಿ ಗಾಗಿ ಸುರಿಯಿಂದ ತುಂಬಿಟ್ಟ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಪಾನಪಾತ್ರದಂತೆ ಈ ಸರೋವರವು ಬಹು ಅಗಾಧವಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆ !

ರಾಜಾ:—ಭಲೆ ! ಮಿತ್ರಾ, ನಿನ್ನ ಕಲ್ಪನೆಯು ಬಹು ಚಮತ್ಕಾರ ವಾದದ್ದು. ಈ ನಿರ್ಮಲವಾದ ಸರೋವರವೂ ಸುತ್ತಲೂ ಬಹು ರಮ್ಯವಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿರುವ ವನಶೋಭೆಯೂ ಕೂಡಿ ಹೇಗೆ ಚಿತ್ತಾಕರ್ಷಕವಾಗಿ ತೋರು ತ್ತವೆ ನೋಡು !

ಧಾಟಿ:—‘ ಸಿಟ್ಟು ಬಾರದೆ ಎನಗೆ ಸಿಟ್ಟು ಬಾರದೆ. ’

ಛಾಯೆ ನೋಡಿದೈ ವಿಮಲ ತೋಯ ರಾಶಿಯೊಳ್ || ಪ ||

ತೋಯ ರಾಶಿಯೊಳು ವನದ |

ಶ್ರೀಯು ಬಿಂಬಿಸಿರುವ ನಿರುಪ. ||

ಮೇಯವಾದ ಶೋಭೆ ಮನಕೆ |

ಧೈಯಮಾಗಿ ತೋರುತಿಹುದು || ೧ ||

ಸುಂದರಾಂಗಿ ಮೋದ ತಳೆದು |

ಚಂದದಲಾಭರಣ ತಾಳ್ದು ||

ಮಂದಹಾಸದಿಂದ ಮುಕುರ |

ತಂದು ಮುಖವನೋಲ್ಪಳೇನೊ || ೨ ||

ಆ ನನ್ನ ಹೃದಯರಮಣಿಯ ಚಿತ್ರಪಟವನ್ನಿಲ್ಲಿ ತಾ !

ವಿದೂಷಕ:—ಅದನ್ನೇನು ಮಾಡುತ್ತೀ ಬಿಡು ! ನೋಡಿ ನೋಡಿದ ಹಾಗೆ ನಿನ್ನ ಸಂತಾಪವು ಹೆಚ್ಚಾಗುವದೆಂದು ನೀನೇ ಹೇಳುತ್ತಿರುವೆಯಲ್ಲವೆ ?

ರಾಜಾ:—ಇಲ್ಲದ ಶಾಸ್ತ್ರ ಹೇಳಬೇಡ, ಸುಮ್ಮನೆ ಆ ಚಿತ್ರವನ್ನು ನನ್ನ ಸ್ವಾರ್ಥಾನ ಮಾಡು ! (ಚಿತ್ರ ನೋಡುತ್ತ)

‘ ಧಾಟಿ:—ಪಾನಿ ಭರೇಲೀ ಕೋನ ಅಲುಬೇಲೀ ’

ಪ್ರಾಣಸಮಾನೆ, ನಿನಗಿರದೇನೆ ದಯೆ । ಮನೋಜ್ಞೆ ॥ ಪ ॥

ಈ ನಗೆನೊಗದೊಳ್ ಪ್ರೇಮವಿಲಾಸವು ।

ತಾನೆ ವಿರಾಜಿಪುದಿದು ಸಟಿಯೇನೆ, ಪ್ರಿಯೆ ॥ ೧ ॥

ವಿದೂಷಕ:—ಓಹೋ ! ಮಿತ್ರಾ, ಸುಂದರವಾದ ಪಕ್ಷಿಗಳೆರಡು ಇಲ್ಲಿ ಗಿಳಿದು ಬರುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತವೆ ನೋಡು !

ರಾಜಾ:—ಹಂಸಗಳಿವು !

ನವಮಾಣಿಕ್ಯದ ಚಂಚುವು ।

ಪವಳದ ಕಾಲ್ ಪದುಮರಾಗದಾ ಲೋಚನಗಳ ॥

ಧವಲ ಸ್ಫಟಿಕದ ತನುವಿರೆ ।

ಭುವನದಿ ವೈಚಿತ್ರ್ಯವಾದ ಸತ್ವಗಳಿವು ಕಾಣ್ ॥ ೧ ॥

ಆ ಗಂಧರ್ವನು ಹೇಳಿದ ಹಂಸಗಳು ಇವೇ ಇರಬಹುದೇನು ?

ವಿದೂಷಕ:—(ಅಲಿಸಿ) ಕಿರಿಗೆಜ್ಜೆಗಳ ಸವಳವಾಗುತ್ತದೆ. ಇವು ಸಾಕಿದ ಹಂಸಗಳು. ಅಲ್ಲಿ ನೋಡು ಮಿತ್ರಾ, ಅವು ಸರೋವರದ ಕಮಲಗಳ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡವು !

ರಾಜಾ:—ನಡೆ ! ಉತ್ಸವಮೂರ್ತೀ, ಅವುಗಳನ್ನು ಹಿಡಿಯೋಣ ಬಾ !! (ಈರ್ವರೂ ಹಂಸಗಳನ್ನು ಹಿಡಿಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಓಡಾಡುತ್ತಾರೆ. ರಾಜನು ಹಂಸಿಯನ್ನು ಹಿಡಿಯುತ್ತಾನೆ).

ವಿದೂಷಕ:—ಅಹುದು ಮಗಳೆ ! ಒಳಿತಾಗಿ ಸಿಕ್ಕಿ !! ಮಿತ್ರಾ, ನೀನಿದನ್ನು ಒಳ್ಳೆ ಜಾಣ್ಮೆಯಿಂದ ಹಿಡಿದಿ ! ಇದರ ಕೊರಳಲ್ಲಿ ಏನೋ ಕಟ್ಟಿದೆ ನೋಡು !

ರಾಜಾ:—ಮುತ್ತಿನ ಸರದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿದ ಸತ್ರಿಕೆಯಿರುವದು ! ಇದು ಪ್ರಾಣಸತ್ರಿಕೆಯೇ ಇರಬಹುದೇನು ?

ವಿದೂಷಕ:—ಅಂ ! ಓದಿ ನೋಡು ಮೊದಲು !

ರಾಜಾ:—ಓದುತ್ತೇನೆ ತಡೆ ಮಿತ್ರಾ ! (ಪತ್ರವನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿ ಓದುತ್ತಾನೆ)

ವಿದೂಷಕ:—ಮಿತ್ರಾ, ನಿನ್ನ ಕೈಬರಳುಗಳು ಹಾಗೆ ನಡುಗುತ್ತವೇಕೆ ?

ರಾಜಾ:—(ತಿರಸ್ಕಾರದಿಂದ) ಉತ್ಸವಮೂರ್ತೀ, ಈ ಪತ್ರವನ್ನು ಓದುವ ವರೆಗೆ ದಯಮಾಡಿ ಸುಮ್ಮನಿರುವಿಯಾ ?

ವಿದೂಷಕ:—ಹಾಗೇ ಆಗಲಿ; ಮಿತ್ರಾ, ನನಗೂ ಕೇಳಿಸುವಂತೆ ಓದುವಿಯೋ ಇಲ್ಲವೋ ? ದಮಯಂತಿಯ ಪತ್ರವೇನು ?

ರಾಜಾ:—(ನಕ್ಕು) ಅಹುದು. ಕೇಳು !

ಧಾಟಿ:—‘ತರುಣೀಯ ಮಾತಿಗೆ.’

ವಿನತಿಯನಾಲಿಸೊ ಮನಮೋಹನಾ || ಪಲ್ಲಾ ||

ನಲಿನಿಯ ಸೀಳುತೆ ಬಿಸವ ಸಾರಸನು ||

ಸೆಳೆವ ತೆರದಲೆನ್ನ ಮನವ ಸೆಳೆದಿ ರಾಣೀಂದ್ರ || ೧ ||

ಸ್ಥಿರತಾಪದಿಂದೆ ನಾಂ ಬಳಲಿ ಜೀವಿಸೆನು ||

ಪರಿಹರಿಸಲು ಬೇಗ ರಿಪುದಮನನೆ ಬಾಲೆಂಬೆ || ೨ ||

ವಿಧು ಪ್ರೇಮ ತೋರುತೆ ಕುಮುದ ರಾಜಿಯನು ||

ಮುದಿಸುವ ತೆರದೆನ್ನ ಕರವ ಪಿಡಿದು ಸಂತೈಸು || ೩ ||

ಮಿತ್ರಾ, ಎಂಥ ಲಲಿತವಾದ ಅರ್ಥಬಂಧವಿದು ಕೇಳಿದಿಯಾ ?

ವಿದೂಷಕ:—ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬರೆದಿದ್ದಾಳೆ.

ರಾಜಾ:—ಅಕ್ಷರಗಳಂತೂ ಮುತ್ತುಗಳಾಗಿವೆ ನೋಡಬಾರದೆ !

ವಿದೂಷಕ:—ನಾನಂತೂ ಹೇಳಿಕೇಳಿ ಅಕ್ಷರಶತ್ರುವು ! ಶತ್ರುಗಳಾದ ಈ ಅಕ್ಷರಗಳ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ನಾನು ಮಾಡುವೆನೆ ? ಅದಿರಲಿ, ಈ ಹಂಸಿಯ ಕೊರಳಲ್ಲಿ ನೀನೊಂದು ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಕಳಿಸುವಿಯಷ್ಟೆ ?

ರಾಜಾ:—(ಕಮಲದಳದ ಮೇಲೆ ಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆದು ಹಂಸಿಯ ಕೊರಳಿನಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿ)

ರಾಗ—ಭೀಮಪಲಾಸ.

ಧಾಟಿ:—‘ಮೂರ್ತಿಮುತ ಭೀತಿ ಉಭೀ ಮಜಸಮೋರ’

ದೈವವಂತಿಯೆಂದು ಹಂಸಿ ನೀನು ಮೋಹನಾಂಗಿಯ ।

ದಿವ್ಯರೂಪ ಕಾಂತಿಗಳನು ನೋಡಿ ಧನ್ಯಳಾಗುವಿ ॥

ಭಾಗ್ಯಹೀನ ನಾನು ಮಾತ್ರ ವಿರಹತಾಪ ತಾಳದೆ ।

ಹೀಗೆ ದೀನನಾದೆನೆಂಬ ವಾರ್ತೆ ಪೇಳು ಕಾಂತೆಗೆ ॥

(ತೆರೆ)

ಐದನೆಯ ಪ್ರವೇಶವು

ಸ್ಥಳ:—ಕುಂಡಿನಪುರದ ಪ್ರಮದವನವು.

(ದಮಯಂತಿಯೂ ಸಖೀಜನರೂ)

ಚಂದ್ರಾವಲಿ:—ದಮಯಂತೀ, ಈ ಪ್ರಮದವನದ ಮಲಯಮಾರುತ
ನಿಂದ ನಿನ್ನ ಸಂತಾಪವು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿರುವದಷ್ಟೆ ?

ದಮಯಂತಿ:—ಯಾತರಂದಲೂ ನನಗೇನೂ ಸುಖವಾಗದು !

ರಾಗ:—ಖಮಾಜ.

ಧಾಟಿ:—‘ ಮೋಹಿನಿಕೆ ಲಾಗೆ ಸುರತೆ ತೇಹಾರೀ ’

ಭ್ರಮಿಪುದೀ ಜಗಮೇಂ ವಿಪರೀತಮಾಗಿ । ಸಾಗಿ ||

ನಂದಿಸುವೀ ಸುರಭಿ ಪವನವು

ಸಂದಹಿಸೆ ಶಿಖಿಯಾಗಿ, ವಿಷಮಾಗಿ, ವಿಪರೀತಮಾಗಿ ||

ಚಂದ್ರಾ:—ಸಂತಾಪಕ್ಕೆ ಶೀತೋಪಚಾರಗಳೇ ಉಪಾಯವೆಂದು
ನಾನು ಕೇಳಿದ್ದೇನೆ. ಹೀಗಿದ್ದು ಶೀತೋಪಚಾರಗಳಿಂದಲೇ ಇವಳಿಗೆ ಸಂತಾಪ
ವಾದರೆ ಮಾಡುವದೇನು ?

ಮಂಜುಘೋಷ:—ಮದನನು ಇವಳ ಸಂತಾಪಕ್ಕೆ ಕಾರಣನು.
ಆ ಮದನನ ಬಾಧೆಯನ್ನು ನಿವಾರಿಸಬಲ್ಲ ಜಾಣನಾದ ನಲರಾಜನೆಂಬ
ವೈದ್ಯನೇ ಇವಳಿಗೆ ಗತಿಯು.

ವಸುಮತಿ:—ಆ ಮದನನೂ ಇವಳ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡಿ
ಕೊಂಡಿರುವನು. ನಲರಾಜರಾದರೂ ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಸೇರಿರು
ವರು. ದಮಯಂತಿಯು ನಲರಾಜರಿಗೆ ಅನುಕೂಲಳಾದರೆ ಮದನನ ಪರಾ
ಭವವಾಗುವದು ಕಠಿಣವಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ.

ಮಂಜು:—ನಿನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೇನು ದಮಯಂತೀ ?

ದಮಯಂತಿ:—ಮಂಜುಘೋಷೆ, ಬರಬರುತ್ತ ನಿಮ್ಮ ಚೇಷ್ಟೆಯು
ಅನಿವಾರನಾಯಿತು; ಬಿಡಿರೆ,ನಿನ್ನ ಚಂದನಿದು ?

ವಸುಮತಿ:—ಹಾಗಲ್ಲ ಮಂಜುಘೋಷೆ ! ನಮ್ಮ ದಮಯಂತೀದೇವಿ ಯರಿಗೆ ಕಾಮನ ಗಾಳಿ ಸೋಂಕಕೂಡದು; ಸಖೀಜನರು ವಿನೋದದ ಮಾತು ಗಳನ್ನೂಡಕೂಡದು; ಆಯತ್ತವಾಗಿ ಜಗದೇಕವೀರನೂ ನೃಪಕುಲಾವತಂಸ ನೂ, ಚೆಲುವಚೆನ್ನಿಗರಾಯನೂ ಆದ ಆ ನಲಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ಈ ಅಮ್ಮಣ್ಣೆಯವರಿದ್ದಲ್ಲಿ ಬಂದು ವಿನಯದಿಂದ “ ದಯಮಾಡಿ ನನ್ನನ್ನು ವರಿಸುವಿರಾ ? ” ಎಂದು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು ! ತಿಳಿಯಿತೆ ?

ಚಂದ್ರಾ:—ದಮಯಂತಿಯು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನ ತಾಪವನ್ನು ಸಹಿಸಲಾರದೆ ಈ ಉಪವನಕ್ಕೆ ಬಂದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಕೂಡ ನಿಮ್ಮ ಕಾಟವೆ ?

ವಸುಮತಿ:—ಇಂಥ ಉಪವನದಲ್ಲಿ ಮದನಸಂತಪ್ತರಾದವರಿಗೆ ಶಾಂತಿಯುಂಟಾದೀತೆ ?

ಮಂಜು:—ದಮಯಂತೀ, ನೀನು ಜಾಣಳಾಗಿದ್ದರೆ ಮನ್ಮಥನ ಆಯುಧಾಗಾರವೇ ಆಗಿರುವ ಈ ಪ್ರಮದವನಕ್ಕೆ ಬರಲೇಬಾರದಾಗಿತ್ತು.

ಧಾಟಿ:—‘ ಶ್ರೀಮಂತ ಪತೀಚೇ ರಾಣಿ.’

ಪ್ರೇಮಾಕುಲೆ ನೀಂ ಬರಬೇಕೆ, ಈ ಮಾರನಾಯುಧಗೃಹಕೆ ||
ಕಾಮಾರ್ತೆಯಾದೊಡಂತೇಕೆ, ನೀ ಮಾಡುವಿ ಕೋಪವ ? ಜೋಕೆ ! ||
ಆರವಿಂದವಶೋಕದ ಕಲಿಕೆ, ವರಜಾತಿ ಅಮೃ ಮಂಜರಿಕೆ ||
ಸುರನೀಲ ಕಂಜವಿಲ್ಲಿಕೆ, ಸ್ಮರ ತುಂಬುತಿಹನೆ ಬತ್ತಳಿಕೆ |

(ಸಾಗು) ಈ ಮಾಸಕಧಿಪ ಮಾಧವನು |

ಭ್ರಮಿಸುತ್ತಿಹ ಮಂದಾನಿಲನು |

ಸಮವೃತ್ತಿಗೀಯೆ ತಾಪವನು ||

ಕಾಮಾಗ್ನಿ ಬಾಲೆಗಿರೆ ಸೋಂಕೆ, ಆ ಮಾನಿನಿ ತಾಪಕೃಣಕೆ ||

ವಸುಮತಿ:—ಮಂಜುಘೋಷೆ, ನೀನಿದನ್ನೆಲ್ಲ ಅನುಭವಿಸಿದವಳು. ನಿನ್ನೀ ಅನುಭವಾವೃತವನ್ನು ಕೃಪೆಯಿಂದ ನಮಗೆ ನೀಡಿದಿ, ಅಷ್ಟೇಸಾಕು !

ಮಂಜು:—ವಸುಮತಿ ಅಕ್ಕಾ, ಇದು ನನ್ನ ಅನುಭವವಲ್ಲ ! ತಮ್ಮಿಂದಲೇ ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ನಾವು ಕಲಿತುಕೊಂಡದ್ದು. ಹಿರಿ ಅಕ್ಕನ ಚಾಳಿ ಮನೆ ಮಂದಿಗೆಲ್ಲ !!

ದಮಯಂತಿ:—(ನಕ್ಕು) ವಸುಮತಿ, ಹೇಗಾಯಿತೆ ವೈಯ್ಯಾರಿ ?
ನಿನ್ನ ಮಂತ್ರ ನಿನಗೇ ತಿರುಗಿತು !

ವಸುಮತಿ:—ಔ ನೋಡೆ !! ಅವ್ವನ ಮೋರೆ ಹಿಗ್ಗಿ ಎಷ್ಟಡ್ಡಾಗಲ
ವಾಗಿದೆ ! ಅಂಥಾದ್ದೇನು ಸಂಭ್ರಮವಾಯಿತೀಗ ?

ಚಂದ್ರಾ:—ಯಾಕೆ ಸುಮ್ಮನೆ ವಾಗ್ವಾದವನ್ನು ಬೆಳೆಸುವಿರಿ ?
ಸಖಿಯರೆ, ಸರೋವರದ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗೋಣ ಬನ್ನಿರಿ.

(ಎಲ್ಲರೂ ಸರೋವರದ ಕಡೆಗೆ ಹೋದಂತೆ ನಟಿಸುತ್ತಾರೆ)

ಮಂಜು:—ಬಗೆಬಗೆಯ ಬಣ್ಣದ ಕಮಲಗಳಿಂದೊಪ್ಪುವ ಈ ಸರೋ
ವರದ ಶೋಭೆಯನ್ನು ನೋಡಿದಿರಾ !

ಧಾಟಿ:—‘ ಆಡಲ್ಪೋಗುಣು ಬಾ, ಬಾಬಾರೊ ರುಗ’

ಶೋಭೆ ನೋಡಿದಿಯಾ । ಈ ನೀಲಜಲದ ॥ ಪಲ್ಲಾ ॥

ಲಲನೆ ಜಾಣ್ಮೆಯಿಂದ ತಾನು । ಜಲದ ಸೀರೆಯಲ್ಲಿ ತೆಗೆದ ।

ಹಳದಿ ನೀಲಿ ಕೆಂಪು ಹಸರು । ಬಿಳಿಯ ಕಮಲಜಾಲವೇನೆ ॥ ೧ ॥

ದಮಯಂತಿ:—ಚಂದ್ರಾವಲಿ, ಆ ಕಮಲಗಳ ಮೇಲೆ ರಾಜಹಂಸಗಳು
ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಕುಳಿತಿರುವವೇನು ?

ವಸುಮತಿ:—ಒಬ್ಬ ರಾಜಹಂಸನಂತೂ ನಿನ್ನ ಹೈತ್ಯಮಲದಲ್ಲಿಯೇ
ಸೇರಿಕೊಂಡಿರುವನು. ಮತ್ತಿನ್ನಾವ ರಾಜಹಂಸಗಳನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತಿರುವಿ
ದಮಯಂತಿ ?

ದಮಯಂತಿ:—ವಸುಮತಿ, ನಿನ್ನ ಕಾಟವು ಸಾಕುಸಾಕಾಯಿತು
ಕಂಡಿಯಾ ? ಎಲ್ಲಿಗಾದರೂ ನಾನೇ ಎದ್ದು ಹೋಗಬೇಕಾಗಿದೆ ! (ಎಂಥಾ
ಸುಡಿದು ಸರೋವರದ ಬೇರೊಂದು ಸೋಪಾನದಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ)

ವಸುಮತಿ:—ಚಂದ್ರಾವಲಿ, ಮಂಜುಘೋಷೆ, ದಮಯಂತಿಯು ಅಲ್ಲಿ
ಕುಳಿತು ಏನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವಳಾದೀತು ?

ಮಂಜು:—ತಾನೇ ಈಗ ಮರಳಿ ಬರುವಳು. ಏನು ಮಾಡುವಳು !

ವಸುಮತಿ:—ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಹೋಗಿ ಅವಳ ಹಿಂದೆ ನಿಂತು
ಏನೇನು ಗುಣಗುಣಿಸುವಳೋ ಕೇಳೋಣ. (ಹಾಗೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ)

ದಮಯಂತಿ:—

ಧಾಟಿ:—‘ ರಂಗೈಯಾ ಮನೆಗೆ ಬಾರಾನೆ ಸುದತಿ. ’

ಇಂತೇಕೆ ತಡೆದುದಾ ಹಂಸೀ ಕಾಣೆನು || ಪಲ್ಲಾ ||

ಮೋಹನಾಂಗನ ನೋಡಿ ಹಂಸಿಗೆ |

ಮೋಹ ತುಂಬಿ ಬಂತೆ ? || ೧ ||

ಸೇರದಾದನೊ ನಾನು ಬಯಸಿದ |

ಕೋರಿಕೆಯನು ಕಾಂತು || ೨ ||

ಸಖೀಜನರು:—ಇಂತೇಕೆ ತಡೆದುದಾ ಹಂಸೀ ಕಾಣೆವು ||

(ಎಂದು ಪಲ್ಲಾ ಅನ್ನುತ್ತಾರೆ)

ದಮಯಂತಿ:—(ಬೆದರಿ ತಿರುಗಿ ನೋಡಿ) ಏನಿದು ಚೇಷ್ಟೆ? ವಸುಮತಿ
ಇದೆಲ್ಲಾ ನಿನ್ನದೇ !

ವಸುಮತಿ:—ನಿನಗಾಗಿದೆ ಅನಂಗನ ಚೇಷ್ಟೆ. ನಾವೇನು ಮಾಡೋಣ ?
ತಂಗೀ, ನೀನು ಹೀಗೆ ಮನಬಿಚ್ಚಿ ಮಂಜುಲವಾಗಿ ಹಾಡುತ್ತಿರಲು ನಾವು
ಪಲ್ಲಾ ಅನ್ನದಿದ್ದರೆ ಚಂದವೆ ?

ದಮಯಂತಿ:—ಅಹಹಾ, ಜೀವ ಆರೆಯುವದೂ ಚಂದವೇ.

ವಸುಮತಿ:—ನಾವೇ ಹಲ್ಲಲ್ಲಿ ನಾಲಿಗೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಸುಮ್ಮನೆ
ಕುಳಿತರಾಯಿತಲ್ಲ ! ಯಾಕೆ ಮಂಜುಘೋಷೆ ?

ಮಂಜು:—ಅಷ್ಟೇ ಸರಿ. ಆಡಿ ಅನ್ನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದೇಕೆ ?

ದಮಯಂತಿ:—ಹಾಗಲ್ಲ ಮಂಜುಘೋಷೆ ! ಮನಸ್ತಾಪವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿರು-
ವದು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಕಾಡಬೇಡಿರೆಂದು ಬೇಡುತ್ತೇನೆ.

ವಸುಮತಿ:—ನಾವಾದರೂ ಏನು ಮಾಡೋಣ ? ನಲರಾಜರು
ನಿಷಧದೇಶದಲ್ಲಿ; ನೀನು ಇಲ್ಲಿ ! ಅವರಿಗೆ ಪತ್ರವನ್ನಾದರೂ ಬರೆದು ನಿನ್ನ
ಮನೋಗತವನ್ನು ಅರುಹಬಾರದೆ ! ನಿನ್ನಂಥ ತ್ರಿಲೋಕಸುಂದರಿಯು ಈ
ವಿದರ್ಭನಗರದಲ್ಲಿ ಇರುವಳೆಂಬುದು ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿದರೆ ಸರಿ.

ಚಂದ್ರಾ:—ನಿನ್ನೆಯೇ ಸತ್ರವನ್ನು ಬರೆದು ಹಂಸಿಯ ಕೊರಳನ್ನಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿ ನಲರಾಜರ ಕಡೆಗೆ ಇವಳು ಕಳಿಸಿದ್ದಾಳೆ.

ವಸುಮತಿ:—ಹಾ: ! ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಇವಳು ಹಂಸಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿರುವಳೇ ? ಸಾಸ ಅವೆಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣಲೊಲ್ಲವಲ್ಲ !

ದಮಯಂತಿ:—ತೀವ್ರಗತಿಗಳಾದ ಹಂಸಗಳು ಇದುವರೆಗೂ ಬರಬಾರದೆಂದರೇನು !!

ವಸುಮತಿ:—ದಮಯಂತೀ, ನಿನಗೆ ಆತುರತೆ ಇದ್ದಷ್ಟು ಆ ಹಂಸಗಳಿಗೆ ಯಾಕೆ ಇದ್ದೀತು ? ಹೋಗಲಿಕ್ಕೂ ಬರಲಿಕ್ಕೂ ಅವುಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕ ಸಮಯವು ಬೇಕೇಬೇಕು.

ದಮಯಂತಿ:—ಶಕುಂತಲೆಯು ಭಾಗ್ಯಶಾಲಿನಿಯು ! ಅವಳು ತನ್ನ ಮನೋಗತವನ್ನು ಕಮಲಸತ್ರದ ಮೇಲೆ ಬರೆಬರೆಯುವಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಅವಳ ಹೃದಯರಮಣನಾದ ದುಷ್ಯಂತರಾಜನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ದರ್ಶನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಭಾಗ್ಯಹೀನಳಾದ ನಾನು ಒರೆದ ಸತ್ರಕ್ಕೆ ಉತ್ತರ ಕೂಡಾ ಬರಬಾರದೆ ?

ಮಂಜು:—ಹಾಗಾದರೆ ದಮಯಂತೀ, ಪುಣ್ಯವಂತಿಯಾದ ಆ ಶಕುಂತಲೆಯು ರಚಿಸಿದ ಪ್ರೇಮಪ್ರಬಂಧವನ್ನಾದರೂ ಪಠಿಸಬಾರದೆ ? ನಿನಗೂ ಫಲವಾದೀತು !

ವಸುಮತಿ:—ಆ ಅರ್ಥಬಂಧವು ಸುಲಲಿತವಾದದ್ದು ! ಹಾಡು ದಮಯಂತಿ, ಕೇಳೋಣ !

ದಮಯಂತಿ:—ಆಗಲಿ ! ನೀವು ಹೇಳಿದ್ದು ಕೇಳಬೇಕಲ್ಲ !

ಬಾ ಬಿಡಿಸೊ ಮೋಹನ್ನಾ, ಅಂಗಜ ತಾಪದಿಂದೆನ್ನಾ || ಪ ||

ಮನಸು ನಿನ್ನದು ತಿಳಿಯದು ಹಗಲಿರುಳು ।

ಮನಸಿಜನುಂ ತಾಳಲಾರೆನೋ || ೧ ||

ವಸುಮತಿ:—ದಮಯಂತೀ, ಬಹು ಮಂಜುಲವಾಗಿ ಹಾಡಿದೆ !

ಮಂಜು:—ಭಾವವ್ಯಂಜಕವಾಗಿ ಹಾಡಿದೆ !!

ಚಂದ್ರಾ:—ಒಳ್ಳೇ ಮನಸ್ಸು ಗೊಟ್ಟು ಹಾಡಿದಿ !!! ದಮಯಂತೀ ನಿನ್ನಿಷ್ಟಾರ್ಥವು ಕೈಗೂಡಲಿ !

ಮಂಜು:—ಅಲ್ಲಿ ನೋಡಿದಿರಾ ! ಆ ಸೋಪಾನದ ತೋರಣಗಳ ಮೇಲೆ ರಾಜಹಂಸಗಳೆರಡು ಹಾರಿ ಬಂದು ಕುಳಿತವು !!

ದಮಯಂತಿ:—(ಅನಂದಭರಿತಳಾಗಿ) ಅಹುದಲ್ಲ ! ನಾನು ಕಳಿಸಿದ ಹಂಸಗಳೇ ಅವು !

ಧಾಟಿ:—‘ ಹ್ಯಾತಾರಾ ಇತುಕಾನ; ಅವಧೆ. ’

ತಂದಿಹಿಯಾ ಶುಭವಾರ್ತೆ ಹಂಸೀ ! ಇಂದೆನಗೆ ನೀನು ॥

ಒಂದುಳಿಸದೆ ಕಥಿಸಿ, ಹಂಸೀ ॥ ಇಂದೆನಗೆ... ॥ ಪ ॥

ರುಚಿಸಿತೆ ಕಾಂತಗೆ ನಾನು ಪ್ರೇಮದಿ ! ಅರುಹಿದ ಮನದೇಣಿಕೆ ॥

ನೀ ಚತುರೆ ಪೇಳ್ ಅತನ ಮನದೋಳ್ ! ಅಸ್ತದವೇ ನನಗೆ ॥

ಹಂಸೀ..... ॥ ೧ ॥

ಚಂದ್ರಾ:—ಈ ಹಂಸಿಯ ಕೊರಳಿನಲ್ಲಿ ರತ್ನದ ಮಾಲೆಯಿಂದ ಕಟ್ಟಿದ ಪತ್ರವಿದೆ !

ದಮಯಂತಿ:—(ಪತ್ರವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಓದಿ) ವಸುಮತೀ !

ವಸುಮತಿ:—ತಿಳಿಯಿತು, ತಿಳಿಯಿತು. ಅನಂದದ ಸುದ್ದಿಯೇ ! ಓದು.

ದಮಯಂತಿ:—(ಓದುತ್ತಾಳೆ)

ಧಾಟಿ:—‘ ಪಪೈದಾದ್ರವಾ ಬುಲಾಯೆ ಪಪೈಯಾ ಕೋಯಲೀ. ’

ಮನೋಹಾರಿಣಿ ಶುಭಾಂಗಿ, ಪ್ರಿಯೇ ನೀ-ನಾಲಿಸೆ !

ಬಿಸದದ ನೀರೆ, ಸುಧಾರಾಶಿ ಸಾರೆ, ಮುದವ ತೋರೆ ॥ ಪ ॥

ಸರಳಗಳಿಂ-ದೆಸೆದು ಮನೋಜಂ, ಬಾಧಿಸನೇ ತಾಂ, ತಾಳೆನು ನಾನು ॥

ಸ್ನೇ-ರಾನನೆ, ನಯದಿ ದಯದಿ ಸಲಹೇ, ನಲನ ನೀಂ ಕೇಳ್ ಸು-ಜಾತೆ ॥

ನೊದಲನೆಯ ಅಂಕ ಸಮಾಪ್ತವು

ಎರಡನೆಯ ಅಂಕವು

ಮೊದಲನೆಯ ಪ್ರವೇಶವು

ಸ್ಥಳ—ನೈಮಿಷಾರಣ್ಯ

(ಪರ್ವತ ಮಹರ್ಷಿಗಳೂ ನಾರದರೂ)

ಪರ್ವತ:—ತ್ರೇತಾಯುಗದ ನಂತರ ದ್ವಾಪರನು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮ ನೀತಿಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪರಿಪಾಲಿಸುತ್ತ ಬರುವನು; ಸಂಜೀಹವಿಲ್ಲ ! ಕೆಲಕಾಲ ವಂತೂ ಲೋಕಕಲ್ಯಾಣದ ಚಿಂತೆ ಮಾಡುವ ಕಾರಣವು ನನಗಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾವು ನಿಶ್ಚಿಂತರಾಗಿ ಸದಾ ಭಗವಂತನ ಧ್ಯಾನಪರಾಯಣರಾಗಿರುತ್ತೇವೆ. ಮುಂದೆ ಕಲಿಯುವವು ಸಮಾಪಿಸಿದ ಬಳಿಕ ನೋಡೋಣಂತೆ !! (ಕಿವಿಗೊಟ್ಟು ಕೇಳಿ) ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ವೀಣಾರವವು ಕೇಳಬರುತ್ತಲಿದೆ; ನಾರದರು ಸಮಾಪ ದಲ್ಲಿಯೇ ಇರಬಹುದೇನು ? ಅಕೋ ! ಆ ಮಹಾತ್ಮರೇ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಲಿರು ವರು.

(ನಾರದರು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾರೆ)

ನಾರದ:—

ರಾಗ: ಕಾನಡಾ; ಧಾಟಿ: ನಿಜರೂಪಿ.

ಜಗದೀಶಾ ಪುರುಷೋತ್ತಮ ನೀನು ।

ಯೋಗಿ-ಗಗೋಚರನಾಗಿಹುದೇನು ? ॥ ಪಲ್ಲಾ ॥

ಕೋಪದಿ ಭೃಗುತಾಂ ಪಾದಾಘಾತದಿ ॥

ಆ ಪರಿ ಮಾಡಿದ ನೋವದನರಿಯಾ ? ॥ ೧ ॥

ಯಾರು ? ಪರ್ವತರೆ, ನಮಸ್ಕಾರ ! ನಮಸ್ಕಾರ !!

ಪರ್ವತ:—ನಮಸ್ಕಾರ ! ನಾರದರೆ, ತಮ್ಮ ದರ್ಶನದಿಂದ ನಾನು ಕೃತಾರ್ಥನಾದೆನು. ತಮ್ಮಂಥ ಮಹಾತ್ಮರ ದರ್ಶನವೇ ಸಕಲ ತಪಸ್ಸುಗಳ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಫಲವು.

ನಾರದ:—ಪರ್ವತಮುನೀಶ್ವರರೆ, ತಮ್ಮಂಥ ಮಹರ್ಷಿಗಳಿಂದ ಜ್ಞಾನ ವನ್ನು ಹೊಂದಬೇಕೆಂದು ನಾನು ಮಧುಕರನಂತೆ ತ್ರಿಲೋಕಸಂಚಾರಿಯಾಗಿ ರುವೆನು.

ಪರ್ವತ:—ಕ್ಷಮಿಸಿರಿ ನಾರದರೆ ! ಸಕಲ ಜ್ಞಾನಗಳ ಭಾಂಡಾರವೇ ತಾವು !! ನಮ್ಮಂಥವರಲ್ಲಿಯ ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕಬೇಕೆಂದೇ ತಾವು ಪರಮ ಕಾರುಣಿಕರಾಗಿ ಹೀಗೆ ಸಂಚಾರಮಾಡುತ್ತಿರುವಿರಿ. ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ವಿನೋದಪರವಾದ ಕಲಹವನ್ನೆಬ್ಬಿಸಿ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ಉಂಟು ಮಾಡುವಂಥ ವಿಲಕ್ಷಣವಾದ ಪದ್ಧತಿ ತಮ್ಮದು. ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಅಂಥ ಪ್ರಸಂಗ ವೇನಾದರೂ ಇರುವದೇನು ?

ನಾರದ:—(ಸಕ್ಕ) ಏನೂ ಇಲ್ಲ ! ಆದರೂ ದ್ವಾಪರನ ಅವತಾರವು ತೀರಿದ ಬಳಿಕ ಮುಂದೆ ನೀಚನಾದ ಕಲಿಯೇ ಯುಗನಾಯಕನಾಗತಕ್ಕವನಷ್ಟೆ ? ಅವನ ದುಷ್ಕೃತಿಗಳಿಗೆ ಈಗಿನಿಂದಲೇ ಒಂದು ನಿಗ್ರಹವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸುವುದು ವಿಹಿತವಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆ.

ಪರ್ವತ:—ಅವಶ್ಯವಾದ ಮಾತಿದು. ಇದಕ್ಕೇನು ಯೋಚನೆ ಮಾಡಿ ರುವಿರಿ ?

ನಾರದ:—ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ !! ನಿಷಧ ದೇಶದ ನಲಚಕ್ರವರ್ತಿಯನ್ನು ನೀವು ಬಲ್ಲಿರಷ್ಟೆ ?

ಪರ್ವತ:—ಅರಿಯದೇನು ? ಅವನೊಳ್ಳೇ ನೀತಿವಂತನೂ ಪ್ರತಾಪ ಶಾಲಿಯೂ ಆದ ರಾಜನಾಗಿರುವನು.

ನಾರದ:—ನಲನು ವಿದರ್ಭರಾಜನ ಮಗಳಾದ ದಮಯಂತಿಯ ದಿವ್ಯ ವಾದ ರೂಪಕ್ಕೆ ಮರುಳಾಗಿರುವನು. ಆ ರಾಜಕುಮಾರಿಯಾದರೂ ನಲನಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತವಾದ ಪ್ರೇಮವುಳ್ಳವಳಾಗಿರುವಳು. ಅವರೀವರೂ ಬೇಗನೆ ದಂಪತಿ ಗಳಾಗಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಪರ್ವತ:—ವಿಹಿತವಾದ ಮಾತಿದು. ಇದರಲ್ಲಿ ನಾನೇನು ಮಾಡ ತಕ್ಕದ್ದು ?

ನಾರದ:—ನಾವು ಇಂದ್ರನ ಸಭೆಗೆ ಹೋಗಿ ಆ ಸ್ತ್ರೀನ ಮುಂದೆ ದಮಯಂತಿಯ ಲಾವಣ್ಯದ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಮಾಡೋಣ ! ಇಂದ್ರನು ಅದನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕೇಳಿ ಭ್ರಾಂತಿಬಡಿದವನಾಗಿ ನಾವು ಹೇಳಿದಂತೆ ಕುಣಿಯುವನು.

ಪರ್ವತ:—ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ವಿಧಾನವೇಕೆ ನಾರದರಿ ?

ನಾರದ:—ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ಕೇಳಿರಿ !! ನೀವು ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿ ತಕ್ಕದ್ದು: “ ಇಂದ್ರಾ, ನಲರಾಜನನ್ನು ನಿನ್ನ ದೂತನನ್ನಾಗಿಮಾಡಿ ನಿರುಪಮ ಸುಂದರಿಯಾದ ಆ ದಮಯಂತಿಯ ಬಳಿಗೆ ಕಳಿಸಿದರೆ ನಿನ್ನ ಕಾರ್ಯವು ಆಯಾಸವಿಲ್ಲದೆ ನೆರವೇರುವದು. ”

ಪರ್ವತ:—ನಾರದರೆ, ನನಗೆ ಸುಳ್ಳಾದಹೇಳುತ್ತೀರಾ ?

ನಾರದ:—(ನಕ್ಕು) ವಿವಾಹದ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ಸುಳ್ಳು ಹೇಳಿದರೂ ದೋಷವಿಲ್ಲ.

ಪರ್ವತ:—ಒಳ್ಳೇದು, ಮುಂದೇನು ?

ನಾರದ:—ಹೀಗೆ ನಲನು ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ ದಮಯಂತಿಯನ್ನೂ ಅವಳು ನಲನನ್ನೂ ಕಂಡು ಈರ್ವರೂ ಮೋಹಪರವಶರಾಗಿ ಬೇಗನೆ ದಂಪತಿಗಳಾಗುವರು.

ಪರ್ವತ:—ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಆಯಿತು ನಾರದರೆ, ಕಲಿಯ ಪಾರಿಪತ್ಯದ ಸಂಬಂಧವೆಲ್ಲಿ ?

ನಾರದ:—ಕೇಳಿರಿ ! ನಲದಮಯಂತಿಯರ ವಿವಾಹವು ಸಾಂಗವಾಗಿ ಮುಗಿಯುವ ಸಮಯಕ್ಕೆ ನಾನು ಕಲಿಯನ್ನು ತಟ್ಟಿ ಅವನಿಗೆ ಹೀಗೆ ಹೇಳುವೆನು: “ಕಲಿಯೇ, ದಮಯಂತಿಯು ಲೋಕೈಕ ಸುಂದರಿಯಾದ ರಾಜಕನ್ಯೆಯು; ನೀನಾದರೂ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಮಾರಿದವನಾದ ವಿಕ್ರಮಶಾಲಿಯು ! ಅವಳಿಗೆ ನೀನೇ ತಕ್ಕವನಾದ ವರನು ! ಅವಳ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯನ್ನು ನೀನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ ನಿನ್ನ ಪರಾಕ್ರಮದ ಸಾರ್ಥಕ್ಯವೇನು ? ”

ಪರ್ವತ:—ಇದರಿಂದೇನಾಗುವದು ? ವಿಘ್ನದ ಮೇಲೆ ವಿಘ್ನವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸುತ್ತೀರಿ !!!

ನಾರದ:—ಕಲಿಯು ದಮಯಂತಿಯ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ಹೊರಟವನು ನಲದಮಯಂತಿಯರ ವಿವಾಹವು ಮುಗಿದ ಬಳಿಕ ಕುಂಡಿನಪುರಕ್ಕೆ ಬಂದು, ಅಶಾಭುಗದ ವೇದನೆಯಿಂದ ನಲದಮಯಂತಿಯರನ್ನು ಕಾಡುವೆನೆಂಬ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

ಪರ್ವತ:—ಏನು ನಾರದರೆ ! ಸಜ್ಜನನಾದ ನಲರಾಜನನ್ನು ಕಾಡಿಸು
ವದು ಇಷ್ಟವಾದದ್ದೆ ?

ನಾರದ:—ಇದರಿಂದ ಕಡೆಗೆ ಕಲಿಗೇ ಹಾನಿ ತಟ್ಟುವದು !!

ಪರ್ವತ:—ಅದು ಹೇಗೆ ?

ನಾರದ:—ಕಲಿಯು ನಲನನ್ನು ಕಾಡಿ ಅವನನ್ನು ಪಟ್ಟದಿಂದ ತಳ್ಳಿ
ವನು. ಬಳಿಕ ನಲನು ಒಂದು ವರ್ಷದ ವರೆಗೆ ಅಜ್ಞಾತವಾಸದಲ್ಲಿದ್ದು ಕೊಂಡು
ಉಜ್ವಲವಾದ ವ್ರತಾಚರಣವನ್ನು ಮಾಡಿ ಕಲಿಯನ್ನು ಮರ್ದಿಸುವಂಥ
ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆಕೊಳ್ಳುವನು.

ಪರ್ವತ:—ಸಾಧು ! ನಾರದರೆ, ಒಳ್ಳೇ ಹಂಚಿಕೆಯನ್ನು ತೆಗೆದಿರಿ.
ಮುಂದೆ ಕಲಿಯುಗದಲ್ಲಿ ನಲದಮಯಂತಿಯರ ನಾನೋಚ್ಚಾರ ಮಾತ್ರ
ದಿಂದಲೇ ಕಲಿಯು ನಿಲ್ಲದೆ ಓಡಿಹೋಗುವನು.

ನಾರದ:—ಭಗವನ್, ತಮ್ಮಂಥ ಮಹಾತ್ಮರ ಮುಖದಿಂದ ಹೊರಟಿ
ರುವ ಈ ವಚನವು ಲೋಕಕ್ಕೆ ಅಶೀರ್ವಾದವೇ ಆಯಿತು !!! ಇನ್ನು ನನ್ನ
ಕಾರ್ಯವು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಸಾಧಿಸಿತೆಂದು ನಾನು ತಿಳಿಯುತ್ತೇನೆ. ನಡೆಯಿ
ರಿನ್ನು; ಇಂದ್ರನ ಸಭೆಗೆ ಹೋಗೋಣ.

ಪರ್ವತ:—ಆಗಲಿ ನಡೆಯಿರಿ !

ನಾರದ:—

ಧಾಟಿ:—‘ ಬಾಬಾ ನಹಿ ಮುಜಕೊ ಛೋಡಜಾ. ’

ನಾರಾಯಣ ! ಎನಲು ಮೋಕ್ಷವೈ || ಪಲ್ಲಾ ||

ಹರಿನಾಮವೊಂದೇ ನೌಕೆ ।

ಘೋರವಾದ ಭವಸಾಗರಕೆ ।

ಬೇರೆ ಚಿಂತೆ ಮಾಡಲೇಕೆ || ೧ ||

ನಾರಾಯಣ ! ನಾರಾಯಣ !! ನಾರಾಯಣ !!!

(ಈರ್ವರೂ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ)

(ತೆರೆ)

ಎರಡನೆಯ ಪ್ರವೇಶವು

(ಸ್ಥಳ:—ನಲರಾಜನ ವಿಶ್ರಾಂತಮಂದಿರ.)

(ರಾಜನೂ ವಿದೂಷಕನೂ)

ರಾಜಾ:—ಮಿತ್ರಾ ಉತ್ಸವಮೂರ್ತಿ, ಒಂದು ದುರ್ಧರವಾದ ಪ್ರಸಂಗವು ಬಂದೊದಗಿದೆ. ಏನು ಮಾಡಲಿ ? ನಿರುಪಾಯವಾಗಿದೆ.

ವಿದೂ:—ಏನು ಪ್ರಸಂಗವದು ? ನಿನಗೆ ದುರ್ಧರವಾದದ್ದೆ ?

ರಾಜಾ:—ನನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಇಂದ್ರನನ್ನು ವರಿಸೆಂದು ನಾನೇ ಹೋಗಿ ನನ್ನ ಪ್ರಿಯತಮೆಯಾದ ದಮಯಂತಿಗೆ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿದೆ.

ವಿದೂ:—ಇದೇನು ನಗೆಯಾಡುವಿಯೋ; ನಿಜವೋ ?

ರಾಜಾ:—ನಾನು ಹೇಳಿದ್ದು ನಿಜವು ! ದೈವಕ್ಕೆ ಏನು ಮಾಡುವದು ?

ವಿದೂ:—ಹಾಂ ! ಇದೇನು ಹೇಳಿದಿ !! ಮಿತ್ರಾ, ಆದದ್ದಾದರೂ ಏನು ?

ರಾಜಾ:—ಸರ್ವತಮಹರ್ಷಿಗಳು ಮೊದಲು ನನ್ನ ವಚನವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಆಮೇಲೆ ಇಂಥ ದುಷ್ಕರವಾದ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸಿದರು. ಏನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬದು ನನಗೆ ತೋಚಲೊಲ್ಲದು. ಮಿತ್ರಾ, ನೀನೇ ಒಂದು ಹೆಚ್ಚಿಕೆಯನ್ನು ಹೇಳಬಾರದೆ ?

ವಿದೂ:—(ಛಾಸಿ) ಮಿತ್ರಾ, ದಮಯಂತಿಯು ನಿನ್ನನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿರುವದು ನಿಜವೇ ?

ರಾಜಾ:—ಸಂದೇಹವೇಕೆ ಮಿತ್ರಾ ? ಆ ಪ್ರಿಯತಮೆಯು ನನಗೆ ಬರೆದಿರುವ ಪತ್ರವನ್ನು ನೀನು ನೋಡಿರುವೆಯಲ್ಲ !!

ವಿದೂ:—ಹಾಗಾದರೆ ಆ ಮಾನಿನಿಯು ಇಂದ್ರನ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಸರ್ವಥಾ ನಿರಾಕರಿಸುವಳು. ವಿಚಾರವೇಕೆ ? ನೀನು ವಚನಬದ್ಧನಾಗಿದ್ದರೆ ದಮಯಂತಿಯು ಬೇರೆ ಆಗಿಲ್ಲವಷ್ಟೆ ?

ರಾಜಾ:—(ಸ್ಫೂರ್ತಿಯನ್ನು ತಳೆದು) ಅಹುದು ನೋಡು ಮಿತ್ರಾ ! ಈ ವಿಚಾರವು ನನಗೆ ತೋಚಲೇ ಇಲ್ಲ ! ನನ್ನಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ತಳೆದಿರುವ ಆ ಕುಲಾಂಗನೆಯು ಇಂದ್ರನ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ !!

ವಿದೂ:—ಅದೇ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ !!! ಇಂದ್ರನ ಸಂದೇಶವನ್ನು ನೀನು ಮುಟ್ಟಿಸುವ ಹಾಗೆ ದಮಯಂತಿಗೆ ಮುಟ್ಟಿಸಿಬಿಡು ! ಅವಳು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಒಲ್ಲೆನೆಂದು ಹೇಳೇ ಹೇಳುವಳು. ಬಳಿಕ ನೀನು ನಡೆದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಇಂದ್ರನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದೆಯೆಂದರೆ ಗೆದ್ದಿ !!

ರಾಜಾ:—ಇನ್ನೇನು ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲ ಬಿಡು. ಅಯತ್ತವಾಗಿ ನನ್ನ ಪ್ರಾಣಕಾಂತೆಯನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಕಾಣುವಂಥ ಸಮಯ ದೊರಕಿತು ! ಈಗಲೇ ನಾನು ಹಾರಬಿಟ್ಟ ಹಕ್ಕಿಯಂತೆ ನಿಮಿಷಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಕುಂಡಿನಪುರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿಬಿಡುವೆನು.

ವಿದೂ:—ಉದ್ರೇಕದಿಂದ ನಿನ್ನ ಚಿತ್ತಕ್ಕೆ ಭ್ರಮವಾಯಿತೇನು ಮಿತ್ರಾ ? ಕುಂಡಿನಪುರವೆಲ್ಲಿ ? ನೀನೆಲ್ಲಿ ? ನಿಮಿಷಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಹೋಗುವಿ ?

ರಾಜಾ:—ಹೇಗೆಂದರೆ ! ಆಕಾಶಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಿಮಿಷಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಬೇಕಾದ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಹೋಗಿಬರುವಂಥ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಇಂದ್ರನು ನನಗೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವನು.

ವಿದೂ:—ಹೀಗೇನು !!? ಹಾಗಾದರೆ ನೀನು ನಮ್ಮ ಕೈ ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟು ಬಿಡು ! ನೀನಿನ್ನು ದಮಯಂತಿಯ ಆಶೆಯಿಂದ ವಿದರ್ಭರಾಜನ ಪಟ್ಟಣದ ಸುತ್ತಲೂ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡದಲೆ ಗರುಡನಂತೆ ಹಾರಾಡುತ್ತಲೇ ಇರುವಿ !!

ರಾಜಾ:—ಹುಚ್ಚನೇನು ನೀನು ? ಸಂಜೆಗೆ ಮರಳಿ ಬಂದೇ ಬರುತ್ತೇನೆ. (ತನ್ನಷ್ಟಕ್ಕೆ) ಮನಸ್ಸೇ, ನನಗಿಂತಲೂ ಮುಂಚಿತವಾಗಿ ಆ ಇಂದುವದನೆಯನ್ನು ನೋಡಬೇಕೆಂದು ನೀನು ಹೋಗುವೆಯಲ್ಲವೇ ? ಈ ಕಣ್ಣುಗಳು ನನ್ನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಇರಲು ಆ ಮೋಹನಾಗಿಯನ್ನು ನೀನು ನೋಡುವದು ಹೇಗೆ ?

ರಾಗ—ಬೆಹಾಗ: ಆದಿತಾಳ.

ಧಾಟಿ:—‘ ಬಾರಬಾರ ಕರಕಾಯೊ, ಛುರಿಯಾ ’

ತಾಳು ತಾಳು ನನಗಾಗಿ ಮನವೆ || ತಾಳು.....

ತಾಳು ತಾಳು ಮನವೆ ಬರುವೆನು ನಾನಿರದೆ ।

ಇಳೆಯೊಳೆನಿತು ಜೀವಿಪೆನೆಯಳ

ಮುಖ ನೋಡದಿರೆ ಪೇಳು || ಪಲ್ಲಾ ||

ಶಶಿಮುಖಿಯ ಸುಹಾಸಾವೃತವನು ಸೇ-|

ವಿಸಿ ಸದಾ ಮುದಾನ್ವಿತ-ನಹೆನೊ ಕೇಳು || ೧ ||

(ತೆರೆ)

ಮೂರನೆಯ ಪ್ರವೇಶವು

ಸ್ಥಳ:—ವಿದರ್ಭರಾಜನ ಅಂತಃಪುರವು

(ದಮಯಂತಿಯೂ ಸಖೀಜನರೂ)

ದಮಯಂತಿ:—(ಓರ್ವಳೆ) ರಾಗ—ಯಮನ.

ಧಾಟಿ:—‘ ಮೋಹನಾಂಗ ಮೋಸಗೈದನೆ. ’

ನಾನು ಹೀಗೆ ಭ್ರಾಂತಳಾದೆನೆ | ನಾನು ಹೀಗೆ ||

ಸಾನುರಾಗದಿ ಚಿತ್ತಾರವ ನೋಡುತೆ || ಪಲ್ಲಾ ||

ನೋಡಿ ನೋಡಲು ಕೇಳು ಪೀಡೆ ಮಾಡುವ ಸ್ಮರ ||

ಬೇಡಿನ್ನಿದನು ನಾಂ ದೂಡುವೆನೀಗಲೆ || ೧ ||

(ಚಿತ್ರವನ್ನು ದಿಟ್ಟಿಸಿ ನೋಡಿ ಮಂದಹಾಸದಿಂದ) ದಮಯಂತಿ, ಮನವನ್ನು ವಿಭ್ರಮಗೊಳಿಸುವಂಥ ಈ ಚಿತ್ರವನ್ನು ದೂಡಿಬಿಡುವವಳು ನೀನೇ ಏನು ?!

ಒಂದೇ ಕ್ಷಣವೇ ಕೇಳು ಸುಂದರಾಂಗನ ಚಿತ್ರ ||

ಮುಂದಿರದಿದ್ದರೆ ಹೊಂದುವೆ ಮೋಹವ || ೨ ||

ಈ ಇಂದ್ರಜಾಲದ ಚಿತ್ರವನ್ನು ನೋಡಲಿಕ್ಕೂ ಆಗದು; ಬಿಡಲಿಕ್ಕೂ ಆಗದು. ಚಿತ್ರವೇ, ನೀನು ನನ್ನ ಇಷ್ಟದೇವತೆಯು ! ಗಂಧಾನುಲೇಪನಗಳಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ ನಿನಗೆ ಪುಷ್ಪಾಂಜಲಿಯನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸುವೆನು. ಪ್ರಸನ್ನನಾಗುವಿಯಾ ? (ಹಾಗೆ ಮಾಡುತ್ತಾಳೆ)

(ಚಂದ್ರಾವಲಿಯು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾಳೆ)

ಚಂದ್ರಾ:—ಏನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವಿ ದಮಯಂತಿ ? ಮಗುವಿನಂತೆ ಗೊಂಬೆ ಆಟವನ್ನು ಆಡುತ್ತಿರುವಿಯೇನು ?

ದಮಯಂತಿ:—(ಚಕಿತಳಾಗಿ) ಯಾರವರು ! (ಚಂದ್ರಾವಲಿಯನ್ನು ಕಂಡು) ನೀನೇ !!? ಚಂದ್ರಾ, ಕಡೆಯವರೆಗೆ ನಾನು ಚಿಕ್ಕ ಬಾಲಕಿಯೇ ಆಗಿದ್ದರೆ ಒಳ್ಳೆದಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ರಾಗ:—ಧಾನೀ. ಧಾಟಿ:—‘ ನೈನನುಮೇ ತೋರಿಭಬು ’

ಯೌವನವೇ ಮುರಿಯಿದು ನಾರಿಯರಿಗನೆ ಸಖಿ ತೋರುವದೇ || ಪ ||

ನಾನೆ ರತಿಯು, ನಾನೇ ಭುವನ ರಮಣಿಯೇ—

ನೆನುತೆ ಸ್ಮಯಾಕುಲೆ—ಯಾದೊಡನೆ || ೧ ||

ಮಾರನದಯನಾಗಿ ಮರೆಗೆ ನಿಲಿತು ತಾಂ ||

ಶರದೊಳಿದೀಪರಿ ಘಾತಿಪನೇ || ೨ ||

ಚಂದ್ರಾ:—ಸಖಿ, ಸ್ಮರನ ಬಾಧೆಯು ಎಲ್ಲ ತರುಣಿಯರಿಗೂ ಸಾಮಾನ್ಯವಾದದ್ದು.

ಧಾಟಿ:—‘ ಎಷ್ಟು ತಳಮಳಿಸುವಿ, ನೀ ಚಕೋರನೆ. ’

ಸಖಿ, ಬಿಡದಿದು ಬಾಧೆಯು ಯಾರಿಗೂ || ಪಲ್ಲಾ ||

ಹಿತಕರವಾಗಿಹು-ದಿದನುರೆ ಸಹಿಸಲು

ಅತಿರಸವೀವುದು ಪ್ರೇಮ ತಾನೆ || ೧ ||

ದಮಯಂತಿ:—(ವಿಷಾದದಿಂದ ನಕ್ಕು) ಇರಬಹುದು. ಆದರೆ ಸದ್ಯದ ಸಂತಾಪವನ್ನು ಸಹಿಸುವದು ಬಹು ಕಷ್ಟ, ಕಂಡಿಯಾ ! (ಎಂದು ಉಸುರು ಹಾಕುತ್ತಾಳೆ)

(ವಸುಮತಿ ಮಂಜುಘೋಷೆಯರು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾರೆ)

ದಮಯಂತಿ:—(ಲಗುಬಗೆಯಿಂದ) ಚಂದ್ರಾವಲಿ! ವಸುಮತಿ ಮಂಜುಘೋಷೆಯರು ಬಂದರು ನೋಡು !! ಈ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಬಚ್ಚಿಡಬಾರದೆ ?

ವಸುಮತಿ:—ಅಷ್ಟು ಗಲಿಬಿಲಿ ಯಾಕೆ ದಮಯಂತೀ? ಅರಿಯದ ಚಿತ್ರವಾಗಿದ್ದರೆ ಬಚ್ಚಿಡಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಈ ಗಂಧವನ್ನು ನೋಡು !! ಈ ಹರವಿದ ಹೂಗಳನ್ನು ನೋಡು !!! ಏನು ಚಮತ್ಕಾರವಿದು ? ಈ ಚಿತ್ರವನ್ನು ನೀನು ಪೂಜಿಸುತ್ತಿದ್ದೀಯೇನು ?

ದಮಯಂತಿ:—ವಸುಮತಿ, ಈಗ ನನ್ನ ಎಡಗಣ್ಣು ಹಾರುತ್ತಲಿದೆ. ಹೀಗೆ ಶುಭಸೂಚನೆಯಾಗುತ್ತಿರುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನಾನು ಸುಳ್ಳುಡಲಾರೆನು. ನಾನು ನನ್ನ ಮನೋರಮಣನ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತಿದ್ದೆನೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ನೀನೇನು ಮಾಡುವಾಕೆ ?

ವಸುಮತಿ:—ಆಹಾ ! ಏನು ದರ್ಶನವಿದು !! ನಾನೇನು ಮಾಡೇನು ದಮಯಂತಿ ? ನಿನ್ನನ್ನು ಅದೇ ಮನೋರಮಣನ ಸ್ವಾಧೀನ ಮಾಡಿಬಿಡುವೆನು. ತಿಳಿಯಿತೆ ?

ಚಂದ್ರಾ:— ಸತ್ಯಸಂಕಲ್ಪವಿದ್ದರೆ ಹಾಗೇ ಆದೀತು ವಸುಮತಿ ! ಇದರಲ್ಲೇನು ಆಶ್ಚರ್ಯ ?

ವಸುಮತಿ:—ಅಹುವಮ್ಮಾ, ಮುಟ್ಟಿನ ಮುತ್ತೈದೆ!! (ನಗುತ್ತಾಳೆ)

ಮಂಜು:—ಈ ಮಾತು ಸತ್ಯಸಂಕಲ್ಪಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿರಲಿ, ವಸುಮತಿಯ ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿರಲಿ, ಹೇಗಾದರೂ ಎಂಟಾನೆಂಟು ದಿನಸ ನಮಗೆ ಉತ್ಸವಗಳನ್ನು ನೋಡಲಿಕ್ಕಾಗುವದೋ ಇಲ್ಲವೋ ? ಸಾಕು !

ದಮಯಂತಿ:—ಸುಮ್ಮನೆ ಒಣಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿ ಯಾಕೆ ದಣುಕೊಳ್ಳುವಿ ಮಂಜುಘೋಷೆ ?

ವಸುಮತಿ:—ಒಣಮಾತುಗಳೇಕೆ ? ಇನ್ನುಮೇಲೆ ನಾವು ಮಾತುಗಳನ್ನು ನವರಸಗಳಲ್ಲಿ ತೋಯಿಸಿ ಆಡತಕ್ಕವರು !!

ದಮಯಂತಿ:—ಸಾಕುಮಾಡಿರಿ !!! ಮಂಜುಘೋಷೆ, “ ಎಂಥ ಯೋಗಿಯೋ ನೀನು ” ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ನೀನು ಬಹು ಇಂಪಾಗಿ ಹಾಡುವಿ. ಹಾಡಬಾರದೆ ?

ವಸುಮತಿ:—ಅಹುದು ಮಂಜುಘೋಷೆ ! ಗೌರೀಹರರು ವಧೂವರಗಳ ಸಂಯೋಗವನ್ನು ಜಾಗ್ರತೆಯಾಗಿ ಮಾಡುವದರಲ್ಲಿ ಬಹು ದಕ್ಷರು. ಅವರ ಸ್ತುತಿಯ ಹಾಡನ್ನು ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಹಾಡುವದು ಯೋಗ್ಯವೆ !!

ಚಂದ್ರಾ:—ಎಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟರೂ ವಸುಮತಿಯು ತನ್ನ ಹಾದಿಗೇ ಬರುವಳು. ಆಗಲಿ ಮಂಜುಘೋಷೆ ಹಾಡು !

ಮಂಜು:— ರಾಗ:—ಸಾರಂಗ

ಧಾಟಿ:—‘ ಎಂದು ನೋಡುವೆ ನಿನ್ನಾ ’

ಎಂಥ ಯೋಗಿಯೋ ನೀನು ಗೌರೀ ಮನೋಹರ || ಪಲ್ಲಾ ||

ಎಂಥ ಯೋಗಿಯೋ ಭಕ್ತನಂಗದಿ, ಕಂತೆ ಜಡೆ-ಭಾರಗಳ ಧರಿಸಿದಿ ||

ಇಂತಿಹಾಡಂಬರಕೆ ಅಂಕದಿ, ಕಾಂತೆಯೇಕೀ ಭುವನಸುಂದರಿ || ಅ ಪ ||

ಆರ ಧ್ಯಾನವ ಮಾಡ್ತೆ ? ವೇಳೆದನು ನೋಡುವಿ ।
ಹಿರೆಗಣ್ಣೆ ಲದೇನು ? ನೀನಿದಕೆ ಗೆದ್ದಿಯಾ ।
ಮಾರನನು ಗಿರಿಜೇಶಾ ? ಅಜ್ಞೇಯವೇಶಾ ॥

ನಿರುತ ನಿನ್ನನು ಭಜಿಸನಾಗೆ ।
ವರವನೊಂದನೆ ನೀನು ನೀಡುವಿ ॥
“ ಇರದೆ ಭಜಿಸುವ ಪತಿಯು ನಿನ್ನಗೆ ।
ದೊರೆವ ” ನೆಂಬಿ ವಿಚಾರ ಮಾಡದೆ ॥ ೧ ॥

ಎಲ್ಲರೂ—“ ಎಂಥಾ ಯೋಗಿಯೋ ನೀನು ” (ಎಂದು ಪಲ್ಲಾ ಅನ್ನುತ್ತಾರೆ)

(ನಲರಾಜನು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ)

ರಾಜಾ:—(ತನ್ನಷ್ಟಕ್ಕೆ) ಏನಾಶ್ಚರ್ಯವಿದು ? !! ಹಿಮಾದ್ರಿಯ ಅಡಿ ಯಲ್ಲಿರುವ ನನ್ನ ರಾಜಧಾನಿಯಲ್ಲಿ ? ಈ ವಿವರ್ಧನಗರವೆಲ್ಲಿ !! ಗರುಡನಂತೆ ಹಾರಾಡುತ್ತೆ ನಿಮಿಷ ಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟುದೂರ ಬಂದುಬಿಟ್ಟೆನು !! ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಹಾರಿ ಬರುತ್ತಿರುವಾಗ ಈ ನನ್ನ ಪುಷ್ಪವಾದ ದೇಹವು ಬೆಂಡಿಗಿಂತಲೂ ಹಗುರಾದಂತೆ ತೋರಿತು ! ವೇಗದ ಭರಕ್ಕೆ ಉಸುರಾಡಿಸುವದು ಕೂಡಾ ಕಠಿಣವಾಗಿಹೋಗಿತ್ತು !! ಕಣ್ಣುಗಳು ಗರಗರನೆ ತಿರುಗಿದಂತಾಗಿ ಚಿತ್ತಕ್ಕೆ ಭ್ರಮ ಬಂದಿತ್ತು !!! ಕೆಳಗೆ ಭೂಲೋಕದ ನೋಟವಂತೂ ವಿಪರೀತವಾಗಿ ತೋರಿತು.

‘ ವಸಂತತಿಲಕ ’

ಅಂಭೋಧಿಯೊಳ್ ರಭಸದಿಂ ಧರೆ ತೇಲಿ ಪೋದಳ್ ।
ನಾಂ ಬರ್ಪ ಮಾರ್ಗದಿದಿರೊಳ್ ನಿಜಬಂಧನಂಗಳ್ ॥
ತಾಂ ಭೇದಿಸೆಂಬೊಲುರೆ ತೋರಿತು ನನ್ನ ವೇಗ- ।
ಕೃಂ ಭೂಧರಾಟವಿ-ಪುರಾದಿಗಳೋಡುವಂದಂ ॥ ೧ ॥

(ಆಡ್ತಾದಿ) ಎಂಥ ಶೋಭಾಮಯವಾದ ಪ್ರಾಸಾದವಿದು ! ದಮಯಂತಿಯ ನಿವಾಸದಿಂದ ಧನ್ಯತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಮಂದಿರವು ಇದೇ ಇರಬಹುದೇನು ? (ಕಿವಿಗೊಟ್ಟು ಕೇಳಿ) ಇಲ್ಲಿ ಯಾರೋ ಮಂಜುಲವಾಣಿಯರು ಬಹು ರಮ್ಯವಾಗಿ ಹಾಡುತ್ತಾರೆ. ಒಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಮಾಡಿ ನೋಡೋಣ ! (ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಿ) ಅಹಹಾ ! ಏನು ನಯನೋತ್ಸವವಿದು !!!

ರಾಗ—ಬಾಗೇಶ್ರೀ. ತಾಲ—ಝಂಪಾ.

ಯಾರೀ ಮನೋಹಾರಿ ನಾರೀ ಪರೀವಾರೆ !
ಹಾರಾವಲಿಯೊಳು ಹೀರೋಪಮಾನೆ ||
ತಾರಾ ಪರೀವಾರೆ ಶ್ರೀರೋಹಿಣೀದೇವಿ !
ಈ ರೂಢಿಗೈತಂದ-ಳಾರಾಮಕೇನೊ || ೧ ||

(ನೀಕ್ಷಿಸಿ) ಈ ಚಾವಾಂಗಿಯು ದಮಯಂತಿಯೆ; ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ ! ಆದರೂ ನನ್ನಲ್ಲಿರುವ ಚಿತ್ರಕ್ಕೂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಕಾಣುವ ಈ ರೂಪೋಚ್ಚಯಕ್ಕೂ ಎಷ್ಟಾದರೂ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ !!!

ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಗಾನದಲ್ಲಿ ತಲ್ಲೀನರಾಗಿ ಕುಳಿತಿದ್ದಾರೆ. ಇದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಹೆಜ್ಜೆ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹೋದರೂ ಅಡ್ಡೀ ಇಲ್ಲ. (ಹೋಗುತ್ತಾನೆ)

ದಮಯಂತಿ:—(ಚಕಿತಳಾಗಿ) ಅವ್ಯಯ್ಯಾ!! ಯಾರು ಬಂದವರಲ್ಲಿ?
(ರಾಜನನ್ನು ಕಂಡು ಎಲ್ಲರೂ ಚಕಿತರಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾರೆ)

(ವಸುಮತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು) ವಸುಮತಿ, ಈ ಮದನ ಸಂದರನಾದ ಪುರುಷ ಸಿಂಹನು ಯಾರಿರಬಹುದೆ ?

ಧಾಟಿ:—‘ ಕಡೆಯ ಮಾತು ಹೇಳಿ ಬಾ, ಕೇಳಿ ಬಾ ಬರುವನಿಲ್ಲೊ ’

ಮದನನೇನೆ ಮೋಹಿಸಿ ನೋಯಿಸಿ ಬಿಡುವ ಮನವ || ಪ ||
ಬಂದವನೇ ಮನದಿ ಸೇರಿಕೊಂಡನಿವನು ಮೋಹನಾಂಗ |
ಮುಂದೆ ನಿಂತ ಭ್ರಾಂತಿ ಮನಕೆ ಬಂದುದಕಟಿ ! || ೧ ||

ಮೋಹಿಸಿ ನೋಯಿಸಿ.... ||

ವಸುಮತಿ:—ದಮಯಂತೀ, ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿದ ನಲರಾಜರ ರೂಪವೂ, ಈ ಸಂದರಾಂಗನ ರೂಪವೂ ಒಂದೇ ಆಗಿ ತೋರುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲವೆ ?

ದಮಯಂತಿ:—ಸಖೆ, ನೀನೊಳ್ಳೇ ಚತುರೆಯು ! ಇವರು ನಲಮಹಾರಾಜರೆ ! ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಯಾಕೆ ಬಂದಿರುವರಾದೀತು, ಅವರನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಬಾರದೆ ?

ವಸುಮತಿ:—(ರಾಜನನ್ನು ಕುರಿತು) ಮಹಾಭಾಗರೆ, ತಾವು ಹೀಗೆ ಆಗಂತುಕರಾಗಿ ಈ ಶುದ್ಧಾಂತದಲ್ಲಿ ಬಂದಿದ್ದರೂ, ನೀತಿವಂತರಾಗಿ ತೋರುವಿರಿ!

ಆದ್ದರಿಂದ ನಾವು ನಿಶಂಕರಾಗಿರುತ್ತೇವೆ. ಯಾವ ರಾಜವಂಶವು ತಮ್ಮಿಂದ ಅಲಂಕೃತವಾಗಿದೆ ? ತಾವು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿರುವ ಉದ್ದೇಶವೇನು ? ದಯಮಾಡಿ ಹೇಳಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತೇವೆ.

ರಾಜಾ:—ಸುಜಾತಳೆ, ನಾನು ನಿಷಧ ದೇಶದ ರಾಜನಾದ ನಲನು. ಮಹೇಂದ್ರನ ಸಂದೇಶವನ್ನು ನಿಮ್ಮ ರಾಜನಂದಿನಿಗೆ ತಿಳಿಸಲು ಬಂದಿದ್ದೇನೆ. ಈ ಚಾವಾಂಗಿಯೇ ದಮಯಂತೀ ದೇವಿಯೆಂದು ಗ್ರಹಿಸುತ್ತೇನೆ.

ದಮಯಂತಿ:—(ಶಂಕಿತಳಾಗಿ) ವಸುಮತಿ, ಮಹೇಂದ್ರನ ಸಂದೇಶ ನೇತರದು ಮತ್ತೆ ?

ವಸುಮತಿ:—ಅವರನ್ನೇ ಕೇಳಿದರಾಯಿತು ! (ರಾಜನನ್ನು ಕುರಿತು) ಮಹಾರಾಜರೆ, ಈ ನಮ್ಮ ಸಖಿಯೇ ರಾಜಕುಮಾರಿಯಾದ ದಮಯಂತೀ ದೇವಿಯು ! ಮಹೇಂದ್ರನ ಸಂದೇಶವೇನಿರುವದು ?

ರಾಜಾ:—(ತನ್ನಷ್ಟಕ್ಕೆ) ಏನೆಂದು ಹೇಳಲಿ !! ನನ್ನನ್ನು ಕಂಡು ಪ್ರೇಮ ದಿಂದ ಉಕ್ಕುತ್ತ ಸ್ಥಿತಳಾಗಿ ನಿಂತಿರುವ ಈ ಪ್ರಾಣಕಾಂತೆಗೆ ಇಂಥ ವಾರ್ತೆಯನ್ನು ನಾನು ಹೇಳಬಂದನೆ !!!

ರಾಗ—ಭೀಮಪಲಾಸ. ಧಾಟಿ—‘ ಟೀಂಡೇರಿ ನಾಲುಮೆ ಲಖಿ ’

ಎಂತೆನೆ ನಾನುಸುರಲಿ ! ಈ ವಾರ್ತೆ ||

ತಾಂ ಕೇಳಿ ವ್ಯಥಿಸಲೇಂ ಪ್ರೇಮಭರಾರ್ತೆ || ಪಲ್ಲಾ ||

ಜ್ವಾಲೆಯ ಪಾತವೇಂ ? ಜಲದವ ನೋಡಿ ।

ಅಲ್ಲಾ ದದಿ ತಾಂ ಲತೆ ನಲಿದಾಡೆ || ೧ ||

(ವ್ಯಾಕುಲನಾಗಿ) ಆಗಲಿ !! ಬಂದದ್ದನ್ನು ಅನುಭೋಗಿಸಲೇಬೇಕು ! (ವಸುಮತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು) ಶುಭಾಂಗಿ, ಮಹೇಂದ್ರನ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಈ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದೇನೆ, ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು ! (ಪತ್ರವನ್ನು ಮುಂದೆ ಇರಿಸುತ್ತಾನೆ)

ದಮಯಂತಿ:—(ಪತ್ರವನ್ನೋದಿ ಮೂರ್ಛಿತಳಾಗಿ ಬೀಳುತ್ತಾಳೆ)

ಸಖೀಜನರು:—ಓ ! ಅವ್ಯಯ್ಯಾ !!! ದಮಯಂತಿ ! (ಎಂಟು ಚೀರುತ್ತಾರೆ)

ಚಂದ್ರಾ:—(ದಮಯಂತಿಯ ಮೈಮೇಲೆ ಕೈಯಾಡಿಸಿ) ದಮಯಂತೀ ದಮಯಂತೀ, ಏನಾಯಿತಮ್ಮ !! ?

ಮಂಜು:— (ದಮಯಂತಿಯ ಗದ್ದವನ್ನು ಹಿಡಿದು) ಸ್ಮೃತಿಯೇ ಇಲ್ಲ !!! ವಸುಮತಿ, ಆ ಹಾಳು ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಏನಿದೆ ನೋಡಮ್ಮ !

ರಾಜಾ:—(ಉದ್ವೇಗದಿಂದ ದಮಯಂತಿಯ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದು ಸಖಿಯ ರನ್ನು ಕುರಿತು) ಬಾಲೆಯರೆ, ಭಯಪಡಬೇಡಿರಿ ! ಈ ಕೋಮಲಾಂಗಿಗೆ ತುಸು ಮೂರ್ಛೆ ಮಾತ್ರ ಬಂದಿದೆ. ಮತ್ತೇನಾಗಿಲ್ಲ. (ತನ್ನ ಸೆಲ್ಲಿಯಿಂದ ದಮಯಂತಿಗೆ ಗಾಳಿ ಹಾಕುತ್ತಾನೆ.)

ಚಂದ್ರಾ:—(ದಮಯಂತಿಯ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡಿ) ಅವ್ವಯ್ಯಾ ! ನಾನಿನ್ನು ಹೇಗೆ ಮಾಡಲಿ !!

ರಾಜಾ:— (ಚಂದ್ರಾವಲಿಯನ್ನು ಕುರಿತು) ಕೋಮಲಹೃದಯಳೆ, ಚಿಂತೆಮಾಡಬೇಡ ! ಕಲಶದಲ್ಲಿ ತುಸು ಪನ್ನೀರು ತಂದು ಈ ನಿಮ್ಮ ಸಖಿಯ ಮುಂದೆಲೆಗೆ ಹಾಕಿ ಕಣ್ಣುಗಳಿಗೂ ತುಸು ತಗಲಿಸು. ಈ ಭೀರುವು ಬೇಗನೆ ಎಚ್ಚರೆಯುವಳು. (ಚಂದ್ರಾವಲಿಯು ಘೋಗುತ್ತಾಳೆ)

ಮಂಜು:—(ಸಂದೇಶ ಪತ್ರವನ್ನೋದಿ) ಮಹಾರಾಜರೆ, ನಮ್ಮ ಸಖಿಯ ಮನೋಗತವು ನಿಮಗೆ ಚನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದಿದ್ದರೂ ನೀವೇ ಇಂಥ ದುರ್ಧರವಾದ ಸಂದೇಶವನ್ನು ತರಬಹುದೆ ?

ರಾಜಾ:—ಸಾಧ್ವಿ, ನೀನಾಡುವದು ಯಥಾರ್ಥವು ! ನಾನು ಮೋಸ ಕೊಳ್ಳಲಾಗಿ ಈ ಘೋರತರವಾದ ಕೃತ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿದೆನು. (ಎಂದು ಉಸು ಗರೆದು ದಮಯಂತಿಯ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡಿ)

ರಾಗ—ತೆಲಂಗ: ಧಾಟಿ—‘ಅಪನೆ ಸೋ ಲಗನ ಮೋ ಲಾಗಿರೆ’

ವಿಮಲೆ ನೀನಿನಿತು ತಳಿದೇತಕೆ |

ಪ್ರೇಮವಿದನು ಗುಣಹೀನನಲಿ || ಪಲ್ಲಾ ||

ಮದಗಜನದಯನು ಪದುಮಿನಿಯ ಕೀಳ- |

ಲದು ಮರೆದು ಲೋಲೆ ಮೃದು ಸರೋಜಮಾಲೆ |

ಅದೆ ಕರಿಕರಮೊಳು ಭೂಷಯಾದವೊಲಾ || ೧ ||

ಚಂದ್ರಾ:—(ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಪನ್ನೀರು ತಂದು ದಮಯಂತಿಯ ಮುಂದೆಲೆಗೆ ಹಾಕಿ) ದಮಯಂತೀ, ಎಚ್ಚರ ಬಂದಿತೇನಮ್ಮಾ? (ವಿಷಾದದಿಂದ) ಓ ಇಲ್ಲಾ ! ಇನ್ನೂ ಇಲ್ಲಾ !!

ರಾಜಾ:—(ದಮಯಂತಿಗೆ ಗಾಳಿ ಹಾಕುತ್ತ) ಪ್ರಿಯೆ, ಅಭಿಮಾನ ಶೂನ್ಯನಾದ ನನ್ನ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡಬಾರದೆಂದೇ ನೀನು ಕಣ್ಣು ತೆರೆಯು ವದಿಲ್ಲವಲ್ಲೆ !

ಮಂಜು:—(ದಮಯಂತಿಯ ಕಣ್ಣಿಗೆ ನೀರು ತಗಲಿಸಿ) ದಮಯಂತೀ, ಹೇಗಿದೆ ಅಮ್ಮ ?

ರಾಜಾ:—(ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ) ಅಕೋ ! ನೋಡಿರಿ, ಈ ಶಶಿಮುಖಿಯು ಎಚ್ಚರವನ್ನು ತಳೆಯಲಾರಂಭಿಸಿದಳು.

ಧಾಟಿ:—‘ ಆರು ಹಿತದವರಹುದು ಮೂವರೊಳಗೆ.’

ಮೋಹವಂ ನೀಗಿದಳು ಚಾರುವದನೆ ।

ರಾಹುವಿಂ ಮೋಚನವ ತಾಳ್ ಶಶಿಬಿಂಬದೊಳ್ || ಪ ||

ನೂಕಿ ತನುವನು ರಾತ್ರಿ ಚಂದ್ರಸಿಂ ಮೆರೆಯುವೊಳ್ ।

ಪ್ರಾಚಿ ಅರುಣನ ಕೂಡಿ ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವೊಳ್ ||

ಈಕೆ ಮುಖಕಾಂತಿಯಂ ತಳೆಯುತ್ತೀಗಲೆ ತನ್ನ

ಲೋಚನಾಂಬುಜಗಳನು ತೆರೆದು ನೋಳ್ಪಳ್ || ೧ ||

ದಮಯಂತಿ:—(ಒಂದು ಮಗ್ಗಲಿನಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ಮಗ್ಗಲಾಗು ತ್ರಾಳ)

ಚಂದ್ರಾ:—(ಅನಂದದಿಂದ) ನೋಡಿದಿರಾ ! ಇವಳು ಮಗ್ಗಲಾದಳು ! ಇನ್ನೇನು ಭಯವಿಲ್ಲ !!!

ಮಂಜು:—ಇದು ನೋಡಿರಿ ! ಇವಳು ಅರೆಗಣ್ಣು ತೆರೆದು ಮತ್ತೆ ಮುಚ್ಚಿದಳು !!! ದಮಯಂತೀ, ಎಚ್ಚರ ಬಂದಿತೇ ನಿನಗೆ ?

ದಮಯಂತಿ:—(ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿದಲ್ಲಿಯೇ) ಚಂದ್ರಾವಲಿ, ಮಹಾ ರಾಜರು ಇಂದನ ಬಳಿಗೆ ಹೋದರೇನು ?

ಚಂದ್ರಾ:—ಇಲ್ಲಮ್ಮಾ ! ಅವರು ನಿನಗಾದ ಅವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕಂಡು ವ್ಯಸನಾಕುಲರಾಗಿ ನಿನ್ನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಕುಳಿತಿದ್ದಾರೆ. ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕಣ್ಣು ತೆರೆದು ನೋಡು !

ದಮಯಂತಿ:—(ಕಣ್ಣು ತೆರೆದು ನೋಡಿ) ನನ್ನನ್ನು ಮೂರ್ಛೆಯಿಂದ ಯಾಕೆ ಎಬ್ಬಿಸಿದರು ?

ವಸುಮತಿ:—ಹಾಗಂದರೇನು ದಮಯಂತೀ ! ಚೆನ್ನಾಗಿ ಎಚ್ಚತ್ತಿ ಯೇನು ?

ದಮಯಂತಿ:—ನನಗೇನಾಗಿದೆ ? ಯಾಕೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಕಾಡುತ್ತೀರಿ ? (ರಾಜನನ್ನು ಕಂಡು ನಾಚಿ ಸೆರಗು ಸಮಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ)

ಚಂದ್ರಾ:—ಇಲ್ಲಿ ನೋಡು ದಮಯಂತೀ, ಮಹಾರಾಜರು ನಿನಗಾದ ವ್ಯಥೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಹೇಗೆ ಚಿಂತಾಕುಲರಾಗಿ ಕುಳಿತಿದ್ದಾರೆ.

ದಮಯಂತಿ:—ಪಾಪ ! ಇಂದ್ರನ ಸಂದೇಶಕ್ಕೆ ನಾನು ಉತ್ತರವನ್ನು ಕೊಡಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಚಿಂತಾಕುಲರಾಗಿದ್ದರು !!

ರಾಜಾ:— **ರಾಗ—ಬಹಾರ**

ಧಾಟಿ:—‘ಫುಲವಾಲೆಕಂತ ಮೈಕಾ’

ದೀನನೊಳು ಪಂಥವೇನೆ ವಿಧೇಯನಿಹನೆ ಮೋಹನಾಂಗಿ || ಪ ||

ಸದಯ ಹೃದಯ ನೀಂ ಸೇವಾಪರನೊಳ್ ಪ್ರಕೋಪಿಸುವರೆ || ೧ ||

ಮೃದಲ ತನುವಿನೊಳ್ ತಾಂ ಸೇರುವದೆ ಕಠೋರತೆಯು ಪೇಳ್ || ೨ ||

ಸುಧೆಯೊಳಿರುವದೆ ಹಾಲಾಹಲವು ವಿರೋಧವಿದು ಕೇಳ್ || ೩ ||

ದಮಯಂತಿ:—ವಸುಮತಿ, ನಾನು ಇಂದ್ರನ ಸಂದೇಶವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿದನೆಂದು ಆತನ ದೂತರಿಗೆ ಹೇಳಿ ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಟ್ಟುಬಿಡು !

ರಾಜಾ:—(ಸಂತೋಷದಿಂದ) ಉದಾರಚರಿತೆ, ನೀನು ಇಂದ್ರನ ಸಂದೇಶವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿದ ಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ಈ ನಲರಾಜನು ನಿನ್ನ ದಾಸನಾಗಿರುವನು.

ದಮಯಂತಿ:—(ಕಿಂಚಿತ್ ಮಂದಸ್ತತೆಯಾಗಿ) ಪಂಡಿತರನ್ನು ಮಂಚಿಸಿ ಬಲ್ಲ ರಾಜನೀತಿಜ್ಞರಿಗೆ ಮುಗ್ಧಿಯರನ್ನು ಮಂಚಿಸುವದು ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಾತೆ ?

ರಾಜಾ:—ಸುಂದರಿ, ನಾನು ಮಂಚಕನಲ್ಲ ಕಂಡಿಯಾ !

ರಾಗ—ಮಾಲಕಂಸ; ಧಾಟಿ—‘ ಮುಖ ಮೋಡ ಮೋಡ ಮುಸಕಾತ ’

ಮನಮೋಲ್ಲ ಸೋಲ್ಲ ಸಿಲುಕಿತೆ ಸುಹಾಸೆ ।

ನಿನ್ನೊಳಿನಿತು ರಾಮೆ ಸರಸಿಜ ಸುವಾಸೆ ॥ ಪಲ್ಲಾ ॥

ಭ್ರಮರವು ಕಮಲೋದರದೊಳ್ ನಲಿದಾಡಿ ॥

ಪ್ರೇಮದಿ ತಾಂ ಗುಂಜಿಸುತಿರಲಾಗಿ,

ನಭೋಗಾಮಿ ಸೆರೆಯಾದ ಹಾಗೆ ॥ ೧ ॥

ದಮಯಂತಿ:— (ಅವನತಮುಖಿಯಾಗಿ ನಗುತ್ತ) ವಸುಮತಿ ಈ ದಂಭವನ್ನು ನೋಡಿದೆಯಾ ? ಮಹಾರಾಜರು ಅಡಿತೋರಿಸಿದಂತೆ ಅವರ ಮನಸ್ಸಿನ ಸ್ಥಿತಿಯಾಗಿದ್ದರೆ ಇಂದ್ರನ ಅನಿಷ್ಟವಾದ ಸಂದೇಶವನ್ನು ನಾವು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದೆವೆ ?

ರಾಜಾ:—ಮಾನಿನಿ, ಮೋಸಕ್ಕೊಳಗಾಗಿ ನಾನು ಇಂದ್ರನ ದೂತ ನಾದೆನು. ಈಗ ಸರ್ವಥಾ ನಿನ್ನ ದಾಸನೇ ಆಗಿರುವೆನು. ಅನುಗ್ರಹಿಸಿ ಅನಂದವನ್ನೀಯುವುದಾಗಲಿ, ನಿರಾಕರಿಸಿ ಶಾಶ್ವತವಾದ ದುಃಖದಲ್ಲಿ ಮುಳಗಿಸಿ ಬಿಡುವುದಾಗಲಿ ನಿನ್ನ ಸ್ವಾರ್ಥೀನದ ಮಾತು !! ಬೇಕಾದ ಹಾಗೆ ಮಾಡು.

ಚಂದ್ರಾ:—ನಿರ್ಮಲವಾದ ಸರೋವರದ ತಳವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿರುವಂತೆ ಮಹಾರಾಜರ ಹೃದಯವು ಚನ್ನಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿರುವದು. ನೀನು ವೃಥಾವಾಗಿ ಅವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ತಳೆಯಬೇಡ, ದಮಯಂತೀ !

ದಮಯಂತಿ:—ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಹೊಣೆಯಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಾಗಿರಲು ನಾನಾದರೂ ನಂಬಲೇಬೇಕು. (ಎಂದು ಮಂದಸ್ಥಿತಿಯಾಗಿ ರಾಜನನ್ನು ಪ್ರೇಮ ಕಟಾಕ್ಷದಿಂದ ನೋಡುತ್ತಾಳೆ)

ರಾಜಾ:—ಪ್ರಿಯೆ, ನನ್ನಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನಿಡಬೇಕಾದರೆ ಅನ್ಯರ ಹೊಣೆ ಏಕೆ ? ಈ ದಾಸನು ಏನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬದನ್ನು ಹೇಳು (ಅಂಜಲಿಬದ್ಧ ನಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾನೆ)

ದಮಯಂತಿ:— (ಅವನತಮುಖಿಯಾಗಿ ಮುಗುಳುನಗೆ ನಗುತ್ತ) ಅಜ್ಞಾನಿಯಾದ ಅಬಲೆ ನಾನು ! ತಿಳಿಯದೆ ಏನಾದರೂ ಅಡಿದರೆ ಮಹಾರಾಜರು ಕ್ಷಮಿಸಬಾರದೇನು ?

ಧಾಟಿ—ಸುಖಸಾರ ಸಭೆಗೆ ನಾ ಬಂದೆ ||

ದಯದೋರಿ ಕ್ಷಮಿಸು ರಾಜೇಂದ್ರಾ ||

ಪ್ರಿಯ, ನಾನು ಕೋರುವೆ ಮನೋದಧಿ ಚಂದ್ರಾ || ೫ ||

ಲೀಲೆಯಿಂದಲಿ ಹಾಗೆ ಚಾಳಿಸಿ ನುಡಿದೆನು |

ಪಾಲಿಸು ನಾನನುಕೂಲಿಯು ನಿನಗೆ || ೧ ||

ರಾಜಾ:—ಪ್ರಾಣೇಶ್ವರಿ, ನಿನ್ನೀ ವಚನಾನ್ಯತದಿಂದ ನಾನು ಸಂತೋಷಭರಿತನಾಗಿ ಕೃತಕೃತ್ಯನಾದೆನು. ಇಂದಿಗೆ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನಾನೇ ಸುಖಿಯು ! ನಾನೇ ಕೃತಿಯು !!!

ದಮಯಂತಿ:—ಇಂದ್ರನ ಅನಿಷ್ಟವಾದ ನಿಯೋಗವೇ ಈಗ ಪ್ರಸಾದ ಪಾಯಿತು.

[ತೆರೆಯಲ್ಲಿ ಓರ್ವ ದಾಸಿಯು ಕೂಗುತ್ತಾಳೆ]

ಚಂದ್ರಾ:—(ದಾಸಿಯನ್ನು ಕುರಿತು) ಯಾರು, ಚಪಲೆ !

ದಾಸಿ:—(ತೆರೆಯಲ್ಲಿ) ದಮಯಂತೀ ದೇವಿಯರನ್ನೂ ಸಖೀಜನರನ್ನೂ ರಾಣಿಯವರು ತಮ್ಮ ಸನ್ನಿಧಾನಕ್ಕೆ ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ.

ಚಂದ್ರಾ:—ಮಹಾರಾಜರು ಇಲ್ಲಿರಲು, ಬಾಗಿಲವನ್ನು ತೆಗೆಯುವದು ಹೇಗೆ ?

ವಸುಮತಿ:—(ದಾಸಿಯನ್ನು ಕುರಿತು) ಚಪಲೆ, ನಾವಿಗಲೆ ಬಂದೆವು. ಹೋಗು ! ರಾಣಿಯವರಿಗೆ ನಿವೇದಿಸು.

ಚಂದ್ರಾ:— ಮಹಾರಾಜರಂಥ ಮಹಾನುಭಾವರು ಅತಿಥಿಗಳಾಗಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿರಲು ನಮ್ಮಿಂದ ತಕ್ಕದಾದ ಸತ್ಕಾರವಾಗಲಿಲ್ಲ ! ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನಮಗೆ ಖೇದವಾಗಿದೆ.

ರಾಜಾ:—ಸೂಜ್ಞಳೆ, ನನ್ನ ಮನೋರಥವೇ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರಲು ಉಪಚಾರಗಳ ಪ್ರಯೋಜನವೇನು ? ನನಗಿನ್ನು ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಡಿರಿ. ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಈ ಮಾನಿನಿಯ ಉತ್ತರವನ್ನು ತಲಿಸಿ ನಿಶ್ಚಿಂತನಾಗುವೆನು.

ವಸುಮತಿ:—ಮತ್ತೆ ದರ್ಶನಲಾಭವಾಗುವದಷ್ಟೆ ?

ರಾಜಾ:—ನನ್ನ ಜೀವವೇ ಇಲ್ಲಿರುವದು. ಅನಿರ್ವಾಹಕ್ಕಾಗಿ ಈ ದೇಹವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಹೋಗಬೇಕಾಗಿದೆ.

ರಾಗ—ಕೇದಾರಗೌಳ; ಆದಿತಾಲ.

ಧಾಟಿ—‘ ಹರಿಹರ ಮುಗ್ಧವಧೂನಿಕರೇ ’

ದಯಿತೆಯ ಸಂಶ್ರಯವೇ ಸುಖವೇ ।

ವಿಯೋಗವು ಮನಕಿದು ಘಾತಕವೇ ॥ ಪಲ್ಲಾ ॥

ಮಂಜುಲವಾಣಿಯು ಪ್ರೇಮವಿಲಾಸದಿ ಭಾವವಿಡುವ ನುಡಿಯಾಡೆ ॥

ಪ್ರಾಂಜಲಿಯಾಗುತ್ತೆ ಕಾಂತೆಯ ಸೇವೆಯ ಮಾಡುವೆನೇ ಸ್ತುತಿ ಮಾಡಿ ॥ ೧ ॥

(ಹೋಗುತ್ತಾನೆ)

ವಸುಮತಿ:—ಹೋಗೋಣ ನಡೆಯಿರಿನ್ನು ; ಮಹಾರಾಣಿಯವರು ನಮ್ಮ ಮಾರ್ಗಪ್ರತೀಕ್ಷೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವರಾದೀತು !

ಮಂಜು:—ನಡಿ, ದಮಯಂತೀ ! ಸುಮ್ಮನೆ ವಾತಾಯನದಲ್ಲಿ ಏನು ನೋಡುವಿ ? ಮಹಾರಾಜರು ಅಲ್ಲೇನು ನಿಂತಿರುವರೆ ?

ದಮಯಂತಿ:—ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವದು ಮಂಜುಘೋಷೆ ?

ಮಂಜು:—ಮತ್ತಿನ್ನೆಲ್ಲಿಗೆ ! ಮಹಾರಾಜರಂತೂ ನಿನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋದರು. ರಾಣಿಯವರ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗತಕ್ಕದ್ದು.

ವಸುಮತಿ:—ಹಾಗೇಕೆ ಮಂಜುಘೋಷೆ ? ಮಹಾರಾಜರು ತಮ್ಮ ದೇಹವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಹೋದರೂ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ದಮಯಂತಿಯ ಬಳಿ ಯಲ್ಲಿ ಒತ್ತೇ ಇಟ್ಟು ಹೋಗಿರುವರು.

ದಮಯಂತಿ:— (ತನ್ನಷ್ಟಕ್ಕೆ)

ಧಾಟಿ—‘ ಮಜ ನಾಹೀ ಗಡೆ ಸೌಖ್ಯ ’

ಒಳಿತೇನೊ ಪ್ರಿಯಾ ನಂಬಿರೆ ನಾಂ, ಮೋಹಜಾಲದಿ ।

ಪೇಳೆಲೊ ನೀಂ ಮಾನಸವಪಹಾರ ಮಾಡಿದಿ ॥ ಪಲ್ಲಾ ॥

ಶೂನ್ಯಮನೋಭಾವಳನ್ನು ಭ್ರಾಂತಳಂತೆ ನಾ ।

ನೇನು ಮಾಳ್ವೆ-ನಾಡುವೆನೇನೆಂಬದರಿಯೆನು ॥

ಮನಚೋರಾ, ತನುವನು ನೀಂ ಕದಿಯಲಾರಿಯಾ ।

ನಾನೆರವಾಗುತ್ತಲಿದ್ದೆ ನಿನಗೆ ಚಾರ್ಯದಿ ॥ ೧ ॥

(ತೆರೆ)

ನಾಲ್ಕನೆಯ ಪ್ರವೇಶವು

ಸ್ಥಳ—ರಾಜಮಾರ್ಗ

(ವಸುಮತಿ ಮಂಜುಘೋಷೆಯರು)

ಮಂಜು:—ವಸುಮತಿ, ಇಷ್ಟು ಅವಸರದಿಂದ ಎಲ್ಲಿಗೆ ನಡೆದಿ ?

ವಸುಮತಿ:—(ನಕ್ಕು) ಸಂಜೆಯಾಯಿತು ! ಮನೆಗೆ ಹೋಗಬೇಡವೆ ?

ಮಂಜು:—ಹೋಗುವಿಯಂತೆ ! ಅಷ್ಟೇಕೆ ಅವಸರ ? ದಮಯಂತಿಯ ಕಲ್ಯಾಣೋತ್ಸವಗಳು ನಡೆದಿರುವಾಗ ಕಿಂಚಿತ್ ತಡವಾಗಿ ಮನೆಗೆ ಹೋದರೆ ನಿಮ್ಮ ಪತಿರಾಜರು ಕೋಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ !!

ವಸುಮತಿ:—ಅಹಾಹಾ !!! ಅಚಾರ ಹೇಳುವವಳು ನೀನೇಕೆ ಮೂರುಸಂಜೆಯಲ್ಲಿ ಹಿಕ್ಕಿ ಹೆಣೆಲು ಹಾಕಿಕೊಂಡಿರುವಿ ? ತುಂಬಿಗೆ ಆ ಅಂದವಾದ ಹೂಮಾಲೆಯೇಕೆ ? ಜರದ ಸೀರೆಯನ್ನು ತೀಡಿ ಉಟ್ಟುಕೊಂಡು ಒಯ್ಯಾರದಿಂದ ಮೆಲ್ಲಡಿಗಳನಿಕ್ಕುತ್ತ ನೀನೆಲ್ಲಿಗೆ ನಡೆದಿರುವಿ ಹೇಳಬಾರದೆ ?

ಮಂಜು:—ನಾನು ದಮಯಂತಿಯ ಊಟದಿಯ ಸಮಾರಂಭಕ್ಕೆ ಹೊರಟಿರುವೆನು.

ವಸುಮತಿ:—ನಡೆ ನಾನೂ ಬರುವೆನು. ನಿನ್ನೆ ಸ್ವಯಂವರಮಂಟಪಕ್ಕೆ ಬರುವದು ನನಗಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಮಂಜು:—ಒಳ್ಳೇ ಮಹೋತ್ಸವವನ್ನು ಕಳೆಕೊಂಡಿ ! ಸ್ವಯಂವರ ಮಂಟಪದ ಶೃಂಗಾರವೇನು ! ದೀಪೋತ್ಸವಗಳೇನು ! ನೃತ್ಯಗಾಯನಗಳೇನು ! ನಾನಾ ದಿಗ್ವಿಶ್ವಗಳಿಂದ ಬಂದ ರಾಜಕುಮಾರರ ವೇಷಾಲಂಕಾರಗಳ ಮೈಚಿತ್ರವೇನು ! ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ಎರಡು ಕಣ್ಣುಗಳೇನು ಸಾಲಿಲ್ಲ !!

ವಸುಮತಿ:—ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ದಮಯಂತಿಯು ಒಳ್ಳೇ ಸೌಭಾಗ್ಯ ಸಂಪನ್ನೆಯಾಗಿ ತೋರಿದ್ದಾಳಲ್ಲ ?

ಮಂಜು:—ದಮಯಂತಿಯು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಅಂದವಾದ ಹೂಮಾಲೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಕನಕಪುತ್ರ್ಗಳಂತೆ ರಾಜಕುಮಾರರ ಸಾಲುಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಮೆಲ್ಲನೆ ಬರುತ್ತಿರುವಾಗ

ಧಾಟಿ:—‘ ಬಾರೊ ಬಾರೊ ಬಾರೊ ಮನಗೆ. ’

ನೋಡಿ ನೋಡುವಾಯ್ತು ಜನಕೆ ! ನೋಡಿ.....||

ರೂಢಿಗೆ ಮಿಗಿಲಾದ ವಧುವ || ಪಲ್ಲಾ ||

ಲೋಲೆಯು ಮೃದುಪದದಿ ಬರಲು | ಕಾಲುಸರದ ಸವಿಯ ನುಡಿಯ- |

ನಾಲಿಸಿ ರಣಧೀರರೆಲ್ಲ ಕ | ಲ್ಲೋಲಹೃದಯರಾದರಾಗ || ೧ ||

ಕಾನುನ ಶರತತಿಯನೇನು | ಭಾಮಿನಿ ಸರದೊಳಗೆ ಕಟ್ಟ |

ನೇಮದಿ ಪರಮೇಶನನ್ನು ರತಿ | ದೇವಿ ಜಯಿಸ್ತು ಬಂದಳೆಂದು || ೨ ||

ವಸುಮತಿ:—ಕಾಣಿಗ್ರಹಣದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆ ವಧೂವರರ ಮನೋ
ವೃತ್ತಿಯು ಬಹು ಚಮತ್ಕಾರವಾಗಿ ಕಂಡಿದ್ದಿತು !

ಮಂಜು:—ಧಾಟಿ—‘ ಬಹುನೀಪತರೂ ಫುಲುನಿ ಡುಲತಿ ’

ಸಖಿ, ಶೋಭೆಯನೇಂ ಪೊಗಳಲಸವೆ ?

ನೋಡಿ ನಾನು ಧನ್ಯಳಾದೆನೆ || ಪಲ್ಲಾ ||

ವಧು ಕರವನು ಪಿಡಿದು ಮನೋಭವನ ಚೇಷ್ಟೆಯಿಂ-

ದಾದನು ಶೀತಾಂಶು ಸಮನು ರೋಮಹರ್ಷಿತಂ ||

ಮದನೋತ್ಸವ-ವದನೆ ವಿಲೋಭಿಸಿತು ನಯನವಾ.....ವಿಲೋ ||

ಚಂದ್ರಕಾಂತ ಮಣಿಯು ಸೋಮಕರದ ಯೋಗದಿ |

ತಾಂ ದ್ರವಿಸುವ ಪರಿ ಬೆವರನಾಂತಳಾ ರಮಣೀ ರನ್ನೆ || ೧ ||

(ಚಪಲೆಯು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾಳೆ)

ಚಪಲಾ:—ಎಷ್ಟು ಹುಡುಕಬೇಕು ನಿಮ್ಮನ್ನು ? ಊಟದ
ಕೆಲಸವು ನಿಮಗೋಸ್ಕರವಾಗಿ ತಡೆದುನಿಂತಿದೆ. ನಿಮ್ಮನ್ನು ಎಲ್ಲಿದ್ದಲ್ಲಿಂದ
ಹಿಡಿದು ತರಬೇಕೆಂದು ರಾಣಿಯವರು ಆಜ್ಞಾ ಪಿಸಿರುವರು.

ವಸುಮತಿ:—ನಡೆ ನಾವೂ ಅತ್ತ ಕಡೆಗೇ ಬರುತ್ತೇವೆ.

ಮಂಜು:—ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲವೆ ?

(ತೆರೆ)

ಐದನೆಯ ಪ್ರವೇಶವು

ಗ್ರಾಮಾಂತರದ ಮಾರ್ಗ

(ಮೂವರು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು)

ಭಿಕ್ಷುಂಭಟ್ಟರು:—ನಮಸ್ಕಾರ, ರಂಗಾಚಾರ್ಯರೆ ! ಬಾಳದೀಕ್ಷಿತರೇ ನಮಸ್ಕಾರ ! ಎಲ್ಲಿಗೆ ಪ್ರಯಾಣ ?

ರಂಗಾ:—ನಮಸ್ಕಾರ, ಭಿಕ್ಷುಂಭಟ್ಟರೆ ! ನಮ್ಮ ನಮ್ಮ ಗ್ರಾಮಗಳಿಗೆ ಹೊರಟಿದ್ದೇವೆ.

ಭಿಕ್ಷುಂ:—ನೀವಿಬ್ಬರೂ ಒಳ್ಳೇ ಉಬ್ಬಿನಲ್ಲಿರುವಿರಿ. ವ್ರತ ಉದ್ಯಾಪನೆಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಕೊಂಡಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ !!!

ಬಾಳ:—ವ್ರತ ಉದ್ಯಾಪನೆಗಳಂತೆ ! ಭಟ್ಟರೆ, ಗುಡ್ಡ ಹಣ್ಣಾಗಿತ್ತು ! ಗುಡ್ಡಾ !!!

ಭಿಕ್ಷುಂ:—ಏನದು ?!!

ರಂಗಾ:—ಎಲ್ಲಿದ್ದಿರಿ ಭಟ್ಟರೆ ? ರಾಜಕುಮಾರಿಯಾದ ದಮಯಂತೀ ದೇವಿಯ ವಿವಾಹವು ಹೋತ್ಸವವಾಯಿತಷ್ಟೆ ? ದಕ್ಷಿಣೆಯೆಷ್ಟು ! ದೇಕಾರವೆಷ್ಟು !! ಸಮಗ್ರ ಎಂಟಾನೆಂಟು ದಿವಸ ಪಕ್ಕಾನ್ನಗಳ ಭೋಜನವೇ ಭೋಜನವು !!!

ಬಾಳ:—ಆದನ್ನೇನು ಮಾಡುತ್ತೀರಿ ! ಸ್ವಯಂವರಕ್ಕೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳೇ ಬಂದಿದ್ದರು. ವಿದರ್ಭನಗರವು ಸ್ವರ್ಗವೇ ಆಗಿತ್ತು. ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದಿರಿ ಭಟ್ಟರೆ ನೀವು ?

ಭಿಕ್ಷುಂ:—ಹೋಗಿದ್ದೆ ಹಾಳಾಗಿ !! ಹೊಲದ ರೊಕ್ಕಕ್ಕೆ ಹೋದವನು ಮುಳ್ಳೂರ ಶಾನುಭೋಗರ ಮುದುಕೆಯ ವಿಷ್ಣು ಪಂಚಕದ ಆಸೆಗಾಗಿ ನಿಂತು ಕೊಂಡೆನು ! ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ನೋಡಿದಿರಾ ? ಧನ್ಯರು ನೀವು !!! ದೇವತೆಗಳೇಕೆ ಬಂದಿದ್ದರು ?

ರಂಗಾ:—ನಮ್ಮ ರಾಜಕುಮಾರಿಯಾದ ದಮಯಂತೀದೇವಿಯು ಶಚಿದೇವಿ ಮೊದಲಾದ ದೇವಾಂಗನೆಯರಿಗಿಂತಲೂ ಮಿಗಿಲಾದ ರೂಪವತಿಯೆಂದು ಕಂಡು ಸ್ವಯಂವರದಲ್ಲಿ ದಮಯಂತಿಯ ಕೈಯಿಂದ ಕೊರಳಿಗೆ ಮಾಲೆ ಹಾಕಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಬಂದಿದ್ದರು.

ಭಿಕ್ಷುಂ:—ಸರಿ ಸರಿ!! ನಮ್ಮ ದಮಯಂತೀದೇವಿಯು ಅಂಥ ಯೋಗ್ಯತೆ ಯವಳೇ ! ಅವಳು ಯಾರ ಕೊರಳಿಗೆ ಮಾಲೆ ಹಾಕಿದಳು ?

ಬಾಳ:— ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಸಮಾನವಾದ ರೂಪವಂತನೂ ವರ್ಚ ಸ್ವಿಯೂ ಆದ ನಿಷಧ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಕೊರಳಿಗೆ ಅವಳು ಮಾಲೆ ಹಾಕಿದಳು.

ರಂಗಾ:—ನಾನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ಕೇಳಿರಿ ! ನಿಷಧ ದೇಶದ ನಲ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ದಿವ್ಯವಾದ ರೂಪವನ್ನು ಕಂಡು ದಮಯಂತಿಯು ಅವನ ಕೊರಳಿಗೆ ಮಾಲೆ ಹಾಕುವಳೆಂಬ ಭೀತಿಯಿಂದ, ಇಂದ್ರ, ವರುಣ, ಅಗ್ನಿ, ಯಮ, ಹೀಗೆ ನಾಲ್ಕು ಜನ ದೇವತೆಗಳು ತಾವೂ ನಲರಾಜನ ರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಸ್ವಯಂವರಮಂಟಪಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದರು.

ಭಿಕ್ಷುಂ:—ನಲಚಕ್ರವರ್ತಿಯಂತೂ ಸರಿಯೇ ಸರಿ ! ನಾಲ್ಕು ಜನ ದೇವತೆಗಳು ನಲರೂಪಧಾರಿಗಳು; ಹೀಗೆ ಒಂದೇ ರೂಪದವರಾದ ಐವರಲ್ಲಿ ಇವನೇ ನಲನೆಂಬದನ್ನು ದಮಯಂತಿಯು ಹೇಗೆ ಅರಿತುಕೊಂಡಳು ?

ರಂಗಾ:—ಅದೊಂದು ಕಥಾಂತರವೇ ಆಯಿತು. ಆ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಹೇಳಿ ಕರಿಸಿದವರಂತೆ ನಾರದರು ನಾರಾಯಣನನ್ನು ಕೊಂಡಾಡಿ ಹಾಡುತ್ತಿ ಸ್ವಯಂವರಮಂಟಪಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ನಲರೂಪಧಾರಿಗಳಾದ ಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವತೆ ಗಳ ಪ್ರಣಾಮಗಳನ್ನು ಆ ದೇವರ್ಷಿಗಳು ಮುಗುಳುನಗೆ ನಗುತ್ತಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ನಿಜನಾದ ನಲರಾಜನನ್ನು ಕುರಿತು “ ನಲರಾಜ, ಅನಾಮಯವಷ್ಟೆ ? ” ಎಂದು ಕೇಳಿದರು. ಬಳಿಕವರು ದಮಯಂತಿಯ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು “ ದೇವತೆ ಗಳು ನೆಲ ಮುಟ್ಟದೆ ತುಸು ಅಂತರದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿರುವರು. ಅವರ ಕಣ್ಣುಗಳು ಎನೆ ಬಡಿಯುವದಿಲ್ಲ; ಅವರ ಕೊರಳೊಳಗಿನ ಹೂಗಳು ಬಾಡಿರುವದಿಲ್ಲ; ತಿಳಿದುಕೋ ಆಯಿತು ! ” ಎಂದು ಸೂಚಿಸಿದವರೇ : ನಾರಾಯಣ ! ನಾರಾಯಣ !! ’ ಎಂದು ಗರ್ಜಿಸುತ್ತೆ ಬುಸಿವ್ಯದದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡರು.

ಭಿಕ್ಷುಂ:—ಹಾ: ಹಾ: (ಎಂದು ಸಕ್ಕು) ನಾರದರವರು !!! ದಮ ಯಂತಿಯು ಸಹಜವೇ ನಲರಾಜನ ಗುರುತು ಹಿಡಿದಿದ್ದಾಳು.

ಬಾಳ:—ಸಂದೇಹವೇನು ?

ಭಿಕ್ಷುಂ:—ಆಚಾರ್ಯರೇ ದಕ್ಷಿಣೆ ದೇಕಾರಗಳು ಕೂಡಿ ತಲೆಗೆ ಎಷ್ಟೆಷ್ಟು ಸಿಕ್ಕಿತು ?

ರಂಗಾ:—ದಕ್ಷಿಣೆ ಬೇಕಾರ ಕೂಡಿ ತಲೆಗೆ ಐವತ್ತು ಐವತ್ತು ನಿಷ್ಕ
ಗಳು ! ಮೇಲೆ ಈ ಕಲಾಬತ್ತಿನ ಶಾಲು ಸಂಭಾವನೆ ! ದೀಕ್ಷಿತರೆ, ತೋರಿಸಿ
ನಿಮ್ಮ ಜರದ ಪೀತಾಂಬರಾ !

ಭಿಕ್ಕುಂ:—(ಹಣೆಹಣೆ ಬಡಕೊಂಡು) ಭಾಗ್ಯಹೀನನು ನಾನು !!

ಬಾಳ:—ಭಿಕ್ಕುಂಭಟ್ಟರೇ ನೀವು ! ಹಿರಿಯರು ಅರಿಸಿ ಹೆಸರಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ !

ಭಿಕ್ಕುಂ:—ಆಚಾರ್ಯರೆ, ಭೋಜನದ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಹೇಗಿತ್ತು ?

ರಂಗಾ:—ಕೇಳುತ್ತೀರೇನು ?

ಧಾಟಿ:—ಇಂದಿಗೆ ಭುವನಕೆ ಬಂದೇನೈ

ಅಂದಿನ ಭೋಜನದಂದವನೀಕ್ಷಿಸಿ ।

ವೃಂದಾರಕರುರೆ ಪಾಡಿದರು ॥ ಸಲ್ಲಾ ॥

ಸಲೆ ರಂಗೋಲಿಯ ಪಂತ್ರಿಗಳೊಳ್ ।

ಲಲನೆಯರತಿ ಹರುಷದಲೋಡಾಡುತ್ತೆ ॥

ಎಲೆಗಳ ಬಡಿಸಲು ಪಾಡಿದರು ॥ ೧ ॥

ರಸ, ಪಾಯಸಗಳು ಭಕ್ಷ್ಯಗಳು, ।

ಬಿಸಿಬಿಸಿ ಭೋಜ್ಯದ ಬಗೆಗಳು ಶಾಕದ ।

ಹೊಸಪರಿ ನೋಡುತ್ತೆ, ಪಾಡಿದರು ॥ ೨ ॥

ಶಶಿಬಿಂಬಗಳನೆ ಶೋಭಿಸುವ ।

ಹೊಸ ಪರಿಮಳ ಸೂಸುವ ಮೋದಕಗಳು ।

ರಸನೆಗೆ ರುಚಿಕೊಡೆ, ಪಾಡಿದರು ॥ ೩ ॥

ಭಿಕ್ಕುಂ:—ಆಚಾರ್ಯರೆ, ಬಾಯಿಗೆ ನೀರು ಬರುವಂತೆ ಹೇಳಿದಿರಿ
ಕಂಡಿರಾ ! ಇನ್ನು ನಮ್ಮ ಗತಿಯೇನು ?

ರಂಗಾ:—ನಾವೇನು ಹೇಳೋಣ ?

ಬಾಳ:—ಭಿಕ್ಕುಂಭಟ್ಟರೆ, ಇನ್ನಾದರೂ ಏನಾಯಿತು ; ರಾಜಪುರೋ
ಹಿತರಿಗೆ ಹೋಗಿ ಗಂಟುಬೀಳಿರಿ ! ಏನಾದರೂ ಸಿಕ್ಕೀತು !

ನಮಸ್ಕಾರ ! ನಮಸ್ಕಾರ !!

(ಜೋಗುತ್ತಾರೆ)

ನರಡನೆಯ ಅಂಕ ಸಮಾಪ್ತವು

ಮೂರನೆಯ ಅಂಕವು

ನೊವಲನೆಯ ಪ್ರವೇಶವು

(ಕಲಿಯು)

ಕಲಿ:—ಲೋಕದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಮೂರ್ಖತನವು ತುಂಬಿಹೋಗಿದೆ !! ದೇವರ್ಷಿ ಮಹರ್ಷಿಗಳೆಂಬ ನೀಚರು ಪಾಪಪುಣ್ಯಗಳೆಂಬ ಕೀಳುತನದ ಭೇದವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿ ಜನರ ಸುಖಗಳಲ್ಲಿ ಮಣ್ಣು ಕಲಿಸಿಬಿಟ್ಟಿರುವರು. ಅವರು ಹೇಳುವ ದೇನೆಂದರೆ, ಸುರಾಪಾನ ಮಾಡುವದು ಪಾಪ; ತನ್ನಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಳಾದ ಸ್ತ್ರೀ ಗನುನ ಮಾಡುವದು ಪಾಪ; ಸ್ನೇಹೈಯಿಂದ ನಡೆಯುವದು ಪಾಪ! ಸಾರಾಂಶ ಸುಖದಿಂದಿರುವದೇ ಪಾಪ !!! ಮತ್ತೇನೆಂದಿರಿ ! ಮೈಗೆ ಬೂದಿ ಬಡಕೊಳ್ಳುವದೇ ಪುಣ್ಯ, ದಿಗಂಬರನಾಗಿ ತಿರುಗುವದು ಪುಣ್ಯ, ಕಲ್ಲುಮುಳ್ಳು ತಿಂದಿರುವದು ಪುಣ್ಯ, ಉಪವಾಸ ಸತ್ತರಂತೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪುಣ್ಯ !!! ಏನು ವಿಸರೀತವಿದು !

ಸುರಾಪಾನ ಮಾಡುವದು ಪಾಪವಂತೆ ! ಅದೇ ಸುರೇಗಾಗಿ ದೇವತೆಗಳು ದೈತ್ಯರೊಡನೆ ಪ್ರಚಂಡವಾದ ಕಲಹವನ್ನೆಬ್ಬಿಸಿ, ಕಡೆಗೆ ಆ ಸತ್ವಶಾಲಿಗಳನ್ನು ವಂಚಿಸಿ, ಹದಿನಾಲ್ಕು ರತ್ನಗಳಲ್ಲಿ ಗಣನೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವಂಥ ಆ ಅಪ್ರತಿಮವಾದ ವೇಯವನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿದರು. ಅನ್ಯರು ಮಾತ್ರ ಆ ಅನಂದದಾಯಕವಾದ ರಸವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರೆ ಪಾಪವಲ್ಲೆ !? ಅಹಹಾ ಮದಿರೆ! ನಿನ್ನ ನಿರುಪಮವಾದ ಗುಣಗಳನ್ನು ಮುದಿ ಹದ್ದುಗಳಾದ ಋಷಿಗಳು ಅರಿಯದೆ ನಿನ್ನನ್ನು ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ದೂಷಿಸುತ್ತಾರೆ ಕಂಡಿಯಾ !!

ರಾಗ—ಕಾನಡಾ; ಆದಿತಾಲ.

ಧಾಟಿ:—‘ ಮಧುವಾ ಭರಲಾದೆ ನೋರಿ ’

ಮದಿರೆ ರುಚಿಸಾರೆ ನೀರೆ ।

ಹೃದಯನೋಹಿನಿ ಸಂತೋಷವ ನಮಗೀಯೆ ॥ ಪಲ್ಲಾ ॥

ಇಂದ್ರಲೋಕವೇ ಸಖಿ, ತಾನದು ಕಾನನ ಕಾಣೆ ॥

ಸಾಂದ್ರ, ನೀನು ತೊಲಗೆ ಸುರರೇಂ ಸುರರಾದಪರೆ ॥

ಪ್ರೀತುರುಷರನ್ನು ವಿವಾಹದ ಅನರ್ಥಕರವಾದ ಬಂಧನದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿ ಹಾಕಿದ್ದರಿಂದ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಗೋಳಾಟವೇ ಗೋಳಾಟವಾಗಿ ಹೋಗಿದೆ. ಪ್ರೀತಿಲಾಸಕ್ಕೆ ನಿರ್ಬಂಧವಿರಬಹುದೆ !?

ರಾಗ—ಕಾಮೋದ, ಏಕತಾಲ. (ತೀವ್ರ)

ಧಾಟಿ:—‘ಲಾಗಿರೆ ಮೋರಿ ನೈ ಲಗಾನೆ’

ಕಾಮಿನಿಯರು ಪ್ರೇಮದೋರಿ । (ಬಹುಪ್ರೇಮದೋರಿ)

ರಮಿಸೆ ಸಮುದದಿ ಸವಿಗಾರನ ಸರಿ ।

ಕುಮತಿಗಳಿರ, ದುರಿತವೆ ರತಿಸುಖವಿದು || ಪಲ್ಲಾ ||

ಈ ದೇಹವೇಕೆ ಭೋಗರಹಿತಗೆ !!

ವಧುಗಳೇಕೆ ಭೂಲೋಕದಿ ? || ೧ ||

ಲಗ್ನವೇ ಅನೇಕವಾದ ದುಸ್ವರಿಣಾಮಗಳ ಮೂಲವೆಂಬದು ಮೂಢರಾದ ಧರ್ಮಪ್ರವರ್ತಕರಿಗೆ ಹೇಗೆ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲದೋ ಕಾಣೆ! ಪ್ರೇಮವಿಲಾಸಕ್ಕೆ ಹಾದರವೆಂಬ ಕಟ್ಟು ಹೆಸರಿಟ್ಟು ಅವರು ಪುರುಷರನ್ನು ವೃಥಾಭಿಮಾನದಲ್ಲಿ ನೂಕಿದ್ದರಿಂದ ಮನಸ್ತಾಪ, ದ್ವೇಷ, ಕೊಲೆ ಮುಂತಾದ ಅನರ್ಥಗಳು ಉದ್ಭವಿಸುವದಿಲ್ಲವೆ ? ಲಗ್ನದ ಅನುದಾರವಾದ ನಿಯಮವನ್ನು ಪ್ರೇಮಪರವಶಳಾದ ಕಾಮಿನಿಯೋರ್ವಳು ಯತ್ಕಿಂಚಿತ್ ಮುರಿದಿದ್ದರ ನೆವಕ್ಕಾಗಿ ದೊಡದೊಡ್ಡ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಗಳು ಬುಡವೇಲಾಗಿ ಹೋದವು !!

ಇದ್ದು ಹಾಗಿರಲಿ. ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಅಧಿದೇವತೆಗಳಾಗಿರುವ ಇಂದ್ರಚಂದ್ರರ ಆಚರಣಗಳನ್ನೇ ನೋಡಿರಿ !

ರಾಗ—ಮಿಯಾಮಲ್ಲಾರ

ಧಾಟಿ:—‘ಬಿಜಲೀ ಚಮಕತ ಬರಸೇ’

ಇವರೇಂ ಗುಣಯುತರಹುದೆ ಛೇಃ ಬಿಡಿರಿ ನೀಚರಿವರಿಗೆ ।

ಹವನಗಳನು ನೀಡಿ ಕೆಡುವದೇಂ ಛೇಃ || ಪಲ್ಲಾ ||

ಗುರುಸತಿಯೊಳ್ ರಮಿಸಿದನು ಶಶಾಂಕಂ ।

ಸುರನಾಥನು ತಾಂ ಗೌತಮಿಯೊಳ್ ।

ದುರಾತ್ಮರೈ ಗಡ ಮಹಾತ್ಮರೆ, ಪರಿಭಾವಿಸಲು || ೧ ||

ಹೀಗಿದ್ದರೂ ನಾವು ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮಕೃತ್ಯಗಳನ್ನು ಈ ಇಂದ್ರಚಂದ್ರರನ್ನೇ ಹಿಡುಕೊಂಡು ಮಾಡಬೇಕಂತೆ !! ಈ ನೀಚರಿಂದ ಅಭಿಮರ್ಶಿತರಾದ ಅಹಲ್ಯಾ ತಾರಿಯರು ಪತಿವ್ರತೆಯರಲ್ಲಿ ಶಿರೋಮಣಿಗಳು !!! ಅಹಹಾ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯವೆ !!!

ಕುಂಬಳಸೊಟ್ಟಿಯ ಮುಷಿಗಳು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಬರೆದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಯಾರು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದರು ? ಆ ಮಂಚಕರ ಮೋಸಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿ ಮಂದಮತಿಗಳಾದ ರಾಜರು ತಾವು ಧರ್ಮರಕ್ಷಕರೆಂಬ ಹೇವಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದು ಧರ್ಮದ ಅವಿವೇಕವಾದ ಶೃಂಖಲೆಯನ್ನು ಜನರ ಕೈಕಾಲುಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಕಿಸುತ್ತಾರಲ್ಲ !! ಆಗಲಿ ! ಧರ್ಮದ ಮಾಯಾಜಾಲವನ್ನು ನುಚ್ಚುನುಚ್ಚಾಗಿ ಹರಿದೊಗೆದು ಜನರು ಸುಖೋಪಭೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಆವೃಹಿತವಾಗಿ ಕಾಲಕಳೆಯುವಂತೆ ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಈ (ಎದೆಗೆ ಕೈಮುಟ್ಟಿಕೊಂಡು) ಚಂಡವಿಕ್ರಮನ ಅನತಾರವು. ಈ ಕಾರ್ಯವು ಸಿದ್ಧಿಗೆ ಮುಟ್ಟಬೇಕಾದರೆ ಏನು ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು ? (ತುಸು ಅಡ್ಡಾಡಿ) ಹಾಂ ! ಕ್ಷತ್ರಿಯಾಧನುರಾದ ರಾಜರನ್ನೇ ಪಾತಾಳಕ್ಕೆ ವೆಟ್ಟಿದರೆ, ದೇಹವು ನಷ್ಟವಾದ ಬಳಿಕ ನೆಳಲು ತನ್ನಿಂದ ತಾನೇ ನಷ್ಟವಾಗುವಂತೆ, ಧರ್ಮವು ತನ್ನಿಂದ ತಾನೇ ಇಲ್ಲದಂತಾಗುವದು. ಇನ್ನು ಮೊದಲನೆಯ ತುತ್ತಿಗೆ ಯಾವ ರಾಜನನ್ನು ನುಂಗಬೇಕು ? ಅಯೋಧ್ಯಾ.....ಋತುಪರ್ಣದಲ್ಲಿ ಅರ್ಧವಿಲ್ಲ ! ಕಾನ್ಯಕುಬ್ಜ.....ಅಷ್ಟರೊಳಗೆಯೇ ! ಚೇದಿ.....ಸಣ್ಣ ರಾಜ್ಯ ! ನಿಷಧ.....ಅಹಾ !! ಒಳ್ಳೇ ನೆನಪಾಯಿತು ! ನಲದಮಯಂತಿಯರನ್ನು ಕಾಡಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಮಾಡಿಕೊಂಡವನು ಸೋಮಾರಿತನದಲ್ಲಿ ಮರೆತುಬಿಟ್ಟನು. ಇನ್ನು ಮಾತ್ರ ಸರ್ವಥಾ ವಿಲಂಬ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

ಒಳ್ಳೇದು ! ನಲನ ದೇಶದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಪ್ರವೇಶವಾಗುವದು ಹೇಗೆ ? ಅವನಂಥ ಪ್ರಜಾಪಾಲನದಕ್ಷನಾದ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಅಡಳಿತೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಜರೆಲ್ಲರೂ ವಿಚಾರಶೀಲರೂ ಧರ್ಮಸರಾಯಣರೂ ಆಗಿರುವದರಿಂದ ನನ್ನ ಬೇಳೆ ಬೇಯುವದು ಸುಲಭವಾದ ಮಾತಲ್ಲ. (ಅಡ್ಡಾಡಿ ವಿಚಾರಿಸಿ) ನಲನಿಗೆ ಪುಷ್ಕರಸೆಂಬ ತಮ್ಮನಿರುವನು; ಹೇಳಿ ಮಾಡಿಸಿದ ಮೂರ್ಖನೇ ಅವನು. ಅವನ ಸಹಾಯದಿಂದ ನಿಷಧ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಬೇರೂರಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವಂತೆ ಇದೆ. ನನ್ನಂಥ ನಿಪುಣನಿಗೆ ಎಳೆ ಸಿಕ್ಕರೆ ಸಾಕು, ಸೀಳು ನುಂಗುವದೇನು ತಡ !!

ನಾನಿನ್ನು ದ್ಯೂತನಾಥನೆಂಬ ಹೆಸರಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಪುಷ್ಕರನ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವೆನು. ಆಮೇಲೆ ದ್ಯೂತ ಮದ್ಯಪಾನಾದಿ ವ್ಯಸನಗಳನ್ನು ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಜನರಿಗೆ ತಗಲಿಸಿ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಅನೇಕವಾದ ಅನರ್ಥಗಳನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿದ ಬಳಿಕ ನಲನ ಪಾರಿಪತ್ಯದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಹೇಗೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸುವೆನೆಂಬದನ್ನು ಲೋಕವು ಕಂಡು ಅಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ಬೊಟ್ಟು ಕಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುವದು.

ಧಾಟಿ:—‘ ಕಂಠ ಚರಚರ ಚಿರುನಿ ಮಾರಿನ ’

ಇನ್ನು ನಲನನು ಮಣ್ಣು ಗಾಣೆಗೆ ನಾಸಿದೊಂದೇ ವರುಷದಿ ||
 ಮುನ್ನ ಧರ್ಮದ ಬಸ್ಸು ಬಾರದು; ಲೋಕ ನಗುವದು ಹರುಷದಿ ||
 ಪ್ರಾಯಮದದಲಿ ತರುಣಿ ತರುಣರು ಪ್ರೇಮ ಮಿಗೆ ಮೆರದಾಡಲಿ ||
 ಪೇಯಗಳ ಸುಖ ತಾವು ಸೇವಿಸಿ ಕಾಮದೇವನ ಪಾಡಲಿ || ೨ ||

(ಹೋಗುತ್ತಾನೆ)

ಎರಡನೆಯ ಪ್ರವೇಶವು

(ಪುಷ್ಕರನೂ ದ್ರೂತನಾಥನು)

ಪುಷ್ಕರ:— (ಓರ್ವನೆ) ದ್ರೂತನಾಥನೆಂದರೆ ಎಂಥ ವಿಲಕ್ಷಣವಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಯದು !! ಭೇಷ ! ಅವನಂಥ ಬುದ್ಧಿವಂತನನ್ನು ನಾನು ಕಾಣಲೇ ಇಲ್ಲ. ಅವನ ಅನುವಾದವನ್ನು ಕೇಳಿ ನನ್ನ ಸ್ಥಿತಿಯ ಅರಿಕೆಯು ನನಗೆ ಚನ್ನಾಗಿ ಆಯಿತು.

ನಲನು ವೀರಸೇನ ಮಹಾರಾಜರ ಮಗನಾದರೆ ನಾನೂ ಅವರ ಮಗನೇ? ನಲನು ನನಗಿಂತಲೂ ಮೊದಲು ಹುಟ್ಟಿದನೆಂದು ಅವನು ಮಹಾರಾಜನಾದ ನಷ್ಟೆ? ಅವನು ಅಧಿಕಾರಸಂಪನ್ನನಾದ್ದರಿಂದ ಮೂಢರು ಅವನನ್ನು ಪ್ರತಾಪಶಾಲಿಯೆಂದೂ ಪುಣ್ಯಶ್ಲೋಕನೆಂದೂ ಅಳತೆಗೆಟ್ಟು ಹೊಗಳುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ನನ್ನವಸ್ಥೆ ನೋಡಿರಿ !! ಕುಗ್ರಾಮದ ಶಾನುಭೋಗನಿಗೆ ಕೂಡ ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಅಧಿಕಾರವಿರುತ್ತದೆ; ರಾಜಪುತ್ರನಾದ ನಾನು ಶಾನುಭೋಗನಿಗೂ ಕಡೆಮೆಯಾಗಿರಬಹುದೆ ? !!

ನಲನು ತೋರಿಕೆಗಾಗಿ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಅತಿಶಯವಾದ ಮಮತೆ ಮಾಡಿದಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ರಾಜಸಭೆಯಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನು ತನ್ನ ಅರ್ಧಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ; ಮನೆಯಲ್ಲಿ ನಾನು ಬೇಡಿದ್ದು ಹಿಡಕೊಂಡು ನಿಂತಿರುತ್ತಾನೆ; ತನಗಾಗುವ ಮರ್ಯಾದೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ನನಗೂ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಾನೆ. ಮತಿಹೀನನಾದ ನಾನು ಇದೆಲ್ಲ ನಿಜವಾದ ಪ್ರೇಮವೆಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದೆನು. ದ್ರೂತನಾಥನು ತಿಳಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಬಳಿಕ ನಲನ ಕಪಟವೆಲ್ಲ ಹೊರಬಿದ್ದಿತು ! ರಾಜ್ಯಕಾರಭಾರದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಕೈಸೇರಿತೆಂದರೆ ನನ್ನ ವರ್ಚಸ್ವವು ಬೆಳೆದು ತನ್ನ ಸಿಂಹಾಸನಕ್ಕೆ ಹಾನಿ ತಟ್ಟುವದೆಂಬ ಭೀತಿಯಿಂದ ನಲನು ಮೇಲೆಮೇಲೆ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಿ ನನ್ನನ್ನು ಪಂಜರದೊಳಗಿನ ಹಕ್ಕಿಯಂತೆ ಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾನಲ್ಲ ? ವಿಲಾಸಪ್ರಿಯನಾದ ನನಗಿದ್ದೆಲ್ಲ ಸಮಾಚೀನವಾಗಿಯೇ ತೋರಿತು ! ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಮಾತ್ರ ಇಂಥ ಮೋಸಕ್ಕೆ ಸರ್ವಥಾ ಒಳಗಾಗಬಾರದು !!

(ದ್ರೂತನಾಥನು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ)

ದ್ಯೂತನಾಥ:—(ಪ್ರಣಾಮ ಮಾಡಿ) ಮಿತ್ರಾ, ಪುಷ್ಕರರಾಜಾ, ಏನೋ ಗಹನವಾದ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿರುವಂತೆ ಕಾಣುವಿಯಲ್ಲ ?

ಪುಷ್ಕರ:—ಬಾ. ದ್ಯೂತನಾಥಾ, ನಲನ ಕಪಟೋಪಾಯಗಳನ್ನು ನೆನೆ-ನೆನೆದ ಹಾಗೆ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹೆಚ್ಚೆಚ್ಚು ಸಂತಾಪವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಣ್ಣನು ತಂದೆಯ ಸಮನೆಂದು ನಾನು ತಿಳಿಕೊಂಡು ವರ್ತಿಸುತ್ತಿರಲು ಅವನು ಹೀಗೆ ನೋಸ ಮಾಡಬಹುದೆ ?!!

ದ್ಯೂತ:—ಮಿತ್ರಾ, ನಲನ ಪ್ರೇಮದ ಅವಿಭಾವಕ್ಕೆ ನೀನೊಬ್ಬನೇಕೆ, ಲೋಕವೆಲ್ಲ ನೋಸಹೊಂದಿರುವದು.

ಪುಷ್ಕರ:—ದ್ಯೂತನಾಥ, ಉಪಾಯವಿಲ್ಲದ ಮಾತಿಗೆ ಇನ್ನೇನು ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದಿದೆ ?

ದ್ಯೂತ:—ಅದಕ್ಕೆ ಹೆಂಗಸರ ಹಾಗೆ ಅತ್ತರೇನಾಗುವದು !? ಯುಕ್ತಿ ಪ್ರಯುಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಇಷ್ಟಾರ್ಥವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವನೇ ಪುರುಷನು.

ಪುಷ್ಕರ:—ನಾನೇನು ಮಾಡಲಿ ಮಿತ್ರಾ ? ಸಕಲ ಜನರೂ ನಲನ ಪಕ್ಷಪಾತಿಗಳು. ಅವನಂಥ ಸಾರ್ವಭೌಮನು ಹಿಂದೆ ಹುಟ್ಟಿಲ್ಲ, ಮುಂದೆ ಹುಟ್ಟಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೆಂದು ನೆನೆದು ಪ್ರಜರು ಅವನಲ್ಲಿ ನಿಸ್ಸೀಮವಾದ ಭಕ್ತಿಯುಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ದ್ಯೂತ:—ಪುಷ್ಕರರಾಜ, ನೀನೀಗ ಬಹಳೇ ದೀನನಾಗಿರುವಿ. ಇಕೋ! ಈ ಮನಸ್ತಾಪಹಾರಿಣಿಯಾದ ಮದಿರಾದೇವಿಯ ಸ್ವಾದವನ್ನು ತುಸು ಸೇವಿಸಿ ನೋಡು. ಬಳಿಕ ವಿಚಾರತರಂಗಗಳು ಹೇಗೆ ಸೂಸಿ ಬರುವವೋ ತಿಳಿಯುವದು.

ಪುಷ್ಕರ:—ತಾ. ಮಿತ್ರಾ, ಮದಿರೆಯ ಸೇವನದಿಂದ ಈಗೀಗ ನನಗೆ ಒಳ್ಳೇ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಬರುತ್ತದೆ. (ಕುಡಿಯುತ್ತಾನೆ).

ದ್ಯೂತ:—ಪುಷ್ಕರರಾಜಾ, ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ನೀನು ನಲನೊಡನೆ ದುಸ್ಮುಖ ಮಾಡುತ್ತಿರುವದನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡು. ಅವನೊಡನೆ ವಿನೀತನಂತೆ ವರ್ತಿಸಿ ಸಲಿಗೆಯಿಂದ ಅವನ ಮುಂದೆ ದ್ಯೂತದ ಪ್ರಸ್ತಾಪವನ್ನು ತೆಗೆ.

ಪುಷ್ಕರ:—ಏನು ಹೇಳಿದ ದ್ಯೂತನಾಥ ? ನಲರಾಜನೆಂದೂ ಜೂಜಾಡಿದವನಲ್ಲ. ನನ್ನ ಪಿಡುಪವಾಗಿ ಅವನ ಮನಸ್ಸು ಹೇಗೇ ಇರಲಿ, ನಲನ ಆಚರಣವು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಅತಿ ವಿಶುದ್ಧವಾದದ್ದು.

ದ್ರೂತ:—(ತನ್ನಸ್ವಕ್ಕೆ) ಸಾಧು ನಲರಾಜಾ, ಸಾಧು!....

ಧಾಟಿ:—‘ ತೂರೆ ನೋಮದಸಾ ದರಬಾರ ’

ನೀನೆ ನನ್ನೊಳು ಕಾದಲು ಕೇಳು ಸಮಾನನಾದ ವೀರಂ || ಪಲ್ಲಾ ||

ಸೋಲು, ಮೇಲು, ರಣದೊಳ್ ತಾನೆ ದೈವಲೀಲೆ ಕಾಣ್ಕೆ ||

ತ್ರಿಲೋಕಂಗಳ ಜ್ಯೋತಿಯು ನಲ ನೃಪ ನೀನೈ || ೧ ||

(ಪ್ರಕಾಶವಾಗಿ) ಪುಷ್ಕರರಾಜಾ ನೀನು ಹೇಳುವ ಮಾತು ನನಗಾದರೂ ತಿಳಿದಿದೆ. ಆದರೂ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ಕೇಳು. ಈಗ ಈ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿಲ್ಲ ಧನಧಾನ್ಯಗಳ ಸಮೃದ್ಧಿಯಾಗಿರುವದಲ್ಲದೆ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಶಾಂತಿಸಮಾಧಾನಗಳು ನೆಲೆಗೊಂಡಿರುತ್ತವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಲರಾಜನು ನಿಶ್ಚಿಂತನಾಗಿ ಸುಖೋಪಭೋಗಗಳನ್ನು ಸೇವಿಸುತ್ತಿ ಸತಿಸುತರೊಡನೆ ಅನಂದಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ತೇಲಾಡುತ್ತಾನೆ. ಅವನಿಗೀಗ ರಾಣೀವಾಸ, ಆಹಾರವಿಹಾರಗಳ ಹೊರತಾಗಿ ಬೇರೆ ಕೆಲಸವೇ ಇಲ್ಲ. ಇಂಥವರಿಗೆ ದ್ರೂತದ ರುಚಿ ಬೇಗ ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವದು.

ಪುಷ್ಕರ:—ದ್ರೂತನಾಥ, ಒಳ್ಳೇ ಉಪಪತ್ತಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಹೇಳಿದಿ. ನೀನು ಹೇಳಿದಂತೆ ಆಚರಿಸುವೆನು.

ದ್ರೂತ:—ಕೇಳು ಪುಷ್ಕರರಾಜಾ! ನಲರಾಜನಿಗೆ ದ್ರೂತದ ರುಚಿ ತಕ್ಕೊಂಡಿತೆಂದರೆ ಅವನನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅದರಲ್ಲಿಯೇ ಮುಳುಗಿಸಿ ಬಿಡುವೆನು. ಸಹವಾಸದಿಂದ ಬರಬರುತ್ತ ಅವನು ನಮ್ಮ ಸ್ನೇಹಿತನಾಗುವನು. ಬಳಿಕ ನಾವು ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲಗೆ ರಾಜ್ಯಕಾರಭಾರದಲ್ಲಿ ಕೈಹಾಕಿ ಮುಚಿನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನೆಲ್ಲ ಕೆಡಿಸಿ ಹಾಳುಮಾಡಿದೆವೆಂದರೆ ನಮ್ಮ ಬಯಕೆಗಳೆಲ್ಲ ಸುಸಾಧ್ಯವಾಗುವವು. ಆಮೇಲೆ ನಿನ್ನ ದೈವವಿದ್ದರೆ ನೀನೇ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯು!!

ಪುಷ್ಕರ:—ಮಿತ್ರಾ, ನಾನುತೂ ನಿನ್ನ ಶಿಷ್ಯನಾಗಿರುವೆನು. ನಿನಗೆ ತೋಚಿದಂತೆ ಮಾಡು!

ದ್ರೂತ:—ಚಿಂತೇಬಿಡು!

|| ಪದ ||

“ ಇನ್ನು ನಲನನು ಮಣ್ಣುಗಾಣಿಸೆ ” ಇತ್ಯಾದಿ ಪದವನ್ನು ಮತ್ತೆ ಹಾಡುತ್ತಾನೆ.

(ತೆರೆ)

ಮೂರನೆಯ ಪ್ರವೇಶವು

(ನಿಷಧ ದೇಶದ ಮಂತ್ರಿಗಳ ಸಭೆ)

ಅನಾತ್ಯ:—ಮಹಾಶಯರೆ, ರಾಜರು ಪುಷ್ಕರರಾಜರ ಮೋಸಕ್ಕೊಳಗಾಗಿ ದ್ಯೂತದಲ್ಲಿ ಬಹಳೇ ಆಸಕ್ತರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಈ ಖೇದಜನಕವಾದ ಸಂಗತಿಯು ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಗೂ ವಿದಿತವಾದದ್ದೇ. ಅರಮನೆಯ ಸಂಪತ್ತೆಲ್ಲ ದ್ಯೂತದಲ್ಲಿ ಹಾಳಾಗಿಹೋಯಿತು. ಭಂಡಾರದಲ್ಲಿಯ ಹಣವನ್ನು ಕೂಡ ರಾಜರು ಒಂದಿಲ್ಲ ಒಂದು ನೆವದಿಂದ ಸೆಳಕೊಂಡು ಸೂರೆವಾಡಿಬಿಟ್ಟರು. ರಾಜರ ದ್ಯೂತಾಸಕ್ತಿಯು ಹೀಗೆಯೇ ಅನ್ಯಾಹತವಾಗಿ ನಡೆದರೆ ನಮ್ಮ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಹಾನಿ ತಟ್ಟದೆ ಇರದು. ರಾಜಕಾರಣದಲ್ಲಿಯೂ ಮಹಾರಾಜರು ಮನಸ್ಸು ಹಾಕುವದನ್ನು ಬಿಟ್ಟೇ ಬಿಟ್ಟಿರುವರು. ಮುಂದೇನು ಆಲೋಚನೆ ?

ಸಚಿವ:—ಅನಾತ್ಯರೆ, ರಾಜರು ದೂತೃಕಾರರ ಸ್ನೇಹಿತರಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವದರಿಂದ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕವಾದ ದುಷ್ಪರಿಣಾಮಗಳು ಉಂಟಾಗಿವೆ. ಸಂಪತ್ ಪುರದ ಪಾಳ್ಯಗಾರರು ತೀರಿಕೊಂಡ ಬಳಿಕ ಅವರ ತಮ್ಮನ ದಾಯ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ ರಾಜರು ಆ ಆಸ್ತಿಯನ್ನು ದುರೋದರನೆಂಬ ದ್ಯೂತಕಾರನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟರು. ಇದು ಅನ್ಯಾಯವೆಂದು ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರು ಹೇಳಿದರೆ ‘ನಿಮಗೆ ಬೇಕಾದರೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡಬಹುದು, ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಯಥೇಷ್ಟವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಬಹುದು’ ಎಂದು ರಾಜರು ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಿಗೆ ಹೇಳಿದರು.

ಸುಮಂತ:—ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ನನ್ನ ಅವಸ್ಥೆಯನ್ನೇ ಕೇಳಿರಿ! ನಿನ್ನೆ ಸಾಯಂಕಾಲಕ್ಕೆ ರಾಜರು ನನ್ನನ್ನು ಕರೆಸಿ “ನಿನ್ನನ್ನು ಅಧಿಕಾರದಿಂದ ದೂರಮಾಡಿದ್ದೇನೆ” ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ನಾನು ಮಾಡಿದ ತಪ್ಪಾದರೂ ಯಾವದೋ ರಾಜರಿಗೇ ಗೊತ್ತು !

(ಏನು ? ಏನು !!? ಎಂದು ಎಲ್ಲರೂ ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ಕೇಳುತ್ತಾರೆ)

ಸುಮಂತ:—(ವಿಷಾದದಿಂದ ನಕ್ಕು) ನಾನು ಹೇಳುವದು ನಿಜವು !

ಅನಾತ್ಯ:—ಏನನರ್ಥವಿದು !!!

ಸೇನಾಪತಿ:—ಒಬ್ಬ ದ್ಯೂತಕಾರನು ನಿನ್ನ ಸೈನ್ಯದ ಪಥಕಾಧಿಪತಿ ಯಾದನು. ನಾಳೆಗೆ ಯುವನು ಅಧಿಕಾರದಿಂದ ದೂರಾಗುವನೋ ತಿಳಿಯದು!

ಅಮಾತ್ಯ:—ಮಹನೀಯರೆ, ರಾಜ್ಯದ ಆಧಾರಸ್ತಂಭವೇ ವೈಮೇಲಿ ಕಡುಕೊಂಡು ಬೀಳುವಾಗ ಮಾಡುವದೇನು ?

ಸೇನಾಪತಿ:—ಅಮಾತ್ಯರೇ, ಏನಾದರೊಂದು ಉಪಾಯವನ್ನು ನೀವೇ ಯೋಚಿಸತಕ್ಕದು. ನಾವೇನು ಹೇಳಬಲ್ಲೆವು ?

ಅಮಾತ್ಯ:—ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಕೂಡಿ ಒಂದಾವರ್ತಿ ಮಹಾರಾಜರ ಸನ್ನಿಧಾನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅವರ ಕೃತಿಯಿಂದಾಗುವ ಅನರ್ಥಗಳನ್ನು ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ ಹೇಳೋಣ; ಬಳಿಕ ಮುಂದಿನ ಆಲೋಚನೆ !

ಸಚಿವ:—ಅಮಾತ್ಯರೊಬ್ಬರೇ ಹೋಗಿ ಹೇಳಿದರಾಗದೇನು ?

ಅಮಾತ್ಯ:—ರಾಜರಿಗೆ ನಾನು ಅನೇಕಾವರ್ತಿ ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಿ ವಾದವನ್ನು ಹೇಳಿ ನೋಡಿದೆನು. ಆದರೇನು !!?

ಸೇನಾಪತಿ:—ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಕೂಡಿ ಹೇಳೋಣ ! ಏನು ಭಯ ?

ಸಚಿವ:—ಸರಿ ! ಸರಿ ! ಹಾಗೆ ಮಾಡೋಣ.

ಅಮಾತ್ಯ:—ನಡೆಯಿರಿ ಹಾಗಾದರೆ ಇದೇ ಸಾಯಂಕಾಲಕ್ಕೆ ಮಹಾ ರಾಜರ ಸನ್ನಿಧಾನಕ್ಕೆ ಹೋಗೋಣ.

(ಎಲ್ಲರೂ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ)

ನಾಲ್ಕನೆಯ ಪ್ರವೇಶವು

(ದ್ರೂತಗೃಹದಲ್ಲಿ, ದ್ರೂತನಾಥ, ಕುಮದ, ದುರೋದರ,
ದಂಡಾಚಾರಿ, ರಾಜಾ, ಪುಷ್ಕರ)

ದ್ರೂತನಾಥ:—(ಓರ್ವನೆ) ಈ ಕಲಿರಾಜನಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗದ ಮಾತು ಯಾವದು ? ನಲನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ದ್ರೂತದಲ್ಲಿ ನಿಮಗ್ನನಾಗಿಬಿಟ್ಟಿರುವನು. ಮುಖ್ಯವಾದ ಕೆಲಸವಂತೂ ಆಯಿತು !! ನನ್ನ ಅನುಷ್ಠಾನಗಳಾದ ದ್ರೂತಕಾರರು ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡದೊಡ್ಡ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಪಡೆಕೊಳ್ಳಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ನಾಲ್ಕೇ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ನಾನು ನಾಲ್ಕು ಸಾವಿರ ಜನಕ್ಕೆ ಸುರೆಯ ವ್ಯಸನವನ್ನು ತಗಲಿಸಿದೆನು. ಪುಷ್ಕರನ ದ್ವಾರಾ ಧರ್ಮಾಭಿಮಾನಿಗಳನ್ನು ಪಿಡಿಸಿ ಉತ್ಪ್ರಂಖಲರನ್ನು ಏರಿಸಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿರುವೆನು. “ರಾಜಾ ಕಾಲಸ್ಯ ಕಾರಣಂ” ಎಂಬ ನ್ಯಾಯದಿಂದ ನಾನು ಉಂಟು ಮಾಡಿದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗೆ ಪ್ರಜರು ನಲನನ್ನೇ ನಿಂದಿಸುವರು. ಸೂಳೆಯ ಪಾಪ ಸನ್ಯಾಸಿಗೆ !!! (ಅಡ್ಡಾಡಿ ಕಿವಿಗೊಟ್ಟು ಕೇಳಿ) ದ್ರೂತದ ವೇಳದವರು ಬಂದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. (ಸುಮ್ಮನೆ ಅಡ್ಡಾಡುತ್ತಾನೆ)

(ದ್ರೂತರು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾರೆ)

ದುರೋದರ:—ನಮಸ್ಕಾರ ದ್ರೂತನಾಥರೆ, ದೊಡ್ಡ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿರುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತೀರಲ್ಲ !!

ದ್ರೂತ:—(ನಕ್ಕು) ಮಗನೇ, ನಾನು ಯುಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸದಿದ್ದರೆ ನೀನು ಸಂಪತ್ ಪುರದ ಪಾಳ್ಯಗಾರನಾಗುತ್ತಿದ್ದಿಯಾ ? ಯಾಕೆ ಕುಮುದಾ, ಅಹುದೋ ಅಲ್ಲವೋ ?

ಕುಮದ:—ದ್ರೂತನಾಥರೆ, ದುರೋದರನು ತಮ್ಮ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಸಂಪತ್ ಪುರದ ಪಾಳ್ಯಗಾರನಾದನು. ನನ್ನ ಬಗ್ಗೆ ಏನೂ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಾಗಲಿಲ್ಲ ?

ದ್ರೂತ:—ಬೊಡ್ಡೇಮಗನೇ, ಲಕ್ಷವಧಿ ನಿಷ್ಕಗಳನ್ನು ದ್ರೂತದಲ್ಲಿ ಗೆದ್ದುಕೊಂಡಿರುವೆ; ಸಾಲದೇನು ? ಆದರೂ ಯೋಚಿಸಬೇಡ. ನಿನಗೂ ಒಂದು ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಬೇಗನೆ ಕೊಡಿಸುವೆನು. ಪುಷ್ಕರನಲ್ಲಿ ?

ಕುಮುದ:—ಅಲ್ಲಿ ನೋಡಿರಿ! ದುಂಡಾಚಾರಿಯು ನಲ ಪುಷ್ಕರರನ್ನು ಮುಂದೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿರುವನು.

(ರಾಜಾ, ಪುಷ್ಕರ, ದುಂಡಾಚಾರಿ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾರೆ)

ದುರೋದರ:—(ರಾಜನನ್ನು ಕುರಿತು) ಏನು ಮಹಾರಾಜರೆ, ಎಷ್ಟು ತಡಮಾಡಬೇಕದು? ಹೊತ್ತು ಹೋಗುತ್ತದೋ ಬರುತ್ತದೋ?

ರಾಜಾ:—(ನಸುನಕ್ಕು) ಗೃಹಕೃತ್ಯಗಳಿರುತ್ತವಲ್ಲ!! ಬಹಳ ತಡ ವಾಯಿತೇನು?

ದುರೋದರ:—ಕೇಳುತ್ತೀರೇನು ಮತ್ತೆ? ಗೃಹಕೃತ್ಯಗಳೆಲ್ಲ ಹೋಗಿವೆ? ಅವು ಬಿನ್ನಿಗೇ ಹತ್ತಿವೆ.

ದುಂಡಾ:—“ವೃಥಾ ವ್ಯಾಳ್ಯಾ ಕಳೆಯಬೇಡಿರೊ” ಎಂದು ಹರಿದಾಸ ಶಿರೋಮಣಿಗಳು ಕೂಗಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರಲು ಸುಮ್ಮನೆ ಯಾಕೆ ತವಡು ಕುಟ್ಟುತ್ತೀರಿ? ಆಟಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಲಿ (ಚಟಕೆ ಹೊಡೆಯುತ್ತಾನೆ)

(ಆಟಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ)

ದುಂಡಾ:—ನಾನು ೫೦೦ ನಿಷ್ಕಗಳನ್ನು ಪಣಕ್ಕೆ ಒಡ್ಡುತ್ತೇನೆ.

ದುರೋದರ:—ನಾನು ೧೦೦೦ ನಿಷ್ಕಗಳನ್ನು ಒಡ್ಡುತ್ತೇನೆ.

ಕುಮುದ:—ನಾನು ೧೫೦೦.

ಪುಷ್ಕರ:—ನಾನು ೨೫೦೦ ನಿಷ್ಕಗಳನ್ನು ಒಡ್ಡುತ್ತೇನೆ.

ರಾಜಾ:—ಪುಷ್ಕರನು ನಾಲ್ಕನೆಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ. ನಾನು ಲೆತ್ತಗಳನ್ನು ಚೆಲ್ಲುತ್ತೇನೆ. (ಚೆಲ್ಲುತ್ತಾನೆ)

ದುಂಡಾ:—(ಲೆತ್ತಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತ) ಏನು ಬಿದ್ದಿತೂ.....?

ದುರೋದರ:—ಏನು ಬಿದ್ದಿರೇನು? “ನಾಲ್ಕು” ಬೀಳಲಿಲ್ಲ!!!

ದುಂಡಾ:—ಒಗೆಯಿರಿ ಮಹಾರಾಜರೆ, ನನಗೆ ೫೦೦೦, ಕುಮುದನಿಗೆ ೧೫೦೦, ದುರೋದರನಿಗೆ ೧೦೦೦. ಪುಷ್ಕರರಾಜನಿಗೆ ೨೫೦೦.

ರಾಜಾ:—ಅದಕ್ಕೇನು ಬುದಿವೇ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಿರಿ.

ಕುಮುದ:—ಮೊದಲು ಮೊದಲು ಪಾಶಗಳು ರಾಜರು ಹೇಳಿದಂತೆ ಬೀಳುತ್ತಿದ್ದವು. ಈಗೇಕೋ ಕಲ್ಲಾಗಿದೆ.

ದುಂಡಾ:—ಪಾಶಗಳು ಸೋತವೆ ! ಹೊಸ ಪಾಶಗಳನ್ನು ತರಿಸ ಬೇಕು.

ಪುಷ್ಕರ:—ಪಾಶಗಳು ಸೋತವೆ ಅಂದರೇನು ಅಚಾರ್ಯರೆ ! ಈ ಸಾರೆ ನಾನು ಒಗೆಯುತ್ತೇನೆ ನೋಡಿರಿ. ಹೇಗೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಬೀಳುತ್ತವೆ. ಎಲ್ಲರೂ ಮತ್ತೆ ಹಣಗಳನ್ನು ಒಡ್ಡಿರಿ. (ಆಟಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರಂಭ)

(ಮತ್ತೆ ಆಟ; ರಾಜನು ಮತ್ತೆ ಸೋಲುತ್ತಾನೆ)

ದುರೋದರ:—ವೇವ್ವಾ ! ಪುಷ್ಕರರಾಜ !! ಹೇಳಿಕೇಳಿ ಪಾಶಗಳನ್ನು ಒಗೆಯುವಿರಿ. ಆಡಿದ್ದು ಹುಸಿಹೋಗುವದಿಲ್ಲ.

ದುಂಡಾ:—ರಾಜರೇ, ನೀವು ಸೋತಿರಿ ! ಒಮ್ಮೆ ಸೋಲುಗಾಲ ಬಂದಿ ತಂದರೆ ಕೈತೊಳಕೊಂಡು ಬೆನ್ನೇ ಹತ್ತುತ್ತದೆ. ರಾಜರೇ ನಿವಿನ್ನು ಆಟಾ ಬಿಡಿರಿ !

ರಾಜಾ:—ಆದೇಕೆ? ಎಷ್ಟೆಷ್ಟು ಹಣ ಹೋಗುತ್ತದೋ ನೋಡುತ್ತೇನೆ.

ದ್ಯೂತ:—ತುಸು ತಡೆಯಿರಿನ್ನು. ಮಧುಸಿಂಗ ! ಎಲಾ ಮಧುಸಿಂಗಾ (ಎಂದು ಸೇವಕನನ್ನು ಕರೆಯುತ್ತಾನೆ)

ಮಧು:—ಬಂದೆ ಸ್ವಾಮಿ. ಏನಾಜ್ಞೆ ?

ದುಂಡಾ:—(ಅಣಕಿಸಿ) ಏನಾಜ್ಞೆ !! ತೆಗೆ ದೇವೀ ಪ್ರಸಾದವನ್ನು !

ಮಧು:—ಸಿದ್ಧ ! (ಪಾನಪಾತ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ ಸುರೆಯನ್ನು ತುಂಬುತ್ತಾನೆ. ರಾಜನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಎಲ್ಲರೂ ಕುಡಿಯುತ್ತಾರೆ)

ಕುಮುದ:—(ಕುಡಿದು) ಅಃ ! ಹಾ !!

ಧಾಟಿ:—‘ಫೂಲ ಗಿಂದಾನೆ ನಾರದಿಯಾ’

ಹೇ ಚಿಂತಾನಿವಾರಿಣಿ ಪ್ರಿಯ ಮದಿರೆ ! ಹೇ.....||

ಪ್ರಿಯ ಮದಿರೆ ನನ್ನ ಮನೆಯೊಳಿರೆ || ಪಲ್ಲಾ ||

ಉತ್ತೇಜನ ಪರಕೇ ! ಮಣಿ—

ಮುತ್ತಾಕೆ ನೀ ಬಾರೆ || ೧ || ಹೇ ಚಿಂತಾ.....||

ದುರೋದರ:—(ಟಿಣ್ಣನೆ ಹಾರಿ ನಿಂತು) ಹೌದವಾ ಹೌದೋ !!

“ಹೇಚಿಂತಾ ನಿವಾರಿಣಿ ಪ್ರಿಯ ಮದಿರೆ” (ಎಂದು ಹಾಡುತ್ತಾ ಕುಣಿಯುತ್ತಾನೆ)

ದುಂಡಾ:—ಏನು ಮಾಧುರ್ಯವಿದು ! ನಮ್ಮ ಮಧುಸಿಂಗನಂತೆ ವೇವತೆಗಳಿಗೆ ಸುರಿಯನ್ನು ಸಿದ್ಧ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅವರು ಆ ನಿಸ್ಸಾರ ವಾದ ಸುಧೆಗಾಗಿ ದೈತ್ಯರೊಡನೆ ಘನಘೋರವಾದ ಸಂಗ್ರಾಮವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ ! ಮಹಾರಾಜರಿ, ಒಂದು ಸಾರೆ ನೀವು ಇದನ್ನು ಸೇವಿಸಿ ನೋಡಿರಿ. ನಿಮ್ಮ ಜೀವಕ್ಕೆ ಏನಾದರೂ ಅಪಾಯವಾದರೆ ನಾನಿದ್ದೇನೆ !!

ದ್ಯೂತ:—ದುಂಡಾಚಾರೀ ! ಸಾಕು ಸುಮ್ಮನಿರು !! ಯಾರಿಗೆ ಏನನ್ನ ಬೇಕೆಂಬದರ ವಿಚಾರವೇ ಇಲ್ಲವೇನು ? ರಾಜರಿಗೆ ಏನಾದರೂ ಕೇಳುವದಿದ್ದರೆ ಬಹು ವಿನಯದಿಂದ ಕೇಳಬೇಕು !

ರಾಜಾ:—(ವಿಷಾದದಿಂದ ನಕ್ಕು) ದುಂಡಾಚಾರಿಯು ಈಗ ದುಂಡಾ ಚಾರಿಯಲ್ಲ ! ಅವನಿಗೆ ಅಡಿ ಫಲವೇನು ? ಇಂಥ ಕೆಲಸ ಮಾಡಬೇಡಿರೆಂದು ನಾನು ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಗೆ ಅನೇಕಾರ್ಥಿ ಹೇಳಿದರೂ ನೀವು ಕೇಳುವುದಿಲ್ಲ. ನಿಮ್ಮ ಮನಸ್ಸು !!

ದ್ಯೂತ:—(ತನ್ನಸ್ಥಕ್ಕೆ) ನಲರಾಜಾ, ಹೇಗೆ ಹಣ್ಣಿಗೆ ಬಂದಿರುವಿ ನೀನು !! ಸುರಿಯನ್ನು ಸೇವಿಸಿದವರಿಗೆ ಮೊದಲು ನೀನು ಅತ್ಯುಗ್ರವಾದ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸುತ್ತಿದ್ದಿಯಲ್ಲವೆ ? ಈಗ ನಿನ್ನ ಬಾಯಿಂದ “ಬ್ರ” ಎಂಬ ಅಕ್ಷರವಾದರೂ ಹೊರಡುತ್ತದೇನು ? (ಎದಗೆ ಕೈ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು) ಪ್ರತಾಪ ಶಾಲಿಯಾದ ಈ ಕಲಿರಾಜನ ಮಹಿಮೆಯು ಸಾಧಾರಣವಾದದ್ದೆ ?

ದುಂಡಾ:—(ರಾಜನನ್ನು ಕುರಿತು) ದೇವರೂ, ಸುರಾಪಾನದ ವಿರುದ್ಧ ವಾಗಿ ನೀವು ಇಲ್ಲಿ ಮಾತೇ ಆಡತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ! ಈ ನಮ್ಮ ದ್ಯೂತಗೃಹವು, ಈ “ಅನಂದಭವನವು” ನಿಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದಲ್ಲ. ಕಾಶೀಪಟ್ಟಣವು ಭರತಖಂಡದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಹೇಗೆ ಅದೊಂದೇ ಸ್ವತಂತ್ರವಾದ “ಕಾಶೀ ಖಂಡ” ವೆನಿಸುವದೋ ಹಾಗೆಯೇ ಈ ನಮ್ಮ “ಅನಂದಭವನವು” ನಿಮ್ಮ ರಾಜ್ಯದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಇದಷ್ಟೇ ಒಂದು ಸ್ವತಂತ್ರವಾದ ರಾಜ್ಯವು !!

ಎಲ್ಲರು:—ವಾ:ವಾ ದುಂಡಾಚಾರೀ !! ಭಲೇ ದುಂಡಾಚಾರಿ !!!

ಕುಮುದ:—ಮಹಾರಾಜ, ನಮ್ಮ ದುಂಡಾಚಾರಿಯಂಥ ಪಂಡಿತನಿಗೆ ಈ ರಾಜ್ಯದ ಧರ್ಮಾಧಿಕಾರಿಯ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಕೊಡಬಾರದೆ ?

ಎಲ್ಲರೂ:—(ನಗುತ್ತಾ)

ದ್ಯೂತಃ—ಮಹಾರಾಜ, ನಿಮ್ಮ ನಗರರಕ್ಷಕನ ಉದ್ಧಾಮತನವನ್ನು ನಾವಿನ್ನು ಸಹಿಸಲಾರೆವು. ನಿನ್ನೆ ರಾತ್ರಿ ಅವನು ನಮ್ಮ ದುರೋದರನನ್ನು ಹಿಡಿದು ಕೂಡಿಸಿ ಅವರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದನು ! ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ನಾನು ಹೋಗಿ ಹೇಳಿದರೂ ಆ ಮೂಢನಿಗೆ ಅರಿಕೆಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಈ ದಿವಸ ಸಂಜೆ ಯೊಳಗೆ ಮಹಾರಾಜರು ಅವನನ್ನು ಅಧಿಕಾರದಿಂದ ದೂರಮಾಡಲೇ ಬೇಕು !

ರಾಜಾಃ—ದ್ಯೂತನಾಥರೆ, ನೀವು ಹೋಗಿ ಹೇಳಿದರೂ ಕೇಳಲಿಲ್ಲೇ ?

ದ್ಯೂತಃ—ಹೇಳಿದನಿಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ! ಬಹುಪರಿಯಾಗಿ ಬೇಡಿಕೊಂಡರೂ ಅವನು ಕೇಳಲಿಲ್ಲ.

ರಾಜಾಃ—ಒಳ್ಳೇದು ! ಅವನನ್ನು ಅಧಿಕಾರದಿಂದ ದೂರ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ಚಿಂತೆ ಬಿಡಿರಿ !!

ಕುಮುದಃ—ದೇವರೂ, ನಗರರಕ್ಷಕನ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಮಧುಸಿಂಗನನ್ನು ನಿಯಮಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

ರಾಜಾಃ—ಆಗಲಿ !

ದ್ಯೂತಃ—(ತನ್ನಸ್ಥಕ್ಕೆ) ನಲಚಕ್ರವರ್ತಿ, ಇದೋ ! ನಿನ್ನ ತೇಜಸ್ವಿಲ್ಲ ಅಡಗಿಹೋಯಿತು. ಮಂತ್ರಿಮಂಡಳವು ಚಿಂತೆಯಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ಹೋಗಿದೆ. ರಾಜ್ಯದ ಸೂತ್ರಗಳು ಹರಿದು ಗಂಜುಗಂಜಾಗಿ ಹೋಗಿವೆ. ಇನ್ನು ಕೆಲಕಾಲ ನಿನ್ನನ್ನು ಅಪಹಾಸ್ಯಾಸ್ಪದನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿರಿಸಿ ಮುಂದೆ ನಿನ್ನನ್ನು ನಿರಾಯಾಸವಾಗಿ ಸ್ಥಾನಭ್ರಷ್ಟನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಕೂಳಿಗೆ ಗತಿಯಿಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡುವೆನು. ನನಗೆ ವಿರೋಧಿಯಾಗಿ ನಿಲ್ಲಬೇಕೆನ್ನುವಿಯಲ್ಲವೆ ?

(ತೆರೆ)

ಐದನೆಯ ಪ್ರವೇಶವು

(ರಾಜಸಭೆ)

ರಾಜಾ:—ಅಮಾತ್ಯರೆ, ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಏನೇನು ವಿಚಾರಗಳು ನಡೆದಿರುವವೆಂಬುದನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಮುಖಾವಲೋಕನದಿಂದಲೇ ಊಹಿಸಿರುವೆನು. ಆಗಲಿ ಈ ದಿವಸದ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ನೀವು ಅವಶ್ಯವಾದ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತ್ರ ಮಾತಾಡತಕ್ಕದ್ದು ! ಮಾತಾಡುವದಾದರೂ ಬಲು ಜೋಕೆಯಿಂದಲೇ ! ತಿಳಿಯಿತೆ ?

ಸಚಿವ:— (ಅಮಾತ್ಯನನ್ನು ಕುರಿತು) ಅಮಾತ್ಯರೆ, ಲಕ್ಷಣವಂತೂ ನೆಟ್ಟಗೆ ಕಾಣುವದಿಲ್ಲ !

ಅಮಾತ್ಯ:— (ಸಚಿವನನ್ನು ಕುರಿತು) ತೋರಿಸಿಕೊಂಡ ಬಳಕೆ ಮಳೆಯ ಅಂಜಿಕೆಯೇನು ? ನಾವು ನಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿಯೇ ತೀರೋಣ ! (ರಾಜನನ್ನು ಕುರಿತು) ಪ್ರಭುಗಳೇ, ಅಪ್ಪಣೆಯ ಮೇರೆಗೆ ವರ್ತಿಸುತ್ತೇನೆ. ಆದರೂ ಮಹಾರಾಜರ ಹಿತವನ್ನೂ ಈ ನಿಷಫರಾಜ್ಯದ ಹಿತವನ್ನೂ ಅನುಲಕ್ಷಿಸಿ ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ಕೆಲವೊಂದು ಸಂಗತಿಯನ್ನು ನಿವೇದಿಸಲು ಸಿದ್ಧರಾಗಿ ನಾವು ಬಂದಿದ್ದೇವೆ.

ರಾಜಾ:—ಏನು ಸಂಗತಿಯದು ?

ಅಮಾತ್ಯ:—ರಾಜ್ಯದ ಸಾಂಪತ್ತಿಕ ಸ್ಥಿತಿಯು ತೀರ ಕೆಟ್ಟಹೋಗಿದೆ.

ಸೇನಾ:—ದೇವರೂ, ಸೈನ್ಯದ ಸಂಬಳವು ಮೂರು ತಿಂಗಳದ್ದು ನಿಂತಿದೆ. ಭಾಂಡಾರದಲ್ಲಿ ಹಣವಿಲ್ಲೆಂದು ಅಮಾತ್ಯರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಏನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ.

ರಾಜಾ:—ಹಣವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನಾನೇನು ಮಾಡಲಿ ? ಊರೂರು ಸುಲಿಗೆ ಮಾಡು ! ಒಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಕಡಿದು ಮಾಡು !!

ಸೇನಾ:—ಮಹಾರಾಜ, ಇವು ಪುಣ್ಯಶ್ಲೋಕರಾದ ನಲಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳ ಮುಖದಿಂದ ಹೊರಟ ಶಬ್ದಗಳೇ ಅಹುದೇನು ?

ರಾಜಾ:—ಯಾಕೆ, ಧೀರೇಂದ್ರ, ನಿನ್ನ ನಾಲಿಗೆ ಬಹಳ ಅಡ್ಡತಿಡ್ಡನಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ ; ಉದ್ವಾಗಿರುವದೇನು ?

ಧೀರೇಂದ್ರ:—(ಅವೇಶದಿಂದ ಮಾತಾಡಲು ಎದ್ದು ನಿಲ್ಲುತ್ತಾನೆ. ಅಮಾತ್ಯನು ಅವನನ್ನು ಜಗ್ಗಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸುತ್ತಾನೆ).

ಅಮಾತ್ಯ:—ಪ್ರಭುಗಳು ಈ ವೃದ್ಧನಾದ ಸೇವಕನಾಡುವ ನಾಲ್ಕು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಸಮಾಧಾನದಿಂದ ಚಿತ್ತೈಸಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತೇನೆ. ದೇವರೂ, ವೀರಸೇನ ಮಹಾರಾಜರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಾನು ಹೇಳುವ ಮಾತಿಗೆ ಮರ್ಯಾದೆ ಇತ್ತೆಂಬದನ್ನು ತಾವು ಬಲ್ಲರಷ್ಟೆ? ಆ ಮಹಾರಾಜರ ಚಿರಂಜೀವರಿಗೆ ನಾಲ್ಕು ಉಪದೇಶದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಈ ವೃದ್ಧನಿಗೆ ಅಧಿಕಾರವಿರುವದೆಂದು ನಾನು ನಂಬುತ್ತೇನೆ. ರಾಜರು ದ್ಯೂತಾಸಕ್ತರಾದ್ದರಿಂದ ಭಂಡಾರದಲ್ಲಿಯ ಹಣವೆಲ್ಲ ಮಟಮಾಯನಾಗಿ ಹೋಯಿತು! ಕೀಳು ಜನರು ತಮ್ಮೊಡನೆ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿರುವದರಿಂದ ಆ ಜನರ ಉರವಣಿಗೆಗಾಗಿ ಪ್ರಜಾಜನರ ಸುಖಕ್ಕೂ ಮಹಾರಾಜರ ಕೀರ್ತಿಗೂ ಹಾನಿ ತಟ್ಟುತ್ತಲಿದೆ!

ರಾಜಾ:—ತಿಳಿಯಿತು, ಸಾಕುಮಾಡಿರಿ! ನನಗೆ ನಿಮ್ಮ ಉಪದೇಶವು ಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ!!

ಅಮಾತ್ಯ:—ಜಗದೊಡೆಯರೆ, ಕಿವಿಗೆ ಇಂಪಾದ ಮಾತುಗಳನ್ನೇ ಹೇಳುವವನು ಮೂತ್ರಿಯಲ್ಲ, ಸಕ್ಕರೆಯನ್ನು ತಿನ್ನ ಹೇಳುವವನು ವೈದ್ಯನಲ್ಲ. ನನ್ನ ಉಪದೇಶವು ತಮಗೆ ಬೇಕಾಗದಿದ್ದರೂ ಹೇಳುವದು ನನಗೆ ಬಿಟ್ಟದ್ದಲ್ಲ. ಈಗ ರಾಜರು ನೀಚರಿಗೂ ಮಂಚಕರಿಗೂ ವಶರಾದ್ದರಿಂದ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಅವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಹಬ್ಬಿಕೊಳ್ಳಲಾರಂಭಿಸಿದೆ. ದ್ಯೂತ ಸಂಪಾನಗಳ ವ್ಯಸನವು ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು. ಮಹಾರಾಜರ ಸ್ನೇಹಿತರಾದ ದ್ಯೂತಕಾರರು ಪ್ರಜಾಜನರನ್ನು ಬಾಧಿಸುತ್ತಲಿದ್ದಾರೆ. ಜನರು ಮೈಮೇಲೆ ಆಭರಣಗಳನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಅಡ್ಡಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಕಳ್ಳರು! ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳು ಹೊರಗೆ ಮೋರೆ ಹಾಕಲಿಕ್ಕೆ ಕಳ್ಳರು! ಇಂಥ ಅವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಮಹಾರಾಜರು ಕಂಡರೂ ಕಾಣದಂತೆ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡರೆ ಮುಂದೆ ಗತಿಯೇನು?

ಸಚಿವ:—ರಾಜಾಧಿರಾಜ, ಸುಮಂತ ಭೂರಿವಸುನಿನದೇನು ತಪ್ಪು? ಅವನನ್ನು ಅಧಿಕಾರದಿಂದ ತೆಗೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನು? ಅವನ ಸ್ವಳದಲ್ಲಿ

ಒಬ್ಬ ದ್ರೂತಕಾರನು ಸುಮಂತನಾಗಿ ಬಂದು ನಮ್ಮ ಸಮಾನಸ್ಪಂಧನಾಗಿ ಕುಳ್ಳಿರಬಹುದೆ ?

ರಾಜಾ:—ಯಾಕೆ ಸಚಿವರೆ ! ನೀವು ಕೂಡ ಬೇಕಾದ ಹಾಗೆ ಮಾತನಾಡಲಾರಂಭಿಸಿದಿರಿ ! ನನ್ನಿಂದ ನಿಯುಕ್ತನಾದ ಸುಮಂತನು ನಿಮ್ಮ ಸಮಾನಸ್ಪಂಧನೆ !! ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಮಾತಾಡಬೇಡಿರಿ !!!

ಸೇನಾ:—ಈ ಅನರ್ಥಗಳೆಲ್ಲ ಹಾಗಿರಲಿ. ರಾಜ್ಯದ ಸದ್ಯ ಸ್ಥಿತಿಯು ಕೆಟ್ಟಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಪುಷ್ಕರರಾಜರೇ ಮಹಾರಾಜರ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ದ್ರೋಹವನ್ನು ನಡೆಸಿರುವರು. ಇನ್ನಾದರೂ ಮಹಾರಾಜರು ಕಣ್ಣಿರದು ನೋಡತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ರಾಜನಿಷ್ಠನಾದ ನಾನು ಆಗ್ರಹದಿಂದ ಸೂಚಿಸುತ್ತೇನೆ.

ರಾಜಾ:—(ಕಡುಕೋಪದಿಂದ) ಧೀರೇಂದ್ರ, ನಿನ್ನ ಮೈಮೇಲೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ಇದೆಯೋ ಇಲ್ಲವೋ ? ಪುಷ್ಕರರಾಜನ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ನೀನು ಇನ್ನೊಂದಾವರ್ತಿ ಮಾತಾಡಿದೆಯಾದರೆ ನಿನ್ನ ನಾಲಿಗೆಯನ್ನೇ ಸೀಳಿಸಿ ಹಾಕುವೆನು ಗೊತ್ತಿರಲಿ !!!

ಸೇನಾ:—(ಕ್ರೋಧಾವೇಶದಿಂದ) ರಾಜನ್, ಈ ಪಾದಸೇವೆಯನ್ನು ನಾನು ಇದುವರೆಗೆ ಮಾಡಿದ್ದು ಸಾಕಾಯಿತು ! (ಎಂದು ತನ್ನ ಖಡ್ಗವನ್ನು ತೆಗೆದು ರಾಜನ ಮುಂದೆ ಚಲ್ಲಿಕೊಟ್ಟು ಹೊರಟಿದ್ದು ಹೋಗುತ್ತಾನೆ)

ರಾಜಾ:—ಹೋದರೆ ಹೋದ! ಕಂಚುಕೇ, ಆ ಖಡ್ಗವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೋ. ಆ ಧೀರೇಂದ್ರನ ತಲೆಮೆಟ್ಟಿ ಹಾರುವಂಥ ಪರಾಕ್ರಮಶಾಲಿಗಳು ನಮ್ಮ ನಗರ ರಕ್ಷಕನ ಕೈಕೆಳಗೆ ಅನೇಕರಿದ್ದಾರೆ.

ಅಮಾತ್ಯ:—(ಆಪಹಾಸದಿಂದ ನಕ್ಕು) ಮಹಾರಾಜ, ನಮ್ಮ ಸೇನಾ ಪತಿಯ ತಲೆಮೆಟ್ಟಿ ಹಾರುವವರು ನಿಮ್ಮ ನಗರ ರಕ್ಷಕನ ಕೈಕೆಳಗೆ ಇರುವ ರೇನು ? ಧೀರೇಂದ್ರಸಿಂಹನಂಥ ವೀರಾಗ್ರೇಸರನು, ತ್ರಿಭುವನದಲ್ಲಿ ಹುಡುಕಿದರೂ ಸಿಕ್ಕುವದುಂಟೆ ? ನನಗೂ ಈ ಸಿಂಹಾಸನದ ಸೇವೆ ಸಾಕಾಯಿತು. ಈ ರಾಜಮುದ್ರೆಯನ್ನು ಮಹಾರಾಜರು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. (ಎಂದು ಅದನ್ನು ಸೀತದ ಮುಂದೆ ಇರಿಸುತ್ತಾನೆ)

ರಾಜಾ:—ಅಮಾತ್ಯರೇ, ಸಾಕಾದರೆ ನೀವೂ ದಯಮಾಡಿರಿ ! ನನಗಾದರೂ ಪ್ರಧಾನರ ಪೀಠೆ ಸಾಕಾಯಿತು. (ಎಂದು ಸಿಂಹಾಸನದಿಂದಿದ್ದು ಎಷ್ಟು ಸೂತ್ರವೂ ವ್ಯಗ್ರನಾಗದೆ ಸಾವಕಾಶವಾಗಿ ಹೊರಟುಹೋಗುತ್ತಾನೆ)

ಅಮಾತ್ಯ:— (ಹಣೆಹಣೆ ಗಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡು) ಆಯಿತು ! ಸಮಾಪ್ತಿ ಯಾಯಿತು !! ಈ ನಿಷಧ ರಾಜ್ಯವೆಂಬ ರವ್ಯವಾದ ಉದ್ಯಾನವನ್ನು ನಲ ರಾಜನೆಂಬ ಗಜನು ಉನ್ಮತ್ತನಾಗಿ ಕೆತ್ತಿ ಈಡಾಡಿ ಹಾಳುಮಾಡುತ್ತಿರುವ ದನ್ನು ನೋಡುವದಕ್ಕಾಗಿಯೇ, ನಾರಾಯಣಾ ನನ್ನ ಆಯುರ್ವರ್ಯಾದಿ ಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬೆಳೆಸಿದಿಯಾ ?

ನಲರಾಜಾ, ನೀನೆಂಥ ಸದ್ಗುಣಿಯು ! ಎಂಥ ವಿಚಾರಶೀಲನು ! ಎಂಥ ರಾಜನೀತಿ ವಿಶಾರದನು ! ಎಂಥ ಪ್ರಜಾವತ್ಸಲನು ! ಒಂದು ಗುಣವೇ, ಎರಡು ಗುಣಗಳೇ !! ಅವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಎಲ್ಲಿ ಹಾಳುಮಾಡಿಕೊಂಡಿ !

(ಪ್ರಧಾನರನ್ನು ಕುರಿತು) ಮಹನೀಯರೆ, ಇನ್ನು ನಿಮ್ಮ ರಾಜನಿಷ್ಠೆ, ಕರ್ತವ್ಯದಕ್ಷತೆ, ಜಾಗೃತಿ, ಮುಂತಾದವುಗಳ ಪರೀಕ್ಷೆಯ ಸಮಯವು ಬಂದೊ ದಗಿದೆ ! ಇನ್ನೀ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ದುರ್ದಶೆಯಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವ ಭಾರವು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಿಮ್ಮ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಬಂದಿತು. ರಾಜರು ಆಡಿದ ದುರುಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸಬೇಡಿರಿ ! ನಿಮ್ಮಂಥ ಅಭಿಮಾನಿಗಳಾದ ಮಂತ್ರಿ ಗಳಿದ್ದು ನಿಮ್ಮ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ದುರ್ದಶೆ ಬಂದಿತೆಂದರೆ ಉಳಿದ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ಸರ್ವಥಾ ನಿಮ್ಮನ್ನೇ ನಿದಿಿಸುವರು.

ಸಚಿವ:—ಅಮಾತ್ಯರೆ, ಅನುಭವಿಕರಾದ ತಾವು ನಮಗೆ ಮಾರ್ಗ ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟಂತೆ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ದಕ್ಷತೆಯಿಂದ ನಡೆಕೊಳ್ಳುವೆವು.

ಅಮಾತ್ಯ:—ಹಾಗಾದರೆ ನಡೆಯಿರಿ. ನಾವಿನ್ನು ಮಹಾರಾಣಿಯವರ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ನಡೆದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಅವರಿಗೆ ನಿವೇದಿಸೋಣ. ಅವ ರಾದರೂ ನಾಲ್ಕು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ ರಾಜರನ್ನು ಸನ್ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ತರ ಬಹುದು.

(ತೆರೆ)

ಆರನೆಯ ಪ್ರವೇಶವು

(ದಮಯಂತಿಯೂ ರಾಜನೂ)

ದಮಯಂತಿ:—(ಓರ್ವಳು) ಲೋಕಕ್ಕೆ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೇಳುವಂಥ ಸಾರ್ವಭೌಮರಿಗೆ ಅಬಲೆಯಾದ ನಾನು ಬುದ್ಧಿ ಹೇಳುವ ಸಮಯವು ಬಂದೊದಗಿತೆ ? ಆರ್ಯಪುತ್ರರ ಆಚರಣದ ವಿಷಯವಾಗಿ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಹೇಳಿದ ದೂರು ಕೇಳಿ ಜೀವ ರುಲ್ಲೆಂದಿತು.

ಧಾಟಿ:—‘ ಮದನಾ ಚಂದ್ರಾ ಸುವೈರೀ ತುವಿಣ್ಣಿ ಜಾಹಲಾ’

ಭುವನಾನಂದಾ ವಿವೇಕಾಂಥ ನೀ-ನಾದಿಯಾ || ಪಲ್ಲಾ ||

ಘನನೀತಿ ಕೋವಿದ, ಜನಹಿತದೊಳು ರ-

ನೆನಿಪುದು ಬರಿದಾಯಿತೆ, ಜನೇಂದ್ರಾ ಅಪಕೀರ್ತಿ ನನಗಾಯಿತೆ || ೧ ||

ವಿನಯ ಸುಶೀಲತೆ, ಗುಣಯುತರಭಿಮಾನ-

ವಿನಿತೆಲ್ಲ ನೀಡಿದೆಯಾ, ಗುಣಾಘಾ, ದ್ಯೂತಾಗ್ನಿಗಾಹುತಿಯಾ || ೨ ||

ಉಪಾಯವಿಲ್ಲ ! ಅದರೂ ಅಮಾತ್ಯರ ಸೂಚನೆಯ ವೇರಿಗೆ ಆರ್ಯ ಪುತ್ರರಿಗೆ ನಾಲ್ಕು ಮಾತು ಹೇಳಿ ನೋಡಬೇಕು. ಅವರಂತೂ ನನ್ನ ಮಂದಿರಕ್ಕೆ ಬರುವದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ತಿಂಗಳಾಗಿ ಹೋದವು. ಹೆಂಗಸರ ಕಿಟಕಿಟಿಗೆ ಬೇಸತ್ತಿರುವರಂತೆ ! ಆಗಲಿ ನಾನೇ ಅವರ ಮಂದಿರಕ್ಕೆ ಹೋದರಾಯಿತು. (ಹೋಗುತ್ತಾಳೆ).

(ವಿಚಾರಗ್ರಸ್ತನಾದ ರಾಜನು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ)

ರಾಜಾ:—ಜೂಜಾಡುವದು ನಿಸ್ಸಂದೇಹವಾಗಿ ಕೆಟ್ಟದ್ದು. ಜೂಜಾಡುವವರಿಗೆ ಮಾನಾಪಮಾನಗಳಿಲ್ಲ; ಒಳತು ಕೆಟ್ಟದ್ದರ ಭೇದವಿಲ್ಲ; ಸತ್ಯಾಸತ್ಯತೆಗಳ ಪರೀಕ್ಷೆಯಿಲ್ಲ. ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಅರಿತವನಾದ ನಾನೇ ನಾಚಿಕೆಗೆಟ್ಟು ಪುನಃ ಪುನಃ ದ್ಯೂತದ ಮನೆಗೆ ಎಡತಾಕುತ್ತಿರುವೆನು !! ಪಶುವಿನಂತಿರುವ ನನ್ನ ಜನ್ಮಕ್ಕೆ ಧಿಕ್ಕಾರವಿರಲಿ !

ವೀರಸೇನ ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ಸನ್ಮಾನ್ಯರಾಗಿದ್ದ ಅಮಾತ್ಯರ ಅಪಮಾನವನ್ನು ಮಂದಮತಿಯಾದ ನಾನು ಮಾಡಬಹುದೆ ? ಆ ಅಮಾತ್ಯರಿಂದಲೇ ನನ್ನ ರಾಜ್ಯವು ಸುಸೂತ್ರವಾಗಿ ನಡೆದಿರುವದಷ್ಟೆ. ರಿಪುಭಯಂಕರನಾದ

ನನ್ನ ಧೀರೇಂದ್ರಸಿಂಹನು ಸಿಟ್ಟಾಗಿ ಹೋದನು. ಅವನು ಹೋದ್ದರಿಂದ ನನ್ನ ಬಲಗೈ ಮುರಿದಂತಾಗಲಿಲ್ಲವೆ? ಅಮಾತ್ಯರು ಹೋದ ಬಳಿಕ ನಾನು ಅಂಧನೇ ಸರಿ. ನನ್ನ ಹಿತವನ್ನೇ ಚಿಂತಿಸಿ ವಿಶದ್ಭವಾದ ಅಂತಃಕರಣದಿಂದ ನನಗೆ ಬುದ್ಧಿಯ ಮಾತು ಹೇಳಬಂದವರೊಡನೆ ನಾನು ಗುದ್ದಾಡಹೋದೆನು. ಮೂರ್ಖನಿಗೆ ತಲೆ ಒಡೆದವರೂ ಅಷ್ಟೇ !! ಉಪಾಯ ಮಾಡಿದವರೂ ಅಷ್ಟೇ !! ಪೂರ್ವಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ನಾನು ಮಾಡಿಬಂದಿರುವ ದುಷ್ಕರ್ಮಗಳ ಪರಿಪಾಕವು ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ದ್ಯೂತದ ರೂಪದಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಬಾಧಿಸುತ್ತಿರುವದೇ ನಿಶ್ಚಯ.

(ಕಂಚುಕಿಯು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ)

ಕಂಚುಕಿ:— (ಪ್ರಣಾಮ ಮಾಡಿ) ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ಜಯಜಯಕಾರ ವಿರಲಿ ! ದೇವರು ಚಿತ್ತೈಸಬೇಕು. ದುಂಡಾಚಾರ್ಯ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಯವರು ಈ ಪತ್ರವನ್ನು ಮಹಾರಾಜರ ಪಾದಪೀಠಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಪಿಸಲು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. (ಪತ್ರವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾನೆ)

ರಾಜಾ:— (ಪತ್ರವನ್ನೋದುತ್ತಾನೆ)

“ ಮಿತ್ರವರ್ಯ, ಮಹಾರಾಜಾಧಿರಾಜ ನಲ ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ—
ದುಂಡಾಚಾರ್ಯ ಕೃತಾನೇಕ ಆಶೀರ್ವಾದಗಳು. ತರುವಾಯ ”

ಈ ನರಾಧವನು ನನ್ನ ಮಿತ್ರನೆ ! ಈ ಸುರಾಭಕ್ತನಿಗೆ ಆಶೀರ್ವಾದ ಮಾಡುವ ಅಧಿಕಾರವೆ !

ರಾಜಾ:— (ಪತ್ರವನ್ನು ಮುಂದೆ ಓದುತ್ತಾನೆ)

“ ಪುಷ್ಕರರಾಜನು ಸ್ನೇಹಿತರೊಡನೆ ‘ ಆನಂದಭವನ ’ದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದಾನೆ. ಎಲ್ಲರೂ ಮಹಾರಾಜರ ಮಾರ್ಗಪ್ರತೀಕ್ಷೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವರು. ಬೇಗನೆ ದಯ ಮಾಡಬೇಕು ” (ಪತ್ರವನ್ನು ಮುಡಿಚಿ)

ಪುಷ್ಕರನ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಮೋಹಿನೀ ಮಂತ್ರವಿರುವದೇನು? ಅವನ ಹೆಸರು ಓದಿದಾಕ್ಷಣವೇ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಮತ್ತೆ ದ್ಯೂತದ ಕಡೆಗೆ ಹರಿಯ ತೊಡಗಿತು. ಇನ್ನೇನು ಹೋಗಲೇಬೇಕು !!

(ದಮಯಂತಿಯು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾಳೆ)

ದಮಯಂತಿ:—(ತನ್ನಷ್ಟಕ್ಕೆ) ಪುಣ್ಯಕ್ಕೆ ಆರ್ಯಪುತ್ರರು ತಮ್ಮ ವಿಶ್ರಾಂತವಂದಿರದಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವರು. (ಮೆಲ್ಲನೆ ರಾಜನ ಸಮಾಪಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ) ಅವ್ಯಯ್ಯ! ನೋಹವನ್ನಂಟುಮಾಡುವಂಥ ಈ ಸುಂದರವಾದ ಮುಖದಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಕರತೆಯು ಎದ್ದುಬಡಿಯುತ್ತದಲ್ಲ! ಸಮಾಪಕ್ಕೆ ಹೋಗಲು ಕೂಡ ಹೆದರಿಕೆ ಬರುತ್ತದೆ !!

ರಾಜಾ:—ಯಾರು! ದೇವಿ, ಇಲ್ಲಿಗೇನು ಕಾರಣ ಬರೋಣಾಯಿತು ?

ದಮಯಂತಿ:—(ಹೆದರುತ್ತ ನಕ್ಕು) ನಾನಿಲ್ಲಿಗೆ ಬರಬೇಕಾದರೆ ಕಾರಣ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೇನು ? ಪ್ರಾಣಕಾಂತರು ಈ ದಾಸಿಯ ಸಮಾಚಾರಕ್ಕೆ ಬಾರದಿರುವದೆ ಕಾರಣವಲ್ಲ ? ಎಲ್ಲಿಗೋ ಹೋಗುವ ಸಿದ್ಧತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ !

ರಾಜಾ:—ಎಲ್ಲಿಗಾದರೂ ಹೋಗುತ್ತೇವೆ. ನಿಮಗೇಕೆ ಬೇಕದು ?

ದಮಯಂತಿ:—(ಮುಗುಳುನಗೆ ನಕ್ಕು) ಮಾತೇ ಆಡಬಾರದಾಯಿತಲ್ಲ ! ನನ್ನ ಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಆರ್ಯಪುತ್ರರ ಪಾದಧೂಳಿಯಿಲ್ಲದೆ ಸಮಗ್ರ ನಾಲ್ಕು ತಿಂಗಳಾದವು. ನಾನು ಮಾಡಿದ ತಪ್ಪನ್ನು ಉಡಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಬೇಕು !

ರಾಜಾ:—ಈ ಅರ್ಧಾಸನದಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ವಿಶ್ರಮಿಸಿಕೊಳ್ಳಿರಿ, ಬಳಿಕ ತಪ್ಪಿನ ವಿಚಾರ ಮಾಡೋಣಂತೆ ! (ಎಂದು ದಮಯಂತಿಯ ಕೈಹಿಡಿದು ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಂಡು) ಅಹಹಾ; ! (ತನ್ನಷ್ಟಕ್ಕೆ)

ಧಾಟಿ:—‘ ಧಪಮಾ ಪಾಧಪಧಾ ಧಾಸಾ ’

ಸತಿಯೇಂ ಪಾವನಕ್ಕೆ ಆಹಾ ||

ಪತಿವ್ರತಾನುಷ್ಠಾನವಳು ಮಂಗಳಾಂಗಿ || ಪಲ್ಲಾ ||

ಪರಮಚರಿತೆಯಾ ಕರವನು ನಾಂ |

ಧರಿಸಿದಾಕ್ಷಣದೊಳೇಂ ದುರಿತ ತಾಂ ||

ದೂರಾಯ್ತೇನೈ ನೋಡೀ ಸಮಯದಲಿ ಗಡಾ ||

ಉನೇ ಧನ್ಯ ಮಂಗಳಾಂಗಿ || ೧ ||

ದಮಯಂತಿ:—(ಮಂಚದಲ್ಲಿ ದೂರ ಸರಿದು ಕುಳಿತು) ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ತೋರಿಸಿದ ಈ ಒಣ ಉಪಚಾರಗಳೆಲ್ಲ ನಮಗೆ ತಿಳಿಯುತ್ತವೆ ! (ಎಂದು ಮಂಚಹಾಸಗೈಯುತ್ತಾ)

ರಾಜಾ:—(ತನ್ನಷ್ಟಕ್ಕೆ) ದ್ಯೂತಾಸಕ್ತನಾದುದಿನಿಂದ ನಾನು ಈ ಚಾರು ಗಾತ್ರಿಯ ಮಂದಿರಕ್ಕೆ ಹೋಗುವದನ್ನು ಕೂಡ ಮರೆತುಬಿಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ ಈ ಸುತೀಲಿಗೆ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಅನಾದರವು ಹುಟ್ಟಿರುವುದೇನು ? ದ್ಯೂತದ ಹಾಳು ವ್ಯಸನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಬೇಕೆಂದು ನಾನು ಎಷ್ಟಾವರ್ತಿ ನಿಶ್ಚಯಮಾಡಿ ಕೊಂಡರೂ ಅದು ಬಿಡಲೊಲ್ಲದು ! (ಪ್ರಕಾಶವಾಗಿ) ಪ್ರಿಯೆ, ಹಾಗೆ ದೂರ ಕುಳಿತಿರುವುದೇಕೆ ? (ಎಂದು ಅವಳ ಹೆಗಲ ಮೇಲೆ ಕೈಹಾಕುತ್ತಾನೆ.)

ದಮಯಂತಿ:—(ತುಸು ರೋಷವನ್ನು ನಟಿಸಿ) ಕಣ್ಣಿಗೆ ಇಂಗು ತಗುಲಿ ಸುವಂಥ ಈ ಬುಬ್ಬಣಾಚಾರವು ನನಗೆ ಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. (ರಾಜನ ಕೈ ತೆಗೆದು ಹಾಕುತ್ತಾಳೆ)

ರಾಜಾ:—(ದಮಯಂತಿಯನ್ನು ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಚುಂಬಿಸಿ) ಪ್ರಿಯೆ, ನಾನು ಮಾಡಿದ ಅಸುವಾಧವಾದರೂ ಯಾವದು ? ಇಷ್ಟು ರೋಷವೇಕೆ ?

ದಮಯಂತಿ:—ಅದಿರಲಿ! ಈಗ ಪ್ರಾಣನಾಥರು ಹೊರಟಿರುವದಿಲ್ಲಿಗೆ?

ರಾಜಾ:—ಅದನ್ನು ನಾನು ಹೇಳುವಂತೆ ಇಲ್ಲ.

ದಮಯಂತಿ:—ನೀವು ಹೇಳದಿದ್ದರೂ ನನಗೆ ತಿಳಿದಿದೆ. ಈ ದಿವಸ ಪ್ರಾಣನಾಥರು ಹೊರಗೆ ಹೋಗಲಾಗದು.

ರಾಜಾ:—ಹೀಗಂದರೇನು ಪ್ರಿಯೆ ?

ದಮಯಂತಿ:—ಅಂದರೆ, ನಿಮ್ಮನ್ನು ಜೂಜಾಡಲಿಕ್ಕೆ ನಾನು ಹೋಗಿ ಗೊಡುವದಿಲ್ಲ ;

ರಾಜಾ:—(ಕ್ರೋಧದಿಂದ) ಹಾಗೆ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಮಾತಾಡಬಾರದು ತಿಳಿಯಿತೆ ?

ದಮಯಂತಿ:—ಆಹಾ ?! ಇಂಥ ಕ್ರೋಧಾವೇಶಕ್ಕೆ ಪರಬಲವು ಅಂಜಿ ಥರಥರನೆ ನಡುಗಬಹುದು. ಆದರೆ ದಮಯಂತಿಯು ಮಾತ್ರ ಈ ಕ್ರೋಧಾ ಗ್ನಿಯಿಂದರೆ ಕೇವಲ ಚಂದ್ರಿಕೆಯೆಂದೇ ತಿಳಿಯುವಳು.

ರಾಜಾ:—ನಾನು ಹೋದರೆ ನೀನೇನು ಮಾಡುವಾಕೆ ?

ದಮಯಂತಿ:—ನನ್ನ ಪತಿರಾಜರನ್ನು ಅವಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಗೊಡದಿರುವದು ನನ್ನ ಅಧಿಕಾರವು. ಹೇಗೆ ಹೋಗುತ್ತೀರಿ ? ಹೋಗಿರಿ ನೋಡೋಣ !!

ರಾಜಾ:—ಸ್ತ್ರೀಯೆ, ಇಂಥ ಚೇಷ್ಟೆಗಳನ್ನು ನೀನು ಅಂತಃಪುರದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು !! ಎದ್ದು ನಡೆ ಇಲ್ಲಿದೆ !!!

ದಮಯಂತಿ:—ನಿನ್ನ ದುರುಕ್ತಿ ಇದ್ದು !!! (ಎದ್ದು ನಿಂತು ಕ್ರೋಧಾ ವೇಶದಿಂದ) ಮಹಾರಾಜರೆ, ನಾನು ಯಾರೆಂದು ತಿಳಿದಿರುವಿರಿ ? ಈ ನಿಷಧ ದೇಶದ ಸಾರ್ವಭೌಮನಿಯು ನಾನು !

ರಾಜಾ:—(ವಿಸ್ಮಯಾಕುಲನಾಗಿ ಎದ್ದು ನಿಂತು)

ಧಾಟಿ:—‘ ಅಧಮ ಕಿತಿ ಪಾಲಕಾ ಅಸಸಿ ಭೂಪಾ ’

ಪ್ರಖರತರ ತೇಜವೇಂ ಚಮುಕಿಸುವುದೈ ||
ಮುಖರಿಸುವ ಸಿಡಿಲೇಕೆ, ಪ್ರೇಮಲತೆಯೇ || ಪಲ್ಲಾ ||
ಪ್ರಾಣಕಾಂತೆಯ ಕೋಪ-ವಿಂಕು ಭೀಕರವಾಗೆ |
ಕ್ಷೋಣಿಯೊಳು ಪತಿವ್ರತಾಮಣಿಗಳಿವರು ||
ಕಾಣುತ್ತಲೆ ದುರುಳರಂ ದಹಿಸುವರು ಕೋಪದಿಂದ |
ಜಾಣರಿಂತೆಂಬ ನುಡಿ ಸತ್ಯವಹುದೈ || ೧ ||

(ದಮಯಂತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ವಿನಯದಿಂದ) ದೇವಿ, ಕ್ಷಮಿಸು; ನನ್ನಿಂದ ತುಸು ಅನುಚಿತವಾದದ್ದು ನಿಜ !

ದಮಯಂತಿ:—(ಕಣ್ಣೊರಿಸಿಕೊಂಡು) ಪ್ರಾಣದರಸೆ, ವಿಷಾದದ ಭರದಲ್ಲಿ ನಾನೇ ತುಸು ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಮೀರಿ ಮಾತಾಡಿದೆನು. ಕ್ಷಮೆಯನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳತಕ್ಕವಳು ನಾನೇ. (ತಲೆಬಾಗಿ ಸಿ ಕೈಜೋಡಿಸುತ್ತಾಳೆ)

ರಾಜಾ:—ಮನೋರಮೆ, ಕ್ಷಮಿಸಲಿಕ್ಕಂತೂ ನಾನು ಸಿದ್ಧನೇ ! ನಾನು ತುಸು ಹೋಗಿಬರುತ್ತೇನೆ; ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಡು.

ದಮಯಂತಿ:—ಅದೊಂದು ಮಾತು ಬಿಟ್ಟು ಆರ್ಯಪುತ್ರರು ಈ ದಾಸಿಗೆ ಬೇಕಾದ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸಬೇಕು. ಈ ದಿವಸ ನಾನು ಆರ್ಯ ಪುತ್ರರನ್ನು ದ್ರೂತದ ದುರ್ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಎಂದಿಗೂ ಹೋಗಗೊಡುವದಿಲ್ಲ !!

ರಾಜಾ:—ನಾನು ಜೂಜಾಡುವನೆಂದು ತಿಳಿ. ಅದರಿಂದ ಕೆಡುವ ದೇನು ? ಬಹಳಾದರೆ ನೂರಾರು ನಿಷ್ಕಗಳನ್ನು ಸೋತುಬರುವೆನಷ್ಟೆ ?

ದಮಯಂತಿ:—ದುಷ್ಕರ್ಮ ನಮ್ಮದೊಡೆ ದುರ್ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ದಂಡಿಸುವವರಾದ ರಾಜರ ಮುಖದಿಂದ ಇಂಥ ಅವಿನೇಕವಾದ ನುಡಿಯನ್ನು

ಕೇಳಿದೆನು. ಅರಮನೆಯ ಸಂಪತ್ತೆಲ್ಲ ತೊಳೆದುಹೋಯಿತು ! ಈ ದ್ಯೂತ ದಿಂದ ಅಮಾತ್ಯರ ಭಂಡಾರವೆಲ್ಲ ಬರಿದಾಗಿ ಹೋಯಿತಂತೆ ! ನೀಚರ ಸಹ ವಾಸದಿಂದ ನಿಮ್ಮ ಸದ್ಗುಣಗಳೆಲ್ಲ ಅಡಗಿಹೋದವು. ಕೃತಾಪರಾಧದಂಶ ದಿಂದ ಮುಖದ ವರ್ಚಸ್ಸೆಲ್ಲ ಕೆಟ್ಟುಹೋಗಿದೆ. ದುರುಳರ ಮೋಸಕ್ಕೊಳಗಾಗಿ ರಾಜ್ಯದ ಆಧಾರಸ್ತಂಭರಾಗಿರುವ ಅಮಾತ್ಯರೇ ಮುಂತಾದವರ ಮಾನಭಂಗ ವನ್ನು ಮಾಡಿ ದ್ರೋಹಿಗಳೂ ಕೃತಘ್ನರೂ ಆದವರನ್ನು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಕರೆಸು ವರಿ ! ಹೀಗಾದ್ದರಿಂದ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ದುಸ್ಪರಿಣಾಮಗಳುಂಟಾಗಿ ಪ್ರಜಾ ಜನರಿಗೆ ಅಸಹ್ಯವಾದ ಪೀಡೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಪ್ರಜಾಪೀಡನ ದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಬಿಂಕಿಯು ಅರಸನ ಐಶ್ವರ್ಯವನ್ನೂ ಕುಲವನ್ನೂ ಕೂಡಿಯೇ ಸುಟ್ಟುಬಿಡುವದೆಂದು ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಸಾರಿ ಹೇಳಿರುವರು. ನೀವು ಈ ದ್ಯೂತದ ವ್ಯಸನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಿರಿ, ವೃಥಾಭಿಮಾನಕ್ಕೆ ಈಡಾಗಬೇಡಿರಿ ! ಮುಂಚಿನಂತೆ ದಕ್ಷತೆಯಿಂದ ಪ್ರಜರ ಹಿತವನ್ನು ಚಿಂತಿಸಿ ಅವರ ಹರಿಕೆಯನ್ನು ವಡುಕೊಳ್ಳಿರಿ.

ರಾಜಾ:—ಮುಗಿಯಿತೆ ನಿನ್ನ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ? ಕೇಳುತ್ತೆ ಕೂಡ್ರುವಂತೆ ಇಲ್ಲ. ನನಗೆ ಹೋಗಬೇಕಾಗಿದೆ !

ದಮಯಂತಿ:—ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವೇಕೆ ? ನಮ್ಮ ಕಥೆಯೇ ಮುಗಿದಂತಾ ಗಿದೆ ! ಮಹಾರಾಜರು ಹೋಗಲೇಬೇಕಾಗಿದ್ದರೆ ಈ ದುರ್ಭಾಗ್ಯಳಾದ ದಾಸಿ ಯನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿ ಅವೇಲೆ ಯಥೇಷ್ಟವಾಗಿ ಹೋಗಬಹುದು. (ರಾಜನನ್ನು ಅಡ್ಡ ಕಟ್ಟುತ್ತಾಳೆ.)

ರಾಜಾ:—ದಮಯಂತಿ, ವಿಷಸರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡಬೇಡ. ಸುಮ್ಮನೆ ಹಾದೀ ಬಿಡು.

ದಮಯಂತಿ:—(ಕಣ್ಣೀರು ತಂದು ದುಃಖಿಸುತ್ತೆ) ಆರ್ಯಪುತ್ರರೆ ಬೇಡಿರಿ ! ಬೇಡಿರಿ !! ಈ ದುರಾಗ್ರಹವು ಸರಿಯಲ್ಲ ಕಂಡಿರಾ ? (ಎಂದು ರಾಜನ ಕಾಲು ಹಿಡಿಯುತ್ತಾಳೆ)

ರಾಜಾ:—ತೊತ್ತೇ ನಡೆಯತ್ತ ! (ಎಂದು ದಮಯಂತಿಯನ್ನು ಕಾಲಿನ ನೂಕಿ ಹೊರಟುಹೋಗುತ್ತಾನೆ.)

(ತೆರೆ)

ಮೂರನೆಯ ಅಂಕವು ಸಮಾಪ್ತವು

ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಂಕವು

ಮೊದಲನೆಯ ಪ್ರವೇಶವು

ಸ್ಥಳ:—ನಿಷಧವುರದ ಹೊರಗಿನ ಬಯಲು.

(ಈವರು ಸೈನ್ಯಾಧಿಕಾರಿಗಳು)

ಗಂಭೀರಸಿಂಹ:—ಐ! ಯಾರವರು ಇಷ್ಟು ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ?

ಶತ್ರುಜಿತ್‌ಸಿಂಹ:—ನಾನೊಬ್ಬ ನಗರವಾಸಿಯು. (ಗಂಭೀರಸಿಂಹನ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದು) ಗಂಭೀರಸಿಂಹನೇನು ? “ ಜಯ ನಲಮಹಾರಾಜ ” (ಎಂದು ಪ್ರಣಾಮ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ).

ಗಂಭೀರ:—“ ಜಯ ನಲಮಹಾರಾಜ ” (ಎಂದು ಪ್ರಣಾಮ ಮಾಡಿ) ಶತ್ರುಜಿತ್‌ಸಿಂಹ ? ಯಾವಾಗ ಬಂದಿ ? ನಲಮಹಾರಾಜರ ವರ್ತಮಾನವೇನು ? ಕ್ಷೇಮವಷ್ಟೇ ?

ಶತ್ರುಜಿತ್:—ಗಂಭೀರಸಿಂಹ, ಜೀವದಿಂದಿದ್ದು ಶ್ವಾಸವನ್ನು ಬಿಡುವದಕ್ಕೆ ಕ್ಷೇಮವೆಂದರೆ ಕ್ಷೇಮವು ! ಮಹೇಂದ್ರನಂತೆ ವೈಭವಶಾಲಿಗಳೂ, ಕಾರ್ತಿಕೇಯನಂತೆ ಸರಾಕ್ರಮಿಗಳೂ ಆಗಿರುವ ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ವೇಷಾಂತರವನ್ನು ತೊಟ್ಟು ದೇಶತ್ಯಾಗವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾಯಿತು ! ಮಮತೆ ದಯೆ ಮುಂತಾದ ಪ್ರೇಮಲವಾದ ಗುಣಗಳಿಗೆ ಆಧಾರಭೂತರಾದ ಮಹಾರಾಣಿಯವರಿಗೆ ಅಮಂಗಳವಾದ ಯೋಗಿನಿಯ ವೇಷವೇ ? ಅಥವಾನಾದ ನಾನೇ ಅವರನ್ನು ದೂರ ಶಾರ್ದೂಲಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟು ಬಂದೆನು. ಈ ರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆ ಜೀವನಭೂತರಾಗಿರುವ ಮಹಾರಾಜ ಮಹಾರಾಜ್ಞಿಯವರು ಹೊರಟು ಹೋದ ಬಳಿಕ ಶವದಂತೆ ಅಮಂಗಳವಾಗಿ ತೋರುವ ಈ ಹಾಳು ಊರಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಮನಸ್ಸಾಗದೆ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಈ ಅಶ್ವತ್ಥದ ಕಟ್ಟೆಯ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ಕೊಂಡಿದ್ದೆನು.

ಗಂಭೀರ:—ಶಿವ ! ಶಿವ !! ತ್ರಿಭುವನೈಕ ವೀರರಾದ ನಮ್ಮ ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ವೇಷಾಂತರವನ್ನು ತಾಳಿ ದೇಶತ್ಯಾಗವನ್ನು ಮಾಡುವಂಥ ಪ್ರಸಂಗವು

ಬಂದೊದಗಿತಲ್ಲೆ !!! ಶತ್ರುಜಿತ್, ಅಂಥ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ನೀನು ಮಹಾರಾಜರ ಬಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದು ಅವರ ಸೇವೆ ಮಾಡಿದಿ; ನೀನೇ ಧನ್ಯನು !

ಶತ್ರುಜಿತ್:— (ಆತ್ಮಸ್ವರದಿಂದ) ಗಂಭೀರಸಿಂಹ, ಅಂಥ ಧನ್ಯತೆಯು ಯಾರಾರಿಗೂ ಬೇಡ ಕಂಡಿಯಾ !! ನಲರಾಜ ದಮಯಂತೀ ದೇವಿಯರನ್ನು ಅಡವಿಗಿಡು ಮಾಡಿಬಂದ ಪಾಪಿಯು ನಾನು ! ನಾನು ಧನ್ಯನೆ ?

ಗಂಭೀರ:—ಉಪಾಯವಿಲ್ಲ ! (ಶತ್ರುಜಿತ್ತನ ಭುಜದ ಮೇಲೆ ಕೈಯಿಟ್ಟು) ಮಿತ್ರಾ, ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ಸರನು ಪ್ರಿಯನಾದ ಅಂಗರಕ್ಷಕನು ನೀನು ! ಅವರನ್ನು ನೀನು ಬಿಟ್ಟು ಬಂದದ್ದು ಹೇಗೆ ?

ಶತ್ರುಜಿತ್:—ಮಹಾರಾಜರ ಪಾದಗಳನ್ನು ಅಗಲಿರಲಾರೆನೆಂದು ನಾನೆಷ್ಟುಪರಿಯಾಗಿ ಅಲ್ಪರೆದು ಹೇಳಿಕೊಂಡರೂ ಅವರು ಕೇಳಲಿಲ್ಲ. ರಾಜ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ತನುಗೆ ವನವಾಸವನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿದೆಯೆಂದು ನನಗೆ ಹೇಳಿ “ ನೀನು ನಿನ್ನ ಸೇನಾಪತಿಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕು ” ಎಂದು ಮಹಾರಾಜರು ತಮ್ಮ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನಿಟ್ಟು ನಿಷ್ಕರವಾಗಿ ಆಜ್ಞಾ ಪಿಸಿದ್ದರಿಂದ ನಿರ್ವಾಹ ವಿಲ್ಲದೆ ಹತಾಶನಾಗಿ ನಾನು ಮರಳಿ ಬಂದೆನು.

ಗಂಭೀರ:—(ವ್ಯಸನದಿಂದ ಆಕಾಶದ ಕಡೆಗೆ ಮೋರೆ ಮಾಡಿ) ಹೇ ಸುಜನಪಾಲಕಾ ನಾರಾಯಣಾ ! ನೀನು ನಿನ್ನ ಅನಂತವಾದ ಬಾಹುಗಳಿಂದ ಪ್ರಜಾವತ್ಸಲರಾದ ನಮ್ಮ ಮಹಾರಾಜರನ್ನು ಕಾಪಾಡು ಕಂಡಿಯಾ ? (ಶತ್ರುಜಿತ್ತನ ಭುಜದ ಮೇಲೆ ಕೈ ಇಟ್ಟು) ಏನು ಮಾಡವದು ಶತ್ರುಜಿತ್‌ಸಿಂಹ ! ಸೇನಾಪತಿಗಳ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮೀರಲಾರದೆ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಹತವೀರ್ಯರಂತೆ ಈ ಅನರ್ಥಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ನೋಡಬೇಕಾಯಿತು !

ಶತ್ರುಜಿತ್:—ಅಹುದು ! ರಾಜಕಾರಣವನ್ನು ನೆನೆದು ಮಂತ್ರಿ ಮಂಡಳದವರು, ಒಂದು ವರ್ಷದ ವರೆಗೆ ಹೇಗಾದರೂ ಮಾಡಿ ಸುಮ್ಮನಿರತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ನಮ್ಮ ಸೇನಾಪತಿಗಳಿಗೆ ಸೂಚಿಸಿದರು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಪ್ರಳಯ ಕಾಲದ ರುದ್ರನಂತಿರುವ ನಮ್ಮ ಧೀರೇಂದ್ರಸಿಂಹರು ಮಹಾರಾಜರನ್ನು ಹಾಗೆ ಹೋಗಗೊಡುತ್ತಿದ್ದರೆ ? ಶ್ರೀಭುವನಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲೋಲಕಲ್ಲೋಲವಾಗಿ ಮಾಡಿ ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದರು !!

ಗಂಭೀರ:—ದೈವಗತಿಯ ದುರ್ವಿವಾಹವೇ ಮತ್ತಿನ್ನೇನು !

ಶತ್ರುಜಿತ್:—ದೈವವೆ ! ಮಹಾರಾಜರು ಯಾವ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ತಪ್ಪು ಮಾಡಿದ್ದರೆಂದು ನೀನು ನಿನ್ನ ಬಲೆಯನ್ನು ಅವರ ಮೇಲೆ ಒಗೆದಿ ? ಆಗಲಿ, ಒಂದು ವರ್ಷವು ಮುಗಿದ ಕ್ಷಣವೇ ನಿನ್ನಾಟವನ್ನು ನೋಡುವಂತೆ !!?

ಗಂಭೀರ:—ಒಂದು ವರ್ಷದ ವರೆಗಾದರೂ ಪ್ರಜರು ಪುಷ್ಕರನ ಅಳಿಕೆಯ ಹಾವಳಿಯನ್ನು ಹೇಗೆ ಸೈರಿಸುವರೋ ದೇವರೇ ಬಲ್ಲ ! ಮೊನ್ನಿನ ದಿನಸು ಅರಸನ ಪ್ರೀತ್ಯಾಸ್ಪದರಾದ ಕಳ್ಳರು ಲಕ್ಷ್ಮೀದತ್ತನ ಮನೆಯನ್ನು ಹಗಲುಕಾಡೇ ಸುಲಿದರು. ಪ್ರೇಮಚಂದ್ರನ ರೂಪವತಿಯಾದ ಮಗಳನ್ನು ನಿನ್ನೇ ರಾತ್ರಿ ಪುಷ್ಕರನು ತನ್ನ ವಿಲಾಸವಂದಿರಕ್ಕೆ ಎಳೆದೊಯ್ದನು ! ಕಣ್ಣು ಕೇಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು, ಇಂಥ ಅನರ್ಥಗಳನ್ನು ನೋಡಲಸವಲ್ಲ !!

ಶತ್ರುಜಿತ್:—ಏನೆಂದಿ ? ಇಂಥ ಅನರ್ಥಗಳನ್ನು ನೀನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ನೋಡಿ ಸುಮ್ಮನಿದ್ದಿಯಾ ? ಧಿಕ್ಕಾರ ! ಧಿಕ್ಕಾರವಿರಲಿ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ರೆಂಬವರಿಗೆ ! ಗಂಭೀರ, ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ತೊಟ್ಟವನಾದ ನೀನು ಹೆಂಗಸಿನಂತೆ ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ನೋಡಿ ನನಗೆ ಮೋರೆ ತೋರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದಿರಾವಿಯಾ ! ನಡೆ ! ಇಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಬೇಡ !! (ಗಂಭೀರನ ಕಡೆಗೆ ಬೆನ್ನುಮಾಡಿ ನಿಂತು) ಪುಷ್ಕರನನ್ನು ಆಗಲೇ ತುಂಡುತುಂಡಾಗಿ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಈ ನಗರದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ನಾದರೂ ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲವೆ ! ದಿನವಣಿಯಂತೆ ತೇಜಸ್ವಿಯಾದ ನಲಸಾರ್ವಭೌಮನೆ, ನೀನು ತೆರಳಿದ ಕೂಡಲೆ ಇಂಥ ಅನ್ಯಾಯದ ಅಂಧಕಾರವೆ ! ಹರಿ ! ಹರಿ !! ಹರಿ !!!

ಗಂಭೀರ:—ಶತ್ರುಜಿತ್‌ಸಿಂಹ, ನಾನು ಹೇಡಿಯಾಗಿ ನಡೆದಿದ್ದರೆ ಇಕೋ ಈಗಲೆ ನನ್ನ ತಲೆ ಕಡಿದುಹಾಕು ! (ಎಂದು ತಲೆಬಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾನೆ)

ಶತ್ರುಜಿತ್:—ಆಹಾ ! ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನೇ ಮಾಡಿರುವಿ !! (ಎಂದು ಅಪಹಾಸದಿಂದ ನಗುತ್ತಾನೆ).

ಗಂಭೀರ:—ನಾನೇನು ಮಾಡಬಹುದಾಗಿತ್ತು ಶತ್ರುಜಿತ್ ! ನಾವು ಎಲ್ಲರೂ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟ ವಚನಕ್ಕಾಗಿ ಹೆಂಗಸರಂತೆ ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ನೋಡಬೇಕಾಯಿತಷ್ಟೆ !? ವಚನವನ್ನು ಕೊಡುವಾಗಲೇ ನಮ್ಮ ನಾಲಿಗೆ

ನರಡನೆಯ ಪ್ರವೇಶವು

ಸ್ಥಳ:— (ಶಾರ್ಧೂಲಾರಣ್ಯ)

(ರಾಜನೂ ನಿದ್ರಾವಶಳಾದ ದಮಯಂತಿಯೂ)

ರಾಜಾ:—ಈ ಪತಿವ್ರತಾನುಣಿಗೆ ನಿದ್ರೆಹತ್ತಿದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಈ ಘೋರಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಿಂಹ ಶಾರ್ಧೂಲಾದಿ ಶ್ವಾಸದಗಳು ಭಯಂಕರವಾಗಿ ಗರ್ಜಿಸುತ್ತಿರಲು ಈ ಕೋಮಲಾಂಗಿಗೆ ಹೇಗೆ ನಿದ್ರೆ ಬಂದಿದ್ದಿತು !

ಧಾಟಿ:—‘ ಕಾಂತೆ ಘಾರ ತುಲಾ ಮಜ ಸಾರಿ. ’

ಹೀಗೆ ಹೀನದಶಾ-ವಶಳಾಗಿ ಮಲಗಿದಿಯಾ ಕಾಂತೆ !

ಭೋಗ-ವಿಲಾಸೋಚಿತಳೇ ಭೀಕರ-

ಮಾಗಿಹ ಕಾಂತಾರದಲಿ ಶಾಂತೆ || ಪಲ್ಲಾ ||

ಸೇಜದಿ ಪ್ರೇಮಾಲಾಸವನೆನ್ನೊಳ್

ಮಾಡುತೆ ಸೋಂಪಿಲಿ ಮಲಗುವ ನೀರೆ ||

ರಾಜತನಯ ನೀಂ ಧರಣೀತಲದೊಳ್

ಈ ಪರಿ ನಿದ್ರಾವಶಳಾಗುವರೆ || ೧ ||

ದುರ್ಮತಿಯಾದ ನಲನೆ, ಇದೆಲ್ಲ ನಿನ್ನ ದುಷ್ಟತೆಯ ಫಲವಲ್ಲವೆ ? (ಆಕಾಶದ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿ) ನನ್ನ ಪ್ರಜೆಗಳೂ ಅಷ್ಟಪ್ರಧಾನರೂ ನನ್ನ ಪಂಚಪ್ರಾಣಳಾದ ಈ ಪ್ರಿಯವಾದಿನಿಯೂ ಪರಿಪರಿಯಾಗಿ ಬೋಧಿಸಿದರೂ ನಾನೇನು ನನ್ನ ದುರ್ಮ್ಯಸನವನ್ನು ಬಿಡಲಿಲ್ಲ ! ಅದರ ಪರಿಣಾಮ ನೋಡಿರಿ ! ನನ್ನ ಪ್ರಜೆಗಳೆಲ್ಲ ಅಸಹ್ಯವಾದ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿರುವರು ; ನಿಷಧದೇಶದ ವೈಭವವೆಲ್ಲ ಹಾಳಾಗಿಹೋಯಿತು ; ಉಜ್ವಲವಾದ ನನ್ನ ಕೀರ್ತಿಯೆಲ್ಲ ಕಪ್ಪುಕಾಡಿಗೆಯಾಯಿತು ! ಇಲ್ಲಿ ನೋಡಿರಿ ! ನನ್ನ ಗೃಹಲಕ್ಷ್ಮಿ ಯಾದ ಈ ಸೀಮಂತಿನಿಯು ಯೋಗಿನಿಯ ಅಭದ್ರವಾದ ವೇಷವನ್ನು ತಳೆದು ಹೇಗೆ ದಾರಿದ್ರ್ಯದ ಮೂರ್ತಿಯಂತೆ ಮಲಗಿದ್ದಾಳೆ !! ಧಿಕ್ಕಾರವಿರಲಿ ನನ್ನ ಜನ್ಮಕ್ಕೆ !!! ಯಮರಾಜನು ಶೋಧಿಸಿ ತೆಗೆದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರದ ಶಿಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ಹತ್ತಿರಾದುದುಮನಾದ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಏಕಕಾಲಕ್ಕೆ ವಿಧಿಸಿದರೂ ಈ ಅವರ್ಥ ಗಳೆಲ್ಲ ತೊಳೆದುಹೋಗಬಲ್ಲವೆ !!

ಸತ್ಕರ್ಮನಿಷ್ಠನಾದ ನಾನು ಹೀಗೆ ಒಮ್ಮಿಂದೊಮ್ಮೆಲೆ ದುರ್ಮಾರ್ಗಿಯಾದರೂ ಹೇಗಾದೆನು ? ಕುಚೇಷ್ಟಿತನಾದ ಕಲಿಯೇ ಕಾರಣನಾಗಿರಬಹುದು

ದೇನು ? (ತೆರೆಯಲ್ಲಿ ಕಲಿಯು ಬೋಳನೆ ನಗುತ್ತಾನೆ) ಯಾರು ನಕ್ಕವರು !!!
 ಪಾಪಿಯಾದ ಕಲಿಯು ನನ್ನ ಬೆನ್ನು ಮೇಲೆಯೇ ಇರುವನೇನು ? ಬಾ !
 ದುಷ್ಟಾ, ನಿನ್ನ ಪಾಪಪ್ರವೃತ್ತಿ ನಾನು ಮಾಡಿಯೇ ತೀರುವೆನು ! ನಾನಿನ್ನು
 ಏಕಾಕಿಯಾಗಿ ವನವಾಸದಲ್ಲಿದ್ದು ಕಂದಮೂಲಗಳನ್ನು ತಿಂದು ಘೋರತರ
 ವಾದ ತಪಸ್ಸು ಮಾಡಿ ಮತ್ತೆ ಭಗವತ್ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವೆನು.
 ಅವೇಲೆ ಕಲಿಯೆ, ನೀನು ಕೆಳಗಿರುವೆಯೋ ಮೇಲಿರುವಿಯೋ ನೋಡು
 ತ್ತೇನೆ !!!

ಅಯಿತು. ಇದೇ ನಿಶ್ಚಯ ! ಈ ಕ್ಷಣದಿಂದಲೇ ನನ್ನ ತಪಸ್ಸಿಗೆ
 ಪ್ರಾರಂಭವಾಗತಕ್ಕದ್ದು. ಇನ್ನು ಹಂಬಲವೇಕೆ ? ನನ್ನ ಪ್ರಾಣಕ್ಕಿಂತಲೂ
 ಪ್ರಿಯಳಾಗಿರುವ ಈ ಸುಕುಮಾರಿಯನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡುವದು ಮೊದಲನೆಯ
 ಕೆಲಸ. ಮನಸ್ಸೇ, ನೀನು ಅಡ್ಡಾಗಿ ಬರಬೇಡ !! ನೋಡು ನಾನು ಇವಳನ್ನು
 ಬಿಟ್ಟು ನಡೆದನು ! (ದೂರ ಹೋಗಿ) ಈ ಸುಶಿಕ್ಷಿತಳು ಹೇಗಾದರೂ ಮಾಡಿ
 ಕುಂಡಿನಪುರಕ್ಕೆ ಹೋಗಬಲ್ಲಳು. ಇವಳ ಜಾಜ್ಜಲವಾದ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯದ
 ಪ್ರಭಾವವೇ ಇವಳನ್ನು ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ರಕ್ಷಿಸುವದು. ಹೇ ! ಲೋಕಧಾತ್ರಿ
 ಯಾದ ಭೂಮಾತೆಯೇ ! ಅಷ್ಟದಿಕ್ಪಾಲಕರೆ ! ನಿದ್ರಾವಶಳಾಗಿರುವ ಈ ಅಬಲೆ
 ಯನ್ನು ನೀವು ಕಾಪಾಡಿರಿ ಕಂಡಿರಾ....! (ಎಂದು ಹೊರಟುಹೋಗುತ್ತಾನೆ)

ದಮಯಂತಿ:— (ಕನಸಿನಲ್ಲಿ) ಪ್ರಾಣನಾಥರೆ ! ನಿಮ್ಮನ್ನು ಅಗಲಿ
 ನಾನು ಅರಗಳಿಗೆಯಾದರೂ ಇರೇನು. ನನ್ನ ತಂದೆಯ ಊರಿಗಂತೂ ನಾನು
 ಹೋಗುವವಳಲ್ಲ. ಆ ಮಾತೇ ನೀವು ತಗೆಯಬೇಡಿರಿ ! ಅವ್ಯಯ್ಯಾ ! ಅಲ್ಲಿ
 ನೋಡಿರಿ, ಎಂಥ ಘಟಿಸರ್ಪ ಕೂತಿದೆ !! ಆರ್ಯಪುತ್ರರೆ ತಡೆಯಿರಿ ! ಅತ್ತ
 ಹೋಗಬೇಡಿರಿ !! ಹಾಂ ! ಹಾಂ ! ನನ್ನ ಜೀವಿತೇಶ್ವರರೇ, ಮುಂದೆ ಹೋಗ
 ಬೇಡಿರಿ ! (ಎಂದು ಎಚ್ಚತ್ತು ಕಾತರಳಾಗಿ ಎದ್ದುಕೂಡುತ್ತಾಳೆ)

ಪ್ರಾಣಕಾಂತರಲ್ಲಿ !!! (ಅತ್ತಿತ್ತ ನೋಡಿ) ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣುವದಿಲ್ಲ. ಆರ್ಯ
 ಪುತ್ರರೆ ಎಲ್ಲಿರುವಿರಿ ? ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವೇ ಇಲ್ಲ ! ಅವ್ಯಯ್ಯಾ ! ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ
 ದ್ದಾರು ? ಪ್ರಿಯಾ ! ನನ್ನನ್ನು ಅಂಜಿಸಬೇಕೆಂದು ಅಡಗಿಕೊಂಡಿರುವಿರೇನು ?
 ಮೊದಲೇ ನಾನು ಭೀರುವು. ಈ ಕಟ್ಟಡವಿಯಲ್ಲಿ ರಾತ್ರಿಯ ಕಾಲಕ್ಕೆ ನೀವು
 ಹೀಗೆ ವಿನೋದ ಮಾಡುವಿರಾ ? (ಕಿವಿಗೊಟ್ಟು ಕೇಳಿ) ಸುಳುವೇ ಇಲ್ಲ !

ಆರ್ಯಪುತ್ರರೆ ! ಆರ್ಯಪುತ್ರರೆ !! (ಧಕ್ಕನೆ ಎದೆಬಡುಕೊಂಡು) ಅನ್ನಾ ! ನಾನಿನ್ನು ಹೇಗೆ ಮಾಡಲಿ !! ಈ ದಟ್ಟಡವಿಯೆಲಿ ನಾಯಿನರಿಗಳು ಕೂಡ ಅಡ್ಡಾಡಲಾರವು. ಮೇಲೆ ಇಂಥ ಕಗ್ಗತ್ತಲೆ ! ಪ್ರಾಣನಾಥರು ಬೇಕೆಂದು ನನ್ನನ್ನು ತೊಲಗಿ ಹೋದರೇನು ?

ಧಾಟಿ:—‘ ಇನ್ನೇನು ಗತಿಯು ಬಾಲೆ, ಗಾಯನ ಲೋಲೆ ! ’

ಎನ್ನಾ ತ್ಯಜಿಸಿ ಪೋದಿಯಾ ! ಕಾನನದೊಳು । ಎನ್ನಾ... || ಪ ||

ಪರಿವಾರದೊಂದಿಗೆ ನಾನರಮನೆಯೊಳು ।

ಇರುವಾಗ ನೀನುಪ-ಚರಿಸಿದ ಪತಿರಾಯಾ || ೧ ||

ವಲ್ಲಿಯು ತರುವರ-ನಾಶ್ರಯಿಸಿರುವಂತೆ ।

ನಲ್ಲಾ ನಿನ್ನನು ನಾನು ನಂಬಿ ನಿದ್ರೆಯೊಳಿರೆ || ೨ ||

ಪರಿಚಾರಕರ ಪಾಲುಗಾರಿಕೆಯಿಲ್ಲದೆ ನಾನೋರ್ವಳೇ ಪತಿದೇವರ ಸೇವೆ ಯನ್ನು ಮಾಡತಕ್ಕವಳೆಂದು ನಂಬಿ ನಾನು ಈ ವನವಾಸವನ್ನೇ ಹಾರೈಸಿದೆ ನಲ್ಲವೆ ? ಪ್ರಿಯಾ! ನನ್ನಿಂದೇನು ತಪ್ಪಾಯಿತೆಂದು ನೀವು ನನ್ನನ್ನು ಹೀಗೆ ಬಿಟ್ಟುಹೋದಿರಿ ? ಪಾಪಿಣಿ ದಮಯಂತೀ, ನಿನಗೆಲ್ಲಿಯ ಕಾಳನಿದ್ರೆ ಪ್ರಾಪ್ತ ವಾಯಿತು ! ನಾನು ಜಾಗರೂಕಳಾಗಿದ್ದರೆ ನನ್ನ ಪ್ರಾಣಪದಕವನ್ನು ಹೀಗೆ ಎದಿಗೂ ಕಳಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ !

ಅಯ್ಯೋ ! ನಾನಿನ್ನೇನು ಗತಿ ಮಾಡಲಿ ! ಆಗಲೆ ನನಗಿಂಥಾ ಕೆಟ್ಟ ಕನಸು ಬಿದ್ದಿತ್ತು !! ಕುಕಲ್ಪನೆಗಳೇ, ನೀವು ನಿಮ್ಮ ಘೋರತರವಾದ ಸ್ವರೂಪ ವನ್ನು ನನಗೆ ಸರ್ವಥಾ ತೋರಿಸಬೇಡಿರಿ ! ಭಗವಂತನಾದ ನಾರಾಯಣನು ನನ್ನ ಮಾಂಗಲ್ಯವನ್ನು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ರಕ್ಷಿಸುವನೆಂದು ನಾನು ನಂಬಿದ್ದೇನೆ.

ಧಾಟಿ:—‘ ಗತಿಯೇನು ಮುದಕೆ. ’

ಕರುಣಾಂಬುಧಿ ರಮಾ-ವರ ನಾನು ಕೋರುವೆ ||

ಚಿರಕಾಲ ಕಾಂತನು ಧರೆಯೊಳು ಬಾಳಲಿ || ಪಲ್ಲಾ ||

ಪತಿ ನಾನು ನೇಮದಿ ಪತಿಸೇವೆ ಮಾಡಿದ ||

ನುತ ಪುಣ್ಯ ರಾಶಿಯ ಹಿತದಿಂದೆ ಕಾಯ್ದಿಹೆ || ೧ ||

ಹರಿ ನಾನದೆಲ್ಲಮಂ ಸುರಿವಶ್ಚು ಜಾಲದಿ ||

ಎರೆದೀವೆ ಧಾರೆಯ ಧೂರೆ ನಿನ್ನ ಪಾದಕೆ || ೨ ||

(ತೆರೆ)

ಮೂರನೆಯ ಪ್ರವೇಶವು

ಸ್ಥಳ:—ಶಾರ್ಙ್ಗಲಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಪುಲಿಂದನ ಗುಡಿಸಲವು

(ಪುಲಿಂದನೂ ಅವನ ಹೆಂಡತಿಯೂ)

ಪುಲಿಂದ:—ಎಲೇ, ಈ ಸರಿರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಗುಡಿಸಿಲದ ಮುಂದೆ ಹಾಡುತ್ತಿರುವವರು ಯಾರು ನೋಡು !

ಹೆಂಡತಿ:— ನೀನು ಹೋಗಿ ನೋಡಬಾರದೆ ಗಂಡಸಾದವನು ! ಕತ್ತಲೆಯ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಇಂಥಾ ಅಡವಿಗೆ ಮನುಷ್ಯನು ಬರುವದುಂಟೆ ? ಕೇಳಿದರೆ ಹೆಣ್ಣುಸ್ವರ ! ಜಕ್ಕಿಣಿ-ಗಿಕ್ಕಿಣಿ ಇದ್ದಾಳು. ನಾನೊಲ್ಲೆ

ಪುಲಿಂದ:—ಜಕ್ಕಿಣಿಯನ್ನು ನಿಮ್ಮಪ್ಪನಾದರೂ ನೋಡಿದ್ದಾನೇನು ? ದಾರಿಕಾರತಿ ಇರಬಹುದು. ನೋಡು ! ಏನು ಸಾಯುವದಿಲ್ಲ.

ಹೆಂಡತಿ:—ನಾನು ಸತ್ತರೆ ಎರಡೂ ಕೈಲೆ ಉಣ್ಣುವಿ !! ಬುಗಿಸೊಪ್ಪು ಸೇದಿ ತನನನನ ಹಾಡಿದ ಹಾಗಲ್ಲ, ಹೋಗಿ ನೋಡಬಾರದೆ ?

ಪುಲಿಂದ:—ನಿನ್ನಂಥ ಎಟ್ಟೆ ಹೆಗಸನ್ನು ನಾನು ನೋಡಲೇ ಇಲ್ಲ ! (ಎದ್ದು ಬಾಗಿಲ ತೆರೆದು ದಮಯಂತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ) ಅ ಲ ಲ ಲ !!! ಯಾರಿವಳು ? ನೋಡಿದರೆ ಕಣ್ಣೇ ಕುಕ್ಕುತ್ತವೆ.

ಲಾವಣೀ : ಧಾಟಿ:—‘ ಮಾತು ಕೇಳು ಕಾಂತೀ. ’

ಯಾರೊ ಇವಳು ರಂಬೀ, ಇಂಥಾ ಚಿತ್ರದಾಗಿನ ಗೊಂಬೀ ||
ದೇವಲೋಕದ ರಂಬೀ, ನೋಡಿದೆ ನಾನು ಕಣ್ಣು ತುಂಬೀ || ಪ ||
ಮುಗಿಲ ಮೇಲೆ ಸುಳಿದೂ, ಭೂಮಿಗೆ ಬಂದಳೀಕಿ ಇಳಿದೂ ||
ಜಗ್ಗಜಗ್ಗ ನೇ ಹೊಳಿದೂ, ಚಂದ್ರನ ಬೆಳಕು ತಾನು ಹಳಿದೂ ||
(ಸಾಗು) ಕಡಕ್ ಮಾಡಿ ಕೋಲ್ಮಿಂಚು ಹೊಡೆದು ಕಂಡಂತೆ,

ಚಿಕ್ಕ ಬಿದ್ದಂತೆ ||

ಬಿಡದೆ ಚಂದರ ಜೋತಿ ತಂದು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಹಿಡಿದಂತೆ,

ವಜ್ರ ಹೊಳೆದಂತೆ ||

ಮಾನೀನಿ ಕಾಮಿನಿ ಬಂದವಳೂ ಯಾರಿವಳೂ ||

ಬಣ್ಣ ನೋಡಿ ನಿಂಬೀ ಹಣ್ಣಿಗೆ ಬಂತು ಚಿಂತಿ ತುಂಬೀ ||

ದೇವಲೋಕದ ರಂಬೀ, ನೋಡಿದೆ ನಾನು ಕಣ್ಣು ತುಂಬೀ ||೧||

ಇಂಥಾಂಟಚಲುನೆ ! ಮೇಲೆ ಹರೆಯದಾಕೆ !! ಸೋಗು ನೋಡಿದ್ದಾ
ಜೋಗತೀದು !!! ಸೂಳೆ ಮುಸ್ಸಾಗಿ ಜೋಗತಿ ಆಗುತ್ತಾಳೆಂದು ಹಿರಿಕಿರಿ
ಯರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಈಕೆ ಜೋಗತಿ ಯಾಕೆ ಆಗಿದ್ದಾಳು!!! (ಅಡ್ಡಾಡುತ್ತಾನೆ)

ದನುಯಂತಿ:—(ತನ್ನಷ್ಟಕ್ಕೆ) ಈ ಮನುಷ್ಯನು ಡಪ್ಪು ಬಾರಿಸುತ್ತ
ಹಾಡುತ್ತಿರುವ ಸಪ್ಪಳ ಕೇಳಿ ನನ್ನ ಪ್ರಾಣನಾಥರು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿರಬಹುದೆಂಬ
ಆಶೆಯಿಂದ ನಾನಿಲ್ಲಿಗೆ ಧಾವಿಸಿ ಬಂದೆನು. (ಪುಲಿಂದನನ್ನು ಕಂಡು ಬೆದರಿ ಹಿಂದಕ್ಕೆ
ಸರಿದು) ಈ ವಿಚಿತ್ರ ವೇಷಧಾರಿಯಾದ ಪುಲಿಂದನಿಂದ ನನಗೆ ಬಾಧೆಯಾಗ
ಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವಷ್ಟೆ ?

ಪುಲಿಂದ:—ಜೋಗತೆಮ್ಮಾ ಅಂಜಬೇಡ ! ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂದಿ ನೀನು ?
ಇಷ್ಟು ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ನೀನು ಹೇಗೆ ಬಂದೆಮ್ಮಾ ?

ದನುಯಂತಿ:—(ಕಿಂಚಿತ್ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ತಾಳಿ) ಅಪ್ಪಾ, ನಾನೂ
ನನ್ನ ಪತಿಯೂ ಕೂಡಿ ಯಾತ್ರೆಗೆ ಹೊರಟಿದ್ದೆವು. ಇದೇ ಸಾಯಂಕಾಲಕ್ಕೆ
ಆ ಹಳ್ಳದ ದಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ಇಳುಕೊಂಡೆವು. ಪತಿಯು ಹಣ್ಣುಹಂಪಲ
ತರುವದಕ್ಕಾಗಿ ಹೋದವರು ಹಾದಿ ತಪ್ಪಿದರೋ ಏನೋ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ.
ಅವರು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿರುವರೆಂದು ನಂಬಿ ನಾನಿಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದೆನು.

ಹೆಂಡತಿ:—ಅಯ್ಯೋ ಪಾಪವೆ ! ನಿನ್ನ ಗಂಡನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿಲ್ಲಮ್ಮಾ.

ದನುಯಂತಿ:— ದೈವವೇ, ಹೇಗೆ ಮಾಡಲಿ ? (ಎಂದು ದುಃಖಿಸಿ
ಅಳುತ್ತಾಳೆ.)

ಪುಲಿಂದ:—ಅಮ್ಮಾ, ದುಃಖಿಸಬೇಡ. ಈ ರಾತ್ರಿ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇರು.
ನಾಳೆ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ನಾನು ನಿನ್ನ ಗಂಡನನ್ನು ಹುಡುಕಿ ತಂದುಕೊಡುತ್ತೇನೆ,
ಚಿಂತೆ ಮಾಡಬೇಡ !

ಹೆಂಡತಿ:— ಜೋಗತೆಮ್ಮಾ, ಒಳಗೆ ಬಾ ನಮ್ಮವ್ವಾ ! ಚಳಿಯಲ್ಲಿ
ಕಟಕಟ ನಡುಗುತ್ತಿರುವಿ. ಅಂಜಬೇಡ. ಈ ನನ್ನ ಗಂಡ ಉತ್ತಮನು.

ಪುಲಿಂದ:—ಈ ನನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯು ಕಣ್ಣಿಗೆ ರಕ್ತಸಿಯಂತೆ ಕಂಡರೂ
ಇವಳ ಮನಸ್ಸು ಬಲು ಒಳ್ಳೆಯದು !!

ದಮಯಂತಿ:—ದೇವರು ನಿಮಗೆ ಕಲ್ಯಾಣ ಮಾಡಲಿ !

(ಮೂವರೂ ಗುಡಿಸಿಲಿನಲ್ಲಿ ಶ್ರು ವೇರ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.)

ಹೆಂಡತಿ:—ಜೋಗತೆನ್ನಾ, ಈ ಹುಲಿಚರ್ಮ ಹಾಸಿಕೋ, ಈ ಗೊಂಗಡೀ ಹೊದ್ದು ಕೋ !

ಪುಲಿಂದ:—ಜೋಗತೆನ್ನಾ, ನೀನಿಷ್ಟು ಚೆಲುವೆಯೂ ಚಿಕ್ಕವಳೂ ಆಗಿದ್ದು ಒಬ್ಬ ಅರಸಗಿರಸನ ಹೆಂಡತಿ ಆಗಬಾರದೆ ! ಇದರಲ್ಲಿ ಏನು ಬಳು ಕೊಳ್ಳುತ್ತೀ ?

ದಮಯಂತಿ:—(ಉಸುರ್ಗರೆದು) ಅಪ್ಪಾ, ಅರಸನ ಹೆಂಡತಿಗಾದರೂ ಸ್ಥಿರವಾದ ಸೌಖ್ಯವಿರುವದು ನಿಜವಾದ ಮಾತಲ್ಲ !

ಹೆಂಡತಿ:—ಹೌದು ನಮ್ಮವ್ವಾ ! ನಮ್ಮ ನಳರಾಯನಂಥ ಮಾರಾಯನೇ ಅರಸೋತಿಗೆ ಕಳಕೊಂಡು ಅಡವಿಪಾಲಾದನಂತೆ ! ಉಳಿದವರ ಪಾಡೇನು ? ಅವ್ವಾ ! ಎಂಥ ಅರಸನೆಟ್ಟನ ನಮ್ಮ ನಳರಾಯಾ ! ಅರಸಿ ನೋಡು, ಗೌರವ್ವ ಬೇರೆ ಅಲ್ಲಾ ; ಆಕಿ ಬೇರೆ ಅಲ್ಲಾ !! ಬೆತ್ತದ ಹಾಂಗೆ ಬಳುಕುವ ನಮ್ಮ ತಾಯಿ ವನವಾಸದಲ್ಲಿ ಹ್ಯಾಂಗೆ ಇದ್ದಾಳು ದೇವರೆ !!! (ಎಂದು ಕಣ್ಣೊರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ).

ಪುಲಿಂದ:—ಅರಸ ಅನಬೇಕು ನಮ್ಮ ನಳರಾಯನೊಬ್ಬನೇ ಅರಸು. ಕಾಳಗಾ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೂ ಹಾಂಗೆ ! ಬ್ಯಾಟಿಗೂ ಹಾಂಗೆ ! ಕುಸ್ತಿಗೂ ಹಾಂಗೆ ! ದೇವರೇ ಆತ ! ಮತ್ತೆ ಕೈ ಎಂಥಾ ದೊಡ್ಡದು !!! ಹುಲಿಬ್ಯಾಟೀ ಮಾಡಿ ಕೊಂಡು ಬಂದ ಹುಡುಗರಿಗೆ ಬಂಗಾರದ ರಟ್ಟೆಬಳೆ ಕೊಟ್ಟನೇ ! (ಎಂದು ತೋಳೇರಿಸಿ ತನ್ನ ರಟ್ಟೆಬಳೆ ತೋರಿಸುತ್ತಾನೆ)

ಹೆಂಡತಿ:—ಬಡಬಗ್ಗರ ಮೇಲಂತೂ ಗಂಡಹೆಂಡರು ಬಲು ಜೀವ !

ಪುಲಿಂದ:—ನಮ್ಮ ದೈವ ಕಡಿಮೆ ! ಅವರೇನು ಮಾಡ್ತಾರು ?

ದಮಯಂತಿ:—(ತನ್ನಪ್ಪಕ್ಕೆ) ಇಂಥ ವನಚರರೇ ಇಷ್ಟು ಹೆಳಹಳಿಸುತ್ತಿರಲು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಆ ಮಹಾರಾಯನ ಹೆಂಡತಿಯಾದ ನನಗೆಷ್ಟು ವ್ಯಸನವಾಗಬೇಡ ? ಭಕ್ತಜನವತ್ಸಲಾ ಜಗದೀಶಾ,

ಧಾಟಿ:—‘ ಈಶ ಚಿಂತಾ ನಿವಾರಿಲ ಸಾರಿ. ’

ನೀನೆ ಸರ್ವೇಶನೆ ಕಾಯಬೇಕೈ ।

ಕಾನನದಿ ಕಾಂತನಂ ; ಕೋರಿಕೆಯನಾಲಿಸೈ ॥ ಪಲ್ಲಾ ॥

ಹಿಂದೆ ಪ್ರಹ್ಲಾದನಂ ನೀನೆ ಕಾಯ್ತು ॥

ಬಂದೆ ಕರಿರಾಜನಾ ಮೊರೆಯ ಕೇಳಿ ॥

ಇಂದಿರಾನಾಥನೆ ನಾವು ಕೂಡಾ ॥

ಹೊಂದಿದವರೈ ಪ್ರಭೋ ನಿನ್ನ ಪದ ಸೇವೆಯಾ ॥ ೧ ॥

(ತೆರೆ)

ನಾಲ್ಕನೆಯ ಪ್ರವೇಶವು

ಸ್ಥಳ:—ಅರಣ್ಯ. (ರಾಜನೂ ನಾರದರೂ)

ಧಾಟಿ:—‘ ಆಜನಂದಲಾಲ ’

ಅಥವಾ

‘ ಹೋಯ ಸುಸಾರ ತರುಮುಗ್ಧ ಕೋರಕ ಭುವನಿ ’

ರಾಜಾ:—

ಪ್ರೇಮಮಯಳಾದ ಮನವೋಹನಾಂಗಿಯನು ನಾಂ ।

ತಾಮಸನು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿದೆ ಕಾನನಾಂತರದಿ ॥ ಪಲ್ಲಾ ॥

ಭೀರು ನೀಂ ರಜನಿಯಲಿ ದಾರಿಗಾಣದೆ ಮರುಗಿ ।

ದೂರಿ ಬಾಯಾರಿದೇಂ ದುರುಳ ನಾಂ ಜೀವಿಸಲು ॥ ೧ ॥

ಹಾ ! ಸ್ತ್ರೀಯೆ, ಪತಿಸೇವಾಪರಾಯಣೆ, ದಮಯಂತೀ, ಕೃತಜ್ಞನೂ ವಿಶ್ವಾಸಘಾತಕನೂ ಕರ್ತವ್ಯಪರಾಙ್ಮುಖನೂ ಆದ ಈ ನಳನನ್ನು ನಂಬಿ ನೀನು ನಿಶ್ಚಿಂತಳಾಗಿ ಮಲಗಿಕೊಂಡು ನಿದ್ದೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲವೆ! ದಾರತ್ಯಾಗಿ ಯಾದ ನಾನು ಮಹಾಪಾತಕಿಯೇ ! ಮಂಗಳೆ, ಪತಿಯ ಗತಿಯೇನಾಯಿತೋ ಎಂದು ನೀನು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿರುವಿಯೇ ಹೊರತಾಗಿ ನಾನು ಮಾಡಿದ ಮಂಚನೆಯ ಕಲ್ಪನೆಯು ಕೂಡ ನಿನ್ನ ನಿರ್ಮಲವಾದ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ! ಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನನ್ನನ್ನು ವರಿಸಿದ ಪ್ರಾಣಪ್ರಿಯೆ, ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನಗಲಿ ಜೀವಿಸಬಹುದೆ ! ದೇವಿ, ಕ್ಷಮಿಸು ! ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಅರಿಸುತ್ತೆ ಬಂದು ನಿರಂತರವಾಗಿ ನಿನ್ನ ಪಾದಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವೆನು ! (ಅಡ್ಡಾಡಿ ವಿಚಾರಿಸಿ) ಹಾಂ ! ಮತ್ತೆ ಮೋಹ ಬಂದಿತು ನೋಡಿರಿ ! ನಾನು ತಪಸ್ಸು ಮಾಡತಕ್ಕವನಲ್ಲೆ ? (ಮತ್ತೆ ಅಡ್ಡಾಡಿ)

ಮನೋನಿಗ್ರಹವೆಂದರೆ ಅದೇನು ಹಾದಿಯ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಿರುವ ವಸ್ತುವೆ ? ನಾವು ಕ್ಷತ್ರಿಯರು, ಈ ದೇಹವನ್ನು ತ್ರಣಕ್ಕೂ ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಿ ಇದನ್ನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ರಣದೇವತೆಗೆ ಬಲಿಯಾಗಿ ಕೊಡುತ್ತೇವೆ. ಆದರೆ ಇದೇ ದೇಹ ದಲ್ಲಿದ್ದ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ನಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರವು ತಿಲಮಾತ್ರವೂ ಇರಬಾರದೆ ? ಮನೋನಿಗ್ರಹದ ಶಕ್ತಿಗಾಗಿಯೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ನಮಗಿಂತಲೂ ಶ್ರೇಷ್ಠರಾದರು. ತಪಸ್ಸಿನಿಂದಲೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಸಂಯಮಿಗಳಾದರಷ್ಟೆ ! ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ನನಗಾದರೂ ಆ ಶಕ್ತಿಯು ಬರಲಾರದೇನು ?

ಓಹೋ ! ಏನೋ ನನ್ನ ಕಾಲಿಗೆ ಕಚ್ಚಿತು !! (ನೀರೈಸಿ) ಹಾವೇ
ನೋಡಿರಿ ! ಕ್ರೋಧಾವಿಷ್ಟಳಾದ ವೃತ್ತ್ಯದೇವತೆಯ ಹೆಣಿಲಿನಂತೆ ಭಯಂಕರ
ವಾಗಿ ಕಾಣುವ ಕೃಷ್ಣಸರ್ಪವು ನನ್ನನ್ನು ಕಚ್ಚಿ ಓಡಿಹೋಗುತ್ತಲಿದೆ !
ನಲರಾಜಾ, ನಿನ್ನ ಕೀರ್ತಿಗೆ ತಗಲಿದ ಕಲಂಕವನ್ನು ತೊಳೆಯದೆ ಮುಂದಿನವರ
ಮಾನಭಂಗಕ್ಕಾಗಿ ಅದನ್ನು ಹಾಗೆಯೇ ಬಿಟ್ಟು ನಡೆದಿಯಲ್ಲವೆ ? ಉಪಾಯ
ವಿಲ್ಲ !! (ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ)

ಇನ್ನೇನಿದೆ ?! ಮೈತುಂಬ ವಿಷವು ಭೇದಿಸಲಾರಂಭಿಸಿತು. ಕ್ಷಣ
ಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಬಲವು ಶಿಥಿಲವಾಗುತ್ತ ಬಂದಿತು. ವಿಶ್ವಸ್ಥಿ ತಿಲಯಕರ್ತಾ ಭಗವಂತಾ,
ಈ ನರಾಧಮನು ಮಾಡಿದ ತಪ್ಪುಗಳನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಿ ಇವನನ್ನು ನಿನ್ನ
ಸಾನ್ನಿಧ್ಯಕ್ಕೆ ಕರೆದುಕೋ. (ಎಂದು ನಿಶ್ಚೇತನನಾಗಿ ಒರಗುತ್ತಾನೆ.)

(ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ನಾರದರು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾರೆ)

ಧಾಟಿ:—‘ ಮಾಯಿ ಸರಸತಿ ಶಾರದಾ ’

ನಾರದ:—

ಎಂತು ಪೊಗಳಲಿ ಮಾಧವಾ !
ಚಿಂತಾಹೀನನಾದೆಂತೋ, ಲೋಕಹಿತವಾ ||
ಚಿಂತಿಸುವಿಯೈ ನೀನಾವಗಂ ದೇವಾ || ಪಲ್ಲಾ ||
ದೇವಾಧಿದೇವಾ, ನೀಂ ಭಕುತರ ಮೊರೆಯ |
ಕಿವಿ ಕೇಳುತೆ ಬರುವಿ ಪ್ರಭೋ ||
ಶ್ರೀವಿಲಾಸಗಳನು ನೂಕಿ ದಯಾಸಿಂಧು || ೧ ||

ಕರ್ಕೋಟಕನು ನಲರಾಜನನ್ನು ಕಚ್ಚಿ ಓಡಿಹೋಗುತ್ತಿದ್ದನು.
ನಾನೇ ಆ ನಾಗರಾಜನನ್ನು ಕರೆದು ನಿನ್ನ ವಿಷವನ್ನು ನೀನು ಮರಳಿ ತೆಗೆ
ದುಕೋ ಎಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದೆನು. ನಾನು ಈ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಬಂದೆಂತೇ
ಒಳಿತಾಯಿತು ! ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಕೆಲಸವು ಕೆಟ್ಟೇಹೋಗುತ್ತಿತ್ತು !! ಇನ್ನೇನು
ನಲರಾಜನ ಜೀವಕ್ಕೆ ಭಯವಿಲ್ಲ. (ರಾಜನ ಸಮಾಪಕ್ಕೆ ಬಂದು ಅವನ ಮೇಲೆ
ಕೈಯಿಟ್ಟು) ನಲರಾಜ, ಎಳು ! ಎಳು !!

ರಾಜಾ:—(ಕಣ್ಣು ತೆರೆದು ನೋಡಿ) ಓಹೋ ! ಏನು ಪುಣ್ಯವಿದು !
ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ನಾರದ ಮುನಿಶ್ವರರನ್ನೇ ಕಂಡೆನಲ್ಲ ! ಭಗವನ್, ಇಲ್ಲಿಂದಲೇ

ವಂದಿಸುತ್ತೇನೆ; ಹ್ವಮಿಸಬೇಕು. ಎದ್ದುಬಂದು ತಮ್ಮ ಪಾದಸ್ಪರ್ಶದ ಲಾಭ ವನ್ನು ಹೊಂದುವಂಥ ಭಾಗ್ಯವು ನನ್ನದಿಲ್ಲ. ಸರ್ಪದಂಶದಿಂದ ನಾನು ನಿಶ್ಚೇಷ್ಟಿತನಾಗಿರುತ್ತೇನೆ. ಪೂರ್ವಜನ್ಮದ ಸುಕೃತದಿಂದಲೇ ಮರಣ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನಾನು ಪರಮಪವಿತ್ರವಾದ ತಮ್ಮ ಪಾದಾರವಿಂದವನ್ನು ಕಂಡೆನು. ಪಾದ ಸ್ಪರ್ಶವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ನನಗಿನ್ನು ಮೋಕ್ಷವಾಗಲೆಂದು ಮುನೀಶ್ವರರು ಆಶೀರ್ವದಿಸಬೇಕು !

ನಾರದ:—(ತನ್ನಷ್ಟಕ್ಕೆ) ಈ ಮಹಾತ್ಮನ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ದಿರಾ ! ಇಂಥ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಐಹಿಕವಾದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ತಿಲಮಾತ್ರ ವಾದರೂ ಲೆಕ್ಕಿಸದಿರುವ ಈ ಉದಾರಚರಿತನು ರಾಜರ್ಷಿಯೇ ಅಲ್ಲವೆ ? ಮತ್ತೊಬ್ಬನಾಗಿದ್ದರೆ ? ನನ್ನನ್ನು ಕಂಡು ಬದುಕಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಡಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಈ ಧೀರನು ಮೋಕ್ಷವನ್ನೇ ಕೇಳಿಕೊಂಡನಷ್ಟೆ ! ಸಾಧು ! ನಲರಾಜಾ, ಸಾಧು ! ನೀನೇ ಧನ್ಯನು ! (ರಾಜನನ್ನು ಕುರಿತು) ರಾಜಾ ! ಏಳು, ಏಳು ! ನನ್ನ ಆಜ್ಞೆಯ ಮೇರಿಗೆ ನಾಗರಾಜನು ತನ್ನ ವಿಷವನ್ನು ಮರಳಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ನಿನಗಿನ್ನು ಮರಣದ ಭೀತಿಯಿಲ್ಲ. ಮೋಕ್ಷದ ಮಾತು ಈಗೇಕೆ ? ಅದು ನಿನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಹೋಗಿಲ್ಲ.

ರಾಜಾ:— (ಎದ್ದು ನಾರದರ ಕಾಲಿಗೆ) ಕೃಪಾನ್ವಿತರಾಗಿ, ಈ ದಾಸನ ಮೇಲೆ ತಮ್ಮ ಉಪಕಾರವು ಬಹಳವಾಯಿತು. ಖಳನಾದ ಕಲಿಯು ನನ್ನನ್ನು ಬಹುಪರಿಯಾಗಿ ಭಲಿಸಿದನು. ನಾನಿನ್ನು ಉಗ್ರವಾದ ತಪಶ್ಚರ್ಯೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಆ ದುರಾತ್ಮನನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಬೇಕೆಂಬ ಸಂಕಲ್ಪವನ್ನು ತೊಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ. ನನ್ನ ಸಂಕಲ್ಪವು ಕೊನೆಗಾಣುವಂತೆ ತಾಪಸೋತ್ತಮರು ನನಗೆ ಮಾರ್ಗ ವನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಡಬೇಕು !

ನಾರದ:—ನಲರಾಜ, ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಅಪರಿಮಿತವಾದ ಪುಣ್ಯಸಂಚಯವಿರುವದ. ಉಗ್ರವಾದ ತಪಶ್ಚರ್ಯೆಯನ್ನು ಮಾಡುವ ಕಾರಣವೇ ನಿನಗಿಲ್ಲ. ನೀನಿನ್ನು ಆಯೋಧ್ಯೆಗೆ ಹೋಗಿ ಋತುಪರ್ಣನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ವರ್ಷದ ವರೆಗೆ ಅಜ್ಞಾತವಾಸವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರಾಯಿತು ! ಕರ್ಕೋಟಕನ ವಿಷದ ಅಂಶವು ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಉಳಿದಿರುವುದರಿಂದ ಬೇಗನೆ ನಿನ್ನ ಮೈಬಣ್ಣ ಕಪ್ಪಾಗುವದು. ಆಮೇಲೆ ಸಹಸಾ ನಿನ್ನ ಗುರುತು ಯಾರಿಗೂ ಸಿಕ್ಕದು. ಕಲಿ

ಯನ್ನು ದಂಡಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯು ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಬರುವಂತೆ ನಾನು ನಿನಗೊಂದು ಸುಲಭವಾದ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಜಪಿಸಬೇಕೆನ್ನುವೆನು ? ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಇದೇ ಮಂತ್ರವನ್ನು ನಾನು ಧ್ರುವರಾಜನಿಗೆ ಹೇಳಿದ್ದೆನು. (ರಾಜನ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರೋಪದೇಶವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.)

ಇಕೋ ಈ ಉತ್ತರೀಯವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊ! ಇದನ್ನು ನೀನು ವೈಮೇಲಿ ಹಾಕಿಕೊಂಡಾಕ್ಷಣವೇ ನಿನ್ನ ಕಪ್ಪು ಬಣ್ಣವೆಲ್ಲ ಹೊರಟುಹೋಗುವದು. (ಕೊಡುತ್ತಾನೆ)

ರಾಜಾ:—ಮುನೀಂದ್ರರಿಂದ ಅನುಗ್ರಹಿತನಾದೆನು. (ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಾನೆ.)

ನಾರದ:—ರಾಜಾ ನಿನಗೆ ಉತ್ತರೋತ್ತರವಾಗಲಿ ! (ನಾರಾಯಣನೆನಲು ಮೋಕ್ಷವೈ ಇತ್ಯಾದಿ ಹಾಡುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ.)

(ತೆರೆ)

ಏದನೆಯ ಪ್ರವೇಶವು

ಸ್ಥಳ:—ಚೇದಿರಾಜನ ಅರಮನೆ.

(ರಾಜಮಾತಾ, ಸುನಂದಾ, ಜೋಗಿನಿ, ದಾಸಿ.)

ರಾಜಮಾತೆ:—ಅಹಹಾ, ಬೀದಿಯಲ್ಲಿ ಯಾರೋ ಬಹು ಮಂಜುಲವಾಗಿ ಹಾಡುತ್ತಾರೆ. ಕೇಳಿದಿಯಾ ಸುನಂದೆ ?

ಸುನಂದಾ:—ಅಹುದು ! ಏನು ಸ್ವರವದು !! ಇಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದರೂ ಹೇಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕೇಳಬರುತ್ತದೆ !

(ತೆರೆಯಲ್ಲಿ ಜೋಗಿನಿಯು ಹಾಡುತ್ತಾಳೆ)

ಧಾಟಿ:—‘ ಕಂಗಳದ್ದೇತಕೋ ಕಾವೇರಿ ರಂಗನ ನೋಡದ ’

ನಂಬಲಿಬೇಡಿರೈ ಶ್ರೀ-ವೈಭವಂಗಳ ಮೋಹವಾ || ಪಲ್ಲಾ ||

ಅಂಬುಜನಾಭನ ಪಾದವ ನೇನುದಿ ।

ನಂಬಿರೆ ನಿತ್ಯಾನಂದವಹುದು || ಅನುಪಲ್ಲಾ ||

ಸುಲಭಸಾಧ್ಯ ಸಿರಿಯನಾಥ-ನೊಲೆದ ಮೇಲೆ ಕಪಟಿಸಿರಿಗೆ ||

ಹಲುಬಿ ಪರಕರಾನಂದ । ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಲಿ ಬೇಡಿ ಮೋಹವ || ೧ ||

ಸತ್ಯವ್ರತವೆ ಮೋಕ್ಷಕರವು । ಮೃತ್ಯುಗಂಜದ-ಲದನು ಚರಿಸಿ ||

ನಿತ್ಯತೆಯನು ಪಡೆದ ಧ್ರುವನು । ತಥ್ಯವಿದನು ತಿಳಿದು ಮೋಹವ || ೨ ||

ರಾಜಮಾತೆ:—ವಸಂತಿ, ಆ ಹಾಡುವವಳನ್ನು ಕರೆ ಹೀಗೆ. ಅದೇ ಪದವನ್ನು ಮತ್ತೆ ಕೇಳುವ ಹಾಗಾಗಿದೆ.

ವಸಂತಿ:—(ಕಿಟಕೆಯ ಹತ್ತಿರ ಹೋಗಿ) ಯಾರನ್ನಾ ಹಾಡುವವಳು? ತುಸು ನಿಲ್ಲು. ದೇವಿಯವರು ನಿನ್ನ ಪದವನ್ನು ಕೇಳಲಿಚ್ಛಿಸಿರುವರು. ಹೀಗೆ ಬಾ !

ಜೋಗತಿ:—ಹಾಂ ! ತಾಯಿ ! ಹಾಗೇ ಆಗಲಿ ! (ನಂಬಲಿಬೇಡಿರೈ ಇತ್ಯಾದಿ ಪದವನ್ನು ಹಾಡುತ್ತಾಳೆ.)

ಸುನಂದಾ:—ಈಕೆ ಹಾಡಿದ ಪದವು ವೈರಾಗ್ಯಪರವಾಗಿದ್ದು ಬಹು ಸೊಗಸಾಗಿದೆ. ಈ ಜೋಗತಿಯ ಕಂಠವೆಂದರೆ ವೀಣಾರವವೇ. ಚೆಲುವೆ ಯಾದರೂ ಎಷ್ಟಿರುವಳೇಕೆ ! ರೂಪವತಿಯಾದ ಈ ಪ್ರಾಂಥಿಯು ಜೋಗತಿ ಯಾಕೆ ಆಗಿದ್ದಾಳು ?

ಧಾಟಿ:— ' ಗಂಧವಹಾ ಮಕರಂದನ '

ಇಂದಿರೆಯೇ ನರ-ವಿಂದಮುಖಿಯು । ನಲು.

ವಿಂದೀ ಭುವನಕೆ ಬಂದವಳು ॥

ಇಂದು ಭಕುತ ಜನ ವೃಂದಕೆ ಮಹದಾ ।

ನಂದವನೀಯಲು ಕರುಣಾಳು ॥ ೧ ॥

ರಾಜಮಾತೆ:—ಇವಳನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಸ್ವಕೀಯರನ್ನು ಕಂಡಂತಾಗಿ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಮವು ಉಕ್ಕುತ್ತಲಿದೆ. ಈ ಸುಂದರಿಯು ಯಾರಿರು ವಳೋ ಕಾಣೆನು. ವಸಂತಿ, ಆ ಜೋಗತಿಗೆ ಈ ದಿವಸ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಭೋಜನಕ್ಕೆ ಬರಹೇಳು ! ಅವಳಿಗೆ ಸ್ನಾನಕ್ಕೆ ಹಾಕಿ ಒಳ್ಳೇ ವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಉಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟು ನಮ್ಮ ಬಳಿಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಾ !

ವಸಂತಿ:— ದೇವಿಯರ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ಮಾಡುವೆನು. (ಹೋಗು ತ್ತಾಳೆ)

ಸುನಂದಾ:—ಅಮ್ಮಾ, ಆ ಜೋಗತಿಯ ಮೋರಿಯ ವೇಲಿ ನಮ್ಮ ದಮಯಂತೀ ಅಕ್ಕನ ಹೋಲಿಕೆ ತೋರುತ್ತದೆ; ನೀನು ನೋಡಿದೀಯೆನು ?

ರಾಜಮಾತೆ:— ಅಹುದು ನೋಡು ! ಸುನಂದೆ, ಹತ್ತುಪಾಲಿಗೆ ಅವಳು ದಮಯಂತಿಯೇ ಇರಬಹುದು ! ನಿಷಧ ದೇಶದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಕ್ರಾಂತಿ ಯಾದ ಸಂಗತಿ ನಿನಗೆ ತಿಳಿದೇ ಇದೆ ! ನಲರಾಜರೂ ದಮಯಂತಿಯೂ ಹೀಗೆ ವೇಷಾಂತರದಿಂದ ಸಂಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಿರುವರಾದೀತು.

(ವಸಂತಿಯು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾಳೆ)

ವಸಂತಿ:—ದೇವಿಯವರು ಅಲಿಸಬೇಕು ! ಜೋಗತಿಯು ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಪೂಜೆಗೆ ಕುಳಿತಿದ್ದಾಳೆ. ಪೂಜೆ ತೀರಿತು ಕೂಡಲೆ ಅವಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಕರೆತರುವೆನು. ಜೋಗತಿಯು ಮಾತ್ರ ಸಾಮಾನ್ಯಳಲ್ಲ ಕಂಡಿರಾ ! ಜರದ ದುಕೂಲವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆ ಅವಳು ಉಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ದುರ್ವಾಂ ಕುರದ ಹೊರತಾಗಿ ಬೇರೆ ಕೇಶಾಭರಣವನ್ನು ಅವಳು ಕೈಯೆತ್ತಿ ಮುಟ್ಟಲಿಲ್ಲ ! ನಡೆನುಡಿಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರಂತೂ ಅವಳು ರಾಜಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವಳೇ, ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ.

ರಾಜಮಾತೆ:—ತಿಳಿಯಿತು ! ವಿರಹವ್ರತವನ್ನು ಧರಿಸಿರುವ ರಾಜ ಸ್ತ್ರೀಯೇ ಅವಳು ! ಪೂಜೆ ತೀರಿದ ಬಳಿಕ ಆ ಸುತೀಲೆಯನ್ನು ಸನ್ಮಾನದಿಂದ ಇತ್ತ ಕರಕೊಂಡು ಬಾ.

(ವಸಂತಿಯು ಹೋಗಿ ದಮಯಂತಿಯನ್ನು ಕರಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಾಳೆ.)

ವಸಂತಿ:—(ದಮಯಂತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು) ತಾಯಾ, ಹೀಗೆ ಬನ್ನಿರಿ. ಇವರೇ ರಾಜಮಾತೆಯವರು; ಇವರು ಸುನಂದಾದೇವಿಯವರು.

ರಾಜಮಾತೆ:—(ಭರದಿಂದಿದ್ದು) ಅವ್ವಯ್ಯಾ ! ಮಗುವೇ ದಮಯಂತೀ ಬಾ ! (ಅಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ)

ಸುನಂದಾ:—ಅಕ್ಕಾ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. (ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಾಳೆ)

ದಮಯಂತಿ:—(ರಾಜಮಾತೆಯನ್ನು ಕುರಿತು) ದೊಡ್ಡಮ್ಮಾ !! (ಎಂದು ಉದ್ಗಾರ ತೆಗೆದು ದುಃಖಿಸುತ್ತಾಳೆ)

ರಾಜಮಾತೆ:—(ದಮಯಂತಿಯ ಕಣ್ಣೊರಿಸಿ) ಮಗುವೆ ದುಃಖಿಸಬೇಡವಮ್ಮಾ !!

ಸುನಂದಾ:—ಅಕ್ಕಾ, ನಿನ್ನ ವಸ್ಥೆ ಹೀಗಾಯಿತೆ !!

ಧಾಟಿ:—‘ ಕೋಮಲಾಂಗ ನಿನಗೆ ತಕ್ಕ ಮೋಹನಾಂಗಿಯು ’

ತಾಪಸಿಯರ ವೇಷವೇನೆ ಸಾರ್ವಭೌಮಿನಿ ||

ಭೂಶಗುಚಿತ ರತ್ನಮಾಲೆ ಕಸದಿ ಸೇರುವೊಲ್ || ಪಲ್ಲಾ

ನೀರೆ ಕೋಮಲಾಂಗಿ ಹೀಗೆ ಮಲ್ಲ ನಳಾದಿಯಾ ||

ಪಾರಿಜಾತ ಕಲಿಕೆಯುದುರಿ ಬಾಡುವಂತೆಯೇ || ೧ ||

ದಮಯಂತಿ:—ಸುನಂದೆ, ನೀಚೋನ್ನತವಾದ ಸ್ಥಿತಿಗಳು ಕಾಲ ಚಕ್ರದ ಗತಿಯಿಂದ ಸಕಲ ಮಾನವರಿಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವದುಂಟು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ನನಗೆ ವಿಷಾದವೇ ಇಲ್ಲ ! (ರಾಜಮಾತೆಯನ್ನು ಕುರಿತು) ದೊಡ್ಡಮ್ಮಾ ಆರ್ಯಪುತ್ರರ ವರ್ತಮಾನವೇ ಇಲ್ಲ.

ರಾಜಮಾತೆ:—ದಮಯಂತೀ, ನೀನು ಯಾವಜ್ಜೀವ ಸೌಭಾಗ್ಯವತಿಯಾಗಿರುವೆಯೆಂದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ದಮನ ಮಹರ್ಷಿಗಳೇ ಹೇಳಿರುವರಷ್ಟೆ ? ಅಂಥ ವರ ಮಾತು ಎಂದಿಗೂ ಸುಳ್ಳಾಗಲಾರದು. ಬೇಗನೆ ನೀನು ಪತಿಯನ್ನೊಡಗೂಡಿ ವಿರಾಜಿಸುವಿ ! ಚಿಂತಿಸಬೇಡ !!

ದನುಯಂತಿ:—ಅಮ್ಮಾ, ನಿಮ್ಮಂಥ ಹಿರಿಯರ ಆಶೀರ್ವಾದದಿಂದ
ಏನಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ? ನಾನಂತೂ ಗಟ್ಟಿ ಮನಸ್ಸು ಮಾಡಿ ಬಂದ ವಿಪತ್ತುಗಳಿಗೆ
ತಲೆ ಕೊಟ್ಟೇ ಇರುವೆನು.

ಸುನಂದಾ:—ಅವ್ವಾ, ಅಕ್ಕನ ವೈಭವವು ಎಂಥಾದ್ದು! ಹೀಗೆ
ಒಮ್ಮಿಂದೊಮ್ಮೆ ನಷ್ಟವಾಗಿ ಹೋಯಿತಲ್ಲ! ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಚಂಚಲಳೆಂಬ
ಮಾತು ಸುಳ್ಳಲ್ಲ!

ದನುಯಂತಿ:—ಸುನಂದೆ, ಹಾಗನ್ನ ಕೂಡದಮ್ಮಾ! ನಮ್ಮಲ್ಲಿರುವ
ಪಾಪಕ್ಕಾಗಿಯೇ ನಾವು ವಿಪತ್ತಿಗೆ ಈಡಾಗುತ್ತೇವೆ.

ಧಾಟಿ:—‘ ಸುಳ್ಳೆ ಸುದತಿ ಶ್ರಮಿಸುವದು ’

ಚಂಚಲತೆಯು ಲಕುಮಗಿಳುದೆ ! ಮೂಢ ಮತವಿದು ।

ಪರಮ ಮೂಢ ಮತವಿದು ॥ ಪಲ್ಲಾ ॥

ಯೋಗಸಾಧ್ಯ ನಲ್ಲದವನು ದೇವನವಳನು ।

ಸುಗುಣಸಾರಳೆನುತೆ ತಾನು ತಾಳ್ದ ಹೃದಯದಿ

ಹರಿಯು ತಾಳ್ದ ಹೃದಯದಿ ॥ ೧ ॥

ಧರ್ಮಹೀನರನ್ನು ಸಿರಿಯು ಕಾಲಿಲೊಡೆಯಳೆ ।

ನಿರ್ಮಲಾಂತರಾತ್ಮಗೇನು ಕೊರತೆ ಭುವನದಿ ॥

ಏನು ಕೊರತೆ ಭುವನದಿ ॥ ೨ ॥

ಸುನಂದಾ:—ಹಾಗಾದರೆ ನೀನೂ ನಲರಾಜರೂ ನಿರ್ದೋಷಿಗಳಾ
ಗಿರಲು ನಿಮಗೀ ವಿಪತ್ತೇಕೆ? ನಿಮ್ಮ ಸತ್ವಪರೀಕ್ಷೆಗಾಗಿ ದೇವರು ಹೀಗೆ
ಮಾಡಿದನೆನ್ನ ಬೇಕು !

ಧಾಟಿ:—‘ ಅಧಮ ಕಿತಿ ಪಾಲಕಾ ’

ಸಾಧು ಮನ ನೋಡಲು ದೇವನವರಂ ।

ಬಾಧಿಸನು ಲೀಲೆಯಿಂ ನಿಂದು ಬಳಿಯೊಳ್ ॥ ಪಲ್ಲಾ ॥

ಸುತ್ತಿಗೆಯ ಪೆಟ್ಟಿನಿಂ ಹೊಡೆದು ನೋಳ್ವರು ವಜ್ರ ॥

ಒತ್ತಿ ಬೆಂಕಿಯೊಳಿಟ್ಟು ಹೇಮವನ್ನು ॥

ಮತ್ತೊಳಿದ ಕಾಜುಗಳ ಹೊಡೆದು ನೋಡುವದುಂಟೆ ।

ಹಿತ್ತಾಳೆಯನು ಕಾಸಿ ನೋಳ್ವರೇನೆ ॥ ೧ ॥

ರಾಜನಾತೆ:—ದಮಯಂತಿ ನಡೆ ಭೋಜನದ ಸಮಯವಾಯಿತು.
ಭೋಜನೋತ್ತರ ನಿನ್ನ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ಕೇಳಬೇಕಾಗಿದೆ.

ದಮಯಂತಿ:—ನಡೆಯಿರಿ !!

(ತೆರೆ)

ಆರನೆಯ ಪ್ರವೇಶ

ಸ್ಥಳ— ಅಯೋಧ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಋತುಪರ್ಣ ರಾಜನ ಅಶ್ವಶಾಲೆಯ
ಒಂದು ಭಾಗವು.

(ನಲರಾಜನು ಬಾಹುಕನೆಂಬ ಹೆಸರಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಋತುಪರ್ಣನ
ಅಶ್ವಪಾಲಕನಾಗಿ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ.)

ಬಾಹುಕ:—(ಓರ್ವನೆ) ನನ್ನೀ ಭ್ರೂಭುಗಮಾತ್ರದಿಂದ ಬಲಾಢ್ಯ
ರಾದ ರಾಜರು ಪಾದಾಕ್ರಾಂತರಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ನನ್ನ ಅನುಗ್ರಹ ಮಾತ್ರದಿಂದ
ಯಃಕಶ್ಚಿತನಾದ ಸಾಮರನು ವಿಭವೈಶ್ವರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಲೋಲಾಡುತ್ತಿದ್ದನು.
ಅಂಥ ನಲಸಾರ್ವಭೌಮನಾದ ನಾನು ಸಾಧಾರಣನಾಗಿರುವ ಈ ಋತು
ಪರ್ಣನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕುದುರೆಯ ಮೈ ತಿಕ್ಕಿ ಜೀವಿಸಬೇಕಾಯಿತಲ್ಲೆ ! ಈ
ನನ್ನ ವಿಲಕ್ಷಣವಾದ ರೂಪವೇನು ! ಈ ವಿಚಿತ್ರವಾದ ವೇಷವೇನು !
(ಹಣೆಗೆ ಕೈ ಬಡಕೊಂಡು) ಪಾಪಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವಾಯಿತು !! (ಕೈಯ
ಲ್ಲಿಯ ಚಬಕದಿಂದ ಲಡ್ಡು ಕಟಿದಂತೆ ಮಾಡಿ) ಚಬಕವೆ, ನೀನು ಕುದುರೆಗಳ
ಜವೆಯಿಂದ ಹುಟ್ಟಿ ಆ ಕುದುರೆಗಳನ್ನೇ ಒಳಿತಾಗಿ ಸೆಳೆದು ಯಜಮಾನನ
ಹಸ್ತಾವಲಂಬನದ ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ ಶಬ್ದಪ್ರಹಾರವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವೆ.
ದುರ್ಜನನಿಗೆ ಸಮಾನನಾದ ನಿನ್ನ ಆಧಾರದಿಂದಲೇ ಈ ನಲಚಕ್ರವರ್ತಿಯು
ಬಾಳಬೇಕಾಯಿತೆ ? ಆಗಲಿ !!

ನನ್ನ ಅವಸ್ಥೆಯು ಏನಾದರೂ ಆಗಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲದೇಕೆ, ಆದರೆ ದೋಷ
ರಹಿತಳೂ ಪರಮ ಪತಿವ್ರತೆಯೂ ಉದಾರಳೂ ದೀನವತ್ಸಲಿಯೂ ಆಗಿರುವ
ನನ್ನ ಪ್ರೇಮದರಸಿಯನ್ನು ವಿಸ್ತೃಗೀಡುಮಾಡುವದು ಸರ್ವಸಾಕ್ಷೀವಂತ
ನಾದ ಪ್ರಭುವೆ, ನೀನಿಗೆ ನ್ಯಾಯವೆ ? (ಅಲೋಚಿಸುತ್ತ ಅಡ್ಡಾಡಿ) ನ್ಯಾಯವೇ
ಸರಿ.

ರಾಗ—ಬಸಂತ. ಧಾಟಿ—‘ ಏನು ಉಪಕೃತಿ ’

ರೀತಿಯಿರುವದೀ ಲೋಕದಿ ತಾನೆ || ಪಲ್ಲಾ ||

ಅಡವಿಯ ಜಾಲಿಯ ಕಡಿದಿಡುವಾಗಲು

ತೊಡಕಿದ ಬಳ್ಳಿಯ ಕಡಿಯುವರಾಗಲೆ || ೧ ||

ಪಾಪಿಯನ್ನನು ಶ್ರೀಪತಿ ಶಾಸಿಸೆ

ತಾಪನಿದಾಯಿತು ಆ ಪತಿದೇವಿಗೆ || ೨ ||

ಉಪಾಯವಿಲ್ಲದ ಮಾತಿಗೆ ಚಿಂತೆಮಾಡಿ ಫಲವೇನು. ಮಾಡಿದ ಕರ್ಮವನ್ನು ತೊಳೆದುಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕೆ ಸ್ವಸ್ಥ ಚಿತ್ತನಾಗಿ ನಾರದರು ಹೇಳಿದಂತೆ ಆಚರಿಸುವದು ಯುಕ್ತವು. ಓಂ ನಮೋ ಭಗವತೇ ವಾಸುದೇವಾಯ ! ಓಂ ನಮೋ ಭಗವತೇ ವಾಸುದೇವಾಯ!! (ಎಂದು ಜಪಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಎಣಿಸುತ್ತಾನೆ.)

(ಸೇವಕನೊಬ್ಬನು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ.)

ಸೇವಕ:—(ತನ್ನಷ್ಟಕ್ಕೆ) ಬಾಹುಕನು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವನು. ಇವನು ಸಾಮಾನ್ಯನಾದ ಪುರುಷನಲ್ಲವೆಂದು ಅನೇಕರು ತರ್ಕಿಸುವದು ಯಥಾರ್ಥವು. ಇವನ ಗಾಂಭೀರ್ಯ, ಇವನ ವರ್ಚಸ್ಸು, ಇವನ ನಡೆನುಡಿಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಆದರದಿಂದಲೇ ಇವನೊಡನೆ ನಡಕೊಳ್ಳುವ ಮನಸ್ಸಾಗುತ್ತದೆ. (ಬಾಹುಕನನ್ನು ಕುರಿತು) ಸತ್ಪಶಾಲಿಯೇ, ಸೇನಾಪತಿಗಳು ನಿನ್ನನ್ನು ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ.

ಬಾಹುಕ:—ನನ್ನನ್ನು ಸೇನಾಪತಿಯು ಕರೆಯುವನೆ!

ಸೇವಕ:—(ನಕ್ಕು) ಮಹಾತ್ಮನೆ, ನೀನಾವನೇ ಇರಲಿ, ಈ ರಾಜಧಾನಿಯಲ್ಲಿ ನೀನು ಸೇವಾವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿಕೊಂಡಿರುವದನ್ನು ಮರೆಯಲಾಗದು. ಮೊನ್ನೆ ಮಹಾರಾಜರು ನಿನಗೊಂದು ಮಾತು ಕೇಳಿದಾಗ ನೀನು ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ಆಜ್ಞೆ ಮಾಡುವವನಂತೆ ಮಾತಾಡಿದಿ. ದುರ್ದೈವಿಯಾದ ಮಹಾತ್ಮನಿರಬಹುದೆಂದು ನುಬಿ ರಾಜರು ನಕ್ಕು ಸುಮ್ಮನಾದರು. ಇನ್ನು ವೇಲಾದರೂ ನೀನು ತನು ಎಚ್ಚರದಿಂದ ನಡಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಬಾಹುಕ:—ನಿಜಗುಣ, ನೀನು ಹೇಳುವದು ವಿಹಿತವು. ಹೊತ್ತೇರಿ ದಂತೆ ಕೊಡೆ ಹಿಡಿಯುವದೇ ಒಳ್ಳೆದು. ನಡೆ ಹೋಗೋಣ.

(ಹೋಗುತ್ತಾನೆ)

ಐದನೆಯ ಅಂಕವು

ಮೊದಲನೆಯ ಪ್ರವೇಶ

ಸ್ಥಳ:—ವಿದರ್ಭರಾಜನ ಅಂತಃಪುರ.

(ದಮಯಂತಿಯೂ ಸಖೀಜನರು)

ದಮಯಂತಿ:—(ಓರ್ವಳೆ)

ಧಾಟಿ—‘ಮಾಧವ ಮಂಗಲಧಾಮಾ ಬಾರೊ’

ಪ್ರೇಮದ ಸಿಂಧುವೆ ಕಾಂತಾ ಬಾರೊ

ಕಾಂತಾ, ಮಾನಸ ಚಿಂತಾ ಹಾರಾ || ಪಲ್ಲಾ ||

ಸಿಂಗರ ನೀನೇ ಮಂಗಲ ನೀನೇ ||

ಕಂಗಳ ಪ್ರೀತಿಯು ಕಾಂತನೆ ನೀನೇ || ೧ ||

(ಚಂದ್ರಾವಲಿಯೂ ವಸುಮತಿಯೂ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾರೆ)

ಚಂದ್ರಾ:—ಪ್ರಿಯ ಸಖಿ ದಮಯಂತೀ, ಏನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವಿ ?

ದಮಯಂತಿ:—ಬನ್ನಿರಿ. ಏನು ಮಾಡಲಿ ಗೆಳತಿಯರೆ ? ಪ್ರಲಾಪ ಮಾಡುವದೊಂದೇ ನನ್ನ ಪಾಲಿಗೆ ಇಟ್ಟಿದೆ; ಅದನ್ನೇ ಮಾಡುತ್ತಿರುವೆನು.

ಚಂದ್ರಾ:—ಪ್ರಿಯ ಸಖಿ, ಸಾರ್ವಭೌಮಿನಿಯಾಗಿ ಪ್ರಜಾಪರಿಪಾಲನ ವನ್ನು ಮಾಡಿದ ಜಾಣಿಗೆ ಅಜ್ಞಾನಿಗಳಾದ ನಾವು ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಹೇಳಲು ಸಮರ್ಥರೆ ? ಆದರೂ ನಲಮಹಾರಾಜರಂಥ ಲೋಕೈಕವೀರರು ಬೇಗನೆ ವಿಸತ್ತುಗಳನ್ನು ಕಡಿದು ಹಾಕಿ ಮತ್ತೆ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸುವರೆಂದು ಬುದ್ಧಿವಂತರು ಮಾತಾಡುತ್ತಿರುವರು.

ದಮಯಂತಿ:—ಚಂದ್ರಾ, ಸಿಂಹಾಸನದ ಅಪೇಕ್ಷೆ ನನಗಿಲ್ಲ ಕಂಡಿಯಾ ! ವಿಸತ್ತಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಕಾಂತರ ಸೇವೆಗಾಗದವಳಾದ ನಾನು ಬದುಕಿದ್ದು ಫಲವೇನು ಹೇಳಬಾರದೆ ?

ಚಂದ್ರಾ:—ದಮಯಂತೀ, ಈ ನಿನ್ನ ಪುಣ್ಯಕರವಾದ ಉದ್ಗಾರವು ನಿಜವಾಗಿ ಸ್ತುತೃವಾದದ್ದು !

ವಸುಮತಿ:—ದಮಯಂತೀ, ಈ ನಿನ್ನ ಉದ್ಗಾರವನ್ನು ನಲರಾಜರು ಕೇಳಿದ್ದಾದರೆ ಅವರು ಕೃತಾರ್ಥರಾಗಿ ತಮಗೆ ಬುದ್ಧಿವಿಷಯ ಕಡೆತನಕ ಇರಲೆಂದು ಬಯಸಬಹುದು. ಅವಕ್ಕಾಗಿ ಇಂಥ ನುಡಿಯನ್ನು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಉಚ್ಚರಿಸಬೇಡ.

ದಮಯಂತಿ:—(ವಿಷಾದದಿಂದ ನಕ್ಕು) ವಸುಮತಿ, ನೀನು ಅಳುವವರನ್ನು ಕೂಡ ನಗಿಸುವಾಕೆ! ಪ್ರಾಣಕಾಂತರಿಗೆ ವನವಾಸವೇ ಇಷ್ಟವಾದರೆ ಅದು ನನಗಾದರೂ ಇಷ್ಟವೇ ಅಲ್ಲವೆ? ಅವರಿದ್ದಲ್ಲಿಗೆ ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಕಳಿಸಿಕೊಟ್ಟರೆ ಸಾಕು.

ವಸುಮತಿ:—ಅವರೇ ನೀನಿದ್ದಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದರೆ ಹೇಗೆ?

ದಮಯಂತಿ:—ನಿನ್ನ ಬಾಯಿಯಲ್ಲಿ ಅಮೃತ ತುಂಬಲಿ! ವಸುಮತಿ, ಆರ್ಯಪುತ್ರರನ್ನು ಕಾಣುವ ಬಗೆ ಹೇಗೆ ಹೇಳಬಾರದೆ?

ವಸುಮತಿ:—ನಮ್ಮ ರಾಜರು ನಲಮಹಾರಾಜರ ಶೋಧವನ್ನು ಮಾಡದೆ ಇರುವರೆ? ನೀನು ಯೋಚಿಸಬೇಡ!

ದಮಯಂತಿ:—ಒಣ ಸಮಾಧಾನದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿಕೇಳಿ ಬೇಸತ್ತಿರುವೆನು.

ಧಾಟಿ:—‘ಫಲವನಕೇ ಗಿಂದನ’

ನನೇ-ನನಿಸಿ ಕಾಂತನನೀಪರಿ ನಾನು । ಮೈ-ಮರೆವೆ ಹಾ ॥ ಪಲ್ಲಾ ॥

ಮಾತೆಗೆ ಕೇಳಿ ತಾತನಿಗೆ । ಈ ತಾಪ ।

ಶೀತಲಮಾಗಿಹುದೆ, ಸುಜಾತೆ ॥ ೧ ॥

ಚಂದ್ರಾ:—ಹಾಗೆನ್ನ ಕೂಡದು ದಮಯಂತೀ! ರಾಜರು ಮಾಡುವಷ್ಟು ಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡಿಯೇ ಮಾಡುತ್ತಿರುವರು. ಯಾಕೆ ವಸುಮತಿ, ನಿನ್ನ ಪತಿರಾಯರೂ, ರಾಜರೂ ಕೂಡಿ ಒಂದು ಯುಕ್ತಿಯನ್ನು ತೆಗೆದಿರುವರೆಂದು ನೀನೇ ಹೇಳಿದಿಲ್ಲ!

ದಮಯಂತಿ:—ಏನದು ವಸುಮತಿ?

ವಸುಮತಿ:—ನಲಮಹಾರಾಜರು ಇಲ್ಲಿಗೆ ತಾನಾಗಿ ಬರುವಂತೆ ನಮ್ಮ ರಾಜರು ಯುಕ್ತಿಯನ್ನು ತೆಗೆದಿರುವರಂತೆ.

ದಮಯಂತಿ:—ಎಂಥ ಹಂಚಿಕೆಯದು ?

ವಸುಮತಿ:—ನಮ್ಮ ಮುಂದೆ ಹೇಳಬಾರದಂತೆ ! ಬರುವ ವಿಜಯಿ
ದಶಿಮಿಗೆ ನಿನ್ನ ಪ್ರಿಯತಮರು ನಿನಗೆ ದರ್ಶನ ಕೊಟ್ಟರಾಯಿತೋ ಇಲ್ಲವೋ ?

ದಮಯಂತಿ:— (ಅನಂದವನ್ನು ತಾಳಿ) ನಿನ್ನ ಬಾಯಿಹರಿಕೆಯಿಂದ
ಹಾಗೇ ಆಗಲಿ ವಸುಮತಿ !

ಧಾಟಿ:—‘ ಬಂದದ್ದೇನಿದು ಕುಂದು ’

ಚತುರೆ ನಿನ್ನಯ ಶುಭದ ನುಡಿಯಿಂ ।

ಪತಿಯ ಮುಖವನು ಕಾಣ್ಬೆ ನಾದೊಡೆ ॥

ಪತಿವ್ರತಾಮಣಿ ನಿನ್ನ ನಾಮವ ।

ಸತತಮಾಗಿಯು ನೆನೆವೆ ಪ್ರೇಮದಿ ॥ ೧ ॥

ಎರಡನೆಯ ಪ್ರವೇಶವು

(ಋತುಪರ್ಣನೂ ಬಾಹುಕನೂ.)

ಸ್ಥಳ:—ಅಯೋಧ್ಯೆಯಲ್ಲಿಯ ಋತುಪರ್ಣನ ಆರಮನೆ.

ಋತುಪರ್ಣ:—(ಓರ್ವನೆ) ಜೀದಿರಾಜನ ತಂಗಿಯಾದ ಸುನಂದಾ ಕುಮಾರಿಯ ಸ್ವಯಂವರವು ತಮ್ಮ ರಾಜಧಾನಿಯಲ್ಲಿ ಆಗುವದೆಂದು ವಿವರವಾಗಿ ರಾಜರು ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಸುನಂದೆಯು ಪರಮ ಸುಂದರಿಯಾದ ತರುಣಿಯು. ಸ್ವಯಂವರ ವಂಟಪದಲ್ಲಿ ನೆರೆದ ರಾಜರಲ್ಲಿ ವಧುವಿನಿಂದ ಅರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಕ್ಷತ್ರಿಯನೇ ಧನ್ಯನು! ವಿವರವಾಗಿರ ನಿಮಂತ್ರಣದ ಮೇರಿಗೆ ನಾನು ಸ್ವಯಂವರ ಸಮಾರಂಭಕ್ಕೆ ಹೋಗಲೇ ಹೋಗುವೆನು.

ಭೀಮಕರಾಜರು ಮತ್ತೇನು ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ? (ಪತ್ರವನ್ನು ಓದುತ್ತಾನೆ) ಸ್ವಯಂವರದ ಪೂರ್ವ ದಿನವದಲ್ಲಿ ಅಶ್ವವಿದ್ಯಾಕೌಶಲ್ಯಗಳ ಪ್ರದರ್ಶನಗಳಾಗುವವು. ಆಗ ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ಓಡಾಡಿಸುವ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಟ್ಟು ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತಲೂ ತನ್ನ ಕುದುರೆಯನ್ನು ಮುಂದೆ ಓಡಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದ ಚತುರನಿಗೆ ಅನರ್ಘವಾದ ಅಶ್ವರತ್ನವನ್ನು ಕಾಣಿಕೆಯಾಗಿ ಕೊಡುವದಲ್ಲದೆ ಅವನಿಗೆ “ಅಶ್ವವಿದ್ಯಾಂ ಶಿರೋಮಣಿ” ಎಂಬ ಬಿರುದು ಕೂಡಾ ಕೊಡಲ್ಪಡುವುದು. (ಪತ್ರವನ್ನು ಮುಚ್ಚಿ) ಕಂಚುಕೇ!

(ಕಂಚುಕಿಯು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ)

ಕಂಚುಕಿ:—ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ಜಯಜಯಕಾರವಿರಲಿ! ದೇವರು ಆಜ್ಞಾ ಪಿಸಬೇಕು.

ಋತುಪರ್ಣ:—ಕಂಚುಕೇ! ಬೇಗನೆ ಬಾಹುಕನನ್ನು ಕರಿಸು.

ಕಂಚುಕಿ:—ಆಜ್ಞೆ! (ಹೋಗುತ್ತಾನೆ)

ಋತುಪರ್ಣ:—(ತನ್ನ ಸ್ವಕ್ಕೆ) ಬಾಹುಕನ ಅಶ್ವವಿದ್ಯಾಕೌಶಲ್ಯವು ನಿಸ್ಸೀಮವಾದದ್ದು! ಸೊಕ್ಕೇರಿದ ಕುದುರೆಗಳು ಅವನನ್ನು ಕಂಡಾಕ್ಷಣವೇ ಧರಧರನೆ ನಡುಗುತ್ತವೆ. ಅವನು ಹತ್ತಿದನೆಂದರೆ ಮಂದಗತಿಯ ಕುದುರೆಗಳು ಕೂಡಾ ಗಾಳಿಯಂತೆ ಹಾರುತ್ತ ಓಡುತ್ತವೆ. ರಥವನ್ನು ಹೊಡೆಯ ಬೇಕಾದರೆ ಅವನೇ! ಗಿರಿಕಾನನಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಅವನ ರಥವು ರಾಜಮಾರ್ಗ

ದಲ್ಲಿ ನಡೆದಿರುವ ಸಡಗರದಿಂದ ಓಡುವದು. ಅಶ್ವವಿದ್ಯೆಯ ಅನೇಕವಾದ ಚಾತುರ್ಯಗಳನ್ನು ಅವನಿಂದ ನಾನು ಕಲಿತುಕೊಂಡು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಮಿಗಿಲಾಗಿರುವೆನು. ಕುಂಡಿನಪುರದಲ್ಲಾಗುವ ಪ್ರದರ್ಶನಗಳಲ್ಲಿ ನಾನು ಖ್ಯಾತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರೇ ಬಿಡುವೆನು.

(ಬಾಹುಕ ಕಂಚುಕಿಗಳು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾರೆ)

ಯತುಪರ್ಣ:—ಬಾಹುಕಾ ! ಬಂದಿಯಾ ? ಸತ್ವಕಾಲಿಯೇ, ಚೇದಿ ರಾಜನ ತಂಗಿಯಾದ ಸುನಂದಾ ಕುಮಾರಿಯ ಸ್ವಯಂವರವು ಕುಂಡಿನಪುರದಲ್ಲಾಗುವದೆಂದು ಭೀಮಕರಾಜರು ಬರೆದಿರುತ್ತಾರೆ. ನಾವು ಆ ಸ್ವಯಂವರಕ್ಕೆ ಹೋಗತಕ್ಕವರಾಗಿರುತ್ತೇವೆ. ಬೇಗನೆ ರಥವನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸು.

ಬಾಹುಕ:—ಪ್ರಭುಗಳ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ಆಗಲಿ ! (ತನ್ನ ಸ್ವಕ್ಕಿ) ಸುನಂದೆಯ ಸ್ವಯಂವರವು ವಿದರ್ಭರಾಜನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಯಾಕೆ ? (ಆಶೋಚಿಸಿ) ಭೀಮಕರಾಜನ ರಾಣಿಯೂ ಚೇದಿರಾಜನ ಮಾತೆಯೂ ಅಕ್ಕ ತಂಗಿದಿರು. ಅವರಿಬ್ಬರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸುನಂದೆಯ ಸ್ವಯಂವರವನ್ನು ಕುಂಡಿನಪುರದಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬದಾಗಿದ್ದರೆ ಚೇದಿರಾಜನಾಗಲೀ ಭೀಮಕರಾಜನಾಗಲೀ ಬೇಡೆನ್ನಲಾರರು.

ಯತುಪರ್ಣ:—ಬಾಹುಕಾ, ಸ್ವಯಂವರದ ಪೂರ್ವದಿನಸ ಕುಂಡಿನಪುರದಲ್ಲಿ ಅಶ್ವವಿದ್ಯೆಯ ಪ್ರದರ್ಶನಗಳಾಗುವಂತೆ ! ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನಾವಾದರೂ ನಮ್ಮ ಕೌಶಲ್ಯವನ್ನು ತೋರಿಸಬಾರದೇಕೆ ?

ಬಾಹುಕ:—ಅವಶ್ಯ ! ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ನಾನು ಅಶ್ವವಿದ್ಯೆಯ ರಹಸ್ಯವನ್ನೆಲ್ಲ ತಿಳಿಸಿಕೊಟ್ಟಿರುವೆನು. ಆ ಪ್ರದರ್ಶನಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಾರಾಜರು ಒಳ್ಳೆಯ ಶಸ್ತ್ರಗಳಾಗುವದು ಸತ್ಯ !

ಯತುಪರ್ಣ:—(ನಕ್ಕು) ಹಾಗಾದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ಮಹಾರಾಜರ ಕೀರ್ತಿಯು ಹೊರಟುಹೋಗುವದು.

ಬಾಹುಕ:—ಅದು ಹೇಗೆ ?

ಯತುಪರ್ಣ:—ಅಶ್ವಹೃದಯ ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ನಲರಾಜರೊಬ್ಬರೇ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಮಿಗಿಲಾದವರು. ' ಇನ್ನು ಅಶ್ವವಿದಾಂ ಶಿರೋಮಣಿಃ' ಎಂಬ ಬಿರುದು ಅನ್ಯರಿಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದರೆ ನಲರಾಜರ ಕೀರ್ತಿಗೆ ಹಾನಿಯಲ್ಲವೆ ?

ಬಾಹುಕ:—ರಾಜನ್, ದುರ್ಬೈವವಾಗಲಿ, ಶತ್ರುಗಳಾಗಲಿ ಸಂಪತ್ತು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಅಪಹರಿಸಬಲ್ಲರು. ಆದರೆ ವೀರನ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನೂ, ಸಾಧುವಿನ ಸತ್ಯಗುಣವನ್ನೂ, ಬುದ್ಧಿವಂತನ ವಿದ್ವೈಯನ್ನೂ ಯಾರೂ ಅಪಹರಿಸಲಾರರು. ನಮ್ಮ ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ಈ ಪ್ರದರ್ಶನದ ವರ್ತಮಾನ ತಿಳಿದರೆ ಅವರು ಆ ಬಿರದನ್ನು ಅನ್ಯರಿಗೆ ಎಂದಿಗೂ ಹೋಗಗೊಡರು.

ಯತುಪರ್ಣ:—ಸತ್ಯ ! ಆದರೆ ನಲಮಹಾರಾಜರು ಬಾರದಿದ್ದಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಯಶಸ್ಸು ಸಿಕ್ಕುವುದು ನಿಜವಷ್ಟೆ ? ಇಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ಸು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದರೆ ಸ್ವಯಂವರದಲ್ಲಿ ಸುನಂದಾ ಕುಮಾರಿಯು ನನಗೇ ಮಾಲೆ ಹಾಕುವಳು.

ಬಾಹುಕ:—(ನಕ್ಕು) ಸುನಂದಾದೇವಿಯರ ಒಲುವಿಗೆ ಇದೊಂದು ಕಾರಣವೇ ಸರಿ ! ಆದರೂ ಮಹಾರಾಜ, ವಿದ್ವೈಯ ಕೆಲಸವಿದು. ನಾವು ನಮ್ಮ ಸಂಧಾನದಲ್ಲಿಯೇ ಇರಬೇಕು. ಮಹಾರಾಜರಿಗಿಂತಲೂ ಬೇರೊಬ್ಬ ರಾಜನು ಅಗ್ರೇಸರನಾಗುವ ಸಂಭವ ತೋರಿದರೆ ನಾನೇ ಬಲಾಹಕನನ್ನೇರಿ ಕೊಂಡು ಆ ರಾಜನನ್ನು ಹಿಂದೆ ಹಾಕಿ ಅಯೋಧ್ಯೆಗೆ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ತರುವೆನು.

ಯತುಪರ್ಣ:—ಚನ್ನಾಗಿ ಮಾತಾಡಿದಿ. ಕುದುರೆ ರಥಗಳ ಸಿದ್ಧತೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರು. ಇಂದೆಯೇ ಹೊರಡಬೇಕು.

ಬಾಹುಕ:—ಆಜ್ಞೆ. (ಪ್ರಣಾಮ ಮಾಡಿ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ)

(ತೆರೆ)

ಮೂರನೆಯ ಪ್ರವೇಶ

ಸ್ಥಳ:—ನಿಷಧಪುರದಲ್ಲಿ ಅಮಾತ್ಯನ ಮನೆ

(ಅಮಾತ್ಯ, ಸೇನಾಪತಿ, ಸೇವಕ)

ಅಮಾತ್ಯ:—(ಓರ್ವನೆ) ರಾಜಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಪುಷ್ಕರನ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದಂತೆ ನಟಿಸುತ್ತಿರುವೆನು. ಬಂದ ಪ್ರಸಂಗಕ್ಕೆ ಮಾಡುವದೇನು ? ಪುಷ್ಕರನಿಂದಲೂ ಆತನ ಅನುಯಾಯಿಗಳಿಂದಲೂ ಪ್ರಜಾಜನರಿಗೆ ಬಾಧೆಯಾಗದಂತೆ ನಿರ್ವಾಹ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಹೋಗಬೇಕಾದರೆ ಸೋತು ಸೋತು ಹೋದೇನು. ಒಡಕು ಗಂಟೆಯನ್ನು ಹೇಗೆ ಬಾರಿಸಿದರೂ ಅಪಸ್ವರವೆ ! ಅವಿವೇಕಿಯೂ, ವಿಷಯಾಂಧನೂ ಆದ ಪುಷ್ಕರನು ಉತ್ಕರ್ಷಂಬುಲನಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿರುವನು. ನಾನು ಅವನಿಗೂ ಬೇಕಾದವನಾಗಿರಬೇಕು; ಇತ್ತ ಪ್ರಜಾಜನರ ಹಿತವನ್ನೂ ಸಾಧಿಸಬೇಕು ! ಆದದ್ದಾಗಿ ಹೋಯಿತು. ಇನ್ನು ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ದುಃಖನಿವಾರಣದ ಸಮಯವು ಸಮಾಪಿಸಿತು. ಇಂದಿಗಿಂಟಿನೆಯ ದಿವಸವೇ ವಿಜಯಾದಶಿಮಿಯು. ಯಾರಲ್ಲಿ ? ಪ್ರತಾಪ !

(ಪ್ರತಾಪನು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ)

ಪ್ರತಾಪ:—(ಪ್ರಣಾಮ ಮಾಡಿ) ಆಜ್ಞಾ ಪಿಸಬೇಕು.

ಅಮಾತ್ಯ:—ಸೇನಾಪತಿಗಳನ್ನು ಕರೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದೀಯಲ್ಲವೆ ? ಅವರಿನ್ನೂ ಬರಲಿಲ್ಲವೇಕೆ ? ನೀನು ಹೋದಾಗ ಅವರೇನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು ?

ಪ್ರತಾಪ:—ಸೇನಾಪತಿಗಳು ಸೈನ್ಯಾಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಕೂಡಿಸಿಕೊಂಡು ಆಲೋಚಿಸುತ್ತಿರುವರು. ಬೇಗನೆ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರತಕ್ಕವರಾಗಿರುವರು. (ಪ್ರತಾಪನು ಹೋಗುತ್ತಾನೆ)

ಅಮಾತ್ಯ:— ಸೇನಾಪತಿಯಾದ ಧೀರೇಂದ್ರಸಿಂಹನು ರಣಧುರಂಧರನಾಗಿರುವುದಲ್ಲದೆ ಪರಮ ರಾಜನಿಷ್ಠನೂ ಅನಲಸನೂ ಕಾರ್ಯದಕ್ಷನೂ ಆಗಿರುವನು. ಇಂಥ ವೀರಾಗ್ರೇಸರನು ನನ್ನ ಇಚ್ಛಾನುವರ್ತಿಯಾಗಿರಲು ನಲಮಹಾರಾಜರನ್ನು ನಿಷಧಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲೆ ಏಕೆ, ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಇಂದ್ರನ ಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಬಹುದು.

(ಧೀರೇಂದ್ರನು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ)

ಸೇನಾಪತಿ:—(ಪ್ರಣಾಮ ಮಾಡಿ) ಅನಾತ್ಯರೆ, ಕುಶಲವಷ್ಟೆ? ತಮ್ಮ ವಿಚಾರಗಳು ಎಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿರುವವು ?

ಅನಾತ್ಯ:—(ನಕ್ಕು) ಹೀಗೆ ವಿಶ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡು ಮಾತಾಡಿರಿ. ಧೀರೇಂದ್ರಸಿಂಹ, ನಿಮ್ಮ ಭುಜಬಲದ ಮೇಲೆಯೇ ನಮ್ಮ ವಿಚಾರಗಳ ಹಾರಾಟವು ! ನಿಮ್ಮ ಆಲೋಚನವೆಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿರುವದು ? ಎಲ್ಲವೂ ಸುವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ನಡೆದಿರುವದೆಂದು ನಿಮ್ಮ ಮುಖಶ್ರೀಯೇ ಸೂಚಿಸುತ್ತಿರುವದು !

ಸೇನಾಪತಿ:—ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಚಿಂತೆಯನ್ನೇ ಬಿಡರಿ ! ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಯಾವ ಕ್ರಮದಿಂದ ಜರಗಿಸಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಅನಾತ್ಯರು ಹೇಳಿಕೊಡುವದೊಂದೇ ತಡ; ಅದೇ ಕ್ರಮದಿಂದಲೇ ಆ ಕಾರ್ಯಗಳೆಲ್ಲ ಕೈಗೂಡಿದವೆಂದು ತಿಳಿಯಿರಿ.

ಅನಾತ್ಯ:—ಸಾಧು ಧೀರೇಂದ್ರಸಿಂಹ, ಸಾಧು ! ನೀವು ಅಸಾಧಾರಣರಾದ ಕಾರ್ಯದಕ್ಷರಾಗಿರುವಿರಿ. ವಿಜಯಾದಶಿಮಿಯ ದಿನವ ನಗರವಾಸಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಉತ್ಸವಗಳಲ್ಲಿ ನಿಮಗ್ನರಾಗಿರುವಂತೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿದೆ. ಪುಷ್ಕರರಾಜನ ಸೇನೆಯೂ ನಗರರಕ್ಷಕರೂ ಕೂಡಿಯೇ ಉತ್ಸವಗಳಲ್ಲಿ ತಲ್ಲೀನರಾಗಿರುವರು. ಅಂಥ ಪ್ರಾಪ್ತಕಾಲದಲ್ಲಿ ನೀವು ನಿಮ್ಮ ಕೆಲಸಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಗೆದ್ದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಸೇನಾಪತಿ:—ಅನಾತ್ಯರೆ, ನಿಮ್ಮ ಕಾರ್ಯವೊಂದಾದರೆ ಆಯಿತೋ ಇಲ್ಲವೋ ? ಅದು ಗುಪ್ತರೀತಿಯಿಂದ ಆದರೇನು, ಘನಘೋರವಾದ ಸಂಗ್ರಾಮವನ್ನು ಮಾಡಿ ತೀರಿದರೇನು ?

ಅನಾತ್ಯ:—ಸೇನಾಪತಿಗಳೇ, ನೀವು ಯುದ್ಧಮಾಡಿದರೆ ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಜನರೊಡನೆಯೇ ಮಾಡಬೇಕಾಗುವದಲ್ಲವೆ ? ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಅದಷ್ಟುಮಟ್ಟಿಗೆ ರಕ್ತಪಾತವು ಕಡಿಮೆಯಾಗಬೇಕು. ಪುಷ್ಕರನ ಜೀವಕ್ಕೆ ಅಪಾಯವಾಗಲೇ ಕೂಡದು.

ಸೇನಾಪತಿ:—ಪುಷ್ಕರನ ಜೀವಕ್ಕೆ ಅಪಾಯವಾಗಕೂಡದೆ ? ಏನು ಹೇಳುವಿರಿ ಅನಾತ್ಯರೆ!! ರಾಜದ್ರೋಹಿಯೂ ಭ್ರಾತೃದ್ರೋಹಿಯೂ ಆಗಿರುವ ಆ ನೀಚನು ಮಹಾರಾಜರ ತಮ್ಮನೆಂದು ಅವನನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸುವದು ನೀತಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾದದ್ದು !

ಅನಾತ್ಯಾ:—ರಾಜಪುತ್ರನಾದ ಪುಷ್ಕರನಿಗೆ ದೇಹಾಂತ ಶಾಸನವನ್ನು ವಿಧಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವು ನಮಗೆ ಬಾರದು. ಮೇಲಾಗಿ ನಾವು ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಲೋಕಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದುಕೊಟ್ಟರೂ ಪುಷ್ಕರನ ಪ್ರಾಣಹರಣಕ್ಕಾಗಿ ಅವರು ನಮ್ಮನ್ನು ಎಷ್ಟುಮಾತ್ರವೂ ಕ್ಷಮಿಸಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ.

ಸೇನಾಪತಿ:—ಉಪಾಯವಿಲ್ಲ ! ಈ ಮಹತ್ಕಾರ್ಯದ ಅರಂಭದಲ್ಲಿ ಪುಷ್ಕರನೆಂಬ ಪಶುವನ್ನು ಅಹುತಿಯಾಗಿ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಮಾಡಿದ್ದೆನು !

ಅನಾತ್ಯಾ:—ಇರಲಿ ! ನಲಮಹಾರಾಜರ ಅಜ್ಜಿಯೊಂದು ತಿಳಿದು ಪುಷ್ಕರನಿಗೆ ಜೀವದಾನ ಕೊಡಿರಿ.

ಸೇನಾಪತಿ:—ಹಾಗಾದರೆ ನನ್ನದೊಂದು ಕೋರಿಕೆಯನ್ನು ಅನಾತ್ಯಾರು ಚಿತ್ತೈಸಬೇಕು.

ಅನಾತ್ಯಾ:—ಧೀರೇಂದ್ರಸಿಂಹ, ಬೇಕಾದ್ದು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಿರಿ. ಅರ್ಧ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಬೇಡಿದರೂ ಸರಿ !

ಸೇನಾಪತಿ:—(ನಕ್ಕು) ಅಷ್ಟೇನು ಬೇಡ ! ಮಹಾರಾಜರನ್ನು ಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸುವ ಮರ್ಯಾದೆ ನನ್ನದಾಗಬೇಕು.

ಅನಾತ್ಯಾ:—(ನಕ್ಕು) ಇಷ್ಟೇಯೋ ? ಧೀರೇಂದ್ರ ಸಿಂಹ, ನಿಮ್ಮ ಇಷ್ಟವಿದ್ದಂತಾಗಲಿ. ಈ ಮರ್ಯಾದೆ ನನಗೊಂದಾವರ್ತಿ ಸಲ್ಲದೆ. ನಡೆಯಿರಿನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ.

ಸೇನಾಪತಿ:—ಅನಾತ್ಯರೆ, ನಾನು ಕೃತಾರ್ಥನಾದೆನು. ಬರುತ್ತೇನೆ. ನಮಸ್ಕಾರ.

ನಾಲ್ಕನೆಯ ಪ್ರವೇಶ

ಸ್ಥಳ:—ನಿಷಧಪುರದ ಬೀದಿ

(ಕಲಿಯು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ.)

ಕಲಿ:—ಪುನುಷನೆಷ್ಟೇ ಬಲವಂತನಾಗಿರಲಿ, ಚತುರನಾಗಿರಲಿ, ಸಾಹಸಿ ಯಾಗಿರಲಿ ಅವನು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಚನ್ನಾಗಿ ಅರಿತುಕೊಂಡು ತನ್ನ ಉದ್ಯೋಗವನ್ನು ನಡಿಸತಕ್ಕದ್ದು ! ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯು ವಿಸರೀತವಾಗಿರುವಾಗ ಇಂಥದೊಂದು ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿಯೇ ತೀರುವೆನೆಂಬ ಹೆಮ್ಮೆಗೆ ಯಾವನೂ ಬೀಳತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ !!

ಈ ಭೂಮಂಡಲವನ್ನೇ ಮೆಟ್ಟಿ ನಿಲ್ಲಲು ಸಮರ್ಥನಾದ ಈ ಕಲಿರಾಯ ನನ್ನೇ ನೋಡಿರಿ ! ನಲನನ್ನು ಗತಿಗೆಡಿಸಿ ಧರ್ಮದ ಕಾಲು ಮುರಿದು ಕೆಡಹ ಬೇಕೆಂಬ ದುಷ್ಕರವಾದ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಚಮಚಮತ್ಪಾರವಾದ ಯುಕ್ತಿಗಳಿಂದ ನಲನನ್ನು ಪಟ್ಟದಿಂದ ತಳ್ಳಿದೆನು. ಪುಷ್ಕರನಿಗೆ ಪಟ್ಟಗಟ್ಟಿ ಅವನಿಂದ ಧರ್ಮಹಾನಿಯಾಗುವಂಥ ಅನೇಕ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದೆನು. ತಪಸ್ವಿ ಋಷಿಗಳೆಂಬವರ ಆಟ ಸಾಗದಂತಾಗಬಂದಿರುವದು. ಇಂಥ ಆಯತ್ತ ವಾದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಬಲವೇ ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಕುಂದಿದಂತಾಯಿತೇಕೆ ? ಶೃಂಖಲಾಬದ್ಧನಾಗಿರುವ ಗಜರಾಜನು ಬಂಧನವನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಮಾಡಿದ ಪ್ರಯತ್ನಗಳೆಲ್ಲ ಅವನಿಗೆಯೇ ಅಪಾಯವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವಂತೆ ನನ್ನ ಪ್ರಯತ್ನಗಳೇ ನನ್ನನ್ನು ಬಾಧಿಸುತ್ತಿರುವವು. (ಅಡ್ಡಾಡಿ ಚಿಂತಿಸಿ)

ನಲನು ಅಯೋಧ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತುಕೊಂಡು ತಾಪಸನಂತೆ ವ್ರತಾಚರಣ ವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವನು. ಕಪಟಿಯಾದ ನಾರದನು ಅವನ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಏನು ಮಂತ್ರವನ್ನೊದಿದನೋ ಉದಿದನು. ಅದರ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದಲೇ ನಾನು ಹತವೀರ್ಯನಾದನೇನು ? ಇರಬಹುದು ! ಈ ಕುಚೋದ್ಯಗಾರರಾದ ಋಷಿಗಳ ಜುಟ್ಟವು ಏನು ಮಾಡಿದರೂ ನನ್ನ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಲಿಲ್ಲವು !!

(ತೆರೆಯಲ್ಲಿ ಯಾರೋ ಹಾಡುತ್ತಾರೆ)

|| ಕಂದ ||

ಉಜ್ಜಳನು ನಳ ಸ್ವಪಾತುಂ ।

ಗೋಜ್ಜಳನವ-ನಗ್ನಿಯಿಂದೆ ಜ್ಯೋತಿಯೊಳ್ ಕೃತಿಯೊಳ್

ಅ ಜ್ವಲನನು ನಲನಾಗದ

ಕಜ್ಜಕದೋ ! ಅನಲನೆಂಬ ನಾಮವನಾಂತಂ ||

ಕಲಿ:—ಯಾರು ಹಾಡಿದವರು ? ಶಾಲಾಧ್ಯಾಪಕನ ಕುಚೋದ್ಯತನ
ವಿದು ! ನಲನ ಹೆಸರು ಕೇಳಿದ ಕೂಡಲೆ ನನ್ನ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಸೀಸ ಕಾಯಿಸಿ
ಹೊಯ್ದಂತಾಯಿತು. ಈ ಅಧ್ಯಾಪಕನು ಈ ಪದದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಒಡೆದು
ಹೇಳುವಾಗ ನಲನ ಹೆಸರನ್ನು ಎಷ್ಟಾವರ್ತಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವನೋ ಏನೋ !
ಇನ್ನಿಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಕೂಡದು. (ಮತ್ತೊಂದೆಡೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲಿ ಯಾರೋ
“ಜಯ ನಲಮಹಾರಾಜ” ಎಂದು ಕೂಗುತ್ತಾರೆ.) ಅಕೋ ! ಕೇಳಿರಿ ಮತ್ತೆ
ನಲನ ಹೆಸರು ಕೇಳಿದಾಕ್ಷಣವೇ ನನ್ನ ಮೈಗೆ ಪಂಜು ಹಚ್ಚಿದಂತಾಯಿತು.
ನಾನಿನ್ನು ಈ ಕೂಗಿನ ಅಳತೆಯ ಆಚೆಗೆ ಹೋಗಲೇಬೇಕು. (ಓಡಿ ತೇಕುತ್ತ
ಬಂದು) ಓಡಿ ಸಾಕಾಯಿತು ! ನಿಲ್ಲುವೆನೆಂದರೂ ನನ್ನ ಸ್ವಾಧೀನದಲ್ಲಿಲ್ಲ.
ಯಾವದೋ ಅದೃಶ್ಯವಾದ ಶಕ್ತಿಯು ನನ್ನ ಕುತ್ತಿಗೆ ಹಿಡಿದು ನೂಕಿದಂತಾಗು
ತ್ತದೆ. (ಮತ್ತೆ “ಜಯ ನಲಮಹಾರಾಜ” ಎಂದು ತೆರೆಯಲ್ಲಿ ಕೂಗು) ಯಾರು
ಹೀಗೆ ಕೂಗುತ್ತಿರುವರು ಮತ್ತೆ ? ಬಾಲ ಸುಟ್ಟ ಬೆಕ್ಕಿನಂತೆ ಎಷ್ಟು ಪರಿಯಾ
ದರೂ ಓಡಲಿ ! (ಓಡಿ ಬಂದು) ಇನ್ನೇನು ಗತಿ ? ದ್ಯೂತಕಾರರ ಅವಸ್ಥೆ
ಏನಾಗುವದೋ ! ಮದಿರಾ ಪ್ರಸಾರದ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಏನಾಗುವದೋ ! ಪುಷ್ಕರನ
ಸಿಂಹಾಸನವಿನ್ನಾರ ಪಾಲಾಗುವದೋ ಕಾಣೆನು. ನನ್ನ ಫಲಭೋಗವನ್ನು ಣ್ಣ
ವದೇ ನನಗೆ ಸಾಕುಬೇಕಾಗಿಹೋಯಿತು. ಉಳಿದವರ ಚಿಂತೆಯನ್ನೇತಕ್ಕೆ ?
ನಾನು ನನ್ನ ಪಲಾಯನವನ್ನು ಸಾಗಿಸಲೇಬೇಕು. ಮತ್ತಿನ್ನಾರಾದರೂ ನಲನ
ಹೆಸರು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಕೂಗಿಗೀಗಾರು ! ಅಕೋ ! ಚಿಂತಿಸುವದೊಂದೇ ತಡ,
ಯಾವನೋ ಕೂಗಿದನೇ (“ಜಯ ನಲಮಹಾರಾಜ” ಎಂದು ಯಾರೋ ಮತ್ತೆ
ಕೂಗುವರು. ಕಲಿಯು ಮತ್ತೆ ಓಡುತ್ತಾನೆ.)

ಆಯಿತು ! ನನ್ನ ಕಾರಸ್ಥಾನದ ರಚನೆಯೆಲ್ಲ ಕೆಟ್ಟು ಹಾಳಾಗಿ
ಹೋಯಿತು ! ನನ್ನ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯು ಸಮಾಪ್ತಿಯಾಯಿತು !! (ಮತ್ತೆ ತೆರೆಯಲ್ಲಿ
ಯಾರೋ “ಪುಣ್ಯಶ್ಲೋಕೋ ನಲೋರಾಜ” ಎಂದು ಹಾಡುತ್ತಾರೆ) ಮತ್ತೆ
ಅದೇ ಹೆಸರೇ ! ಜನರೇ, ತುಸು ತಡೆಯಿರಿ; ನಾನು ವಿಗತರಕ್ಕೆ ಹೊರಟು
ಹೋದ ಬಳಿಕ ನೀವು ನಲನ ಹೆಸರು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬೇರಾಡಿ ಕೂಗಿ ಗಂಟಲು
ಹರಿದುಕೊಳ್ಳಿರಿ. (ಹೋಗುತ್ತಾನೆ.)

ಐದನೆಯ ಪ್ರವೇಶ

ಸ್ಥಳ:—ನಿಷಧಪುರದಲ್ಲಿ ಪುಷ್ಕರನ ಅರಮನೆ
(ಪುಷ್ಕರನೂ ಅವನ ಪರಿವಾರದವರೂ)

ಪುಷ್ಕರ:—ವಃವ್ವಾ ! ಕುಮದಾ, ಮರತೆ, ವಃವ್ವಾ ಸೇನಾಪತಿ ! ಈ ದಿವಸ ನಗರಶೋಭೆಯನ್ನು ಬಹು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಸಿರುವಿ. ರಾಜಧಾನಿಯಲ್ಲಿ ಉತ್ಸವಗಳಂತೂ ಅತಿ ಪ್ರೇಕ್ಷಣೀಯವಾಗಿವೆ.

ಧಾಟಿ:—‘ ನೈಶಾಖ ಮಾಸಿ ’ ಅಥವಾ ‘ ಶುಕವಾಣಿ ಕುಸುಮ ’

ಅತಿ ಪ್ರೇಕ್ಷಣೀಯ-ಮಾಗಿಕುದೀ ನಗರ ಶೋಭೆಯು ।
ಋತುಸ್ನಾತ ಪುರದ ದೇವಿ ಭೂ-ಷಣವ ತಳೆದವೊಲಾ ॥
ವನದೇವಿ ತಾನೆ ನಿಂದು ಮಂ-ಟಪವ ರಚಿಸಿದಳಾ ।
ಎನೆ ಬಾಳೆಗಂಬ ಮಾಲೆ ತೋ-ರಣಗಳೆಸೆದವು ॥ ೧ ॥
ನರನಾರಿಯರಿಗೆ ಹರುಷಮಾಗೆ ಮೆಲೆಯುತಿರುವರು ।
ಭರದಿಂದೆ ವಾದ್ಯ ರವಗಳಿರದೆ ತುಂಬಿಕೊಂಡಿವೆ ॥ ೨ ॥
ಮಧುಪಾನ ಮಾಡಿ ಮಾಡಿ ವಿಟರು ವಾರಯುವತಿಯು ।
ಮೃದುಗಾನ ಕೇಳುತ್ತಾನಂದದಿ ರಮಿಸುತ್ತಿರುವರು ॥ ೩ ॥

ದುಂಡಾಚಾರಿ:—ಮಹಾರಾಜ, ಒಳ್ಳೇ ಸುರಸವಾಗಿ ವರ್ಣನೆ ಮಾಡಿದಿರಿ. ಈ ವರ್ಷದ ವಿಜಯಾದಶಮಿಯ ಮಹೋತ್ಸವಗಳು ಒಳ್ಳೇ ವಿಜೃಂಭಣೆಯಿಂದ ನಡೆದವು.

ದುರೋದರ:—ಕುಮುದನ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ! ಕೇಳುವದೇನು ?

ದುಂಡಾಚಾರಿ:—ಯಾತರ ವ್ಯವಸ್ಥೆ !! ರಾಜಮಂದಿರದಲ್ಲಿಯೇ ಅವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಮಟ್ಟ ! ರಂಭೆಯು ಇನ್ನೂ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಒಂದು ಪ್ರಹರದಿಂದ ಆ ಉನ್ಮತ್ತೆಯ ಹಾದೀ ನೋಡುತ್ತೇವೆ !

ಕುಮುದ:—ಈ ಕುಲಟೆಯರು ಇಂಥ ಆಯತ್ತವಾದ ಪ್ರಸಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಬೇಕೆಂದೇ ತಡ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ದುಂಡಾಚಾರಿ:—ಅವರನ್ನು ಮಣಿಸುವದು ನಿನ್ನಿಂದಾಗಲಿಲ್ಲ ! ಸುಟ್ಟುಹೋಗಲಿ ನಿನ್ನ ಸೇನಾಪತಿತ್ವ !!!

(ಸೇವಕನು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ)

ಸೇವಕ:—(ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಪ್ರಣಾಮ ಮಾಡಿ) ದೇವರೂ, ಹೊರಗೆ ರಂಭಾ ಸಾನಿಯೂ ಮೇಳದವರೂ ಬಂದಿರುತ್ತಾರೆ.

ಕುಮುದ:—ಮಹೋದರಾ, ಅವಳನ್ನು ಬೇಗನೆ ಕರಕೊಂಡು ಬಾ !

(ರಂಭೆಯೂ ಮೇಳದವರೂ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾರೆ)

ರಂಭಾ:—ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ಜಯಜಯಕಾರವಿರಲಿ ! (ಎಂದು ಮಂಡ ಸ್ತುತೆಯಾಗಿ ಪುಷ್ಕರನಿಗೂ ಅವನ ಅನುಯಾಯಿಗಳಿಗೂ ಕ್ರಮದಿಂದ ಪ್ರಣಾಮ ಮಾಡುತ್ತಾಳೆ.)

ಕುಮುದ:—ರಂಭಾ, ಎಷ್ಟು ತಡಮಾಡಬೇಕದು ?

ದುರೋದರ:—ತಡವಾದರೆ ಏನಾಯಿತು ? ನೋಡಿರಿ ಇವಳೆಷ್ಟು ಸಿಂಗಾರಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದಾಳೆ !!

ಪುಷ್ಕರ:—ಸಿಂಗಾರಾಗಿ ಬಂದರೆ ತಡಮಾಡಿದ್ದು ಸುಳ್ಳೇನು? ಇವಳಿಗೆ ತನ್ನ ನೇಸಥ್ಯವನ್ನು ಬೇಗನೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಯಾರು ಬೇಡೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದರು ?

ರಂಭಾ:—(ಮುಗುಳುನಗೆ ನಕ್ಕು) ಸ್ವಲ್ಪ ತಡವಾಗಬಾರದೇನು ? ಸೇವೆಗೆ ಸಿದ್ಧಳೇ ಇರುವೆನು.

ಕುಮುದ:—ಆದದ್ದಾಗಿ ಹೋಯಿತು ! ಇನ್ನಾದರೂ ಬೇಗನೆ ಗೆಜ್ಜೆ ಕಟ್ಟು.

ಪುಷ್ಕರ:—ರಂಭಾ, ಈ ದಿವಸ ನಿನ್ನನ್ನು ಬೆಳತನಕ ಒದರಿಸುತ್ತೇವೆ. ತಡಮಾಡಿ ಬಂದಿದ್ದಕ್ಕೆ ಇದೇ ಶಿಕ್ಷೆ !

ರಂಭಾ:—ಆಗಲಿ ! ನನ್ನನ್ನು ದಣಿಸಬೇಕೆಂದವರೆಲ್ಲರೂ ತಾವೇ ಸೋತು ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ.

(ನೃತ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ)

ಧಾಟಿ:—‘ ನೋಡಿನೀಕೆ ಲಾಗೆ ಹಾರ ಸಾವಲಿಯಾಕೆ ಬನ್ನೀ ’

ನೋಹನಾಂಗಾ ಬಾಲೋ ಬೇಗ । ಮಾರನ ಬಾಧೆ ಬಿಡಿಸೊ || ಪಲ್ಲಾ ||

ಪ್ರೇಮಭರದೊಳಾಲಿಂಗಿಸಿ ಕಾಂತಾ ವಿಲಾಸಮಂ ತೋರಿ ||

ಕಾಮಾರ್ತೆಗೆ ನೀ ಶಾಂತಿಯ ನೀಡೊ ನಾಫಾ ಪುಷ್ಕರರಾಜಾ || ೨ ||

ಪುಷ್ಕರ:—ವಃವ್ವಾ ! ವಃವ್ವಾ !! ರಂಭಾಸಾನಿ, ಒಳ್ಳೇ ಇಂಪಾಗಿ ಹಾಡಿ ನರ್ತಿಸಿದಿ. (ಎಂದು ಉದ್ಗಾರ ತೆಗೆದು ಕೊರಳಲ್ಲಿಯ ಮುತ್ತಿನ ಹಾರವನ್ನು ರಂಭೆಯ ಮೇಲೆ ಚೆಲ್ಲುತ್ತಾನೆ.)

ರಂಭಾ:—(ಕಂಠಿಯನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಸಂತೋಷದಿಂದ ನಗುತ್ತ ಪುಷ್ಕರನಿಗೆ ಪ್ರಣಾಮಮಾಡಿ) ಹಾಡು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಿತೇನು ?

ದುಂಡಾಚಾರಿ:—ರಂಭಾ, ಮುತ್ತಿನ ಕಂಠ ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಿತೇನು ? ಮಹಾರಾಜರನ್ನು ಕಂಡಿರುವಿ ! ಮತ್ತೇನು !!!

ಪುಷ್ಕರ:—ರಂಭಾ, ಇದೇ ಪದವನ್ನು ಮತ್ತೆ ಹಾಡಿ ನರ್ತಿಸು.

ರಂಭಾ:—(ಅದೇ ಪದವನ್ನು ಮತ್ತೆ ಹಾಡುತ್ತ ನರ್ತಿಸುತ್ತಾಳೆ)
(ಅಪ್ಪರಲ್ಲಿ ಬಾಗಿಲನ್ನು ನೂಕಿ ಧೀರೇಂದ್ರಸಿಂಹನೂ ಸೈನಿಕರೂ ಶಸ್ತ್ರಪಾಣಿಗಳಾಗಿ ಅರ್ಭಟಿಯಿಂದ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾರೆ)

ಪುಷ್ಕರ:—(ಚಕಿತನಾಗಿ) ಏನು ಗದ್ದಲವಿದು ?

ಕುಮುದ:—ಯಾರು ನೀವು ? ಯಾರ ಅಪ್ಪಣೆಯಿಂದ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿರಿ ?

ಧೀರೇಂದ್ರ:—ಯಾರು ಗೊತ್ತಿಲ್ಲವೇನು ? ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಗೆ ಯಮರಾಜ ನಾದ ಧೀರೇಂದ್ರಸಿಂಹನ ಪರಿಚಯವು ನಿಮಗಿಲ್ಲವೆ ?

ಪುಷ್ಕರ:—ಧೀರೇಂದ್ರ, ಯಾರ ಅಪ್ಪಣೆಯಿಂದ ನೀನಿಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿ ? ಹೊರಗೆ ನಡೆ !

ಧೀರೇಂದ್ರ:—ಪುಷ್ಕರರಾಜ, ನಲಮಹಾರಾಜರ ಅಪ್ಪಣೆಯ ಮೇರೆಗೆ ತಮ್ಮನ್ನು ಕಾರಾಗೃಹದ ಸುಖಾನುಭೋಗಕ್ಕೆ ಕರಕೊಂಡು ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದೇನೆ. ದಯಮಾಡಬೇಕು !! ಶತ್ರುಜಿತ್‌ಸಿಂಹ, ಈ ಪುಷ್ಕರರಾಜರನ್ನು ಬಂದಿಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿರಿ. ಸೈನಿಕರೆ, ಉಳಿದವರನ್ನು ಹಗ್ಗಗಳಿಂದ ಬಿಗಿದು ಕಟ್ಟಿರಿ.

ಕುಮುದ:—ತಡೆ ಶತ್ರುಜಿತ್ ! ನೀನು ಪುಷ್ಕರರಾಜರ ಮೈಮುಟ್ಟಿದಿ ಯಾದರೆ ನಿನ್ನ ಕೈಗಳನ್ನೇ ಕಡಿಸಿ ಚೆಲ್ಲುವೆನು. ನಾನು ಈ ರಾಜ್ಯದ ಸೇನಾ ಸತಿಯು ಗೊತ್ತಿರಲಿ !!

ಧೀರೇಂದ್ರ:—(ಸೈನಿಕನನ್ನು ಕುರಿತು) ಪ್ರತಾಪ, ಮೊದಲು ಈ ಸೇನಾ ಪತಿಗಳ ಪಾದಪೂಜೆಯನ್ನು ಚನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಬಳಿಕ ಮರ್ಯಾದೆಯಿಂದ ಅವರನ್ನು ಹಗ್ಗಗಳಿಂದ ಕಟ್ಟಿರಿ ! (ಸೈನಿಕರು ಎಲ್ಲರನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಜಗ್ಗಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಾರೆ)

(ತೆರೆ)

ಅರನೆಯ ಪ್ರವೇಶ

ಸ್ಥಳ:—ಕುಂಡಿನಪುರದ ಪ್ರಮದವನವು
(ಶೃಂಗಾರಿಕಾ, ರಂಜನೀ ಎಂಬ ದಾಸಿಯರು)

ರಂಜನೀ:—ಶೃಂಗಾರಿಕೆ, ಎಷ್ಟೊಂದು ಹೂಗಳನ್ನು ಕೊಯ್ದಿರುನಿ ?
ಯಾತಕ್ಕೆ ಬೇಕು ಇಷ್ಟು ?

ಶೃಂಗಾರಿಕಾ:—ರಂಜನೀ, ಒಳ್ಳೆ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಬಂದಿ ! ಬಾ, ಮಾಲೆ
ಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟೋಣ.

ರಂಜನೀ:—ಇಷ್ಟು ಹೂಗಳ ಮಾಲೆಗಳೇತಕ್ಕೆ ?

ಶೃಂಗಾರಿಕಾ:—ಏತಕ್ಕೇಂದರೆ ! ನಲಮಹಾರಾಜರು ಬಂದಿರುವರು.
ದಮಯಂತೀದೇವಿಯರ ಶೃಂಗಾರಮಂದಿರವನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ.

ರಂಜನೀ:—ನಲಮಹಾರಾಜರು ಬಂದಿರುವರೆ ! ನಾನು ಕೇಳಿಯೇ
ಇಲ್ಲ. ಯಾವಾಗ ಬಂದರು ?

ಶೃಂಗಾರಿಕಾ:—ಅವರು ಈ ರಾಜಧಾನಿಗೆ ನಿನ್ನೆಯೇ ಬಂದರಂತೆ.
ಅರಮನೆಗೆ ಇಂದು ಬಂದರು.

ರಂಜನೀ:—ನಿನ್ನೆ ಯಾಕೆ ಅರಮನೆಗೆ ಬರಲಿಲ್ಲ ?

ಶೃಂಗಾರಿಕಾ:—ಅವರು ವೇಷಾಂತರವನ್ನು ತಾಳಿ ಬಂದಿದ್ದರಾದ್ದರಿಂದ
ನಿನ್ನೆ ಅರಮನೆಗೆ ಬರಲಿಲ್ಲ. ನಿನ್ನೆ ದಿನ ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ಓಡಾಡಿಸುವವರಲ್ಲಿ
ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಮುಂದಾಗಿ ಬಂದವರೇ ನಲಮಹಾರಾಜರು.

ರಂಜನೀ:—ಅವರು ನಲಮಹಾರಾಜರೆ ?!!! ಕಪ್ಪುಬಣ್ಣದ ಸೇವಕ
ನೊಬ್ಬನು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಮುಂದಾಗಿ ಬಂದನಂತೆ. ಬಂಗಾರದಂತೆ ತಳತಳನೆ
ಹೊಳೆಯುವ ನಲಮಹಾರಾಜರಲ್ಲಿ ಆ ಕಾಡಿಗೆಯ ಗೊಂಬೆಯಂಥ ಮನುಷ್ಯ
ನೆಲ್ಲಿ ?

ಶೃಂಗಾರಿಕಾ:—ಆ ಕಪ್ಪು ಮನುಷ್ಯನು ಕುದುರೆಯನ್ನು ಓಡಿಸು
ವಾಗ ತೋರಿಸಿದ ಚಾಣತನವು ನಲಮಹಾರಾಜರಿಗಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಗೆ
ಬಾರದು. ಅವನ ರೂಪ ಮೈಕಟ್ಟುಗಳು ನಲರಾಜರ ರೂಪ ಮೈಕಟ್ಟು

ಗಲಂತೆಯೇ ಇರುವವೆಂಬ ವರ್ತಮಾನವನ್ನು ಕೇಳಿ ದಮಯಂತೀ ಮಹಾರಾಣಿಯವರು ಆತನನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ಆತನ ಬಳಿಗೆ ಕಳಿಸಿದರು.

ರಂಜನೀ:—ನೀನು ಹೋಗಿ ಏನೇನು ಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡಿದೆ ?

ಶೃಂಗಾರಿಕಾ:—ನಲದಮಯಂತಿಯರ ಸ್ವಯಂವರವು ಮುಗಿದ ಬಳಿಕ ಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳು ನಲಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ಕೆಲವು ವರಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು. ಆ ವರಗಳ ಮಹಿಮೆಯಿಂದ ನಲಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ಬಾಡಿದ ಹೂಗಳನ್ನು ಹೊಸ ಹೂಗಳಂತೆ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ; ಒಲೆಗೆ ಬೆಂಕಿಯನ್ನಿಕ್ಕದೆ ಹಾಗೆಯೇ ಬಾಯಿಯಿಂದ ಉದಿ ಅವರು ಉರಿ ಮಾಡಬಲ್ಲರು. ಕಗ್ಗು ಮುಗ್ಗು ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೂ ಅವರು ರುಚಿಕರವಾದ ಅಡಿಗೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ರಂಜನೀ:—ಈ ಚಾತುರ್ಯವೆಲ್ಲ ಆ ಕಪ್ಪು ಮನುಷ್ಯನಲ್ಲಿರುವದನ್ನು ನೀನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿದಿ !

ಶೃಂಗಾರಿಕಾ:—ಅಹುದು. ಆತನ ಮುಖವನ್ನು ದಿಟ್ಟಿಸಿ ನೋಡಲಾಗಿ ಅದು ನಲರಾಜರ ಮುಖದಂತೆಯೇ ಕಂಡಿತು.

ರಂಜನೀ:—ನೀನು ಒಳ್ಳೇ ಚತುರೆ !!!

ಶೃಂಗಾರಿಕಾ:—ಬಳಿಕ ನಾನು ಯುವರಾಜ ಇಂದ್ರಸೇನರನ್ನು ಅವರ ಬಳಿಗೆ ಕರಕೊಂಡು ಹೋದೆನು. ಯುವರಾಜರನ್ನು ಕಂಡಕೂಡಲೆ ನಲಮಹಾರಾಜರು ತಮ್ಮ ವೇಷಾಂತರವನ್ನು ಮರೆತು ಪುತ್ರವಾತ್ಸಲ್ಯದಿಂದ ಅವರನ್ನು ತಬ್ಬಿಕೊಂಡು “ವತ್ಸಾ ಇಂದ್ರಸೇನಾ. ನನ್ನ ಗುರುತು ಹತ್ತಲಿಲ್ಲವೇ ? ” ಎಂದು ಕೇಳಿದರು.

ರಂಜನೀ:—ಮಕ್ಕಳ ಮೇಲಿನ ಅಂತಃಕರಣವೇ ಬೇರೆ !!

ಶೃಂಗಾರಿಕಾ:—ಯುವರಾಜರು ಮಹಾರಾಜರ ಗುರುತು ಕಾಣದೆ ಬೆರಗಾಗಿ ನಿಂತಿರಲು ನಲಮಹಾರಾಜರು ತಮ್ಮ ಬಳಿಯಲ್ಲಿರುವ ಶಿಲ್ಪಿಯನ್ನು ಮೈಮೇಲೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡರು. ಚಮತ್ಕಾರ ನೋಡು ! ನೋಡದೊಳಗಿನ ಚಂದ್ರಮನು ಹೊರಗೆ ಬಂದಂತೆ ನಲಮಹಾರಾಜರ ದಿವ್ಯವಾದ ರೂಪವೂ ಅವರ ಹೊಂಬಣ್ಣದ ಕಾಂತಿಯೂ ಜಗ್ಗನೆ ಹೊಳೆದು ತೋರಿದವು.

ರಂಜನೀ:—(ಬಾಯಿಮೇಲೆ ಕೈಯಿಟ್ಟುಕೊಂಡು) ಏನು ಚಮತ್ಕಾರ
ವದು !!! ಆ ಶೆಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿರಬಹುದಲ್ಲೆ ?

ಶೃಂಗಾರಿಕಾ:—ಅಹುದು ರಂಜನೀ, ಹೊತ್ತಾಯಿತಿನ್ನು ನಡೆ ಅರ
ಮನೆಗೆ ಹೋಗೋಣ. ಕೆಲಸ ತುಂಬಿದೆ !

ರಂಜನೀ:—ನಡೆ.

(ಹೋಗುತ್ತಾರೆ)

—

ಏಳನೆಯ ಪ್ರವೇಶ

ಸ್ಥಳ:—ಕುಂಡಿನಪುರದ ರಾಜಮಂದಿರ

(ರಾಜನೂ ದಮಯಂತಿಯೂ)

(ನಲರಾಜನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ದಮಯಂತಿಯನ್ನು ಅಲಿಂಗಿಸುತ್ತಾನೆ)

ರಾಗ:—ಜೀವನಪುರಿ,

ಧಾಟಿ:—‘ ಹಮರಯ್ಯ ರಾತ ಬಿರಹನಕೆ ’

ರಾಜಾ:—

ಸುರಸೌಖ್ಯವೇನೆ ಧರೆಯೊಳಗೆ ಕಾಂತೆ ||

ಹರುಷದಿ ನಿನ್ನನೀಗ ಚುಂಬಿಸಿದುದು || ಪಲ್ಲಾ ||

ಘೋರವಾದ ವನವಾಸದ ಕ್ಲೇಶವು

ಇರದೆ ಪೋದುದೆ ಪ್ರೇಮದರಸಿ || ೧ ||

ದಮಯಂತಿ:—ಇಂದಿಗೆ ನಾನು ಕೃತಾರ್ಥಳಾದೆನು.

ರಾಗ—ಭೈರವಿ. ಧಾಟಿ:—‘ ಗುಜರಿ ಗವ್ವಾರ ನಾರ ’

ಪಿರಿದೀ ಸಖಾನುಭೂತಿ ||

ಮೇರೆ ಮಿರಿತೇಂ ಪ್ರೇಮವಾರ್ಧಿ || ಪಲ್ಲಾ ||

ಪತಿ-ಪಾದಾಂಬುಜಗಳನಾಂ ಬಿಡದೆ ಭಜಿಸುವಂತೆ ||

ಪ್ರೀತಿಯಿಂದೆ, ನೀಡೊ ರಮೇಶಾ || ೧ ||

ರಾಜಾ:—ಪ್ರಿಯೆ, ನನ್ನ ಅವಿಚಾರದ ಮೂಲಕವಾಗಿ ನಿನಗೆ ಅನೇಕ ವಾದ ದುಃಖಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸಬೇಕಾಯಿತಲ್ಲೆ ?

ದಮಯಂತಿ:—ಆರ್ಯಪುತ್ರರು ಅನುಭವಿಸಿದ ದುಃಖಗಳ ಮುಂದೆ ನನ್ನ ದುಃಖಗಳು ಏನೂ ಅಲ್ಲ. ಆದರೆ ಇಂಥ ಸುಸಮಯದಲ್ಲಿ ಹಿಂದಾದ ದುಃಖಗಳನ್ನು ನೆನೆದು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸಂತಾಪಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವದೇಕೆ ?

ರಾಜಾ:— ರಾಗ:—ತೋಡಿ. ತ್ರಿತಾಲ.

ನಿರುಪಮೆ ನೀನೇ ದೇವಿ ಮೋಹಿನಿಯೇ || ಪಲ್ಲಾ ||

ನೂರು ಜನುವದಲಿ ಸುಕೃತವ ಮಾಡಿ ಪ್ರಿಯೆ ತವ ಪತಿಯಾದೆ ||೧||

ದಮಯಂತಿ:— ಪ್ರಿಯರೆ, ಇಷ್ಟು ಸ್ತುತಿಗೆ ನಾನು ಪಾತ್ರಳಲ್ಲ. ನನ್ನಲ್ಲಿ ಏನಾದರೂ ಗುಣಾಂಶವಿದ್ದದ್ದಾದರೆ ಅದು ಈ ಪುಣ್ಯಕರವಾದ ಪಾದಗಳ ಸಂಶ್ರಯದ ಫಲವೇ !

ರಾಜಾ:—ಸಾಧ್ವಿ, ನಿನ್ನಂಥ ಸುಚರಿತೆಯ ಸಂಯೋಗದಿಂದಲೇ ನಾನು ವಿಸತ್ತುಗಳನ್ನು ಸಹಿಸಲು ಸಮರ್ಥನಾದೆನು.

ದಮಯಂತಿ:—(ನಕ್ಕು) ಹಾಗಲ್ಲ ! ತಮ್ಮಂಥ ಪೃಥ್ವೀಪಾಲಕರ ಆಧಾರದಿಂದಲೇ ಈ ಭೂದೇವಿಯು ಸಕಲ ಭಾರಗಳನ್ನು ಸಹಿಸಲು ಸಮರ್ಥಳಾಗಿರುತ್ತಾಳೆ.

ರಾಗ:—ಜಯಜಯವಂತೀ. ಧಾಟಿ:—‘ ಲರಿಯಾ ಮಾಯಿಸಾ ’

ರಾಜಾ:—

ದಯಿತೆ ತಾಲಿಸೆ ಲಾಮೆ ।

ಶ್ರೀಯವಂತಾದುದೆ ನೀನಿರೆ ವಿಮಲೆ || ಪಲ್ಲಾ ||

ಕಾಡುಕಣೇ ! ಗಂಗಾ ತಟದಿ, ಕ್ಷೇತ್ರವನಿಸುವದೆ || ೧ ||

ದಮಯಂತಿ:— (ಕಿಟಕಿಯ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿ) ಅವ್ವಯ್ಯಾ! ಅಲ್ಲಿ ನೋಡಿರಿ ! ಮಾತುಮಾತಾಡುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಬೆಳಗೇ ಆಯಿತು. ಈ ಪ್ರಭಾತ ಶೋಭೆಯನ್ನು ನೋಡಿದಿರಾ !

ಧಾಟಿ:—‘ ಪುಷ್ಪಪರಾಗ ’

ದಿನಕರರಾಜ ನವೋದಿತ-ನೀಗಲೆ

ಬಹನೆಂದು ಮಹೋತ್ಸವವಾಯಿತೇಂ ||

ಇನಿದನೆ, ರಾಜನ ಬಂದಿಗಳಾಗಿ

ಪಾಡುತಿಹವು ಖಗ ಜಾತಿಗಳ್ || ಪಲ್ಲಾ ||

ವನತರು ರಾಜಿಯು ತೋರಣಮಾಡುದು

ತಪನ-ನೃಪನ ಸ್ವಾಗತಕೆ ||

ಮನದಿ ಹರುಷ ಮಿಗೆ ವನದ ದೇವಿಯು

ಕುಸುಮಗಳಾರುತಿ ತಂದಿಹಳ್ || ೧ ||

ರಾಜಾ:— ಸರಿ ಸರಿ ! ಮನೋರಮೆ, ಈ ಚಮತ್ಕಾರ ನೋಡಿದಿಯಾ ? ಚಂದ್ರಮನೋಡನೆ ರಮಿಸುತ್ತಿರುವ ರಜನೀದೇವಿಯು

ಅರುಣೋದಯವಾದದ್ದು ನೋಡಿ ಹೇಗೆ ಮೆಲ್ಲನೆ ಸ್ಥಲಾಂತರವನ್ನು ಮಾಡಿದಳು.

ಧಾಟಿ:—‘ ಪ್ರಿಯೆ ಪಹಾ ರಾತ್ರಿಚಾ ’

ವಿಲಾಸಿನೀಯಾಮಿನಿ ತಾಂ ನಾಚಿ ನಡೆದಳೇನೆ ಉದಯಕಾಲದಿ ॥ ಪಲ್ಲಾ ॥

ಲೋಲೆ ಬಾರೆ ಬೇಗ ಸುರತ ತೀಲೆಗೀಗಲೆನುತ ಪ್ರಿಯನು

ಜಾಲೆಯನೇಂ ಶಯನಕೆಳೆಯೆ ತೀಲೆ ನೋಡಿ ಅರುಣನಂ ॥ ೧ ॥

(ತೆರೆ)

*****

ಎಂಟನೆಯ ಪ್ರವೇಶ

ಸ್ಥಳ:—ನಿಷಧ ದೇಶದ ರಾಜಧಾನಿ.

(ರಾಜಾ, ದಮಯಂತಿ, ನಾರದ, ಪ್ರಧಾನರು)

ರಾಜಾ:—ನಾರದ ಮಹಾಮುನಿಶ್ವರರೇ, ತಮ್ಮ ಕೃಪಾಪ್ರಸಾದದಿಂದಲೇ ನಾನು ಈ ಸುದಿನವನ್ನು ಕಂಡೆನು. ಈ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನೇರಲು ನನಗೆ ಮುನಿಶ್ವರರ ಅನುಜ್ಞೆ ಇರಬೇಕು. (ನಾರದರಿಗೆ ವಂದಿಸುತ್ತಾನೆ)

ನಾರದ:—ರಾಜನ್, ನೀನೇ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಆವ್ಯಾಹತವಾಗಿ ಆಳಿ ಪ್ರಜಾಜನರಿಗೆ ಅಖಂಡವಾದ ಸುಖವನ್ನು ಕೊಡುವವನಾಗು.

ರಾಜಾ:—ಮುನೀಂದ್ರರಿಂದ ಅನುಗ್ರಹಿತನಾದೆನು.

ಅನಾತ್ಯ:—ದೇವರ್ಷಿಗಳೇ, ಮಹಾರಾಜರೇ, ಪ್ರಜಾಜನರೇ, ದಯಮಾಡಿ ಚಿತ್ತೈಸಬೇಕು: ಮಹಾರಾಜರು ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಹಿತವನ್ನು ಅನುಲಕ್ಷಿಸಿಯೇ ಈ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಪರಿಸಾಲನವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತೇನೆಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿ ಈ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸುವವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಪೂರ್ವದಲ್ಲಾದರೂ ನಮ್ಮ ಹಿತವೇ ತಮ್ಮ ಹಿತವೆಂದೂ ನೆನೆದು ಪ್ರಭುಗಳು ನಮ್ಮನ್ನು ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಪಾಲಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆಂಬುದನ್ನು ನಾನು ನಿಮಗೆ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ.

ನಾರದ:—ಸಾಧು ! ಸಾಧು !!

ಅನಾತ್ಯ:—(ತಲೆಬಾಗಿ ನಾರದರಿಗೆ ವಂದಿಸಿ) ಸ್ವಸುಖದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ಎಂದೂ ಅಭಿಲಾಷೆಯಿರಲಿಲ್ಲ. ಸತ್ಯವ್ರತರಾದ ರಾಜರಿಗೆ ಸ್ವಾರ್ಥವೆಲ್ಲಿ? ಪ್ರಜಾರಂಜನವೇ ಅವರ ಸ್ವಾರ್ಥವು. ಧೀರೇಂದ್ರಸಿಂಹ, ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ಹಸ್ತಾವಲಂಬನವನ್ನಿತ್ತು ಸಿಂಹಾಸನಕ್ಕೆ ಕರೆದೊಯ್ಯಿರಿ !

ರಾಜಾ:—ನಾರದ ಮಹಾಮುನಿಶ್ವರರೇ, ಪ್ರಧಾನರೇ, ಮಕ್ಕಳಂತಿರುವ ನನ್ನ ಪ್ರಜರೇ, ಒಳಗಡೆ ನನ್ನಿಂದಾದ ಪ್ರಮಾದಗಳ ಮೂಲಕ ನನ್ನ ಪ್ರಜಾಜನಕ್ಕೆ ಬಗೆಬಗೆಯ ದುಃಖಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ನಾನಾದರೂ ಅದರ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವನ್ನು ಚನ್ನಾಗಿ ಭೋಗಿಸಿದೆನು. ಅದದ್ದು ಆಗಿ ಹೋಯಿತು. ನೀವೆಲ್ಲರೂ ರಾಜನಿಷ್ಠರಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡಿದ್ದರಿಂದಲೇ ಭಗವಂತನು ಪ್ರೀತನಾಗಿ ಈ ಸುಯೋಗವನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಟ್ಟಿರುವನು. ಆ ಪರ

ಮಾತ್ಮನನ್ನು ಅನನ್ಯಭಾವದಿಂದ ಸ್ಮರಿಸಿ ನಾನೀ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ಏರುವೆನು.
(ಜಯ ನಲಮಹಾರಾಜ ಎಂದು ಎಲ್ಲರೂ ಜಯಘೋಷ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ)

ಧಾಟಿ:—‘ ದೆದೆದೆ ದೇರೆ ಪ್ರಭೋ ’

ನಾರದರೇ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ಶಪಥಗೈವೆಂತು || ಪಲ್ಲಾ ||

ಪ್ರಜರ ಹಿತವೆ ನನ್ನ ಹಿತವು ಪ್ರಜರ ಸುಖದಿ ಸುಖಿಪೆ ನಾನು ||

ರಾಜಪದವು ನನಗಾದರೆ ಪ್ರಜರ ಧನವು ರಾಜ್ಯಂ || ೧ ||

ಸೇನಾಪತಿ:— ಮಹನೀಯರೆ, ನಮ್ಮ ಮಹಾರಾಜರು ಮಾಡಿದ ಉದಾರತರವಾದ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದಿರಾ ? ಕೃತಜ್ಞತೆಯಿಂದ ನನ್ನ ಶಿರ ಬಿಗಿದು ಆನಂದಾಶ್ರುಗಳು ಒತ್ತಿಬುದಿದ್ದರಿಂದ ನಾನು ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಮಾತಾಡಲಿರಿಯೆನು. (ರಾಜನಿಗೆ ಹಸ್ತಾವಲಂಬವನ್ನಿತ್ತ ಸಿಂಹಾಸನದ ಬಳಿಗೆ ಕರೆದೊಯ್ದು ತಾನೆ)

(ತೆರೆಯಲ್ಲಿ ವೈತಾಲಿಕರೀವರರು ಹಾಡುತ್ತಾರೆ)

ರಾಜಮಂಡಲೇಶ, ಚಿರಕಾಲಮಾ ಧರೆಯ ನೀಂ |

ಮೂಜಗವು ಪಾಡುವೊಲ್ ಪರಿಸಾಲಿಸೈ ನಯದಿ || ಪ ||

ಲೋಕದಾರ್ಯಕೆಯಲಿ ಜರಿವೆ ನೀಂ ನಿಜಸುಖವ |

ಶಾಖಿ ತಾಪವ ತಳೆದು ನೆಳಲನೀಯದೆ ಜಗಕೆ || ೧ ||

ತಾವು ಬಾಂಧವರಿರದೆ ನೆರವರೈ ಧನವಿರಲು |

ದೇವ ನೀಂ ನಿಜನಾದ ಬಂಧುವೈ ನಮಗೆಲ್ಲ || ೨ ||

(ರಾಜನು ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸುತ್ತಾನೆ.)

ನಾರದ:—ನಲರಾಜ, ನೀನು ಸಿಂಹಾಸನಾರೂಢನಾದದ್ದು ಕಂಡು ನನಗೆ ಪರಮ ಸಂತೋಷವಾಯಿತು ! ಕಲಿಯ ನಿಗ್ರಹವು ನಿನ್ನಿಂದ ಆಗ ಬೇಕಾಗಿತ್ತೆಂದೇ ದೇವರು ನಿನ್ನ ಮೇಲೆ ವಿಪತ್ತು ತಂದುತೆ ಮಾಡಿ ನಿನ್ನಿಂದ ವ್ರತಾಚರಣವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದರು. ಆ ವ್ರತದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಕಲಿಯು ಹತವೀರ್ಯನಾಗಿ ಹೋದನು. ಇನ್ನುಮೇಲೆ ನಿನ್ನ ನಾಮೋಚ್ಚರಣವನ್ನಾಗಲಿ ಈ ದಮಯಂತೀದೇವಿಯ ಪವಿತ್ರವಾದ ಹೆಸರನ್ನಾಗಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡವರಿಗೆ ಕಲಿಯ ಬಾಧೆ ತಪ್ಪುವದು. ಕಲಿಯನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸುವೆನೆಂದು ನೀನು ಮಾಡಿದ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯಂತೂ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕೊನೆಗಂಡಿತು. ರಾಜಾ, ಮತ್ತಿನ್ನಾವದಾದರೂ ಇಚ್ಛೆ ನಿನಗಿರುವದೇನು ?

ರಾಜಾ:—ಭಗವನ್, ತನ್ನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಸಕಲವಾದ ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳು ಕೈಗೂಡಿವೆ. ಆದರೂ ದೇವರ್ಷಿಗಳು ಪ್ರಸನ್ನರಾಗಿರಲು ಈ ಭರತ ವಾಕ್ಯವು ಅನೋಘವಾದದ್ದಾಗಲಿ !

॥ ಮತ್ತೇಭವಿಕ್ರೀಡಿತವೃತ್ತ ॥

ಧರಣೀಪಾಲರು ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಪ್ರಜಗಳಂ ಕಾಪಾಡಲಿ-ನ್ನೂರ್ವಿಯೊಳ್ ।
ಹರುಷಂ ತುಂಬಲಿ, ರಾಜನಿಷ್ಠೆ ಜನರೊಳ್ ತಾಂ ಪರ್ಚಲಿನ್ನಾವಗಂ ॥
ಮೆರೆದುಂ ತೋರಲಿ ವೃಕ್ಷಗಳ್ ಫಲಗಳಿಂ ಸಸ್ಯಾಲಯಿಂ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ್ ।
ನಿರುತಂ ಪುಷ್ಕರಿಣೀ ಸಮೂಹಮಮಲಂ ಮತ್ತೇಭವಿಕ್ರೀಡಿತಂ ॥೧॥

॥ ಈಶಸ್ತವನ ॥

ಧಾಟಿ:—‘ ಜಯತು ಜಯ ಸುಸರಿತೆ ಜಗದಖಿಳ ’

ರಾಗ:—ಭೂಪ

ಪರಮ ಮಂಗಲಧಾಮ ಸುರನಮಿತ ಮಾಧವಾ ॥ ಪ ॥
ಕಾಮಿತವ ನಮಗೀವ ಭೂಮಿ ಜಲ ವೈಮಗಳ ।
ವಿಮಲ ರವಿ-ಹಿಮಕರರ ಸ್ವಾಮಿ ನಿಲಂ ಸೃಜಿಸಿದೈ ॥೧॥
ಜ್ಞಾನ ಬಲ ಧೈರ್ಯ ಚಾತುರ್ಯಗಳ-ನೀಯುತಲಿ ।
ಮಾನವಗೆ ಕ್ಷೋಣಿಯೊಳು ಮಾನಮಂ ನೀಡಿದೈ ॥ ೨ ॥
ಇಂತು ಸುಖಸಂಪದವ-ನಿತ್ತ ಹರಿ ನಿನ್ನಡಿಗೇ ।
ಸಂತಸದಿ ಬಂದೆವೈ ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಪಾಲಿಸೈ ॥ ೩ ॥

— ಸಮಾಪ್ತವು —

